NAJER FOLKSBLAT
Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

פרייז 30 גראשען

ציהונג פון דער מלוכה־לאטעריע—זעה 19. זייט

היינט 22 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 19 | Łódź, Piątek, 22 stycznia 1937 | אדרעס: לאדז, פעטריקאווער 21 טעל. 224-71 Adres Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. Skrz. poczt. 1.06 | לאדז, פרייטאג פ׳ בשלח י׳ שבט תרצ״ז | 15-טער יאהרגאנג

„יודען אין פוילען זענען א אנגעלאפענע מינדערהייט"

שלוס-אקארד פון דער נעכטיגער זיצונג פון דער בודזשעט-קאמיסיע

וו א ר ש א, 21 (טעלעפאניש)

אויף דער היינטיגער זיצונג פון דער בודזשעט־קאמיסיע פיים סיים איז בעטראכט געווארען דער בודזשעט פון קאמוניקאציע־מיניסטעריום.

רעפערירט דעם בודזשעט האט דעפ. שיקארסקי. דער רעפערענט האט אנגעוויזען, אז די פראוויסאריש־ערהעבענע הכנסות אויפן יאהר 1936 האבען זיך פערקלענערט, סיי פיים טראנספארט פון פאסאזשירען, ווי אויך פון סחורות. דערביי האט דער רעפערענט אנגעוויזען אויף דעם זעהר כאראקטעריסטישען פאקט, אז נאר 13 פראצענט פון די פאסאזשירען פאהרט אויף נארמאלע בילעטען און די איבעריגע 87 פראצ. ד. ה. אנ'ערך 126 מיליאן פאסאזשירען פאהרט אויף הנחה־בילעטען.

איבערגעהענדיג צו דער פראגע פון מאטאריזאציע פון לאנד ווייזט דער רעפערענט אן, אז דער קאנצעסיע־סיסטעם אויף אויטאבוסען מאכט נישט לייכטער די מאטאריזאציע פון לאנד. די לעצטע פעראָרדענונגען פון מיניסטעריום האבען ערלייכטערט פראצעדור פון די זעלבסטפער־וואלטונגען.

דאן האט גענומען א ווארט דער קאמוניקאציע־מיניסטער אולריך, וועלכער האט געגעבען אויפקלערונגען וועגען אופן, ווי אזוי עס איז אדורכגעפיהרט געווארען די ליקווידאציע פון די „איינגעפרוירענע" אין דייטשלאנד סומען פאר טראנזיט.

נאך דער רעדע פון מיניסטער האט זיך ענטוויקעלט א דיסקוסיע אין וועלכער עס האבען זיך בעטייליגט א ריהע דעפוטאטען דערונטער דעפ. מינצבערג (זיין רעדע ברענגען מיר בעזונדער. די רעד.) און דאן איז געמאכט געווארען אנ'איבעררייס.

אויף דער נאכמיטאג־זיצונג איז פארגעקומען די ווייטערדיגע דיסקוסיע בעת וועלכער דער אוקראינישער דעפוטאט סעלעווי האט ערקלערט, אז ער ווייסט וועגען צירקולאר, דאס אויף דער באהן זאלען אנגענומען ווערען פערזאנען נאר פון רוימיש־קאטוילישען גלויבען.

דער בלינדער דעפוטאט וואגנער ערקלערט, אז אין בידגאשטש האט ער געזעהן אויף דער באהן ארבייטען זעהר א סך יודען.

דער ענטפער פון קאמוניקאציע-מיניסטער אולריך

דאן האט מיני. אולריך צום צווייטען מאל גענומען א ווארט. ער ענטפערט די בעזונדערע רעדנער און אויך דעם דעפ. מינצבערג. ער ערקלערט, אז אין ענין האלף איז פעסטגעשטעלט געווארען דאס וואלף האט געהאט א סכסוך מיט א קאלעגע, וועלכען ער האט געמסרט. אלס שטראף האט מען איבערגעפיהרט אויף דער סטאציע בראדי, און ווען מען האט איהם וועגען דעם פערשטעלט האט ער ארויסגעכאפט א רעוואלווער און זיך איינגעשאסען דעם האלז. ער ליגט אין שפיטאל, ער לעבט און וועט אויך בלייבען לעבען.

עס איז אויך פעסטגעשטעלט געווארען, אז וואלף איז געווען דענערווירט צוליב דער קראנקהייט פון זיין טאכטער. עס ווערט פאר איהם געזארגט, אז זיין פרוי זאל בעקומען שטיצע.

נאך דער רעדע פון מיניסטער האט נאך גענומען א ווארט דער רעפערענט שיקארסקי, וועלכער האט אויך געענטפערט דעם דעפ. מינצבערג. ער האט געזאגט: דעפ. מינצבערג טענה'ט, אז אין צארישען רוסלאנד האבען אויף די באהנען אויך געארבייט פאלאקען, ער פערגעסט אבער, אז די פאלאקען זענען געווען תושבים אין לאנד, בעת די יודען אין פוילען זענען נאר א אנגעלאפענע מינדערהייט.

אזוי ארום האט די טאג־דיסקוסיע אין דער סיים־קאמיסיע אה! יודען דאך ארום האלב איינס א זייגער אין אווענד זיך פערענדיגט מיט א יודישער אטראקציע.

דער בודזשעט פון קאמוניקאציע־מיניסטעריום איז אנגענומען געווארען. היינט ווערט בעטראכט דער בודזשעט פון בילדונגס־מיניסטעריום.

טויזענד יונגע א״י-אראבער

אפגעפאהרען קיין איראק אויף מיליטערישע אויסשולונג

בעניימע טעראריסטען-בעוועגונג אין א״י נאכ'ן אפפאהר פון דער קעניגליכער קאמיסיע

י ר ו ש ל י ם, 21 (יט״א טעלעגר.)

די היינטיגע אווענד־פרעסע טיילט מיט, אז נאכ'ן אבפאהר פון דער קעניגליכער קאמיסיע פון א״י האט זיך ווידער אנגעהויבען א פערשטארקטע צוגרייטונגס־בעוועגונג אין די אראבישע טעראריסטען־נעצען אין א״י. עס איז קיין ספק נישט, אז די פרישע אקציע פון די אראבישע דיווער־סאנטען בעצוועקט אויסצואיבען א דרוק אויף דער ענגלישער מאנדאטאר־מאכט, כדי ענטשפרעכענד צו בעאיינפלוסען די עמפעהלונגען, וואס די קעניג־ליכע קאמיסיע וועט מאכען פאר דער ווייטערער מאנדאט־פאליטיק אין א״י.

די היינטיגע א״י־דיגע אווענד־פרעסע בע־ריכטעט, אז קיין איראק זענען ארויסגעפאהרען לערך טויזענד יונגע אראבער, וועלכע שטאמען פון אלע טיילען פון א״י. די דאזיגע אראבער וועלען אין איראק ארייננטרעטען אין דער דארטי־גער מיליטער־שול און דורכמאכען אין משך פון עטליכע חדשים א מיליטערישע צוגרייטונג אין די איראקישע מיליטערישע איינהייטען, כדי צו זומער, אלס אויסגעשולטע זעלנער, זיך אומצוקעה־רען קיין א״י און עווענטועל אנפיהרען מיט א ענטשפרעכענד בריי‌טערער טעראריסטישער די־ווערסיאנס־אקציע געגען דער ענגלישער מאנדאטאר־מאכט און יודען.

די פרעסע בעריכטעט, אז די קאסטען פון דער מיליטערישער אויסשולונגס־אקציע פון די א״י־אראבער אין איראק וועלען געדעקט ווערען דורך א ספעציעלער זאמעל־קאמפאניע, וואס וועט דורכגעפיהרט ווערען צווישען די אראבער.

זיס אדאנק דער זון!!
יפ'ער
פאמעראנצען
און גרייפפרוכטען
זענען די זאפטיגסטע
פאלעסטינער פרוכט

וועגען וואס וועט פראפ. ווייצמאן קאנפערירען מיט בלומען

גענעראל דיל זאל ווערען הויך-קאמיסאר פון ארץ-ישראל

פ א ר י ז, 21 (ספ. טעל.)

מיט גרויס אינטערעס ווארט מען אין די לאנ־דאנער יודישע קרייזען אויף דער קאנפערענץ צווי־שען דעם פרעזידענט פון דער יודישער אגענץ פראפ. ווייצמאן און דעם פראנצויזישען פרעמיער לעאן בלום.

ווי בעקאנט, איז לעאן בלום אנ'איבערגעגעבע־נער פריינד פון ציוניזם.

די דאזיגע קאנפערענץ וועט שטעהן אין צוזאמענ־האנג מיט דער גרויסער פאליטישער אקציע, וואס ווערט איצט אונטערגענומען דורך פראפ. ווייצמאן אפר די אינטערעסען פון יודישען ארץ־ישראל.

אזוי ווי די קעניגליכע קאמיסיע אין ירושלים האט פערענדיגט איהר ארבייט, הארף אין די באהענט סטע וואכען אבפאהרן פון ארץ־ישראל קיין לאנ־דאן אנ'אראבישע דעלעגאציע, וואס וועט זיך ד ארט בעמיהען צו בעאיינפלוסען די ענגלישע רעגירונג, אז עס זאלען אנגענומען ווערען די אראבישע פאדערונגען, וועלכע זענען פארגעלייגט געווארען דער קאמיסיע.

פון דער ציוניסטישער זייט ווערט שוין בעצייכענט צוגעגרייט א געגען־אקציע.

אויף דער קאנפערענץ מיט לעאן בלום וועט פראפ. ווייצמאן פאדערען, אז די פראנצויזישע רעגירונג, וועלכע האט דאך אויך אונטערגעשריבען דעם מאנדאט איבער ארץ־ישראל, זאל איצט פאדערען פון ענגלאנד אויסצופיהרען די איבערגענומענע התחייבות'ן.

פון דער ציוניסטישער זייט ווערט איצט גע־פאדערט יודער צו עפענען די טויערען פאר ארץ־ישראל פאר א גרעסערער יודישער עליה און צו ערמעגליכען א קאלאניזאציע אין עבר־הירדן.

י ר ו ש ל י ם, 21 (ספ. טעל.)

ווי מען גיט איבער וועט שוין אין דער נאהענטסטער צייט אלס גענעראל־סעקרעטאר פון דער ארץ־ישראל־רעגירונג בעשטימט ווערען דער ביז־איצטיגער לייטער פון עליה־דעפארטאמענט סער עריק מילס.

עס איז שוין זיכער, אז דער הויך־קאמיסאר וואוקאפ וועט אוועק אין דעמיסיע.

וועגען וואוקאפס נאכפאלגער געהען ארום פער־שידענע קלאנגען. מען גלויבט, אז הויך־קאמיסאר פון ארץ־ישראל וועט איצט ווערען איינער פון די אנ־געזעהענסטע ענגלישע גענעראלען.

סיזענען פארהאן קלאנגען, אז גענעראל דיל דער מיליטערישער הויפט־קאמאנדיר, זאל בע־שטימט ווערען אלס הויך־קאמיסאר. אלס זיין גע־נעראל־סעקרעטאר (פרעמיער מיניסטער) זאל בע־שטימט ווערען דער ביזאיצטיגער אימיגראציע־דע־פארטאמענט דירעקטאר מילס.

ענדערונג פון דער לאגע אויפ'ן מאדרידער פראנט

מ א ד ר י ד, 21 (ספ. טעל.)

דער ראט צו פערטיידיגען מאדריד מעלדעט: נאך פערביסענע קאמפען און א רייה צוזאמענ־שטויסען אויף ווייס געוועהר אין ראיאן צרא דע לאס אנרושעלאס איז נעכטען פארגעקומען א ענ־דערונג אין דער אלגעמיינער לאגע אויפ'ן מאדרי־דער פראנט. די עסקאדרעס פון די אויפשטענדיגע וואס האט זיך היינט בעוויזען איבער מאדריד האט געמוזט אנגעמען א קאמף מיט די רעגירונגס־עראפלאנען. צוויי דריי מאטארדיגע עראפלאנען פון די אויפשטענדיגע זענען אראפגעשליידערט געווארען.

ענטפער-קופאן 5.

ווער איז ער? ______

______

נאמען און פאמיליע פון טרעפער

______

______

אדרעס ______

דעם קופאן אויסשניידען און צושיקען אין אדמיניסטראציע פון „פאלקסבלאט", ווער „ווער איז ער?" שפעטסטענס ביז דינסטאג אונגע

בעקאַנטמאַכונג!

צום הערבסט־ און ווינטער־סעזאָן האָט דאָס שיך־געשעפט בעוואוסטע

צונעגרייט א קאָלאָסאַלען אויסוואַהל שפּאַציר־ און ספּאָרט־שיך

לויט די לעצטע מאָדעלען

A. Ogórek Łódź, Zawadzka 11 tel. 202-86.

צוגענגליכע פּרייזען א ספּעציעלע אָפּטיילונג פון מענער־שיך.

צו דער חתונה פון

רוזשאַ קליינמאַן

מיט **חיים וואַלטשער**

ווינשט א האַרציגען מזל־טוב

שלמה משה בערלינער

לאַלאַ ברענער
עמנואל זעלמאַן

פערלאָבט.

לאָדז, אין יאַנואַר 1937.

צו דער פערלאָבונג פון מיין טייערען פריינד און קאָלעגע

ה' **עמנואל זעלמאַן**

מיט פרל.

לאַלאַ ברענער

ווינש איך א האַרציגען מזל־טוב און א גליקליכע צוקונפט.

חיים סאָבאַטשעווסקי

צו דער האָכצייטס־פייערונג פון ה'

איזאַק גאָטעסגנאַדע מיט פרל. **אלא בערלינסקא**

ווינשען מיר א האַרציגען מזל־טוב און א גליקליך צוזאַמענלעבען.

ח פּאַרטשעווו און פרוי

מודעה מהרבינאַט

צוליב די פיל אָנפראַגען, וואו מ'קען קויפען כשר פלייש, געפינען מיר פאַר נויטיג מפרסם צו זיין, אז א יאַטקע, וואָס האָט א הכשר פון סעלעדין־גרינער פּאַרב אויפ'ן יעצטיגען חודש שבט איז בחזקת כשרות מ'זאָל דאָרט קענען קויפען כשר פלייש.

מ'טאָר אבער נישט שיקען קויפען קיין פלייש דורך א קריסטליך משרת, ווייל ס'קענען קומען צו גרויסע מכשולים פון נבלות וטרפות.

מ'מוז שטרענג אכטונג געבען אויפ'ן הכשר און דעסגלייכען ביי עופות מוז מען קאָנטראָלירען צי ס'געפינט זיך די פּלאָמבע „כשר לאָדז".

לאָדזער ראַבינאַט.

גראַטולאַציע

צו דער האָכצייטס־פייערונג פון אונזער חשוב'ן פאַבריקאַנט

ה' א. א. פּיאַסקאָווסקי

מיט פרייליין

נאַדזשאַ גוטמאַן

וואָס איז פאָרגעקומען זונטאג, דעם 17 יאַנואַר 1937 אין וואַרשע, ווינשען מיר א האַרציגען מזל־טוב.

אַלע יודישע אַרבייטער, האַנדוועבער, קראַפטוועבער, שערער מיט זייערע בעהילפען, אַנדרייערינס פוענדו־לערינס און אַנדערע נעבען־צווייגען פון דער פירמע

א. א. פּיאַסקאָווסקי.

XX! פייערליכע יובילעאום־אקאַדעמיע XX!

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער 20־יעהריגער עקזיסטענץ פון קאַלאַניאַל־הענדלער־פעראיין אין לאָדז אָרדענט איין דער יובל־קאָמיטעט זונטאג, ד. 24 ד. ח 8 אָוועגד אין גרויסען לאָקאַל פון יודישען בעמער־צעך, פּילסודסקיעגאַ 57

א פייערליכע אקאַדעמיע

אויף וועלכע מיר בעטען אַלע מיטגלידער און סימפּאַטיקער פון דער קאָלאָניאַל־בראַנזשע.

די פערוואַלטונג און יובל־קאָמיטעט פון קאָלאָניאַל־הענדלער, שרודמיעסקאַ 20.

דעם חשוב'ן ה'

הערש וואָלף בערקאַן

און פאַמיליע

צו די תנאים פון זייער זוהן

זלמן מיט פרל. **איטקע שטייער**

ווינשען א האַרציגען מזל־טוב און דעם חתן־כלה א גליקליכע צוקונפט.

דאָס טעכנישע פּערסאָנאַל

פון „נייעם פאָלקסבלאַט"

אלמנות וגרושות

40—50 יאָהר אַלט, וועלכע האָבען עפּיס געלד אָדער א געשעפט און ווילען הייראַטען מיט א חסידישען יוד וואָס האָט אויך עפּיס געלד מיט א גוטען נאָמען א פאַכמאַן אין דער מאַנופאַקטור און זאַקען־בראַנזשע זאָלען זיך ווענדען אויף אַדרעס פערזענליך אָדער שריפטליך

S. F. u p. Ziera, Legjonów 5/7

בעקאַנטמאַכונג

דערמיט מאַך איך בעקאַנט מיינער ג' קונדשאַפט, אז דינסטאג, דעם 26 יאַנואַר ד. י. ערעפען איך

א קאַוויאַרניע

אויף פּילסודסקיעגאַ 65

פראָנט־לאָקאַל

איינגאַנג אויך פון פּיעטריקאָווסקער 46.

ביליגע פּרייזען! גוטע בעהאַנדלונג!

ראַדיאָ־קאָנצערט :—: ביליאַרד און האָקעי.

מיט אכטונג

אייזענשטיין

8־טער יאָהרגאַנג, שוסטער־מייסטער!

אין צוזאַמענהאַנג מיטן פערפעלטען ליכטען קאָנקורס פון בראַנזשע־מיניסטעריום וועגען צושטעלען

20.000 פּאָר שטיוועל

בעטען מיר די פעראינטערעסירטע פערזאָנען זיך ווענדען דעם פערשטענדיגען אין לאָקאַל פון יודישען שוסטער־צעך, פּיעטריקאָווער 45 (עקספּאָזיטור), ווי זיי וועלען בעקומען אויספירליכע אינפאָרמאַציע.

די צייטווייליגע אָנפיהרערשאַפט פון צעך

(—) י. שומאַכער.

וואָרנונג.

דערמיט וואָרן איך

ה' מאיר פיש און פרוי

אז אויב זיי וועלען מיר נישט ערלעדיגען מיין געשעפט אין משך פון 3 טאָג, בין איך נישט פעראַנטוואָרטליך פאַר די ווייטערדיגע פאָלגען.

ב. דאַנציגער.

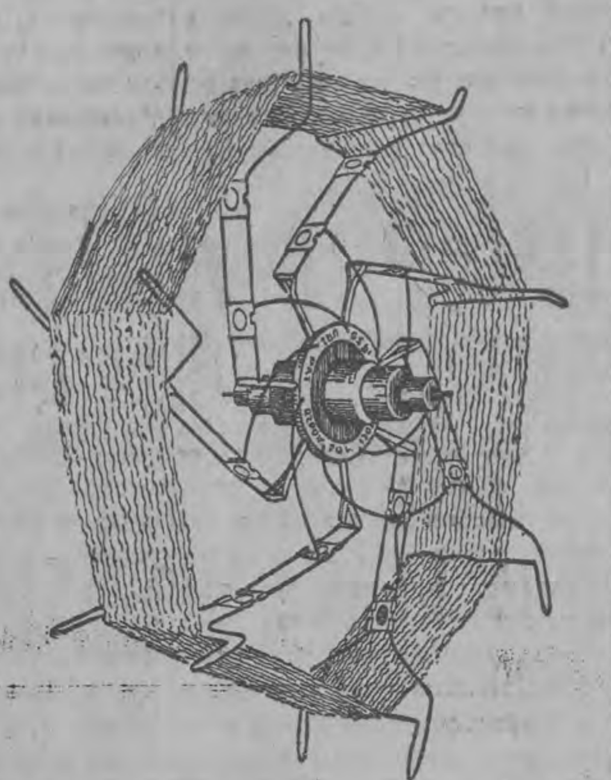

„MOTOWIDŁO"

צו זייד, וואָל און בוימוואָל־גאַרן

פּאַטענטירט לויט נומער 5874

עמפּפעהלט פירמע

„ZGODA" Cegielniana 2 Tel. 134-51.

זלמן ברקן יוטא שטייער

מאורשים

לודז, שבט תרצ"ז

מזל־טוב

אונזער חשוב'ן חבר

זלמן בערקאַן

צו זיינע תנאים מיט פרל.

יוטאַ שטייער

ווינשען מיר פיל גליק און עוויגעס צופרידענהייט

יעקב יצחק גאָלדבערג

יצחק מאַרגוליעס

מזל־טוב חמה ונלבבה אנו מברכים לחבריו לארושיו של

מר **זלמן ברקן**

עם מרת **יוטא שטייער**

וגם להוריהם אנו מברכים שיזכו לראות מהם רוב נחת

מאחלים

יצחק גאָלדבערג

אכתר שאָלדאַיעווסקי

מזל־טוב

בברכת הלבבי אנו מברכים את חברנו

מר **זלמן ברקן**

לרגלי ארושיו את העלמה

מרת **יוטא שטייער**

שתזכו לבנות את ביתם על הרי ציון וירושלים

משה לסקר

נפתלי לסקר

יחיאל ליטמנביטש

מזל־טוב!

אונזער פריינד

זלמן בערקאַן

צו זיין פערלאָבונג

מיט פרל. **יוטאַ שטייער**

ווינשען מיר פיל גליק און עוויגעס צופרידענהייט

פאַלאַ לאַסקער

יאַקוב מיכאַלאָוויטש

מזל־טוב!

א האַרציגען מזל־טוב ווינשען מיר אונזער פריינד און חבר

זלמן בערקאַן

צו זיינע תנאים

מיט פרל. **יוטאַ שטייער**

זאָל אייער נייער לעבענסוועג זיין א גליקליכער

חברים:

יוסף רייבענבאַך

מאיר גאָלדבערג

אהרן ציטרינאָווסקי

שלום שכנא פרייס

מאַקס פישמאַן

הילף און רפואה פאַר ברוך־קראַנקע

רופּטורען) אויף צווייטנקעל, נופּעל ביי מענער, פרויען און קינדער, אויך פאַר פערדרימונגען פון רוקענביין (הויקערס), פיס, שיפע פלייצעס און שמערצהאַפטע פּלאַטפיס.

דאָס ליידען איז נישט צו פערנאַכלעסיגען, ווייל די פאָלגען זענען פאַר'ן לעבען ביטער און געפערליך. דורך מיין מעטאָדע ערפונדענע ספּעציעלע גומי־הייל־באַנדאַזשען, וועלכע האַלטען צו די גרעסטע פערנאַכלעסיגטע געפערליכע ברוכען און בעזייטיגען ראַדיקאַל מיט גאַראַנטיע אהן בלוטיגע אָפּעראַציע. מיין ספּעציאַליטעט איז אויך: הייל־פּראַטעזן און גאַרסעטען געגען אַלערליי פערקריפּלונגען, פערקרימטע פלייצעס, פוס, הויקערס ווי אויך שמערצענדע פּלאַטפיס. פאַר אַמפּוטירטע אינוואַלידען אַמעריקאַנישע קונסט־פיס (סאַלאָן־אַרבייט).

ביים אויפלאָזען זיך פון מאַגען, קישקעס, נעבירט־מוטער, עמפּפעהל איך ספּעציעלע הייל־באַנדאַזשען לויט דעם סיסטעם פון פּראָפ. ד"ר גלענאַרד דער אמת'ער בעריהמטער איז גאַנץ פוילען פון אוניווערזיטעטס־פּראָפעסאָרען אָנערקענט

אָנערקענונגס־צייגניש און לויב־שרייבען האָבען אויסגעשטעלט פאָלגענדע אוניווערזיטעטס־פּראָפעסאָרען:

Prof. Dr. Marischler, Prof. Dr. Barącz, Dr. B. Kielowski, Dr. Maksymiljan Münzer.

ספּעציאַליסט

Ortoped NATAN RAPAPORT

מיט 30־יעהריגער פּראַקטיק אין ווין, דייטשלאַנד און לעמבערג, נעמט אָן פון 9 פריה ביז 1 ביטאָג און 3 ביז 7 אָוונד

אין לאָדז, פּילסודסקיעגאַ № 23

פערזענליכעס ערשיינען פון קראַנקע ביי מיר איז אונבעדינגט נויטיג.

געדענקט, ביי

שטשעשליווי

א גרויסער אויסוואַהל פון

אָריגינעלע בילעצער און טאַמאַשאָווער סחורות

אויף אנציגער און פּאַלטענס

פון די בעסטע קוואַליטעטען

אויף **פערשידענע רעשטען**

סומע און איבערצייגט אייך

R.Szczęśliwy

לאָדז, 5 נאַוואָמיעסקאַ 5

טעל. 156-09.

געדענקט פראָנט II שטאָק.

ציינישער מעמאָריאַל פון די ענדעקישע סטודענטן צום רעקטאָר פון לעמבערגער אוניווערזיטעט

לעמבערג, 21 (טעל.)

די ענדעקישע סטודענטן האָבן היינט אַריינגעטראָגן צום רעקטאָר פון דער לעמבערגער אוניווערזיטעט א ציינישן מעמאָריאַל. עס האַנדעלט זיך אין דעם, וואָס די יודישע סטודענטן, צוליב מורא פאַר קלעפּ, קומען כמעט אינגאַנצן נישט אויף די לעקציעס. די ענדעקישע סטודענטן זענען אָבער חושד, אַז די יודישע סטודענטן לערנען זיך אינדערהיים, און אַז עס וועט קומען צו די עקזאַמענס וועלן די יודישע סטודענטן זיי אויסהאַלטן, בעת די ענדעקישע סטודענטן, וואָס זענען פאַרנומען מיט שלאָגן יודען וועלן אַדורכפאַלן.

אין שייכות דערמיט, האָבן זיי אַריינגעטראָגן א מעמאָריאַל צום רעקטאָר אין וועלכן זיי פאָדערן, אַז די סטודענטן וואָס וועלן נישט רעגעלמעסיג באַזוכן די לעקציעס אויפ'ן אוניווערזיטעט, זאָלן נישט צוגעלאָזט ווערן צו די עקזאַמענס.

קיין ענטפער האָבן זיי נאָך נישט בעקומען.

ענדעקישע סטודענטן געוואָרפן 3 גאַז-באָמבעס

אויף א פאַרלעזונג פון פּראָפ. שימאַנאָווסקי

וואַרשאַ, 21 (טעל.)

היינט איז אין מעדיקער קרייז אויף דער אטשקאַ באַס פאַרגעקומען א פאַרלעזונג פון פּראָפ. שימאַנאָווסקי. עס איז געקומען א גרויסער עולם פון דאָקטוירים און אנדערע דיפּלאָמירטע אינטעליגענץ, אין מיטן פון דער פאַרלעזונג האָט זיך אין זאַל אַריינגעריסן א גרופּע פון 12 ענדעקישע סטודענטן וועלכע האָט געוואָרפן דריי גאַז-באָמבעס. די באָמבעס האָבן אויפגעריסן, עס איז ענטשטאַנען א טומעל. מען האָט די ענדעקעס נאָכגעיאָגט און 6 פון זיי געכאַפּט. דאָס זענען געווען 3 סטודענטן פון אוניווערזיטעט און דריי פון דער העכערער האַנדעלס-שולע.

שטאַרקע העצע אין דער אנטיסעמיטישער פּרעסע

אַרום דעם צענטראַלן אַקציע-קאָמיטעט פאַר די יודישע פליישער

וואַרשאַ, (י.ט.א.) יט"א האָט ערהאַלטן פאָלגענדן קאָמוניקאַט:

אין מיטן דעצעמבער 1936 איז אַריינגעטראָגן אין צפון-סטאַראָסטווע אין וואַרשאַ צום רעגיסטרירן א סטאַטוט פון צענטראַלן אַקציע-קאָמיטעט פאַר די יודישע פליישער אין פוילן; אַזוי ווי דעם ערשטן יאַנואַר איז אַריין אין קראַפט דאָס שחיטה-געזעץ, איז דער ציטווייליגער סעקרעטאַריאַט פון דעם קאָמיטעט צוגעטרעטן מאַכן אַלע נויטיגע הכנות אין שייכות מיט דער אַקציע, וועלכע האָט זיך בעדאַרפט אָנהויבן. עס איז אויך אַריינגעטראָגן געוואָרן א בקשה אין אינערן-מיניסטעריום און אין רעגירונגס-קאָמיסאַריאַט וועגן ערלויבן צו מאַכן א זאַמעל-אַקציע אין גאַנצן לאַנד פאַר די יודישע פליישער-משפחות, וועלכע בלייבן צוליב דעם שחיטה-געזעץ פּרנסה- און אַרבייטסלאָז.

אונגעריכט זענען דעם 19 יאַנואַר געקומען פאַרשטעהער פון דער אַדמיניסטראַטיווער מאַכט און ערקלערט, אַז זיי שטעלן אָפּ די טעטיגקייט צוליב פאָרמעלע טעמים. נאָכ'ן איבערגעבן דעם בעשלוס פון סטאַראָסטווע איז דער לאָקאַל פאַרחתמ'עט געוואָרן.

אין צוזאַמענהאַנג דערמיט האָבן זיך אין א טייל ציי[ט]ונגען בעוויזן נאָטיצן אונטער סענסאַציאָנעלע קעפּ וועגן א כלומרשט אונלעגאַלער אָרגאַניזאַציע, וואָס איז דורך דער מאַכט ענטדעקט געוואָרן, וועגן הינדערטער דאָלאַרן, וואָס מען האָט געפונען בעת דער רעוויזיע, וועגן עפּעס אַנ'אָטענטאַט פון אַמעריקאַנער יודען אויף דער הומאַניטאַרער שחיטה אין פוילן א. א. וו. פאַרשטעהט זיך, אַז די אַלע סענסאַציאָנעלע ידיעות זענען אויסגעטראַכט פון אָנהייב ביזן סוף. דער פּאָטעגענט [?]

די פאַרשטעהער פון קאָמיטעט, צו וועלכע עס געהערן אָנגעזעהענע געזעלשאַפטליכע טוער אין פוילן, מאַכן די נויטיגע בעמיהונגען ביי דער מאַכט, כדי דער קאָמיטעט אַלס נוצליכע ווירטשאַפטליכע אינסטיטוציע זאָל לעגאַליזירט ווערן, אונגעשטערט קענען פירן זיין קאָנסטרוקטיווע הילפס-טעטיגקייט לטובת די יודישע פליישער-משפחות אין פוילן.

דער קלירינג-אָפּמאַך צווישן פוילן — א"י טרעט אַריין אין קראַפט אין פעברואַר

וואַרשאַ, 21 (טעלעפאָניש)

היינט איז אין פאַרגעקומען א זיצונג אין מלוכהשן פונאַנדערדערכנונגס-אינסטיטוט (אינסטיטוט ראַזראַכונקאָווי) וועגן קלירינג-אָפּמאַך צווישן פוילן און ארץ-ישראל, וואָס גייהט אַריין אין קראַפט שוין אין פעברואַר. דער קלירינג-אָפּמאַך וועט אַרומנעמען דעם גאַנצן עקספּאָרט און אימפּאָרט פון ארץ-ישראל קיין פוילן און פון פוילן קיין ארץ-ישראל. דער אָפּמאַך וועט אויך חל זיין אויף געלד-אַנווייזונגען און אויך אויף דער קאַטעגאָריע עולים-קאַפּיטאַליסטן (1000 פונט).

פאַרשלאַג וועגן צוואַנג צו רעגיסטרירן פרעמדע וואַלוטעס

וואַרשאַ, 21 (טעלעפאָניש)

אין א טייל ציי[ט]ונגען איז היינט איבערגעגעבן געוואָרן נישט ריכטיג דער פאַרשלאַג אין סיים וועגן רעגיסטרירן דאָלאַרן און אנדערע פרעמדע וואַלוטעס. עס ווערט אין די ציי[ט]ונגען אָנגעגעבן אַז דאָס איז נאָר וועגן וואַלוטעס וואָס געפינען זיך אין אויסלאַנד.

באמת זאָגט דער פאַרשלאַג, אַז יעדער פּוילישער בירגער וואָס האָט דאָלאַרן און אנדערע וואַלוטעס, אפילו די דאָזיגע וואַלוטעס געפינען זיך אין פוילן, דאַרף ער מעלדן וועגן דעם דער פינאַנץ-מאַכט. א חוץ דעם דאַרף ער אויך מעלדן וועגן אַלע זיינע פאַרמעגנס וואָס ער האָט אין אויסלאַנד.

פון פאַרשלאַג-טעקסט איז צו זעהן, אַז דאָס זאָל גילטיג זיין נישט נאָר פאַר פּוילישע בירגער וואָס וואוינען אין פוילן, נאָר אויך אַזעלכע, וואָס וואוינען אין אויסלאַנד זענען אויך פאַרפליכטעט וועגן דעם צו מעלדן.

פאַר עובר זיין אויף דעם געזעץ זעהט פאָר דער פּראָיעקט 1 מיליאָן זלאָטעס שטראָף.

אַזאַ צוואַנגס-מעלדונג פון וואַלוטעס אין לאַנד און פאַרמעגנס אין אויסלאַנד איז איינגעפיהרט אין א רייהע לענדער, צווישן זיי אויך אין דייטשלאַנד, וואו עס איז זאַגאַר פאַרהאַן א פליכט צו ברענגען פון אויסלאַנד די פאַרמעגנס.

צי דער פּראָיעקט וועט האָבן א מעהרהייט אין סיים איז שווער צו זאָגן.

Źródłem zdrowia dla każdego, to kąpiel szyszką „Novopin"

לעצטע דעפּעשן

טאָקיאָ, 21 (ספּ. טעל.)

די היינטיגע רעדע פון פּרעמיער היראָטאַ, אויסערן-מיניסטער אַריטאַ און פינאַנץ-מיניסטער באַבאַ, האָבן די דעפּוטאַטן איבערגעריסן מיט פאַרשידענע אויסרופן. דער פיהרער פון דער פּאַרטיי סעיוקאַ האַמאַדאַ האָט אין דער דיסקוסיע ערקלערט, אַז דאָס מיליטער פיהרט א פּאָליטיק געגען פּאַרלאַמענט, שטרעבט צו א דיקטאַטור, און די השפּעה פון דער אַרמעע פאַרשטאַרקט זיך אַלץ מעהר.

דער ענטפער פון קריגס-מיניסטער איז אויפגענומען געוואָרן מיט גרויסע פּראָטעסטן און קלאַפּן אין די טישן.

נאָך דער זיצונג איז צוזאַמענגעקומען דער מיניסטאַרען-ראַט, און דאַן איז פּרעמיער היראָטאַ אַוועק צום מיקאַדאָ. עקסטרא אויסגאַבן מעלדען, אַז לויט'ן פאַרשלאַג פון דער רעגירונג האָט דער קייזער אָפּגעלעגט די זיצונג פון פּאַרלאַמענט אויף דריי טאָג.

ליסאַבאָן, 21 (ספּ. טעל.)

היינט פאַרמיטאָג האָט פאַר'ן בנין פון קריגס-מיניסטעריום אויפגעריסן א באָמבע. מענשליכע קרבנות זענען נישט געווען.

ליסאַבאָן, 21 (ספּ. טעל.)

היינט זענען אין ליסאַבאָן געוואָרפן געוואָרן 9 באָמבעס אויף פאַרשידענע רעגירונגס-בנינים, דאָס אויסערן מיניסטעריום האַלט, אַז דאָס איז א רעפלעקס פון דער אינטער־נאַציאָנאַלער לאַגע, בעזונדערס אין שייכות מיט די געשעהענישן אין שפּאַניען. אַממייסטן האָט אנגעמאַכט שאָדן די באָמבע, וואָס איז געוואָרפן געוואָרן אין בילדונגס-מיניסטעריום.

הערען און דאַמען
קויפט די נייעסטע און מאָדערנסטע סחורות
צום איצטיגן ווינטער-סעזאָן
אין דעם ערשטקלאַסיגן סאָלידען
טוך- און קאָרט-געשעפט
פוטערהענדלער און אנאַכאָוויטש
לאָדז, פּיעטריקאָווער 17, טעל. 144-20
גרויסער אויסוואַהל פון די נייעסטע מאָדערנסטע בייצער און טאַמאַשאָווער אויסאַרבייטונגען צום הערבסט און ווינטער-סעזאָן.
ביליגסטע פּרייזן! סאָלידע און רעעלע בעהאַנדלונג! קומט און איבערציינט אייך!

בעקומען אויסצייכנונגען און א גאָלדענעם מעדאַל אויף די אויסשטעלונגען אין די גרעסטע שטעדט פון אייראָפּע און אין תל-אביב (ארץ-ישראל)

צו קריגן אין אַלע אַפּטייקן, אַפּטייק-סקלאַדן און פּאַרפומעריעס.
Fabr. Chem. - Kosm.
„Pharmachemja", Bydgoszcz.

בחנם ווערט צוגעפּאַסט אַלערליי גלעזער!

„OPTICUM"
28 פּיעטריקאָווער 28
בעזיצט אויף לאַגער א גרויסן אויסוואַהל פון פאַרשידענע ברילן, בינאָקלען, אַלערליי צילינדער-גלעזער, קאָמבינירטע גלעזער, טערמאָמעטערס, אַלעס צו די ביליגסטע פּרייזן.
ס'ווערן אויך אויסגעפיהרט זעטעל. רעצעפּטן פּינקטליך און רעעל. — געדענקט די אדרעס עס ווערן אָנגענומען אַלע אַרט רעצעפּטן פון די ה"ה דאָקטוירים.

Bilans surowy
Łódzkiego Banku Depozytowego, Sp. Akc. w Łodzi
na dzień 31 grudnia 1936 r.

STAN CZYNNY		STAN BIERNY	
Kasa i sumy do dyspozycji	1.693.810.45	Kapitały własne: a) zakładowy 2.520.000.— b) zapasowy 1.260.000.— c) amortyzac. 50.993,40	3.830.993,40
Waluty zagraniczne	111.592,60	Wkłady i r-ki bieżące	12.540.179,75
Papiery wartościowe	1.248.683,74	Zobowiązania inkasowe	200.529.38
Banki krajowe	158.995,56	Redyskonto weksli	464.491,42
„ zagraniczne	976.132,43	Banki krajowe	154.277,48
Weksle zdyskontowane	12.162.851,25	„ zagraniczne	144.006,14
Rachunki bieżące	1.762.968,94	Procenty, prowizje i różne zyski	2.065.863,07
Ruchomości	51.194,48	Oddziały	1.382.982,72
Nieruchomości	329.391,82	Różne rachunki	508.009.82
Różne rachunki	521.515,09	Zyski z lat ubiegłych	514.588,43
Koszty handlowe	1.428.227,39	Zobowiązania z tyt. tranz. dewiz. na termin	2.144.400.—
Oddziały	1.375.077,86		
Należności z tyt. tranz. dewiz. na termin	2.129.880,—		
Suma bilansowa	23.950.321,61	Suma bilansowa	23.950.321,61
Udzielone gwarancje	3.755.870,39	Zobow. z tyt udziel. gwarancyj	3.755.870,39
Inkaso	3 301.562,94	Różni za inkaso	3.301.562,94
Razem	31 007.754,94	Razem	31.007.754,94

Mgr. Praw
LUDWIK Goldkorn
Tłumacz przysięgły
dla języków
niemieckiego
hebrajskiego
i żydowskiego
przeprowadził się
na ul. ZAWADZKA 23, tel. 114-50
przyjmuje od 11—2 i od 16—19 w.

Zw. Majstrów Przem. Włóknistego
Wojew. Łódzk. Łódź, 6-go Sierpnia 4, tel. 201-74
מאַכט בעקאַנט, אַז מאָרגען שבת, דעם 23־טן יאַנואַר 1937, 6 אָוונד קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל
די יעהרליכע
אַלגעמיינע פערזאַמלונג
צוליב דער וויכטיגקייט פון דער היינטיגער פערזאַמלונג, פאָדערן מיר אויף אונזערע קאָלעגען אונבעדינגט צו קומען. אייער אָנוועזענהייט איז דרינגענד.
די פערוואַלטונג.

Tak zakneblujesz zmorę trzasków,
mając
7-lamp. luksusową superheterodynę
GLORIA
ELEKTRIT
DO NABYCIA W CAŁYM KRAJU

„פער'סמ'ט און פערהעצט" דאס לעבען פון א גרויסען מענש"

רעדע פון דעפ. מינצבערג אויף דער נעכטיגע זיצונג פון דער בודזשעט-קאמיסיע

הויכע קאָמ'סיע!

איך מוז בעמערקען אין אָנהויב, אז איך האָב נישט געהאַט בדעה צו נעהמען א וואָרט בעת דער דעבאַט איבערן בודזשעט פרעלימינאר פון קאָמוניקאציע מיניסטעריום. דער נייוא פון אונזער איינזעצען וועגן איז אָהן שום ספק א הויכער, אזוי א. וועריטער פון קריטיק בנוגע דעם דאָזיגען רעסאָרט וואָלט געווען נישט בערעכטיגט.

אלס רעפרעזענטאנט פון דער יודישער בעפעלקערונג, וואָלט איך וואָס א אמת געהאַט זעהר פיל פאָרצוואַרפען סיי דער פערסאָנאַלער פאָליטיק, ווי אויך דער ווירטשאַפטליכער פאָליטיק פון דאָזיגען צווייג פון אונזער מלוכה-לעבען, אָבער לויט דעם פארלאַמענטארישען מנהג וועלען אלע בעמערקונגען און פאָרוואורפען אויפ'ן מארגינעס פון בודזשעט געווענדעט אויפ'ן אַ רעדנער, אקטועלען שלאף פון געגעבענעם רעסאָרט באר פאר די חטאים, וואָס זענען ענטשטאַנען אין דער צייט פון זיין אמטירען, און נישט פאר דער ירושה, וואָס ער האָט איבערגענומען.

אָבער א געוויסער פאַל וועגען וועלכען עס האָט מיטגעטיילט די נעכטיגע פרעסע, האָט מיך אזוי טיף ערשיטערט

אז איך האַלט פאר מיין חוב אלס מענש און בירגער צו בעריהרען די פראַגע פון דער בעציהונג צו דער יודישער בעפעלקערונג אויף אויפ'ן געביט פון באַהן-וועזען.

אלע געדענקען מיר גאַנץ גוט וויפיל עס זענען געווען יודישע בעאמטע, סיי אין דער אדמיניסטראציע, ווי אויך אין באַהן וועזען אין דער אמאָליגער עסטרייכישער אָקופאציע, וועלכע זענען איבערגעגאַנגען אין די אדמיניסטראציע און באַהן וועזען פון דעם אומאָפהענגיגען פוילען, אָבער מיינע הערען, וויפיל איז איצט געבליבען פון די דאָזיגע בעאמטע. סיסטעמאטישע בעזייטיגונג און דאָס נישט צולאָזען ביי כחות האָט געשאַפען אַזאַ לאַגע אז אויף דער ריזיגער צאָהל מלוכה-בעאמטע, איז נאָך, ווי עס איז, ווי א ווייסער קרוק, געבליבען אויף זיין פּאָסטען, א יחיד פון יודישער נאַציאָנאַליטעט.

אפילו אין דעם אמאָליגען צאַרישען רוסלאַנד, וועלכער האָט

געהאַלטען געפאַנגען פאלאַקען אין די תפיסות און אויף סיביר

וועלכען יעדער ערליכער פאָלאַק האָט פיינט געהאַט, און עס איז געווען פאַראוואָס פיינט צו האָבען — אפילו אין דעם דאָזיגען צאַרישען רוסלאַנד, זענען טראָץ אַלעם געווען בעשעפטיגט פאָלאַקען, נישט נאָר אויף דער ווייכסעל־ווארשאַווער באַהן, און נישט נאָר אויף די דרום-מערבדיגע באַהן לינ'עס, אויך דעם שטח פון דעם אזוי געריפענעם „פריוויסליאַנער געגענד", וואָס'ן פאָראַניען, נאָך אויך אויף די ווייטסט צפונ'יגע און מזרחדיגע געביטען, „אויף די סיבירער און זאַקאַספּיסקער באַהנען.

אין דעם זעלבען צאַרישען רוסלאַנד, וואו מען האָט אויף א אוממענשליכען אופן פערפאָלגט יודען, זענען נאָר דאָ און דאָרט געווען בעשעפטיגט אונזערע גלויבענס ברידער, אויף די פערשידענע באַהן אפשניטען, צי אין כאַראַקטער פון אינזשינערען, אָדער ביוראָ אָנגעשטעלטע.

איך רעד שוין נישט וועגען דער אויסערגעוועהנליך וויכטיגער ראָלע, וואָס עס האָבען געשפילט די רוסישע יודען די פּאלאקס, באַק און אנדערע אויפ'ן געביט פון בויען רוסישע באַהן ליניעס.

וועגען די גרויסע פּיאָנערען פון פוילישען באַהן-וועזען, צווישען וועלכע בעדייטענדע בירגער - יודען, האָבען געשפּילט א ערשטקלאַסיגע ראָלע,

וועל איך אין דעם מאָמענט נישט רעדען, ווייל זיי האָבען פערלאָזט די רייהען פון מיינע גלויבענסברידער.

צי לאָזט מען אָבער צו, אין משך פון די יאָהרען פון אונזער אומאָפהענגיגקייט, יודען צו וועלכער עס איז כ פעיגקייט אין דעם דאָזיגען צווייג פון דער ווירטשאַפט פון לאַנד.

מיט א יאָהר צוריק, האָט מען מיר דערצעהלט אויף וואָס פאר א אופן איינע פון די באַהן-דירעקציעס וואַרפט אָפּ די אָפּערטעס פון די יודישע פירמעס, וועו עס האַנדעלט זיך וועגען ליפערונגען, טראָץ דעם, וואָס די פרייזען זענען בעדייטענד נידריגערע פון די וואָס עס ענטהאַלטען די נישט-יודישע אָפּערטען.

צי איז אָבער די דאָזיגע דירעקציע אין דער היינטיגער פעראייבאַמט? צום בעדויערען נישט!

ווי איך האָב שוין בעטאָנט, איז דאָס, א סיסטעם, וועלכער ציהט זיך שוין נישט פון היינט אַזוי

ער איז איין רינג אין דער קייט פון עוולות וואָס עס ווערט בעגאַנגען לגבי דער יודישער בעפעלקערונג.

דעריבער האָב איך טאַקע זיי אריינגעטראָגען אין דער אלגעמיינער ליסטע פון אנדערע בירגערליכע פאָדערונגען און האָב אין אָנהויב נישט געהאַט בדעה היינט וועגען זיי צו רעדען.

אויב איך האָב די אַלע פראַגען בעריהרט איז עס נאָר אויפ'ן פאַן פון דעם גרויסען פלעק בלוט פון א פערמאַטערטען און פערהעצטען מענש.

אַ בעאַמטער פון דער באַהן דירעקציע אין לעמבערג, יוזעף וואָלף, וועלכער איז זייט לאַנגע יאָהרען דאָרט געווען בעשעפטיגט, האָט צוליב די אונגערהערטע שיקאַנעס און דעם פסדרדיגען איבערוואַרפען איהם פון איין אָפּטיילונג אויף דער צווייטער,

אין קאַבינעט פון זיין פאָרגעזעצטען מיט א ראַזיר - מעסער זיך איבערגעשניטען דעם האַלז.

אלע זיינע בקשות „אז מען זאָל איהם לאָזען צו רוה און ערלויבען נאָרמאל צו ארבייטען האָבען נישט געהאַט קיין פעולה, טראָץ דער לאַנגיעהריגער ארבייט, טראָץ זיינע טרעהרען האָט דער אומבארמהערציגער פאָרגעזעצטער נישט געוואָלט ענדערען זיין בעשלוס איהם יודער, שוין צום ווי. פילסטען מאָל, איבערצוזעצען אין א אנדערע אָפּטיילונג.

עס איז פערשטענדליך, אז אַזאַ מין דערנידריגונג, בעזונדערס ווען מען זעהט, אז זי פליסט נישט ארויס צוליב וועלכע עס איז דינסטליכע איבערשריידונגען, אָדער פון נישט ערפילען די פליכטען, דערהרגענען פשוט א מענש.

אין די נעריוען פון דעם איינציגען יודישען בעאמטען האָבען נישט אויסגעהאַלטען, ווייל זיי האָבען נישט געקענט אויסהאַלטען.

מיט א צייט צוריק זענען מיר געווען עדות ווי א געוויסער טייל פון דער פרעסע האָט פערהעצט צום טויט דורך בלבולים און שקרים א פראַנצויזישען מלוכה-מאַן דעם מיניסטער סאַלאַנגראָ.

דאָ האָבען די קאַרגען און די בעציהונגען פערסמט דאָס לעבען און פערהעצט א גרויסען מענשען נאָר דערפאַר, ווייל ער האָט געהערט צו דער יודישער נאַציאָנאַליטעט.

ווייל, — ווי איינע פון די איידעלסטע פוילישע שרייבערינס האָט זיך אין דעם ארטיקעל „מער'ע" אויסגעדריקט וועגען די אנטי-יודישע ארויסטרעטונגען, — ער האָט צו מענשען וואָס זייערע נעמען קלינגען נישט סטאַניסלאַוו, נאָר סרול. און יעדער פון אונז גיט זיך אָפּ א חשבון, ווי אזוי מען קען פערסמען דאָס לעבען פון א ביוראָ-קאָלעגע אויף יעדען שריט, ביי יעדען שטיקעל פאַפיר, אין יעדער סיטואציע, אויב עס איז נאָר נישט פאַראַן קיין געהעריגער שוץ פון די פאָרגעזעצטע און דעצידירטער געגענגעזיכט אין דער אידעע פון בירגערליכער גלייכהייט.

אַ אָרימער בעאמטער איז געפאַלען א קרבן, א אונשולדיגער קרבן, מיר פיהלען עס שמערצליך, און פיהלען מיט מיט דעם קרבן, אָבער דאָס מוז דאָך עגדליך גורם זיין צו א פערטראַכטען זיך,

אָפּצוקעהרען זיך פון פאַלשען וועג, צו שאַפען אַזעלכע בעציהונגען, אז אַלע פולבערעכטיגטע בירגער, זאָלען זיך פיהלען אלס פול-בערעכטיגטע בירגער אין פוילען.

אזוי לאַנג ווי מיר זעהען בירגער און די פעלדער א'ב' צוצוטיילען צו די שכנים מענשען-פרעסער וועלען נאָך נישט רעאַליזירט, און מיר לעבען אויף דער דאָזיגער ערד אין שכנות און מיטביר גערשאַפט מיט ציוויליזירטע און קולטורעלע מענשען, קענען קיין שום קאַניבאַליסטישע ערשיינונגען נישט טאָלערירט ווערען.

פרעגענדיג דעם הער מיניסטער, צי אין ווי אזוי ער האָט בדעה צו רעאַגירען אויף דעם פאַל פון פערהעצען א בעאַמטען, פאָדער איך גלייכצייטיג, אויב איך האָב ש'ין געבענדי בעריהרט אויך די מאָמענטען פון דער פערסאָנאַלער און ווירטשאַפטליכער פאָליטיק פון באַהן-וועזען רעסאָרט, אז אונזערע רעכט אויף ארבייט און פערדינען אויפ'ן געביט פון דער אַדמיניסטראַציע און ווירטשאַפט פון קאָמוניקאַציע-מיניסטעריום, זאָלען זיי געהעריג אָפּגעהיט ווערען.

נעכטיגע זיצונג פון בודזשעט-קאמיסיע ביים לאדזער שטאט-ראט

האט דיסקוסירט וועגען א רייה לויפענדע פראגען

נעכטען איז פאָרגעקומען, א זיצונג פון דער פינאַנץ און בודזשעט-קאָמיסיע, וואָס איז געוועהלט געוואָרען אויף דער לעצטער זיצונג פון שטאָט-ראַט. די טאָג-אָרדנונג פון דער זיצונג איז געווען א זעהר גרויסע און די זיצונג האָט זיך פערצויגען פון 7 אָוונט ביז האַלב איינס ביינאַכט.

אויף דער זיצונג זענען אַנוועזענד געווען 6 מיט גלידער פון פ. פ. ס. צערבע (דייטשע סאָציאַליסטען, פאַזנאַנסקי (בונד) און ד"ר עלענבערג (התאחדות) און 6 ענדעקעס. דעם פאָרזיץ אָט געפיהרט פרע-זידענט נאַדלעווסקי.

אויפ'ן ערשטען פונקט פון דער טאָג-אָרדנונג איז גע שטאַנען די פראַגע פון וועהלען א גענעראַל - רעפע-רענט פאַר'ן בודזשעט פון יאָהר 1937-38.

ראַטמ. כאָדינסקי לעגט פאָר די קאַנדידאַטור פון ראַטמ. אדוו. האַרטמאַן.

די דאָזיגע קאַנדידאַטור ווערט אָנגענומען מיט 9 שטימען געגען 6.

קאָוואַלסקי פרעגט וואָס וועט טון דער גענעראַל-רעפערענט פון בודזשעט אז דער צייט ווען די מעהרהייט האָט זיך אויף דער לעצטער זיצונג אָפּגעזאָגט צו בעטראַכטען דעם שטאָטישען בודזשעט.

פרעזידענט נאַדלעווסקי זעהט נישט דערין קיין מניעה, ווייל דער בודזשעט וועט דאָך סוף כל סוף בעטראַכט ווערן און דער גענ. רעפערענט דאַרף זיך פריהער פעקענען מיט דיזער גאַנצער ווירטשאַפט פון דער שטאָט.

ראַטמ. פּאַטקאַנסקי ערקלערט, אז די מעהרהייט האָט נישט אָפּגעוואָרפען דעם בודזשעט זי האָט נאָר די פראַגע אָפּגעלעגט ביז עס וועט בעשטעטיגט ווע-רען דאָס נייע שטאָטפּרעזידיום.

נאָכדעם ווי ס.ווערען ערלעדיגט איניגע לויפענ-דע פראַגען, פרעגט מען צי צו בעטראַכטען די פראַגע וועגען פערטיג מאַכען דעם באַהן-איבערגאַנג, וועל-כער וועט פעראייניגען די וויסאָקאַ גאַס מיט דער טראַמוואַיאָווע. די קאָמוניקאַציע קומט דאָרט איצט פאָר דורך דעם פינסטערן טונעל. די באַהן-מאַכט וועט פערטיג מאַכען דעם וויאַדוקט ביז'ן 1 יאַנואַר 1938, זו פאָרערט אָבער אז די שטאָט זאָל באַלד איינצאָהלען איהר אַנטייל אין דער הויך פון 170 טויזענד זל. ס'ווערט בעשלאָסען איינצוצאָהלען די סומע דאַן ווערט בעשלאָסען דעם ריזה פון דער גאַר זאָווגיע פאַרן פאַרגעזעהענעם יאָהר אין דער הויך פון 171 טויזענד זל. איבערצוגעבען דעם אינוועסטי ציע-בודזשעט. אלס רעפערענט פון דער פראַגע אויפ'ן פלענום ווערט געוועהלט ראַטמ. ד"ר עלענבערג.

נאַטשעלניק קאַנאַפּקאַ רעפערירט דאַן די פראַגע פון מאַכען אַ קאָנווערסיע פון אַלע לאַנג-טערמיניגע און קורצטערמיניגע הלוואות, וועלכע זענען גענו-מען געוואָרען אין יאָהר 1935-36 אויף איין לאַנג-טערמיניגע הלוואה.

היות אין דער דאָזיגער סומע געפינט זיך אויך 738 טויזענד זל. אויף צו דעקען די פערלוסטען פון ק. ק. אָ. נעמט אָ וואָרט דער מיטגליד פון דער קאָמי-סיע יאַן האַנעמאַן.

ביים אָנרופען דעם נאָמען פון האַנעמאַנ'ען שרייט קאָוואַלסקי אויס

— סין יאַקובאַ.

ה' האַנעמאַן פרעגט צי די סומע איז פון די מיס-ברויכען, וועלכע זענען בעגאַנגען געוואָרען דורך דעם געוו. דירעקטאָר.

נאַטשעלניק קאַנאַפּקאַ ערקלערט, אז דאָס זענען נישט קיין סומען פון מיסברויכען, נאָר פון די פער-לוסטען וואָס די ק. ק. אָ האָט געהאַט פאַר נישט בעצאָהלען הלוואות.

צוליב דעם וואָס דער ענין איז נישט אינגאַנצען קלאָר ווערט בעשלאָסען די פראַגע פון ק. ק. אָ. אָפּצולע-גען אויף אַן אַנדער זיצונג אויף וועלכען דער מאַ-גיסטראַט וועט צושטעלען דעם גאַנצען מאַטעריאַל.

דער פאָרשלאַג פון דער קאָנווערסיע ווערט אָנ-גענומען. די פראַגע וועט אויפ'ן פלענום רעפערירען ראַטמ. האַרטמאַן.

דאַן רעפערירט נאַטש. קאַנאַפּקאַ דעם צוגאָב-בודזשעט פאַרן לויפענדען בודזשעט-יאָהר. דער דע-פיציט בעטרעפט 1.900.000 זל. אויף וועלכע דער מאַגיסטראַט לעגט פאָר צו נעהמען א הלוואה.

ראַטמ. פּאַטקאַנסקי שטעלט א פראַגע צי מ'האָט נישט געגעבען קיין סובסידיעם דער פרעסע.

ס'שטעלט זיך ארויס, אז צוליב דעם 35-יעה-ריגען יובילעאום פון „קוריער לודזקי" האָט דער מאַגיסטראַט געגעבען א מתנה פון 1000 זל.

פאַר דער אָפּשטימונג פון צוגאָב - בודזשעט ערקלערט קאָוואַלסקי אין נאָמען פון די ענדעקעס, אז זיי וועלען שטימען געגען דעם צוגאָב-בודזשעט צוליב דער קאָמיסאַרישער הערשאַפט און צוליב דעם וואָס ווען די ענדעקעס וואָלטען געפיהרט דעם מאַ-גיסטראַט וואָלט קיין דעפיציט נישט געווען...

ראַטמ. פּאַטקאַנסקי ערקלערט, אז נישט. דאָרט האָט דעם דאָזיגען בודזשעט נישט אָנגענומען,, אָבער איצט האַנדעלט זיך נאָר וועגען א פאָרמעלען ענין, ווייל דאָס געלד איז שוין אויסגעגעבען געוואָרען, דעריבער וועט די פ. פ. ס. שטימען פאַר'ן צוגאָב-בודזשעט.

קאָוואַלסקי: הייסט עס, אז די פ. פ. ס. ציהט זיך צוריק פון איהר לעצטען בעשלוס וועגען בוד-זשעט.

ראַטמ. פּאַטקאַנסקי ערקלערט, אז נישט. דאָרט האָט זיך געהאַנדעלט וועגען א נייעם בודזשעט און איצט נאָר וועגען א פאָרמעלען ענין. דער צוגאָב-בודזשעט ווערט אָנגענומען געגען די שטימען פון די ענדעקעס.

די סענסאַציע איז אָבער געווען די, וואָס קאָוואַל-סקי האָט פאָרגעלעגט, אז דעם צוגאָב-בודזשעט אויפ'ן פלענום זאָל רעפערירען דער ענדעקישער ראַטמאַן גוזשענאָזשאָק...

פערשטעהט זיך, אז דאָס איז א בייזוויליגקייט, אז בעת מ'שטימט געגען דעם בודזשעט זאָל מען איהם גלייכצייטיג רעפערירען.

ס'איז בעשלאָסען געוואָרען, אז דער צוגאָב-בוד-זשעט זאָל אויפ'ן פלענום רעפערירן נאַטש. קאַנאַפּקאַ דערהמיט איז די אָפיציעלע זיצונג געשלאָסען גע-וואָרען.

נאָך דער זיצונג האָט דער פרעזידענט נאַדלעוו-סקי אין פערלויף פון אַ האַלבען שעה אינפאָר-מירט די בודזשעט און פינאַנץ-קאָמיסיע מיט דער פראַגע וועגען שעכטה-ייז.

סענסאַציע וועגן „עמיגראַציע"-פּראָבלעם

נעכטיגע זיצונג פון דער בודזשעט-קאָמיסיע ביים סענאַט

וואַרשאַ, 21 (טעל.)

היינט האָט די בודזשעט-קאָמיסיע ביים סענאַט אָנגעהויבען צו בעטראַכטען דעם בודזשעט פון אויסערן-מיניסטעריום.

רעפערירט דעם בודזשעט האָט די דעפוטאַטין פרוי הענושעוויטש. די סענסאַציע פון דער דאָזיגער זיצונג איז געווען, וואָס די רעפערענטין האָט גע-רעדט וועגן עמיגראַציע-פּראָבלעם ווי אן פערן אז האָט מיט קיין וואָרט נישט דערמאָהנט וועגען יודען

די לאָדזער רבנות-פראַגע

זיך איבערגעטראַגען קיין וואַרשאַ

וואַרשאַ, 21 (טעל.)

דער סכסוך וועגען דער לאָדזער רבנות פראַגע האָט זיך אריבערגעטראָגען קיין וואַרשאַ. די אגודת הרבנים און אנדערע רבנישע אויטאָריטעטען פער-נעהמען זיך מיט דעם ענין, עס ווערט אין וואַרשאַ ארויסגערוקט די קאַנדידאַטור פון הרב מנחם זעמבאַ.

הילט ביי זיך טאָגאַל!
ביי פאַרקילונג, היץ, ביי
ברעכען אין די ביינער
ווערסטו פון אים האבן גוטע נוצן
טאָגאַל-טאַבלעטן נוצט מען אויך
ביי רעוומאַטיזם, אַרטרע-
טיזם און פּאָדאַגרע.
טאָגאַל שטילט דעם שמערץ
און פאַרמייטערט די ליידן
Togal

יודישע ספּאָרטלער גליטשען זיך
אויפ'ן בעסטען לאָדזער און איינציג-יודישען
גריטש-פּלאַץ
11. ליסטאָפּאַדאַ 16.
איינטריט 25 גר. גאַרדעראָבע 10 גר.
אָנפאַנגער לערנען דער בעקאַנטער
אינסטרוקטאָר ס. ס., ?ענג.

Dr. med.
HALTRECHT
ספּעציעל-אַרצט פאַר הויט-,געשלעכטס
קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע
האָט זיך איבערגעצויגען פון פּיעטריקאָווער 10 אויף
161 פּיעטריקאָווער 161
טעל. 245-21.
נעהמט אָן פון 8 ביז 2 מיטאָג און פון 7 ביז 9 אָוונט
זונטאָג און חגאות פון 9 ביז 1 בייטאָג.
פאַר אונבעמיטלטע לעטשניצאַ-פּרייזען

Dyplomowany St. Felczer
M. BLUSZTAJN
Łódź, ul. LEGJONÓW 39
(dawn. Zielona) Tel. 26873.
I-sze piętro.
כ'בעזיץ א לאַנגיעהריג ע שפּיטאָל-פּראַקטיק
נעמט אָן פון 8 פריה ביז 9 אָוונט.

„מיר צושטערען און די יודען בויען"

איז מודה דער ארגאן פון ירושלימער מופטי

קארגע 17000 דונאם באדען אריבער אין יודישען בעזיץ. — וויפיל געלד ליגט אין די א"י־באנקען? — פונאנדערבוי פון דער יודישער ווירטשאפט אין א"י. — דייטשע האנדעלס־דעלעגאציע אין א"י פערבינדט זיך מיט די אראבער

ירושלים. (יט"א). אונטער דער איבערשריפט „מיר צושטערען און די יודען בויען" האט דער מופטי־ארגאן „אל־ליוואא" די טעג געבראכט די ידיעה וועגען דער גרינדונג פון יודישען קבוץ תל עמל אויפן באדען פון פ״ת־שאן.

לויט דעם לעצטען ביולעטין פון סטאטיסטישען רעגירונגס־ביורא זענען אין אקטאבער 1936 אריבער אין יודישען בעזיץ 1264 דונאם באדען. פאר וועלכע מען האט בעצאהלט 7.314 פונט, פון אפריל יאנואר ביז סוף אקטאבער 1936 האבען יודען אפגעקויפט ביי אראבער 16,700 דונאם באדען און דערפאר בעצאהלט 89,315 פונט. אין משך פון די ערשטע צעהן חדשים פון יאהר 1936 האט די רעגירונג געקויפט ביי אראבער 1,278 דונאם, די שטאטישע פערוואלטונגען 29 דונאם קירכען קלויסטערס און איראפעער־יחידים — 3,058 דונאם.

לויט דעם זעלבען סטאטיסטישען ביולעטין האבען זיך סוף אקטאבער 1936 געפינען אין די „פרעמדע" א"י באנקען דעפאזיטען אויף א סומע פון 14.440.146 פונט ד.ה. מיט 32 טויזענד פונט מעהר ווי סוף סעפטעמבער 1936. חוץ דעם האבען זיך אין די יודישע קאאפעראטיווע קרעדיט אינסטיטוציעס געפונען דעפאזיטען אויף א סומע פון 2 מיליאן 642,053 פונט. (עס דארף בעמערקט ווערען, אז צו די „פרעמדע" באנקען ווערט אויך צוגערעכענט די „אנגלא פאלעסטין־באנק". ווייל זי איז רעגיסטרירט אין לאנדאן ווי אן ענגלישע פינאנץ־אינסטיטוציע). אין דער „אנגלא־פאלעסטין־באנק" אליין געפינען זיך דעפאזיטען אויף א סומע פון 7 און א האלבען מיליאן פונט. חוץ די גרויסע־פרעמדע באנקען צו וועלכע עס געהערען אויך די בארקליי'ס באנק, באנק אטאמאן, פ.ק.א., באנק די־ראמאר און האלאנד באנקראנציאן, געפינען זיך אין א"י נאך לערך 70 לאקאלע באנק־אינסטיטוציעס.

די געזעלשאפט „ניר" האט אפגעשלאסען איהר בילאנס פארן יאהר 1936 מיט אן איינגעצאהלטען קאפיטאל פון 185 טויזענד פונט. חוץ דעם פערמאגט זי נאך 130 טויזענד פונט אין אבליגאציעס, אזוי אז ביי היינטיגען טאג געפינען זיך אין רשות פון דער געזעלשאפט וועלכע גיט הלוואות אויף קאלאניזאציע־צוועקען, 315 טויזענד פונט. „ניר" גרייט איצט צו א נייע עמיסיע פון אקציעס און אבליגאציעס אין טשעכיען אויף א סומע פון 70 טויזענד פונט. אויף איהר לעצטער גענעראל פערזאמלונג האט „ניר" אנגענומען א בעשלוס צו פערגרעסערען איהר אקציען־קאפיטאל ביז א פערטעל מיליאן פונט.

די פאפיראסען פאבריק „הובעק" אין בני־ברק ביי תל־אביב בויט איצט צו א נייעם 4־שטאקיגען בנין, וועלכער וועט דינען אלס טאבאק־לאגער. דער בנין, וועלכער ווערט געבויט לויט די לעצטע פאדערונגען פון דער טעכניק, וועט פערטיג ווערען אין אנדערטהאלבען יאהר ארום. די פאבריק בעשעפטיגט איצט 120 ארבייטער און קויפט איהר טאבאק אין דעם יודישען דארף פקיעין און אין דער קאלאניע ראש־פנה, וועלכע איז פארבליבען די איינציגע קאלאניע, וואס פערנעהמט זיך מיט פלאנצען טאבאק.

„אודיפא" טיילט מיט, אז די „איראק פעטראלעאום קאמפאני" וועט אין צוויי חדשים ארום צומרשטען דורכצופיהרען א נייע ליניע פון טאפט־רעהרען, וועלכע וועט געהן פאראלעל צו דער אלטער ליניע, כדי זיך צו בעווארענען געגען די היזיקות פון עווענטועלע אונרוהען אין דער צוקונפט.

„אל־ליוואא" טיילט מיט אז די טעג דארף קומען קיין א"י א האנדעלס־דעלעגאציע פון דייטשלאנד, כדי צו שאפען האנדעלס פערבינדונגען מיט די א"יר אראבער און בעשטימען אראבישע קאמיסיאנערען פארן נאהענטען מזרח אנשטאט די יודישע, ביי וועלכע דייטשע פירמעס האבען צוגענומען די פערטרעטונגען. די האנדעלס דעלעגאציע וועט זיך שטעלען אין פערבינדונג מיט די אראבישע האנדעלס קאמער.

דער אראבישער באנדיטיזם אין א"י

אראבישע סוחרים פערלאזען בית־שאן צוליב די באנדיטען־מעשים

אפקלאנגען פון די ארץ־ישראל־אונרוהען

ירושלים. (יט"א). די אראבישע „א דיפאע" מאכט אויפמערקזאם, אז דאס קריידגעריכט אין חברון האט איבערגעשיקט דעם פראצעס פון אן אראבער פאר בעזיצען אונלעגאל געוועהר צום פרידענסריכטער, ארויסגעהענדיג פון דער הנחה, אז „די אונרוהען האבען זיך שוין פערענדיגט און מען דארף דעם בעשולדיגטען מעהר נישט משפטן לויט די אויסנאהמס־געזעצען".

די זעלבע צייטונג טיילט מיט, אז ביז איצט איז די אויספארשונג ארום דער גנבה פון די צוויי קאסטענס דינאמיט פון יפו'ער צאל־אמט נאך נישט געקומען צו קיין שום רעזולטאט. די פאליציי פון אראבישען קווארטאל מאנשיה אין יפו האט בעקומען א פערטרויליכע ידיעה אז א גרויסע צאהל באמבעס און דינאמיט געפינט זיך אין הויז פון א דארטיגען אראבער, און מען האט דארט טאקי געפונען עטליכע באמבעס. דער בעל־הבית און צוויי אנדערע אראבער זענען ארעסטירט געווארען.

דער געסטאר פון די אראבישע זשורנאליסטען אין א"י נאדזשיב נאסאר, ארויסגעבער פון דער וואכענשריפט „אל־כרמל" (חיפה) האט פערעפענטליכט אין זיין צייטונג איינדרוקען פון זיינעם א בעזוך אין בית־שאן וואס פערנעמט איצט דעם אויבען אן אין דער כראניק פון די טאג־טעגליכע רויב־אנפאלען. מיט וועמען ער האט נאר גערעדט, רעדצעהלט נאר, האט איהם יעדער געפרעגט: „ווי לאנג נאך וועט הערשען אזא הפקרות אין שטאט?" פיל סוחרים האבען בדעה צו פערלאזען די שטאט. סוחרים האבען אויפגעהערט צו בעשטעלען סחורות, ווארום זיי זענען נישט זיכער מיטן מארגענדיגען טאג. זייט די אונרוהען איז דאס לעבען אין בית־שאן געווארען ממש הפקר — און מ'ן! האט פאר דער רעגירונג נישט קיין מורא. די סוחרים גלויבען שוין גארנישט אז די רעגירונג וועט מאכען א סוף צו דער הפקרות און דעריבער זעהען זיי נישט קיין אנדער אויסוועג ווי פערלאזען זייער וואוין ארט.

„אל־ליוואא" טיילט מיט, אז פאר א פראווינציעלען קריגסגעריכט אין ביר־ות איז פארגעקומען דער פראצעס פון א באנדע שמוגלער, וועלכע האט זיך אין דער צייט פון די אונרוהען אין א"י פערנומען מיט שמוגלען געוועהר פון לבנון קיין א"י. א טייל פון די בעשולדיגטע האט זיך מודה געווען, אנדערע האבען געלייקענט. דער פראצעס האט געדויערט צוויי טעג און דער פראקוראר האט בעוויזען, אז אלע בעשולדיגטע האבען געשמוגעלט געוועהר קיין א"י. דער פערטיידיגער פון די אנגעקלאגטע האט געטענהט, אז די בעשולדיגטע האבען „געטון א גרויסע טובה דער עפענטליכער זיכערקייט פון לבנון דערמיט וואס זיי האבען דאס געוועהר געשמוגעלט קיין א"י און אזוי ארום איז די פערברעכערישקייט אין לבנון שטארק געפאלען". וועלכען אורטייל דאס געריכט האט ארויסגעגעבען טיילט נישט מיט די צייטונג.

—•×•—

א לעגיאנער איז געפאלען...

פון דער סעריע: „יודען אין פרעמדען לעגיאן"

פון י. כאמסקי

דער לאדזשער יודישער לעגיאנער לאנדא דערצעהלט זיין שווער לעבען אין פרעמדען לעגיאן.

מיר האבען שוין געוואוסט, אז אויב מען גיט אונז מעהר ווין פאטראנען, וועט מארגען זיין א שלאכט. אבער מיטן גאנצען גארניזאן איז די שלאכט נישט אזוי געפעהרליך דער ווייט שיסענדער הארמאט, דער אוויאן ה"ט אונז. ערגער איז, אז מען ווערט פלוצלינג בעשאסען פון א זייטיגער באנדע אראבער, וועלכע ליגט ערגיץ בעהאלטען. מארשירט מען טאקע אין שיטערע רייען, צעווארפען, כדי מען זאל אונז לייכט נישט קענען נעהמען אויפן ציל. מען נעהמט פאר זיך. שטיל, פארזיכטיג און פלוצלינג גיט ערגיץ אין די בערג א קנאל א קויל. טראגט דער קנאל זיך אראפ צו אונז אין טאל. שלאגט זיך ערגיץ אפ, צעלייפט זיך מיט א הילכיגען שבא אויף אלע זייטען, קומט פון אומעטום צוריק ווי א גאנצע שיסעריי, אין אנהויב שרעקט עס. שפעטער געוואוינט מען זיך צו דעם אויך צו, אבער די טריט ווערען פארזיכטיגער, ווייל נאך אזא קנאל דערוואוסט מען זיך פון מויל צו מויל:

— געפאלען טויט!

— איינער?

— יא.

די שלאכטען געהען נישט דורך אין מאראקא אזוי ווי אין איראפע זעלטען קומט צו מאסען־צוזאמענשטויסען, עס געהט בלויז א כסדרדיגע „גערילא", קליינע און אפטע צוזאמענשטויסען. שפעטער — רוהע און צופעליגע איבערפאלען פון אראבער. צוליב רויב מיסטענס, איינמאל זענען מיר אוועק א טרופע פון א צענדליג זעלנער מיט א קאפראל, דער רוס, דער אמאליגער ווייס־גווארדייאישער אפיציר, איז געשטאנען לעבען מיר. איבער פערציג יאהר איז ער אלט געווען און האט מארשירט בעסער פון אונז, יונגע. א צייט לאנג האט ער שוין געהאט נישט געשיכורט, האב איך מעהר פון איהם „דעם זשיד און דעם טראצקי" נישט געהערט. זענען מיר געגאנגען א צענדליג אזוי, די ביקסען אויף די אקסלען, פרייליך, זארגלאז. מיט אמאל א קנאל פון א ביקס, פאלט מען צו אלע אויפן זאמד. מען ליגט זיך אויס אין קרייז. די רוקען־זעק פארן קאפ און מען קוקט זיך אום ארום זיך: — גארנישט! בלויז זאמד אנגעשאטען אין הויכע געפאלענע דיונעס. אין ערגיץ קיין סימן נישט פון קיין טריט. פון אונזער פאסט איז שוין ווייט געווען און דער ווינט האט געבלאזען אין א גענגענזעצטער ריכטונג, האט מען דארט דעם שאס נישט דערהערט. גיב איך א הויב זיך אויף א קני. מיין רוס גיט א געשריי: — בערעגיס! (היט זיך!)

און גיט מיט א ווילדען סוח, מיך א ריס צו זיך אויף דער ערד, און עס צייט געווען... די קויל האט א פייף געטאן איבער מיין קאפ, דאס היטעל פערשטשעטעט...

— זיי זעהען אונז!

— קיין צווייפעל נישט געווען. א באנדע בעדוינער — זעהט אויס, נישט פון דער געגענד — האט געלויערט אויף אונז. איז אונז געבליבען איינס: גלייך אדורכראפען זיך און דאס איז גאר נישט לייכט צו טון ליגענדיגערהייט. און דאן געהן דערוויסען זיך — וואו ליגען זיי? וויפיל זענען זיי? זענען זיי נישט צאהלרייך, איז גלייך ארויס און אויב זיי זענען א סך, דארף מען ווארטען אויף הילף פון מיליטערישען פאסט. דאס קען ערשט ק מען פארטאג, ווייל ערשט אין אוונט וועלען זיי זיך אויפן פאסט ארומזעהן, אז מיר קומען נישט צוריק.

* * *

עטליכע שעה זענען אזוי אדורך. מיר האבען זיך טיף ארומגעגראבען. די בעדואינער האבען מעהר נישט געשאסען. מיר האבען אבער מורא געהאט פאר דער נאכט. און דער עיקר האט אונז געבראכט די רציחה טאמער זענען זיי בלויז עטליכע איינצעלנע דינמער דער די...ע און זיי ציהען אפ אומבעשטראפט. האבען מיר פאמעליך אנגעהויבען ארויסקריכען פונם גראבען און געקראכען אלץ נעהנטער צו דער זייט פון די בעדואינער. דער רוס האט פלוצלינג א סיקע געטון, עס זאל זיין שטיל. באלד האט זיין ביקס אויסגעקנאלט: אן'אראבישער געשריי האט זיך דערהערט. דער רוס האט קאלט א גלאנץ געטון מיט די העלע אויגען:

— געטראפען!

און האט די ביקס שוין פון אויג נישט אפגעלאזען. מיט אמאל האט אן'אמתער רעגען פון קוילען זיך א שאט געטון צו אונז. א בעלגיער, א הויכער און נארישער, האט ארויסגעלאזען די ביקס פון דער האנט. דאס לאנגע פנים זיינס האט געקריגען אזא אנגעצויגענקייט, ווי עס וואלט געהאלטען ביים פלאצען. ער איז א פאל געווען מיטן פנים צום זאמד. גלייך אפגעקאפישעט. דער קאפראל האט זיך צוגעשארט צו איהם, האט איהם א רודער געטון, און ארויסגעלאזען פון מויל א ביטערע קוואליע פון די ניידעריגסטע זידעל־ווערטער. צווישען וועלכע מען האט בלויז געהערט:

— זיי האבען איהם דער/הרגעט... דערהרגעט!

ווילדער זענען מיר געווארען און דער קאפראל האט מיטאמאל אפגעריסען זיין רציחה. ער איז רוהיג געווארען פלוצלונג און פעסט ווי שטאל, ווי אן אמתער זעלנער האט ער גענומען בעפעהלען:

— צעלויפען זיך!

— אין א קרייז!

— שיסען מיט זאלפען!

— פאלט! איינס־צוויי־דריי!

— פאראויס! נאך! פאראויס!

מיט אלץ א רוהיגער רציחה.

דער זאמד איז הייס געווען.

דער זאמד איז הייס געווען האט געבריהט. די ביקס אויך. די נערווען אויך. יעדער געפיהל פון מורא איז פערשוואונדען, פונקט ווי דער טויט וואלט נישט לויערען אויף אונז! מיר האבען געהוקט זיך פאראויס, בלויז פאראויס מיט זאלפען. מיט איינצעלנע קוילען. און איבער אונז האבען ווי א פאנטאסטישע נעץ געפיהט א נעקרייצט זיך די קוילען פון די אראבישע ביקסען. דער רוס איז געקראכען כסדר לעבען מיר האט געשאסען און כסדר געהיט מיך:

— בוג, אראפ דעם קאפ!

האט מיר אנגעוויזען:

— לינקער, לינקער!

רוהיג האבען מיר געטון אונזער ארבייט, ווי נאר אן'אראבישער קאפ האט הינטער בערגעל גענומען צילען צו אונז האבען שוין אונזערע צוויי ביקסען געענטפערט:

— פאף־פאף!

מיט אמאל האט דער רוס א קרעכץ געטון מיט א רוסישער קללה:

— געפאקט!

איך בין צוגעפאלען צו איהם:

— פערוואונדעט?

— יא!

אבער דער אלטער מ...ענטער־מאן האט גלייך איבערגעוואויגען, די ליפען זענען איהם בלאס געווארען, גלייך ווי דאס בלוט וואלט פון זיי אנטרונען, האט ער די ציין פערקריצט און געזאגט צו מיר:

— שיס... שיס!

האב איך געשאסען. דער רוס איז צוגעפאלען אין טאנצען צו דער ערד. פון שטערן האט איהם גענומען שנירלען זיך בלוט. איך האב געשאסען און געזעהען בלויז: — עס איז ערנסט! — האב איך צוגערוקט זיך צום קאפראל און געוויזען אויפן רוס. דער קאפראל האט אויך באלד דערזעהן, אז די וואונד איז א שווערע. האט ער פרעג געטון:

— ווילסט איהם ראטעווען?

— יא.

— אבער עס איז געפעהרליך...

— איך וויל!

— איך וויל!

ער האט גלייך געגעבען א בעפעהל.

עטליכע לעגיאנערען האבען זיך ארויסגערוקט פאר אונז. גענומען שיסען און צוגעדעקט אזוי ארום דעם וועג פאר מיר. איך האב ארויפגעווארפען דעם רוס אויף זיך און גענומען קריכען מיט איהם ביז דיפם גראבען. די שיסעריי האט כסדר געדויערט. איך האב איהם אויסגעצויגען אויסגעגעבען מיט די שינעלען צוגעדעקט איהם. די נאכט איז צוגעפאלען ווי אין דער וויסטע. שנעל און פלוצלונג. די שיסעריי האט זיך אפגעשטעלט. די אנדערע לעגיאנערען האבען זיך ארומגעגראבען א ביסעל ווייטער. דער קערפער פון טויטען בעלגיער האט צוגעצויגען שאקאלען, וועלכע האבען גענומען וואיען ארום. איך האב ארויפגענומען אויף מיין שויס דעם קאמעראד'ס קאפ, ער האט געגערט, כסדר געדרעהט ווערטער, וועלכע האבען זיך נישט געבונדען. טרינקען! האב איך נישט געהאט איהם צו געבען, ארום האט געלויערט די געפאהר. יעדער ווייל האבען די בעדואינער געקענט צושארען זיך אין דער פינסטער, ארויס פון גראבען האב איך נישט געקענט. בין איך געזעסען מיט'ן האלבטויטען רוס אויף מיינע פיס. ריזיגנירט, גרייט אויף דעם סוף... פון צייט צו צייט האט ער ווי ארויסגעכארכעלט:

— לאנדא!

— איך בין ביי דיר!

די נאכט איז משונה געדויערט, די וויסטע — פרעמד, רופען האב איך נישט געטארט, טאמער דערהערען די בעדואינער. בלויז די שאקאלען האבען געוואיעט און בלויז דער שטילער כארכעל פון מיין קאמעראד דעם רוס. די ביקס האב איך געהאלטען גרייט צו שיסען, דער רוס האט אנגענומען מיין האנד, געשלעפט זי ביז צום בוזים...

— נעהם נשמה...

האב איך ארויסגענומען פון דארט א לעדערנעם טאש, געעפענט, און דער פינסטערניש אנגעטאפט עטליכע מעדאלען און קרייצען, זעהט אויס, קריגס־אויסצייכענונגען נאך פון די צארישע צייטען. ער האט ווייטער געשלעפט מיין האנד צו זיין ברוסט, האב איך אויפגעשפיליט און אנגעטאפט א קליינעם הייליגען מעדאליאן און א צלם... האב איך פערשטאנען, איך האב ארויסגעצויגען דאס בענדעל און צוגעטראגען דעם צלם צו זיינע ליפען, א שטילער הערשער האט אויפגעווארעמט זיין ברוסט. דאס האט ער געוואלט. די ליפען זיינע האבען געקושט נאך דעם צלם, וועלכען איך, „דער זשיד, דער טראצקי" האב איהם צוגעטראגען. א ווארט האב איך נאך פון איהם געהערט:

— ספאסיבא!

און נאכהער האט ער פלוצלונג א שארפען ווין געטון, ווי אויסגעריסען זיך אין א כליפען און איז פאמעליך קאלט געווארען אויף מיינע קניה. בין איך אזוי געבליבען ביז דעם תוך פון דער נאכט מיט מיין טויטען פריינד און מיט מיין ביקס.

* * *

אין דער פריה האט מען אונז אפגעזוכט. די אראבער האבען שוין איבער דער נאכט אפגעצויגען. אויף א קליינעם אייזעלע האב איך ארויפגעלעגט מיין טויטען חבר. די הענט און דער קאפ זענען געהאנגען פון איין זייט. די פיס פון דער צווייטער זייט. אזוי דער טויטער בעלגיער, האט געבאמבעלט זיך דער קאפ אהין־און־הער... די הענט, ווי אפגעבראכענע צווייגען אין ווינט, און מיר זענען טרויעריג נאכגעגאנגען. אויפן מיליטערישען פאסט האב איך אויפגעזוכט נאך עטליכע רוסען, איך האב זיי איבערגעגעבען די געארגיעווסקי קרייצען און דעם צלם מיט'ן הייליגען מעדאליאן. א מיליטערישע לויה האט מען געמאכט. שטיל· פשוט· זעלנעריש. אלע האבען פערנייגט די קעפ, די אפיציערען, די זעלנער, פערנויגט די קעפ פאר דעם אנאנימען טויט, וואס קומט מיט העלדישקייט און העלדישקייט. די רוסען האבען אפגעזונגען צערקווע לידער, טרויעריגע, הארציגע־סענדע. פאטעטיש. האבען סאלוטירט, און יעדער איינער פון זיי איז שפעטער צו צו מיר אליין און געדריקט מיין האנד:

— ספאסיבא, בראט!

ווייל, וואס גלייכט נאך אזוי אונז אלעמען און ווי דער טויט?..

קיין מאדאגאסקאר, אינדא־כינא

אדער ניי־קאלעדאניען?

צו דער פראגע וועגען דער אויסוואַנדערונג פון יודען אין די פראַנצויזישע קאלאניעס

פון ישעיה אונגער

בעת לעאָן בלום איז געוואָרען פראַנצויזישער פרעמיער, זאָל א געוויסער סטאַראָסטאָ, דערצעהלט מען, זיך האָבען אויסגעדריקט:

— אַז די פוילישע רעגירונג האָט געטון אַ חכמה, וואָס זי האָט בעצייטענס געשלאָסען אַ פריינד־שאַפט־אָפּמאַך מיט דייטשלאַנד; אַזוי אַרום איז זי פטור פון דער אומאנגענעהמער פליכט צו אונ־טערהאנדלען מיט'ן זשיד בלום...

דער סטאַראָסטאָ האָט א טעות געהאט, ווי עס זענען זיך בכלל טועה אין פוילען פיל אַדמיניס־טראַטאָרען, פאָליטיקער און פאַרלאַמענטאַריער פון אַלע פאַרבען און שאַטירונגען, וועלכע ווייסען ס'רוב נישט וויפיל דער זייגער איז און קענען זיך נישט אויס אין פאָליטישען אלף־בית, אַ פשיטא שוין אין קאָמפּליצירטע פאָליטישע פראַגען.

דוקא מיט'ן „זשיד" בלום איז אויסגעקומען לעצטענס צו אונטערהאנדלען, און פון דעם דאָ־זיגען „זשיד" האָט מען איצט געהאַט אויך אַ גרויסען נוצען, וואָס פון קיין שום אַנדערן פרע־מיער אין דער וועלט וואָלט מען עס נישט געקאָנט וואַרטען. קיין שום פרעמיער וואָלט אפשר אויך נישט געווען בכח אויסצופיה'לן אזא זאך ביי זיין פאַרלאַמענט, אַדורכצופיהרען אזא שווערע אויפ־גאַבע ביי דער היינטיגער געשפּאַנטער און אומזי־כערער לאַגע אין אייראָפּאַ.

אונטער לעאָן בלומ'ס רעגירונג האָט פוילען בעקומען אַ הלוואה — דאָס איז אַ וויכטיגע זאַך בידוע. מ'האָט עס אין פוילען פארשטאַנען ווי אַפּ־צושאַצען. און איצט קלייבט זיך דעם „זשיד" בלומ'ס רעגירונג צו מאַכען פוילען אַן'אַ דער „אָנגענעהמער" סורפּריז, וואָס איז אין די אויגען פון פיל פוילישע פאָליטיקער אַ סך מעהר ווערט ווי די הלוואה — פראַנקרייך עפענט די טויערן פון איהרע קאָלאָניעס פאַר א יודישער איינוואַנדערונג. אין דער ערשטער ריי קומען דאָ אין בעטראַכט פוילישע יודען, פערשטעהט זיך; זיי האָבען עס דאָך גורם געווען אַז פראַנקרייך זאָל זיך פאַראינטערעסירען מיט דער פראַגע פון יודישער עמיגראַציע און אימיגראַציע. פאַר זיי זוכען דאָך שוין זייט חדשים אַזויפיל גוטהאַרציגע מענשען אין פוילען ערגיץ א שטיקעל ערד אויף גאָט'ס וועלטעל, וואו זיי זאָלען קענען האָבען ענדליך אַ מקום־מנוחה. וועגען זיי זאָרגט דאָך עס די פוילישע דיפּלאָמאַטיע, וועלכע לאָזט זיך לעצטענס בעמיהט צו וועקען ביי דער קולטור־וועלט „מיטגעפיהל צו די יודישע ליידען", און א „פערשטענדניש פאַר דער עמיגראַציע־נויט פון די פוילישע יודען", בכדי זיי זאָלען סוף־כל־סוף אין פוילען נישט בלייבען הענגען אין דער לופטען חלילה אָהן שום עקזיסטענץ־מעגליכקייטען, אַן אויסקוקשטוי־סענע פון אַלע צווייגען פון ווירטשאַפטליכען לעבען.

איז דעריבער קען מען זאָגען בעשטימט, אַז די איצטיגע פּראָפּאָזיציע פראַנקרייכס איז א רעזול־טאַט פון די לעצטע פראַנצויזיש - פוילישע אונטער־האַנדלונגען — „אין אינטערעס פון די פוילישע יודען".

וואָס פאַרא ליכטיגע האָפנונגען וועקען איצט ביי אונז אָט די אויסזיכטען אויף אַ בקרוב'דיגער „עוואַקואַציע" פון פוילישע יודען ביי געוויסע פאַר־שטייער אין פּאָליטישע קרייזען! — מיט וואָס פאַרא געפיהל פון פערלייכטערונג האָט די פוילישע פרעסע אָהן אַן אונטערשיד פון דער ריכטונג אויפגענומען די ידיעה וועגען פראַנצויזישען פאָרשלאַג! — די בודזינסקיס דודזינסקיס און זייער חבריא שטע־לען זיך שוין זיכער פאָר אין זייער פאַנטאַזיע, ווי פול געפאַקטע שיפען מיט יודישע עמיגראַנטען גע־הען אָפּ פון גדיניע — און וואָס פאַרא געשעפטען גדיניע מאַכט דערביי, די שיפס־גע זעלשאַפטען און שיפס־אַגענטען. בכלל זענען פעהאן זעהר פיל אין

דער היינטיגער מערקאַנטיליש איינגעשטעלטער פוילישער געזעלשאַפט, וועלכע טראַכטען וועגען מאַ־כען געשעפטען אַרום דער „יודישער אויסוואַנדע־רונג". און וויפיל הונדערטער חלומ'ן שוין היינט וועגען פערנעהמען בקרוב די יודישע סטראַנאַנעס און די יודישע פלעצער אויף די טאָרגעס און בכלל אין אַלע אַנדערע בראַנזשעס פון מסחר! —

לאָמיר זיי לאָזען זיך פרעהען. מ'ר פון אונ־זער זייט, די יודישע געזעלשאַפט און די יודישע פובליציסטען, האָבען איצט אַ זעהר וויכטיגע און דרינגענדע אויפגאַבע: צו וואָרנען די ברייטע מאַסען, אַז זיי זאָלען זיך נישט לאָזען פערפיהרען פון די אַלע „בשורות־טובות", פון די אומקאָנטראָלירבארע פרעסע־ידיעות וועגען די מעגליכקייטען פון אַ פרייער איינוואַנדערונג אין די פראַנצויזישע קאָלאָניעס.

מיר ווייסען נישט, וואָס פאַרא שטעלונג די יודישע עמיגראַציע־געזעלשאַפטען וועלען אָנגעהמען צו דעם דאָזיגען ענין; דאָס געהט אונז נישט אָן, דאָס אינטערעסירט אונז נישט אין דעם איצטיגען מאָמענט. מיר מוזען וואָרנען דעם עולם טאָג־איין טאָג־אויס, אַז קיינער זאָל זיך נישט וואַגען אויף אייגענער אחריות צו מאַכען אַ וועלכען עס איז אין דער ריכטונג פון אויסוואַנדערן אין די קאָ־לאָניעס — דאָס איז אַ זיכערע קאַטאַסטראָפע. מען בעדויערט נאָכדעם דאָס גאַנצע לעבען דעם פאַלשען שריט.

אַזעלכע קאַטאַסטראָפען זענען אין די לעצטע עטליכע יאָהר פאָרגעקומען גאַנץ געניג מיט לייכט־גלויביגע יודישע עמיגראַנטען, וועלכע האָבען זיך אוועקגעלאָזט אין פרעמדע לענדער, פערלאָזענדיג זיך ס'רוב אויף די ערשטע בעסטע ידיעות פון די צייטונגען.

* * *

פראַנקרייך איז נאָך ענגלאַנד די צווייטע גרעסטע קאָלאָניאַל־מאַכט אין דער וועלט. די פראַנצויזישע קאָלאָניעס זענען כמעט צוואַנציג מאָל אַזוי גרויס ווי פראַנקרייך. אין דעם פאַל, וועלכער אינטערעסירט אונז, קומען אין בעטראַכט פאַר דער יודישער איינ־וואַנדערונג, לויט ווי די צייטונגען האָבען געמאָל־דען, די קאָלאָניעס: מאַדאַגאַסקאַר, ניי־קאַלעדאָניען די ניי־העברידען און אינדאָ־כינא.

די דאָזיגע פראַנצויזישע קאָלאָניאַל־לענדער זע־נען באַטירליך פילפאַך און פילזייטיג אויסגעפאָרשט געוואָרען, אָבער נאָך ווייט נישט גענוג. אין יעדער קאָלאָניע איז פאַר פאָרשער נאָך דאָ גענוג וואָס צו טון אויף די פערשידענסטע געביטען. מאַדאַגאַס־קאַר צ.ב. נויטיגט זיך נאָך אין אַ ריכטיגער אויס־פאָרשונג. הגם וועגען די קלימאַטישע פערהעלטנישען דער פּראָדוקטיוויטעט פון באָדען, דעם ראַסען צו־זאַמענשטעל פון דער בעפעלקערונג א.אַז.וו. איז מען היינט גרינדליך אינפאָרמירט.

מאַדאַגאַסקאַר איז, ווי מען ווייסט, אַ גרויסע אינזעל אין מיזרח־אַפריקא. די בעפעלקערונג, אומ־געפעהר 3 מיליאָן 8 הונדערט טויזענד נפשות, שטעלט זיך צונויף פון פערשידענע עלעמענטען: נעגערס, אַראַבישע און פערסישע מוסולמענער, אינ־דיער פון גוזעראַט, איינגעוואַנדערטע אַפריקאַנער,

געמישטע אייראָפּעער, איינגעוואַנדערטע יאַוואַנער א. אַז. וו. אַלזאָ אַ מיש־מאַש פון ראַסען און פעל־קער, ווי מ'טרעפט עס זעלטען ערגעץ אַנדערשוואו קאָנצענטרירט אויף אַ שטח אַזוי גרויס ווי די בעפעלקערטע טיילען פון דער אינזעל.

דעם קלימאַט קען אַן אייראָפּעער איבערטראָגען נאָר אויף געוויסע הויכקייטען, אויף הויך־פלאַ־טאָס; אין דער נידער ליגענדיגען געגענד איז אונמעגליך, אַז ער זאָל אויסהאַלטען. אויף מאַדאַגאַסקאַר הער־שען פערשידענע געפעהרליכע קראַנקהייטען. מאַנ־כע טרעטען אויף עפּידעמיש. אויף די פּעסט איז נישט קיין זעלטענע גאַסט אויף דער אינזעל. די פראַנצויזישע רעגירונג בעקעמפט ענערגיש די קראַנק־הייטען. אָבער פאַר אַן אייראָפּעער איז דאָס גאַר נישט קיין אָנגענעהמע פּערספּעקטיוו שטענדיג זיין אויסגעשטעלט אויף דער געפאַהר קראַנק צו ווע־רען, בפרט אַז צוליב די קלימאַטישע פערהעלטנישען צו וועלכע ער איז נישט צוגעוואוינט, איז ער גיכער דיספּאָנירט קראַנק צו ווערען ווי דער איינגעבוי־רענער.

אט די איינציגע דאַטען שטאַמען פון אָפיציעלע קוועלען. לויט דיזעלביגע קוועלען איז דער קלי־מאַט אויף ניי־קאַלעדאָניען און די ניי־העברידען, א פאַלקאַם געזונטער, אויך זענען די לעבענס־פערהעל־טענישען בכלל זעהר גינסטיג. אָבער די בעפעלקע־רונג פון די דאָזיגע אינזלען איז א האַלב־ווילדע. מ'קען אויך זאָגען א ווילדע. עס קומען אויך נאָך פאָר פאַלען פון מענשען־פרעסעריי צווישען די איינ־געבוירענע. א חוץ דעם ליגען די דאָזיגע אינזלען איינזאַם אויפ'ן פּאַציפישען אָקעאַן, אומגעפעהר 1500 קילאָמעטער ווייט פון אויסטראַליען, אָבגעזונ־דערט און אָבגעשניטען פון דער ציוויליזירטער וועלט.

גרעסער, רייכער, ציוויליזירטער און אין א געוויסען זין „אייראָפּעאיזירט" איז די פראַנצויזישע קאָלאָניע אינדאָ־כינא אין דרום־אַזיען, וועלכע בע־שטעהט פון פינף געביטען: קאָטשין־כינא, טאָנקינג, אַנאַם, לאַאָס און קאַמבאָדשא. א פראַנצויזישע קאָ־לאָניע איז אייגענטליך נאָר קאָטשין־כינא, זי איז אויך פאַרטרעטען דורך אַן אייגענעם דעפּוטאַט אין פראַנצויזישען פּאַרלאַמענט, די איבעריגע געביטען קליינע מלוכה'לעך און פירסטענטימער. שטעהען נאָר אונטער פראַנצויזישען פּראָטעקטאָראַט.

אינדאָ־כינא האָט א בעפעלקערונג פון אומ־געפעהר 20 מיליאָן נפשות, מעהרסטענטיילס אַנאַמי־טען, וועלכע האָבען מיט מעהר ווי טויזענד יאָהר צוריק איבערגענומען די כינעזישע קולטור. פער־האַן צווישען זיי א סך רייכע לייט, לויט אַן אָפיציעלען פראַנצויזישען בעריכט זאָגאַר איבער 20 טויזענד מיליאָנערן, די פּאָסטע סיטואירטע געבען זייערע קינדער אַן אייראָפּעאישע בילדונג, אייראָפּעאישע זיטען און אייראָפּעאישע אידעען דרינגען איין וואָס אַמאָל טיפער אין די ברייטערע שיכטען פון דער בעפעלקערונג און מיט זיי קומען איין די סאָציאַלע און נאַציאָנאַלע שטרעמונגען און בע־וועגונגען, וואָס ציהען בהדרגה'ליך זייערע גייסטיגע ייניקה אויסשליסליך פון אייראָפּע.

* * *

אָט דאָס זענען נאָר א פּאָר קורצע און אַלגע־מיינע דאַטען וועגען דער פראַנצויזישער קאָלאָניע, וועגען וועלכע מ'רעדט איצט אַזוי פיל אין צוזאַמענ־האַנג מיט'ן פאָרשלאַג פון דער פראַנצויזישער רע־גירונג צו אונטערשטיצען א ברייטערע יודישע אימי־גראַציע אין יענע לענדער. פון אַלעם, וואָס מ'ווייסט וועגען די קאָלאָניעס איז איין זאַך זיכער: אַז צוליב די קלימאַטישע פערהעלטנישען און אַנ ערע נישט־גינסטיגע בעדינגונגען איז זעהר שווער פאַר א איי־ראָפּעער זיך צו עטאַבלירען און אַזוי צו זאָגען זיך איינצובירגערן אין יענע לענדער.

און וועלכע יודען וועלען זיך עס ענטשליסען, אַפילו ביי די בעסטע באַדען־ און קלימאַטישע בע־דינגונגען, צו ווערען איינזאַמע איינוואַנדערער פון איינזאַמע אינזלען אין מיטען וועלט־אָקעאַן, צווי־שען א ווילדער און אָפגעשטאַנענער בעפעלקערונג, אָפגעשניטען פון יעדען פערקעהר מיט דער ציוויליזירטער וועלט?

און וואָס אַנבעלאַנגט אינדאָ־כינא — דערויף האָט ערשט די טעג אויפמערקזאַם געמאַכט א פראַנ־צויזישע צייטונג — קען א גרעסערע אימיגראַציע אין יענע לענדער אַרויסרופען דעם אומווילען און א ווידערשטאַנד מצד דער היימישער בעפעלקערונג, וואָס זאָל זיך פערוואַנדלען שליסליך אין אַ ראַסען־קאַמף, אין א קאַמף אויף נאַציאָנאַלען באָדען, און די יודען ווייסען שוין, וואָס דאָס איז אַזוינס דער „נאַציאָנאַלער קאַמף", זיי זענען שוין אנגעלערנט אין דעם פּרט.

איבריגענס האָט מען אַפילו אין אוגאַנדא, אין דער אַפריקאַנישער קאָלאָניע, וואָס ענגלאַנד האָט פאָרגעלעגט הערצלן אין יאָהר 1903 אלס א „נאַכט־אַזיל" פאַר יודען, אלס א „צייטווייליגען האַטעל" ביז זיי וועלען קענען אַריינקומען קיין א"י, — אַפילו דאָרט אין אוגאַנדא האָבען די „ווילדע איינוואוינער מיט'ן בישאָף אין דער שפּיץ פּראָטעסטירט געגען דער געפּלאַנטער מאַסען־איינוואַנדערונג פון יודען. און בכלל האָט זיך אַרויסגעשטעלט — א ספּעציעלע עקספּעדיציע האָט עס פעסטגעשטעלט — אַז אוגאַנדא טויג זיך נישט פאַר א יודישע קאָלאָניזאַציע, צו דער גרעסטער ענטוישונג פון די אַלע, וואָס זענען דער מאָלט בעגייסטערט געוואָרען פון ענגלישען פאָר־שלאַג און האָבען עס געהאַלטען פאַר א ישועה פאַר יודען.

קענטיג, אַז אין אַפריקא און אַזיען — א חוץ אין דעם קליינעם שטיקעל לאַנד, וואָס הייסט ארץ־ישראל — איז נישטאָ קיין געהעריגער באָדען פאַר דער ענטוויקלונג פון א יודישען ישוב.

פאַר אונז איז דאָ אַן אָרט נאָר אין א"י.

איבריגענס האָט איצט א פּאַריזער צייטונג מיט־געטיילט, אַז לויט ידיעות פון א קאָמפּעטענטער שטע־לע קען גאָר קיין רייד נישט זיין וועגען א מאַסען־אימיגראַציע פון יודען אין די פראַנצויזישע קאָ־לאָניעס.

פאַר אונז איז דער ענין מאַדאַגאַסקאַר — ניי־קאַלעדאָניען — העברידען — אינדאָ־כינא קיין פּראָ־בלעם נישט, ער שטעהט נישט אויף דער טאָג־אָרדנונג פון דער יודישער געזעלשאַפטליכקייט. זאָלען אַנדערע פוילישע פריינד זיך פרעהען מיט'ן פראַנצויזישען פאָרשלאַג.

די יודישע געזעלשאַפט מוז נאָר זעהען, פאַר־היטען, אַז פיל פערצווייפעלטע יודען, וואָס זוכען א מעגליכקייט צו עמיגרירען, זאָלען נישט פאַלען קיין קרבן פון די אומריכטיגע און פאַנטאַסטישע פרע־סע־ידיעות וועגען די מכלומר'שטע „גינסטיגע אויס־זיכטען" צו בעזעצען זיך אין די דערמאָהנטע פראַנ־צויזישע קאָלאָניעס און צו „מאַכען דאָרטען א לעבען".

די בעדייטונג פון די פּאָליטישע וויזיטען אין וואשינגטאָן

דער בריטישער האַנדעלס מיניסטער וואַלטער רונ־סימען איז אַנגעקומען קיין ניו־יאָרק. פאָהרענדיג אין א ספּעציעלער מיסיע קיין קאַנאַדא, וואו ער דאַרף אונטערשרייבען א נייעם האַנדעלס אָפּמאַך. אַלע פערשטעהען אַז די בעדייטונג פון רונסימענס וויזיט מעבר־לים בעשטעהט אין עפּעס אַנדערש, אין דעם נעמליך, וואָס דער בריטישער מיניסטער וועט אויך פאָהרען קיין וואַשינגטאָן וואו ער וועט אויפגע־נומען ווערען דורך דעם פּרעזידענט רוזוועלט..

להיפוך צו דער לאַגע ווי זי איז אויפ'ן קאָנ־טינענט, איז אין ענגלאַנד דער האַנדעלס מיניסטער א מעהר איינפלוסרייכע פערזענליכקייט אפילו ווי דער קריגס־מיניסטער. נעבען דעם פּרעמיער באַלדווין, נעווויל טשעמבערלען, דעם פינאַנץ־מיניסטער און סער סעמועל האָאר, דעם פלאָט מיניסטער, וועלכער האָט א ספּעציעלען איינפלוס אין דער קאָנסערוואַטיווער פּאַרטיי, געהערט מיניסטער רונסימען צו די גרויסע מיניסטאָרען, וואָס האָבען אַמטייסטען צו זאָגען אין די מאָמענטען ווען עס ווערען בעטראַכט די וויכטיג־סטע פראַגען פון דער ענגלישער פּאָליטיק.

אויפהאַלטען גוטע בעציהונגען מיט די פעראיי־ניגטע שטאַטען דאָס איז די גרעסטע זאָרג פון דער בריטישער רעגירונג. מיט דער דאָזיגער פראַגע פער־נעהמט זיך נישט דאָס אויסערן מיניסטעריום און נישט מיניסטער אידען, זיי זענען רעזערווירט אויס־שליסליך פאַר פּרעמיער באַלדווין און נעוויל טשעמ־בערלען. דאָס געשעהט צום טייל דערפאַר וואָס דאָס רוב פראַגען, וואָס אינטערעסירען אין איצטיגען מאָ־מענט ביידע לענדער ליגען אויף דעם ווירטשאַפט־ליכען געביט. די גרויסע פּאָליטיק האָט צו זיי נאָר א בעגרענעצטען צוטריט דאָס פּראָבלעם פון האַנדעלס אויסטויש, וואַלוטע סטאַביליזאַציע, קריגס־חובות — דאָס זענען פראַגען וואָס ווערען בעטראַכט, עס איז

דעריבער נאַטירליך אַז מיניסטער רונסימען איז בע־רופען געוואָרען צו בעטיליגען זיך צוזאַמען מיט די אויבערערמאָהנטע מיניסטאָרען אין די אונטער־האַנדלונגען. א בעזונדער קאַפּיטעל איז אָבער דער אומשטאַנד אַז מיניסטער רונסימען איז האַנדעלס־מיניסטער וואָס וועט פערליכטערן די ענגלישע אַמעריקאַנישע האַנדעלס־געשעפטען, נאָך מעהר צוליב דעם וואָס דעם ענגלישען האַנדעלס - מיניסטער פערבינדען א אַלטע און פעסטע פריינדשאַפט מיט פּרעזידענט רוזוועלט. עס איז אויך א עפענטלי־כער סוד דאָס. ווען אין יאָהר 1933 האָט ראַמזיי מאַקדאָנאַלד געהאַט בדעה צו פאָהרען קיין אַמעריקע האָט פּרעזידענט רוזוועלט אויסגעדריקט דעם וואונש, אַז מיניסטער רונסימען זאָל איהם אין דער דאָזיגער רייזע בעגלייטען.

דאָס האָט אָבער נישט זעהר ענטשפּראָכען די אַמביציעס פון מאַקדאָנאַלד'ן, זייט יענער צייט זע־נען אָפטמאָל געקומען איינלאַדונגען צו מיניסטער רונסימען, אַז ער זאָל קומען קיין אַמעריקא, און ווען עס וואָלט דעריז נישט געשטערט דער לאַנג ערב־וואַהל־פעריאָד אין אַמעריקע וואָלט זיך שוין מיניס־טער רונסימען פון לאַנג געטראָפען מיט רוזוועלט'ן. עס וואָלט געווען נאַאיוו צו גלויבען, אַז דער איינציגער ציל פון דאָזיגען צוזאַמענטרעף וואָלט געווען נאָר א אויסטויש פון פריינדליכע געפיהלען. א מיט־גליד פון דער ענגלישער רעגירונג שוועמט נישט אַרי־בער דעם אָקעאַן נאָר צוליב דעם בכדי צו פערברענ־גען עטליכע אָנגענעהמע שעה'ן אין דער געזעלשאַפט פון א פריינד. עס מוזען אַלזאָ זיין אַנדערע פּראַקטי־

שע סיבות פון דער דאָזיגער רייזע. וועגען וואָס וועלען רעדען די ביידע מליכה־טוער? מיר האָבען אויס־גערעכענט דריי פּראָבלעמען וואָס אינטערעסירען גע־מיינזאַם ענגלאַנד און די פעראייניגטע שטאַטען: די האַנדעלס - בעציהונגען, סטאַביליזאַציע פון דער וואַלוטע און מלחמה־חובות. די לעצטע פּאָזיציע וואָלט מען אייגענטליך געקענט אויסשטרייכען, ווייל סיי לאָנדאָן, סיי וואַשינגטאָן, גיבען זיך אָפּ א חשבון וועגען דעם, אַז דער איצטיגער מאָמענט איז לגמרי נישט פּאַסיג אויפצוהייבען די דאָזיגע פראַ־גע וועלכע איז אַליין נאָר אין אַמעריקע א סיבה פון אויפרעגונג. עס בלייבען אַלזאָ די אַנדערע צוויי פראַ־גען, וואָס זענען ענג צווישען זיך פערבונדען: די האַנ־דעלס בעציהונגען און סטאַביליזאַציע פון דער וואַ־לוטע.. א דאַנק א גינסטיגען צופאַל וועט מיניסטער רונסימען זיין אין די פעראייניגטע שטאַטען אין דער זעלביגער צייט ווען דאָרט געפינט זיך סער אָטאָ ניימייער דער בעקאַנטער עקספּערט פון די ענגלישע פינאַנצען וועלכער פערנעהמט דעם אַמט פון א דירעקטאָר אין דער ענגלישער באַנק. עס שיינט אַלזאָ, אַז אין די גע־שפּרעכען, וואָס וועלען געפיהרט ווערען אין „ווייס־סען הויז" וועט בעריהרט ווערען די פראַגע פון דער סטאַביליזאַציע פון דער וואַלוטע און נישט די ענגלי־שע אַמעריקאַנישע האַנדעלס בעציהונגען.

עס שיינט, אַז לאָנדאָן האָט נישט גערעדט מיט פּאַריז וועגען די טעמע פון די געשפּרעכען. וואָס מי־ניסטער רונסימען וועט האָבען מיט רוזוועלט'ן. די אַ־מעריקאַנער האָבען נישט ליב ווען מען שטעלט זיי פון פריהער פאַר שווי אָפּגעריכטע. אין הסכם

געבראַכטע ענגליש - פראַנצויזישע בעשלוסען.

מען שמועסט וועגען דעם, אַז עס זאָל פּלומרשט עקזיסטירען א פּלאַן פון צו ראַטעווען דייטשלאַנד ווירטשאַפטליך. די פעראייניגטע שטאַטען, ענגלאַנד און פראַנקרייך זאָלען האָבען אויסגעדריקט דעם הסכם צו ערטיילען הילף די דייטשע; אָבער אונטער דער בעדינגונג, אַז היטלער וועט געבען פעסטע בעווייזען פון זיין שלום־ווילען.

מיר גלויבען אַז ווען אַפילו דער דאָזיגער כלומרשטער פּלאַן זאָל עקזיסטירן, האָלט עס אויך נישט אין איצטיגען מאָמענט ווייטער ווי א געוועהנליכער מיינונגס אויסטויש. דערביי מאַכען עס פּאָליטיקער וואָס רעפּרעזענטירען נישט אָפיציעל זייערע רעגירונ־גען. פּרעמיער בלום וואָלט זיכער אַלץ געוואָלט טון, בכדי אויסצומיידען א אייראָפּעאישען קאָנפליקט וועלכער וואָלט פּאַראַליזירט אַלע זיינע סאָציאַלע רע־פאָרמען, וואָס ווערען איצט איינגעפיהרט אין פראַנק־רייך.

ענגליכע שטימונגען הערשען אויך אויף דער אַנדערער זייט לאַמאַנש קאַנאַל, אָבער „וועלען" און „קענען" — דאָס זענען צוויי צו זיך נישט ענליכע זאַכען. וועלען העלפען די דייטשען — איז א פער־שטענדליך געפיהל. עס העלפט די פעלקער וואָס שטרעבען צו שלום. בכדי אָבער צו קענען ערטיילען די דאָזיגע הילף, דאַרף פריהער אָנגענומען ווערען גע־וויסע זיכערקייטס גאַראַנטיעס.

אויסערליך קען זיין נוצליך אויב מען גיט אַ פריינדליכע ערקלערונג, אָבער צום בעדויערן דערנעהנטערען זיי נאָך נישט אַפילו אויף א צענטי־מעטער צו דער אמתער פּאַציפיקאַציע פון דער וועלט. בכדי דאָס אַדורכצופיהרען דאַרף מען ספּעציעלע בע־דינגונגען, און פערשטעהט זיך — ספּעציעלע מענ־שען.

אונגער.

די געפעהרליכע מורא פאר מלחמה

פון לעאָ קעניג

ס'איז א אלטער פסיכאלאגישער אמת: „דאס, פאר וואס די האסט מורא, וועט דיך טרעפען". נערווען האבען אזא מאגנעטישען כוח: ווען זיי קלערען אימער צופיל און מיט מורא וועגען עפעס א געפאהר, דערנעהנטערען זיי די געפאהר, וועלענדיג זי איבערקומען, פטור ווערען.

נערוועזע מורא שוואכט אויך אפ די ווידערשטאנד כוחות פון אנ'ארגאניזם (אינדיווידועלען צי סאציאלען) און די געפאהר די מחלה, וואס וואלט נישט אטאקירט דעם געזונטען ארגאניזם, אטאקירט שוין ממילא לייכט דעם אפגעשוואכטען קערפער.

מורא קען אויך זיין זיס. מען האט אזוי לאנג און אזוי פרייט מורא פאר א זאך ביז וואנעט מען לעבט זיך איין אי מיט דער געפאהר, אי מיט דער מורא פאר דער געפאהר. זיי ווערען ביידע היימיש, א טייל פון אייער וועזען, פון אייער „איך".

מ'גרייט זיך צו דער געפאהר, מען לעבט זיך איין מיט דעם געפאהר, לכתחילה, כדי מען זאל זי, הייסט עס, קענען בעסער בעקעמפען, אבער ביסלעכווייז און אינבעמערקטערהייט, ווערט די געפאהר אזוי היימיש און נאהענט, אז מען איז גרייט זי איינצולאדען און מען ווערט ענטוישט, ווען זי מאכט זיך נישט.

אט אין דעם בעשטעהט די הויפט פסיכאלאגישע געפאהר פון דער איצטיגער מורא פאר א נייער וועלט מלחמה, וועלכע הערשט איצט איבעראל אין אלע לענדער און ביי אלע פעלקער. אלע האבען מורא, ציטערענדיג אימת המות פאר א נייער וועלט מלחמה; און ציטערענדיג גרייטען זיי זיך, בעוואפענען זיי זיך, כדי זי זאל נישט אויסברעכען, און כדי זי בעסער צו בעגעגענען, ווען זי וועט שוין יא אויסברעכען.

און אזוי גרייטענדיג זיך מיט מורא, הויבט מען זיך אן איינלעבען מיטן געדאנק אז זי מוז קומען און זי וועט קומען.

די קומענדיגע וועלט מלחמה מיט אלע איהרע שוידערליכקייטען לעבט שוין אין אלעמענס פסיכיק. די קומענדיגע וועלט מלחמה איז שוין אזא אוניווערסאלער פסיכאז.

און עס הויבט זיך שוין אן, ראכט זיך, וועקען די נערוועזע אונגעדולד:

נו ווען? ווען ברעכט זי שוין אויס? א סוף זאל עס נעהמען, און לאמיר פטור ווערען פון דער נערוועזער אנטשפאנטקייט.

דערנעהנטערט זיך די מענשהייט אזוי ארום צו א טראגישען און פאטאלער „מיתת נשיקה"?!

און נאך א געפעהרליכע מורא פאר מלחמה עקזיסטירט איצט. אויסער דער פריהער ארומגערעדטער פסיכאלאגישער מורא פאר א נייער וועלט מלחמה, עקזיסטירט נאך איצט א דיפלאמאטישע און טאקטישע מורא פאר קריג, וועלכע איז אפשר נישט פיל ווייניגער געפעהרליך ווי די פסיכאלאגישע מורא.

און די דיפלאמאטיע וואס ווערט דיקטירט פון אט דער מורא פאר א נייער וועלט מלחמה ווערט אנגעפיהרט פון די איצט אזוי גערופענע דעמאקראטישע מלוכות — און דער עיקר פון ענגלאנד און פראנקרייך.

כמעט אלע זייערע האנדלונגען (און נישט האנדלונגען) ווערען דיקטירט און געפארבט פון איין הויפט מאטיוו נישט צוצולאזען ס'זאל קומען צו א וועלט מלחמה.

מען האט מורא געהאט אנצונעהמען שטארקערע סאנקציעס געגען איטאליען, ווייל מען האט געוואלט אויסמיידען א גרעסערע וועלט־מלחמה.

נו האט עס געהאלפען? איז די געפאהר פון א נייער וועלט מלחמה איצט גרעסער אדער קלענער?

מ. בלום און הר. אידען האבען פארגעשלאגען די פאליטיק פון נישט אינטערווענציע, און זיך אפגעזאגט צו העלפען דער שפאנישער רעגירונג כאטש זיי האבען די פולע רעכט דערויף געהאט; און זיי האבען אזוי פארזיכטיג געהאנדעלט נאר... ווייל „זיי האבען געוואלט איזאלירען די שפאנישע ציווילע קריג כדי זי זאל זיך נישט צופלאקערען אין א גרעסערע איראפעאישע קריג".

נו, האט זיי אט די פארזיכטיגע מורא פאר קריג פאליטיק געהאלפען? איז די שפאנישע קריג נישט פערלענגערט געווארען? און איז איצט די געפאהר פון א איראפעאישע קריג נישט גרעסער, ווי צוריק מיט 6 חדשים?

און וואלט שוין אפשר די שפאנישע טראגעדיע זיך לאנג נישט געענדיגט בשלום, ווען ענגלאנד און פראנקרייך נעהמען נישט אן די פאליטיק פון נישט־אינטערווענציע און זאגען דאן בפירוש און אפען אז ס'איז זייער רעכט און חוב צו העלפען דער אויסגעוועהלטער שפאנישער רעגירונג?

מיט איין ווארט האט אט די זעהר פארזיכטיגע מורא פאר מלחמה פאליטיק אין דער אמתן זיך ארליין בעזיגט און נאר דערנעהנטערט די געפאהר, וואס זי האט געוואלט פערמיידען?

און וואס וואלטען היטלער און מוסאליני געזאגט ווען ענגלאנד און פראנקרייך שפילען נישט אזא פארזיכטיגע און איידעלע פאליטיק, ווי זיי האבען געשפילט און שפילען נאך? וואלטען די צוויי דיקטאטארם געוואגט אין ריזיקירט א וועלט מלחמה? וועלען זיי אפילו איצט וואגען אזא זאך?!!

...אסור צו אימיצער גלויבט אין דעם! דאס הונגעריגע דייטשע פאלק איז איצט נאך ווייטער פון א מלחמה ווילען ווי עס איז געווען מיט א דריי פיער יאהר צוריק. און אפילו די איטאליענישע מאסען נישט קוקענדיג אויף זייער זיג אין אבעסיניען זענען גאר ווייט פון ווילען א נייע וועלט מלחמה

עס קען אפילו זיין אז דייטשלאנד און איטאליען — און זייערע דיקטאטארם — האבען מעהר מורא און זענען ווייניגער גרייט פאר א וועלט מלחמה ווי ענגלאנד פראנקרייך און רוסלאנד זענען... מעהר נישט די צוויי דיקטאטארם זעהען איין אז זיי געווינען זיי מאכען נאר דעם אנשטעל אז זיי האבען קיין מורא נישט און זיי וואגען אלעס.

ווען מען בעהאנדעלט זיי מיט זייערע הענטשקעס מאכען זיי גרעסער זייערע פויסטען און ווארטען מען זאל זיי אלץ מעהר און מעהר נאכגעבען.

וואס ווייניגער די דעמאקראטישע מלוכות וועלען ארויסווייזען זייער מורא פאר די דיקטאטארם און וואס ווייניגער מען וועט בכלל מורא האבען און רעדען וועגען דער נייער וועלט מלחמה אלץ שטילער און מעסיגער וועלען די דיקטאטארם ווערען און אלץ ווייטער בעדראהט וועט זיין דער וועלט־פרידען.

יצחק מאיר וויז / דער ענערגישער בויער פון רע־פארם־יודענטום אין אמעריקע

א כאראקטעריסטיק פון יצחק מאיר וויז. דער ארגאניזאטאר פון רעפארמירטען יודענטום און גרינדער פון רעפארם־ראבינער־סעמינאר אין סינסינעטי. — ער איז געווען דער שווער פון אדאלף ם. אכס, דעם פערשטארבענעם ארויסגעבער פון „ניו־יארק טיימס"

לעצטער ארטיקעל פון דער סעריע:

„די געשיכטע פון רעפארם־יודענטום אין אמעריקע"

פון ש. ראזענפעלד

יצחק מאיר וויז געהערט צו די ערשטע רעפארמער אויפן אמעריקאנער באדען. ער איז אויך געווען דער טעטיגסטער, ענערגישסטער און ערפאלגרייכסטער צווישען זיי. מעהר ווי א האלבען יאהרהונדערט איז ער טעטיג געווען אויף דעם געביט פון רעפארם. און דער רעפארם־יודענטום אין אמעריקע האט פיל צו פערדאנקען וויזען פאר זיין עקזיסטענץ. פריינד און פיינד זענען מודה זיין טיכטיגקייט. נאר ניבען די ערשטע צו אין גרויסער אכטונג, די לעצטע — אין פעראכטונג.

נישט אלע מאטיווען, וואס זענען גילטיג געווען אין דייטשלאנד, האבען געגאלטען אין אמעריקע. אזוי, למשל, האט אין דייטשלאנד א גרויסע ראלע געשפילט דער מאטיוו: „דאס רעפארמירטע יודענטום וועט העלפען יודען צו בעקומען גלייכבערעכטיגונג", וואס האט אין אמעריקע קיין ארט נישט געהאט — ווייל די יודען זענען דאך סיי־ווי געווען גלייכבערעכטיגט... איז געבליבען א צווייטער מאטיוו: „גרינגער צו מאכען פאר יודען דעם עול פון דער רעליגיע". דער מאטיוו האט אין דייטשלאנד אויך געגאלטען. אבער דארט האט אפטמאל די רעגירונג נישט דערלאזט צו פיל דעם „עול" צו פערגרינגערען; אפטמאל האט געשטערט דערין די גרויסע געלעהרזאמקייט פון די רעפארמער גופא, ווי צונץ, גייגער, קאסעל, יאסט א. ד. גל. אבער אין אמעריקע זענען זיי פון ביידען נישט געשטערט געווען. די רעגירונג האט אין קיין זאך נישט געשטערט און אויך די געלעהרזאמקייט האט געפעהלט. דערפאר האט דאס „פערגרינגערען דעם עול" קיין גרענעץ נישט געהאט. אלץ איז געווען צו פיל און צו שווער; אלץ האט מען געדארפט אראפווארפען, און מ'האט אראפגעווארפען. געלאזט האט מען פון יודענטום נאר עפעס א פאר אבסטראקציעס, וואס האבען געשוועבט אין דער פוסטער לופט, און די מיסיע — פערשפרייטען אין דער וועלט די יודישע אידעע פון אנ'איינציגען גאט, אבער דאס „פערשפרייטען" האט אויך נישט געפאדערט אקטיוו צו זיין, עפעס צו טאן דערצו. ממילא איז דאס רעפארם יודענטום געבליבען שטעהן אין די פיר ווענט פון שוהל, פון וואנען מען האט אויסגעליידיגט אלץ, וואס האט געזאלט בערעכטיגען איהר עקזיסטענץ, און וואס יצחק מאיר וויז האט אזוי פיל בייגעטראגען.

ווארים יצחק מאיר וויז איז געווען איינער פון די ערשטע, וואס האבען אזוי טיכטיג אויסגעליידיגט דאס אמעריקאנער יודישקייט, אז עס קאן נאך ביז איצט צו זיך נישט קומען.

ער איז געבוירען געווארען אין יאהר 1819, אין שטיינגרוב, בעהמען, און געשטארבען 1900, אין סינסינעטי, אמעריקע.

זיין פאטער לעאן וויז איז געווען א לעהרער אין א קינדער־שול, אין זיין שטאט, און פון איהם האט יצחק מאיר בעקומען זיין ערשטע יודישע בילדונג, וואס איז נישט צופיל געווען. לערנט ער שפעטער א לענגערע צייט אין פראג, בעקומט פון פראגער בית־דין היתר־הוראה, און אין 1843 ווערט ער א רב אין שטעטעלע ראדניץ, בעהמען.

ווערט איהם דא צו ענג. א מענש מיט טעמפעראמענט, מיט א שטארקע, שטרעבען צו כלל־טועריי צו פיהרערשאפט און אויפטועכץ — פיהלט ער זיך דא אפגעריסען פון דער וועלט, אויסגעשלאסען פון יעדער לעבעדיגער געזעלשאפט און טעטיגקייטס־מעגליכקייט. ווארפט ער אוועק היים און לאנד און לאזט זיך אוועק איבערן ים. מיט דריי יאהר שפעטער טרעפען מיר איהם שוין אין אמעריקע, אין ניו־יארק.

דא האט איהם דאס גליק צוגעשפילט. צווישען די בריף און רעקאמענדאציעס, וואס ער האט געבראכט מיט זיך צו פערשידענע מענשען אין ניו־יארק, איז איין בריף געווען צו א ד״ר ליליענטאל. ליליענטאל אליין איז אויך ערשט קוים מיט איין יאהר פריהער (1845) אנגעקומען פון אייראפע קיין אמעריקע, אבער ער האט שוין געהאט דריי אימעי שוהלען און האט אלע שבת געדרש'ענט אין אנ'אנדערער פון די דריי.

ד״ר מאקס ליליענטאל האט זעהר פיל געהאלפען וויזען צו ווערען פאפולער אין ניו־יארק און אין די [illegible] שטעט. ער פלעגט איהם רעקאמענדירען אלס רעדנער ביי פערשידענע געלעגענהייטען; האט זיך אינטערעסירט מיט זיין ערפאלג און האט אויך געטיילט וויזעס מיינונגען וועגען רעפארם־יודענטום.

„רעפארמירען דאס יודענטום!" מיט דעם געדאנק איז ער געקומען קיין אמעריקע, און האט פון איהם נישט אפגעלאזט. זיין פראגראם איז געווען גרייט און איינגעטיילט פאר אומעטום:

דאווענען אויף דער אומגאנגס־שפראך (דייטש!...); א געמישטער כאר; פרויען זאלען דאווענען אינאיינעם מיט מענער; פרויען צוגערעכנט צו א מנין; אנשטאט „בר־מצוה", קאנפירמאציע פאר יונגלעך און מיידלעך א. ד. גל.

נאך אינם זעלבען יאהר 1846, ווערט ער אויפגענומען פאר ראביי און קינדער־לעהרער אין אלבאני. מאטעריעל איז ער אפילו נישט בעפרידיגט. אבער דערפאר איז ער אומשטאנד דורכצופיהרען זיין רעפארם־פראגראם. דאס בעפרידיגט איהם, אבער איז איהם אויך מצער.

ווארים וויז איז בטבע א גרויסער ארגאניזאטאר — און ארגאניזירען הייסט: פעראייניגען, צונויפברענגען צעשאטענע זאכען, וואס געהערען צו אנאנדער, און אז ער זעהט ווי די נייע רעפארם־שוהלען, וואס קומען אויף, געהען זיך יעדע אין איהר בעזונדערען וועג, יעדער ראביי רעפארמירט פאר זיך, מאכט עס איהם פערדרוס, און שוין אין 1847 לייגט ער פאר ליליענטאלען, אין ניו־יארק, צו שאפען א בית־דין, וועלכע זאל האבען די אויפגאבע פון א קאנסיסטאר־ע, וואס האט אנצופיהרען מיטן לעבען און טעטיגקייטען פון אלע רעפארם־קאנגרעסען אין לאנד, כדי אלע זאלען אין אלץ זיין איינהייטליך. הגם קיין שום אפיציעלע מאכט קאן אזא קאנסיסטאריע נישט האבען, וועט אבער איהר עקזיסטענץ אליין און איהרע גוטע כוונות צווינגען די קאנגרעסען זיך איהר אונטערצוווארפען און זי צו פאלגען.

דער בית־דין ווערט געשאפען און וויז איז דער ראש בית־דין. די פראקטיק האט בעוויזען, אז וויז האט זיך אין זיינע רעכענונגען נישט אפגענארט. די קאנגרעגיישאנס האבען זיך געלאזט פיהרען. נאך אינם איינענעם יאהר 1847 לייגט וויז פאר דעם בית־דין א סידור: „מנהג אמעריקע", וואס זאל בעדינען אלע רעפארם־קאנגרעגיישאנס. דערביי דערקלערט ער, אזוי ווי כמעט יעדער פראמינענטער ראביי, סיי אין אייראפע, סיי אין די פעראייניגטע שטאטען מאכט אנ'איינענעם סידור פאר זיין קאנגרעגיישאן, ברענגט עס צו אזא אומגעווינטשטן אינדיווידואליזם, אז ער מוז בעקעמפט ווערען. דערום לייגט ער פאר א סידור, וואס זאל גילטען פאר אלעמען. די קליוולענדער קאנפערענץ פון 1855 בעשטימט א קאמיסיע צו רעדאגירען דעם סידור און דער סידור ווערט אנגענומען כמעט אין אלע קאנגרעגיישאנס אין די וועסט־ און דרום־שטאטען.

אין יאהר 1854 האט ער אזוי פארמולירט די פרינציפען פון דעם רעפארם־יודענטום:

1) אלע רעליגיעזע פארמען, וואס האבען שוין פערלוירען זייער זין, זענען נאר א שטער פאר דער רעליגיע און מוזען ארויסגעווארפען ווערען.

2) אלץ, וואס מאכט אונז לעכערליך אין די אויגען פון דער ציוויליזירטער וועלט דארף אפגעשאפט ווערען — ווייל מיר פערמאגען א שכל'דיגע רעליגיע, און מיר דארפען זיך אזוי באנעהמען מיט איהר, אז קוקענדיג אויף אונז, זאלען די פעלקער קאנען זאגען: „אט דאס איז א קלוג און פערשטענדיג פאלק".

3) אלץ, וואס איז מסוגל אונז צו דערהויבען, בעת אונזערע תפילות, דארף אנגעווענדעט ווערען, נישט אפגעליינט. ווארים דער ווערט פון א תפילה ווערט געשאצט לויט דעם איינדרוק, וואס זי מאכט אויפן הארץ און שכל.

4) דארט, וואו אונזער שטייגער אפריכטען תפילות שטימט נישט מיט די פאדערונגען פון דער ציוויליזירטער געזעלשאפט, פערלירט די ערשטע איהר רעכט אויף עקזיסטענץ — ווייל רעליגיע איז בערעכנט דערויף „מ'זאל לעבען מיט איהר, אבער נישט מ'זאל מיט איהר שטארבען".

5) מ'דארף אלע מאל געדענקען, אז דער צוועק פון רעליגיע איז, צו מאכען דעם מענשען: גליקליכער, בעסער, גערעכטער, אקטיווער און אינטעליגענטער; אלץ, וואס איז געגען די אלע אויסגערעכנטע גוטע זאכען, דארף אפגעשאפט ווערען.

ווי די לעזער בעמערקט, לאזען זיך די אלע דאזיגע פינף פרינציפען אויסדריקען מיט דריי געצעהלטע ווערטער: „למה יאמרו הגויים?..." „למאי זאלען די גויים זאגען?..."

ער האט נישט אויפגעהערט צו קעמפען פאר א „טעאלאגישען סעמינאר", וואו עס זאלען דערצויגען ווערען ראביים פאר אמעריקאנער רעפארם־יודען, ער פלעגט תמיד אויסלאכען די עם־הארצות, מיט וועלכער געוויסע ראביים פון יענע צייטען האבען זיך אויסגעצייכענט. אין יאהר 1855 גרינדעט ער א קאמיטעט, וואס נעהמט עס אויף זיך צו זארגען דערפאר, אז אזא סעמינאר, זאל געגרינדעט ווערען. צוואנציג יאהר קעמפט ער דערפאר. זיין צייטונג: „דער איזראעליט" הערט נישט אויף צו אגיטירען, צו בעווייזען און צו פאדערען, אז אזא אינסטיטוט זאל געשאפען ווערען. מענשען נעהמען עס נישט ערנסט. אבער אין יאהר 1875 עפענט זיך אין סינסינעטי דער שפעטער בעריהמט געווארענער: „יודישער אוניווערזיטעט".

זיין ערשטער עפענטליכער ארויסטריט פאר איניגונג צווישען יודען איז געווען אויף קליוולענדער קאנפערענץ פון יאהר 1855, וואס איז גערופען געווארען לויט זיין איניציאטיווע. אבער די קאנפערענץ איז איהם נישט געווען מצליח. אנשטאט צו פעראייניגען די ראביים אין איין בונד, איז עס געקומען צו אנגעשטרענגטע בעציהונגען צווישען וויזען און זיינע נאכפאלגער פון איין זייט און צווישען וויזען און די פראמינענטע רבנים פון דער איסט פון דער אנדערער זייט.

טיילווייז זענען די בעציהונגען פערבעסערט געווארען. טיילווייז — אבער דער ריס איז געבליבען, און וואס ווייטער אלץ גרעסער געווארען. אבער וויז פאלט ביי זיך נישט אראפ. ער הערט נישט אויף צו אגיטירען פאר גרינדען א סינאד פון גייסטליכע און עולם'שע מענשען, וואס זאל דינען ווי א צענטראלע אויטאריטעט פארן אמעריקאנער רעפארמירטען יודענטום. קנאפע צען יאהר קעמפט ער פאר דעם געדאנק, און אין יאהר 1889 ווערט דאך געשאפען די „צענטראל־קאנפערענץ פון אמעריקאנער ראביים". די לעצטע עלף יאהר פון זיין לעבען איז ער דער שטענדיגער פרעזידענט פון דער „צענטראל־קאנפערענץ", וואס ער האט געשאפען. פון איצט אן טרעט ער ארויס פון א גרעסערער אויטאריטעט און מ'הערט זיך צו צו זיינע רייד מיט מעהר אויפמערקזאמקייט, אבער נאר אין די רעפארמיסטישע קרייזען.

אין 1894 ערשיינט א סידור, ארויסגעגעבען פון דער „צענטראל־קאנפערענץ", וואס האט געארביט מיט וויזעס כוח. דער דאזיגער סידור דריקט אוים די גאנצע שטעלונג וויזעס צום היסטארישען יודענטום. קורץ אויסגעדריקט לאזט זיך זאגען, אז דער סידור בעשטעהט פון א „איני מאמין" („איך גלויב נישט"), אנטקעגען דעם רמב"ם'ס „אני מאמין" („איך גלויב!"). עס הייסט:

מיר גלויבען נישט אין קיין פערזענליכען משיח, נאר מיר גלויבען, אז משיח'ס צייטען וועלען קומען. מיר גלויבען נישט אין קיין פערזענליכען תחית־המתים, אבער מיר גלויבען אין דער אונשטערבליכקייט פון גייסט. מיר גלויבען נישט, אז יודען וועלען זיך אומקעהרען קיין ארץ־ישראל, אויפבויען דארט א יודישע מלוכה און אויפשטעלען די דינאסטיע פון אהרן הכהן, מיר גלויבען אבער אין דער וועלט־מיסיע פון יודען, ווייל מיר זענען א פאלק פון כהנים, ווי אין פסוק שטעהט.

דאן קומט די פראקטישע זייט פון יודענטום: דאווענען אויף דער אומגאנגס־שפראך, דאווענען אהן א היטעל, דאווענען מיט א געמישטען כאר, מיט ווייבער אינאיינעם א. אז. וו. די צווייטע טעג יום־טוב בטל מאכען, גט'ן און חליצה — בטל; מילה ביי גרים — בטל, אלע קליינע יום־טובים, אויסער חנוכה און פורים — בטל... א. ד. גל.

אבער וויז האט אויך נאך א שטעלונג צום תלמוד און צו דער גאנצער נאך־ביבלישער ליטעראטור, און אויך נאך צום ציוניזם.

לויט איהם איז „דער תלמוד בשום אופן נישט בינדענד פאר אלע צייטען און ער איז נישט און קען נישט זיין קיין אויטאריטעט אויף איביג אין אלע רעליגיעזע פראגען; אזוי גוט ווי דאס קען נישט זיין די קבלה, דער זוהר, די קאראאימישע ליטעראטור, אדער אפילו דער ראציאנאליזם פון רמב"ם און מענדעלזאהן, ווייל יעדער פון זיי איז א קינד פון זיין צייט, און נישט פון יודענטום פון אלע צייטען".

פונדעסטוועגען איז שפעטער, אז עס האט זיך צעפלאקערט דער גרויסער קאמף צווישען די ארטאדאקסען און רעפארמער און די לעצטע האבען בייזער אנגעגריפען דעם תלמוד און די ארטאדאקסיע און אויסגעגאסען אויף זיי צוהן מאס מארעל

(ווייטער זעה 20־טע זייט)

נייע צייט-לידער

פון ש. ניגער

עס ווערט איצט פופציג יאָהר זינט מאָריס ראָזענפעלד האָט אין נומער 26 פון דער ניו-יאָרקער „יודישער פאָלקס-צייטונג" פאַרעפענטליכט זיין ערשט ליד. איז עס א גיטע געלעגנהייט אומצוקוקן זיך אויפן וועג, וואָס די אַמעריקאַנער יודישע פּאָעזיע האָט דורכגעמאַכט אין משך פונם האַלבן יאָהרהונדערט. עס איז א לאַנגער און א שווערער וועג. עס וואָלט געווען גוט צו מאַכן איבער איהם א שפּאַציר — אויף צוריק. עס וואָלט געווען אינטערעסאַנט אויסצוגעפינען, וואָס דעם יודישן ליד האָט אַמאָל געפעהלט און וואָס עס האָט געהאַט — און פאַרלוירן. עס וואָלט דערהויפּט וויכטיג געווען אָפּצושאַצן היינט מאָריס, וואָס פאַר א יחידישן אונז האָט איבערגעלאָזן מאָריס ראָזענפעלד אליין, און וועלכע זענען די יורשים; וואָס פאַר א שפּירעס זענען געבליבן פון איהם אין דער יודישער ליריק און וואו געפינען זיי זיך.

כ'קליב זיך דאָס נישט צו טאָן דאָ און איצט. דאָ וויל איך מאַכן עטליכע בעמערקונגען נאָר וועגן דעם יודישן צייט-ליד, נישט וועגן דעם יודישן ליד בכלל. און אויב כ'האָב דערמאָהנט מאָריס ראָזענפעלדן, איז עס דערפאַר, ווייל דער יובילעי פון זיין ערשטען ליד איז דער יובילעי פונם צייט-ליד, וואָס איז איצט ווידער אין דער מאָדע.

מאָריס ראָזענפעלדס ערשט ליד איז געווען עפּעס א מין נעקראָלאָג אויפן יאָהר 1886, און עס איז טאַקע געשריבן געווען אינם גייסט און אינם גוסט פון די אכציגער יאָהרען. עס איז ווי אלץ כמעט, וואָס איז דאַן געשאַפן געוואָרען אין פערזען, געווען אַן אָפּרוף אויפן רוף פון דער צייט. אַן „אָפּשפּיגלונג פון דער תּקופה". דער אינהאַלט, וועלכן דער — דאַן נאָך זעהר בלאַסער — פּאָעט האָט געמאַכט, איז געווען אזא:

מאַך אַניענדע מיט די הערן, פּאַפּען, טיראַנען,
אַניענדע מיט בערזע, געלד-זעק און שווינדעל.
אַניענדע מיט אפּפּערס שקלאַפן מיליאָנען,
אַניענדע מיט דעם דו בער - געזינדעל,
שטיי נישט מיין פאָלק. עטיי נישט פונדערווייטען.
דיין הילפע איז נאָהענט—אָ, זיי נישט פערשוואַכט,
פעראייניג זיך — איניינעם צו שטרייטען,
זאָ ווערט אַניענדע מיט דער פינסטערער נאַכט *)

איצט שרייבט מען בעסערע און קרעפטיגערע קאַמפּף-לידער. מאָריס ראָזענפעלד אליין האָט זיך שפּעטער אויסגעלערנט צו שרייבן בעסערע און שטאַרקערע פערזן אויף צייט - מאָטיווען. אָבער וואָס איז געבליבן פון מאָריס ראָזענפעלדן? דאָס, וואָס איז איבערגעגאַנגען דעם גרעניץ פון צייט און אָרט.

די היינטיגע יודישע פּאָעטן וואָלטען זיך געמוזט דערפון א מוסר אַראָפּנעהמען.

זיי זענען מיט קליינע אויסנאַהמען פּערכאַפּט פון די צייט-שטימונגען און עס ציהט זיי צו פּאָליטישע טעמעס. פּראָפּאַגאַנדע קאַמף. רעוואָלוציע פאַרנעהמט איצט פּונקט אזוי אייב נישט נאָך א גרעסערן, אָרט אויבענאַן אין דער יודישער דיכטונג, ווי מיט פופציג יאָהר צוריק. דאַן האָט מאָריס ראָזענפעלד נאָכגעזאָגט מאָריס ווינטשעווסקי'ן און געווענדעט זיך צו אלע דיכטער מיטן רוף:

דיכטער, גענוג אייך פּאָעטאַזירען,
הערט אויף אין דער לופטען צו שוועבען,
פּרובט זיך בעסער אינטערעסירען
אין דעם מאַטעריעלען לעבען —
לאָזט צורוה די רויזען די ליליען,
די שמעטערלינגע, די נאַכטיגאַלען,
זאָל די בלום דופטען, די פייגלען שפּילען —
בעזינגט אונזער נויט, אונזערע קוואַלען.

איצט זאָגט מען דאָס אייגענע מיט אַנדערע ווערטער. מען קאָן שוין איצט נישט בענוצען די אויסדרוקען, וועלכע ש. פרוג האָט בענוצט, ווען ער האָט געשריבן וועגן מיכל גאָרדאָן. מען קאָן שוין איצט נישט זאָגען:

די יודישע מוזע! איהר איז דאָך באַשערט
צו קריכען אין אַלערליי יודישע בלאָטעס
מיט חסידישע שטריימל'עך, פּאַנטאָפעל קאַפּאָטעס,
וואָס זענען אַ קופערנעם גראָשען נישט ווערט!
צו כשרן הערצער, צו שייערן קעפ
און כאַפּן נישט זעלטען אי קללהים אי קלעפּ..
די אַלטע יתומה, אָהן טאַטען און מאַמען,
וואָס שלעפּט אויף די פּלייצעס אַ טאָרבע מיט גראַמען...

נישטאָ שוין מעהר קיין שטריימלעך, קיין קאַפּאָטעס. איז דאָ סאַקאָ און וואַנזעטי, בירא בידזשאַן, לעצטענס שפּאַניע.

יעדע עטליכע יאָהר שפּרינגט אַרויס עפּעס אַ טעמע, וואָס ווערט די טעמע פון סעזאָן. צעהנדליגער פּאָעטן הויבן אָן צו שרייבן וועגן איין זאַך, אַזוי ווי עס זאָל זיין עפּעס אַ מין קאָנקורס.

איצט האָט זיך אָנגעהויבן אַ סדרה שפּאַניען. דעם ערשטען „שאָס" האָט געגעבן אַ יונגער, בעגאַבטער יודישער דיכטער פון מעקסיקאַ, יעקב גלאַנץ. ער האָט פערעפענטליכט אַ גאַנצע ליד-זאַמלונג — „פּאָהנען אין בלוט" (שפּאַניען, 1936), אַרויסגעגעבן דורך „גערזבער" אין מעקסיקאַ, 7-טען נאָוועמבער, 1936, 60 ז.

ער האָט אזוי ווי געשראָקען זיך אליין פאַר דער צו הייסער טעמע. פערענטפערט ער זיך אין זיין „נישט קיין אַריינפיהר, נאָר אַן אויספיהר": „... דו, וואָס זאָגסט, אַז עכטע קונסט קומט געליטערט דורך די פּילטערס פון וויזיע; דו, וואָס זאָגסט, אַז כדי אָבצוּשפּיגלען געשיכטליכע געשעהענישע, דאַרף מען געבען אויפן אָרט פון די פּאַסירונגען א. אז. וו.; דו, וואָס זאָגסט אז דאָס אמתדיגע וואָרט פון קינסטלער קומט דערמאָלט, ווען די מאָנענדיגע מאָמענטען ווערען אָפּגעקיהלט, ווערען דיסטאַנץ און דורך די ווייטע זעהונגען פון דיכטערס געמיט שיילען זיך די ווירקליכקייטען — אין געליטערטע קינסטלערישע אמת'ען; דו וואָס זאָגסט אזוי, קום מיט מיר אויף דעם בּרענענדיגסטען פלאַץ פון אונזער איצטיגער געשיכטע און זעה און זאָג מיר, צי קאָן מען שווייגען"...

נו, שווייגען קאָן מען נישט געוויס. אָבער דאָס מיינט נאָך נישט, אז מען דאַרף שרייבען. כדי צו שרייבען לידער וועגן אזא געשעהעניש ווי דער ביר גערקריג אין שפּאַניען, מוז מען וועלען און קאָנען זאָגען עפּעס, וואָס זאָל, ווינאַייגסטענס, זיין אזוי וויכטיג, ווי די געשעהעניש אליין. האָט מען א גרויסע טעמע, מוז דאָס וואָרט נאָך גרעסער זיין. אויב נישט צו וואָס דאַרף מען עס? רעדען דען נישט די געשעהענישען פאַר זיך אליין? רעדען זיי דען נישט הויך גענוג? צו וואָס זיי פּראָוען איבערשרייען?

יעקב גלאַנץ פּרובט זיי נישט איבערשרייען, ער האָט פּאָעטישען טאַלענט און פּאָעטישע בילדונג. ער ווייסט, אז עכטע קונסט קומט געליטערט דורך די פּילטערס פון וויזיע; ער ווייסט ווי נויטיג עס איז „דיסטאַנץ" פאַרן דיכטער: ער ווייסט אויך, אז שרייען העלפט נישט אין פּאָעזיע. ער וויל עפּעס זאָגען, אָבער ער האָט נישט — וואָס. ער האָט נישט קיין איין נייע איבערלעבונג. און ער הריקט נישט אויס אויף א נייעם שטייגער קיין ישן אַלטע איבערלעבונגען ער נוצט פרישע גראַמען און אַסאָנאַנסען, אָבער דאָס אלץ איז גוט דאַן, ווען דאָס ליד איז גוט, כ'מיין, ווען עס זאָגט אונז עפּעס. יעקב גלאַנץ האָט נישט געהאַט קיין פּאָעטישען שטאָף פאַר איין ליד אפילו, און ער האָט פערשריבן גאַנצע 60 זייטלעך.

וואָלט ער בכלל נישט געווען קיין דיכטער, וואָלט נישט כדאי געווען צו רעדען וועגן דעם ווינציג שלעכטע לידער האָבען מיר? וועלען מיר האָבען שוואַכע לידער אויך וועגן שפּאַניען! אָבער יעקב גלאַנץ האָט א חוש פאַר פּאָעטישע איינדריקען, פאַר פּאָעטישען אויסדרוק. אפילו אין אָט דעם ביכעלע, אין דער „ערלעגיע אויפן טויט פון לעאָן בוים", דעם יודישען שניידער, וואָס איז אומגעקומען אין קאַמף געגען די שפּאַנישע פאַשיסטען, — האָבען מיר אזא אויסדרק ווי:

און וואָס איז היים,
אויב נישט די גאַנצע וועלט
אין פלאַמענדיגען קאַמף? (ז. 36)

דאָס איז פיין געזאָגט. אָבער דאָס איז כמעט אלץ צוליב דעם האָט נישט געלוינט צו פערעפענטליכען א זאַמלונג פון 60 זייטען. דאָס האָט זיך אויך נישט געלוינט. כדי צו זאָגען:

זעכצעהנטער יאָהרהונדערט,
שפּאַניען.
שייטערהויפענס פייער.
שוואַרצע קאַרדינאַלען.
און היינט
(אָ, וואונדער!)
איז א יוד געפאַלען —
שפּאַניענס א בעפרייער.

ניין, דאָס איז נישט גענוג פאַר א ליד. אין א ליד מוז דער דיכטער זאָגען עפּעס, וואָס נאָר ער אליין קאָן עס זאָגען. אז דער יוד, וואָס איז געווען שפּאַניענס קרבן, איז געוואָרען איהר בעפרייער — דאָס קאָן יעדערער זאָגען.

אַביסעל אָריגינעלער איז די וויזיע:
און אויפן האַלבען אינזעל פּירענייער
זענען אויפגעשטאַנען פון די קברים די
העברעער,
און איינציגווייז,
ביינערווייז,
ביין און ביין,
געלאָזט זיך גיין
און רופען:
אָנטון זיך אין גופין...
און אינאיינעם מיטן מוירער געגען אינקוויזיציע
זיך איינגעשריבען אין די רייהען פון דער מיליציע
(ז. 17)

דאָס איז זיכער א טעמע פאַר א ליד, אָבער — ס'איז צעגאַסען געוואָרען איבער עטליכע שיטערע, צו שיטערע זייטלעך.

צייט לידער זענען אייער לידער איידער זיי זענען קיין צייט לידער אויך נ שט.

וואָס פאַר א ווערט האָבען די צעהנדליגער און צעהנדליגער לידער, וועלכע זענען מיט עטליכע יאָהר געשריבען געוואָרען וועגן סאַקאָ און וואַנזעטי? אפילו פאַר יענעם מאָמענט האָבען זיי קיין ווערט נישט געהאַט, כיידען זיי האָבען א ווערט נאָך איצט אויך; אָבער אין דעם פאַל איז עס גאָר נישט געווען קיין צייט מאָטיוו אויך, „שפּאַניען" וועט אָדער זיין א שטאָף פאַר פּאָעטען אויך אין הונדערט יאָהר ארום אָדער עס איז איצטער אויך נישט קיין פּאָעטישער שטאָף. דאָס, וואָס מען שרייבט וועגען דעם אין די צייטונגען; דאָס, וואָס מיר אלע זענען שטאַרק אין דיזם פעראינטערעסירט, איז נישט גענוג, אז דאָס זאָל ווערען פּאָעזיע, נאָר א גרויסער פּאָעט קאָן אין דער פּאָעזיע פון לעבען אַריינאָטמען דאָס לעבען פון פּאָעזיע.

*) ציטירט לויט מ. שטאַרקמאַן, „פּנקס", באַנד ו, ז. 54, ניו-יאָרק, 1928.

כ'האָב א קאַלטע גריפּע!..

דערציילט פון אַ קאַטאַרזשעיטער יוד

פון י. אַבּערזשאַנעק

וואו איהר געהט און וואו איהר שטעהט, איז גריפּע און גריפּע. מיט וועמען איהר רעדט, איז ער, אָדער ערב גריפּע, אָדער נאָך דער גריפּע.

ווער רעדט איצט פון עקסצעסען, שחיטה, זאַרזעס, פּשאַרקעס, יאָ ניקור, נישט ניקור, ווער רעדט איצט וועגען מאַדריד, סאַבאַלערא, פראַנקאָ, יאָ אינטערווענץ, נישט אינטערווענץ, צו וועגען בלום'ס קאַבּינעט ביי די שוואַרצע מענשען. וועמען ליגט עס אין זינען? — איצט געהט א סדרה גריפּע! זעהט איהר א מענש, וואָס רעדט מיט א באַסאָווע שטימע. אָדער ווישט צו אָפט די נאָז, זאָלט איהר וויסען, אז ער שמעקט מיט גריפּע.

און וויסען דאַרפט איהר. אז דאָס מין גריפּע איז א מאָדע-זאַך. פּונקט ווי קליידער, שיך, היטען — אזוי איז אויך די גריפּע א מאָדע-זאַך. טאָמער ווערט זי מאָדערן, האַלטען אלע מיט די מאָדע, און טאָמער איז איינער א יוצא מן הכלל, איז ער נישט מאָדערן. טאָמער האָט ער נישט די גריפּע, זוכט ער זי, מיט ליכט זוכט ער זי, ער וויל נישט זיין קיין „וויאַנטעס".

נו, האָב איך עס די לעצטע וואָך געהאַט צרות פון דער גריפּע, וואו איך קום, איז גריפּע און גריפּע ביי דער טיר, זאָגט מען מיר:

— „פּשעפּראַשאַם. גריפּאַ!"

איך קום אַריין צו מיינעם א בעל-דבר מיט א פּראָטעסטעל. ליגט ער אין בעט, דעם קאָפּ פערבונדען מיט א האַנטוך, די פּלייצעס בעלייגט מיט באַנקעס. סאָפּעט און כאָרבעלט. הוסט און סטעגקעט, איז צווייטען בעט ליגט דאָס ווייב פערבונדען דעם האַלז מיט א קישען, שיינקט דעם האַלז מיט כינאַגאָל, לאָזט זיך אַריין פאַרע פון א טשייניק, זעהענדיג די מעשה, האָב איך געזאָגט:

— „וו'טיל זוראַט!" נעהם די פּיס אונטערן אָרים! אלדאָס גוטס האָב איך שוין, נאָר א גריפּע פעהלט מיר!

פּלוצים זאָגט צו מיר דער פּערשוין מיטן האַנטוך אויפן קאָפּ:

— ברוך הבא, ר' אַנשעל! זעצט איך, וואָס לויפט איהר?

— עי, זאָג איך... כ'האָב קיין צייט נישט.. געקומען אזוי אַביסעל... צו דערשמועסען זיך...

— ס'שאַט נישט, זיצט ר' אַנשעל... איך קומט דאָך א חוב'ל, א פּראָטעסטעל... איך וועל אייך באַלד בעצאָהלען וויפיל ס'קומט אייך.

בין איך געוואָרען נעבעהרט פון די ווערטער. ער מוז שוין האַלטען זעהר שמאָל...

— הערט נישט ר' אַנשעל. וואָס ער רעדט — האָט מיט א באַסאָווע שטימע געענטפערט דאָס ווייב מיטן קישען אויפן האַלז — איהר זעהט דאָך, אז ער רעדט פון היץ!...

האָב איך א קוק-געטון אויפן טערמאָמעטער, האָב איך מיך טאַקע איבערצייגט, אז זי איז גערעכט. דער טערמאָמעטער האָט געוויזען 39 מיט 5 קרעסקעס. יאָ, דער בחור רעדט טאַקע פון היץ... וואָלט ער געווען ביים שכל, וואָלט ער דאָך געזאָגט: געהט צו אלדע שוואַרצע יאָהר מיט אייער פּראָטעסט צוזאַמען!..

די וואָך קום איך צו מיינעם א שכן כאַפּען א שמועסעל וועגן דאָס, יענץ, וועגן געשעפט, פּאָליטיק, וועגן די „קאָקאָאָ - קאַלאַריעס" אין ניי-מעריידען. ווי איך עפען אויף די טיר, בעגעגענט מיך א שכנ'טע:

— הונדערט און צוואַנציג יאָהר, זאָלט איהר מיר לעבען ר' אַנשעל, וואָס איהר זענט געקומען, גוטע מלאכים האָבען אייך אַהער געבראַכט.

— וואָס איז געשעהען?

— מיין מאַן איז איינגעפאַהרען און איך האָב, ראַכט זיך מיר, א „פּאַדיי שאַגע טעמפּעראַטור". כ'האָב סטראַשנע „דרעשטשעס" אין די קאַשטשעס. כ'האָב שוין גענומען א „טאַגוטשעס" און עס העלפט נישט.

— נו, וואָס קען איך אייך טון?

— כ'האָב אייך געוואָלט בעטען, ר' אַנשעל, איהר זאָלט מיר שטעלען אפאַר באַנקעס?

— איך? איך קען זיי שטעלען באַנקעס?

— איהר ווערט שוין קענען. איהר וועט זעהען, ר' אַנשעל, אז איהר וועט קענען. פערשאַרצט אייך די אַרמעל און נעהמט אייך צו דער מלאכה!..

האָב איך דאָך געזעהן: אז איך בין דאָ נעבעך מיאוס אַריינגעפאַלען, אז איך וועל מיך שוין נישט אַרויסדרעהען, און צור סך-שמועסט, פאַרוואָס זאָל איך מיך אַרויסדרעהען. פאַרוואָס? א ווייבעל האָט „דרעשטשעס" און בריצט נעבעך ווי א פייער, טאָ ווי קען מען עס זיין אזא חזיר!.... האָב איך נעפאָלגט, פערקאַטשעט די אַרמעל, האָב אַרויסגענומען די פּוסות, די באַנקעס, ווייסט עס, אויסגעבריהט זיי אין קאָכעדיגע וואַסער, געגרייט זיך צו דער עבודה. ס'האַרץ האָט ביי מיר געקלאַפּט ווי ביי א גזלן. דאָס ערשטע מאָל אין מיין לעבען, געה איך טון א זאַך. וואָס איך ווייס נישט מיט וואָס מען עסט דאָס, נאָר פערפאַלען, אז מ'מוז — מוז מען. ווי זאָגט איהר? פּקוח שכנ'טע איז דוחה!..

איך האָב מיך געגרייט און זי האָט זיך אויך געגרייט.

— ר' אַנשעל איהר זענט שוין גרייט? איך בין שוין גרייט. מיין פּלייצע איז פאַרטיג!

איך גיב א קוק, און ס'נעהמט מיר שווינדלען פאַר די אויגען. מיינע ליגט אויסגעצויגען ווי א פּרינצעסין. נאַקעטע הענד, א שניי-ווייסע נאַקעטע פּלייצע איך שטיי מיט די באַנקעס אין דער האַנט, און גיב איך א קוק אויף דער פּלייצע. פאַלען מיר די באַנקעס פון די הענד... זי ליגט און וואַרט און איך שטעה ווי א גולם, זאָגט זי צו מיר:

— נו, ר' אנשעל, וואָס באַלעמוטשעט איהר?

זי האַלט אין איין זאָגען „נו", און איך — בין ווי געליימט.

דאָך האָב איך מיך געשטאַרקט, כ'האָב מיך דאָך ריזיקירט, און זיך ערט-הנטערט צים בעט, האָב אָנגעצינדען א ליכטעל, איינגעטונקט א שטיקעל וואַטע אין שפּירט און גענומען די ערשטע „פּוסה", די ערשטע באַנקע. הייסט עס.

— ר' אנשעל, נישט אזוי טוט מען! — האָט זי אפּגעגעקריגט פון אונטערן קישען.

— ווי אזוי דען טוט מען?

— איין האַנד האַלט מען אויף דער פּלייצע און מיט דער צווייטער האַנד שטעלט מען באַנקעס.

האָב איך געטון אזוי ווי זי האָט געהייסען, פאַר וואָס נישט, וועמען דען, אז נישט א שכנ'טע!...

— ר' אנשעל! ס'וואָלט נישט געשאַט, אז אייער האַנד, וואָס איהר שטעלט די באַנקעס זאָלט איהר מיר פרייער מאַכען א מאַסאַזש אויף די פּלייצעס...

האָב איך געטון אזוי ווי זי האָט געהייסען, ווער מען דען, אז נישט א שכנ'טע..

האָב איך איהר מאַסאַזשירט די פּלייצעס און זי האָט געבריט:

— א... אזוי... צווישען די לאָפּאַטקעס... הונדערט יאָהר זאָלט איהר לעבען ר' אנשעל!..

נאָכן מאַסאַזש, האָט זי ליכטער אָפּגעאָטעמט, כ'האָב זי — זאָגט זי — מחיה מתים געווען, נאָר איין זאַך וואָלט זי נאָך געוואָלט פון מיר:

— דהייטו, וואָס?

כ'זאָל איהר מעסטען די היץ.

— מילא. אז באַנקעס האָב איך איהר געשטעלט, מאַסאַזשירט די לאָפּאַטקעס האָב איך איהר אויך, טאָ פאַרוואָס זאָל איך נישט וויסען ווי גרויס ס'איז ביי איהר די היץ? האָב איך איהר גענעבען דעם טערמאָמעטער:

— נאט מעסט אייך!

— גלויבט מיר, ר' אנשעל — האָט זי ווי א צעפּיעשטשעט קינד געענטפערט — אז איך האָב נישט קיין כוח מיר אליין אונטערצולעגען דעם טערמאָמעטער, ווען איהר ווילט אזוי גוט זיין, טאָ זייט מוחל — און לעגט מיר אליין אונטער דעם טערמאָמעטער.

האָב איך געטון ווי זי האָט געהייסען, וועמען דען, אז נישט א שכנ'טע!

נאָך צעהן מינוט, נעם איך אַרויס דעם טערמאָמעטער, פרעגט זי מיר:

— ר' אנשעל, וויפיל האָב איך?

— גאָרנישט האָט איהר!

— וואָס הייסט גאָרנישט?

— 36 מיט 5. וואָס איז דאָס פאַר א גריפּע?

— אויב אזוי — האָט זי געזאָגט — האָב איך.. א קאַלטע גריפּע...

— א קאַלטע גריפּע? צום ערשטען מאָל הער איך פון א קאַלטער גריפּע. כ'האָב געהערט פון קאַלטע פיס, פון קאַלטען לונג- און לעבער, פון קאַלטען באָרשט און פון אַנדערע „כלאָדניקעס", אָדער פון א קאַלטע גריפּע, הער איך צום ערשטען מאָל.

— יאָ, יאָ, ר' אנשעל. ס'זענען דאָ הייסע גריפּעס און קאַלטע גריפּעס. ד. ה. מיט היץ און אָהן היץ, און איך האָב — א קאַלטע גריפּע...

אַרויסגעהענדיג פון מיין קאַלטער שכנ'טע, מיין איך פון מיין שכנ'טעס קאַלטער גריפּע, האָב איך אין דער גאַס געזעהן א פּלאַקאַט:

„ווי אזוי פערהיט מען זיך פון א גריפּע?" — אויף דער טעמא וועט א געוויסער דאָקטאָר האַלטען א רעפעראַט אין פילהאַרמאָניע.

בין איך גלייך אַוועק אין פילהאַרמאָניע צום רעפעראַט הערען, ווי אזוי פערהיט מען זיך פון דער גריפּע. שטעה איך ביים קאַסע פענסטערל א האַלבע שעה, א שעה, נישטאָ די קאַסירערין. ערשט נאָך א שעה וואַרטען, ערקלערט מען מיר:

— די קאַסירערין איז קראַנק אויף גריפּע.

געה איך אַריין אין זאַל, ווען מיך אַוועק ערשטענס גייהען, זיץ ווידער א שעה קיינער קומט נישט, פרעג איך דעם בילעטער:

— פאַניע, וואו איז רש עולם?

— זיי זענען קראַנק אויף גריפּע.

— אתה און וואו איז דער פרעלעגענט?

— ער וועט נישט קומען.

— פאַרוואָס?

— ווייל... ער איז קראַנק געוואָרען אויף גריפּע!..

אויב אזוי, אויב אלע זענען קראַנק אויף גריפּע, טאָ פאַרוואָס זאָל איך זיין א יוצא מן הכלל? פאַר וואָס זאָל איך זיין א „וויאַנטעס"? בין איך אַוועק אהיים, און — האָב מיך אויך אַוועקגעלייגט אויף דער גריפּע.

איצט ליג איך אין בעט און וואַרט אויף מיין שכנ'טע, זי זאָל מיר קומען שטעלען באַנקעס און מאַכען מאַסאַזשען צווישען די לאָפּאַטקעס, אי, היץ? כ'האָב דאָך נישט קיין היץ? נו, איז וואָס? מיין שכנ'טע האָט אויך נישט געהאַט קיין היץ. איך האָב — א קאַלטע גריפּע!..

די שטאט פון שלעכטע לופט

הייסט „גוטע לופט" (בוענאס איירעס)

רייזע-איינדרוקען פון דרום-אמעריקא

פון זלמן זילבערצווייג

ספעציעל פאר'ן „נייעם פאלקסבלאט"

ביי יודען איז פאראן א וואוילער מנהג: אויף איינעם, וועלכער איז ניצכך געשטראפט געווארען, אז דאס ליכט פון זיינע אויגען איז איהם צוגענומען געווארען, אז דאס שענסטע און טייערסטע — די גרויסע וועלט, קאן ער נישט זעהען, זאגט מען נישט, אז ער איז א בלינדער. דאס ווארט „בלינד", וואלט אזא איינעם ווי מיט א מעסער צעשניטען זיין הארץ. ווען ער הערט בפירוש דאס ווארט „בלינד", וואלט ער זיך מאמענטאל דערפיהלט ווי א מענש פון א צווייטער מדרגה. אויף א בלינדען זאגט מען ביי יודען „סגי נהור", וואס אויף פשוט יודיש הייסט עס „דער העל-זעהער". פונקט פערקעהרט — דער געשטראפטער, דער מענש מיט'ן חסרון, ווערט גאר א מענש מיט אן אויסערגעוועהנליכער מעלה: ער איז א העל-זעהער, ער זעהט מעהר און בעסער פון אנדערע. דאס וואס די נאטור האט דעם מענשען בערויבט, האבען מענשען אין פלייסען ווארט נישט אין פאקט, איהם צוגעגעבען.

אט דאס איז מיר איינגעפאלען בנוגע בוענאס איירעס, די הויפט-שטאט פון ארגענטינא. די נאטור האט בעשאנקען דער שטאט מיט זעהר א שלעכטען קלימאט, א קלימאט, וואס האט נישט קיין גוטע מעלות נישט ווינטער און נישט זומער. האבען מענשען געפרובט אויסמעקען די קללה פון דער נאטור, אבער נאר אין ווארט. פאקטיש איז בוענאס איירעס געבליבען מיט איהר שלעכטען קלימאט, נאר די מענשען האבען איהר צוגעטראגען א לעקעך־בעל: מען האט די שטאט א נאמען געגעבען ווי יענעם סגי נהור „בוענאס איירעס", וואס אויף פשוט יודיש הייסט עס „גוטע לופט".

איך געה דא נישט מיט די לעזער לערנען קיין געשיכטע און נישט קיין געאגראפיע. אבער פונדעסטוועגען מוז איך אנווייזען די סיבה פון דער שלעכטער לופט. איינציגע שעה פון בוענאס-איירעס, באלד ווי מען פאהרט ארויס פון א צווייטער הויפט שטאט פון א צווייטער דרום-אמעריקאנער מלוכה, פון מאנטעווידעא, די עיר הבירה פון אורוגוויי, שווימט זיך אפ דער אטלאנטישער אקעאן, וואס שווימט זיך אזוי שיין און גלאטיג פון ניו־יארק אן (ער הויבט זיך אן נאך פריהער, נאר פאר די, וועלכע פאהרען פון צפון-אמעריקא, האט ער דא דעם ערשטען גרוס פון איהם), און עס הויבט זיך אן א גרויסער טייך, וואס טראגט דעם נאמען „פלאטא", און אט דער טייך איז עס דער מזיק, ער האט עס אין זיך אזעלכע עלעמענטען און שטאפען, וואס פערשפרייטען עס די שטענדיגע נעץ, וואס האלט תמיד די שטאט בוענאס-איירעס ווי אויסגעווייקט און נישט אויסגעדרוקנט. אט דער טייך איז עס אויך די סיבה פון די אפטע רעגענס, וואס לאזען זיך אראפ מיר נישט דיר נישט איבער בוענאס-איירעס און די שכנות'דיגע ערטער.

און וואס עס מיינט רעגען אין בוענאס-איירעס איז א באזונדער קאפיטעל פאר זיך.

דער צופאל האט געוואלט, אז ווען איך בין אנגעקומען אין בוענאס-איירעס, איז געגאנגען א גרויסער רעגען. למאי זאל איך לייקענען, קיינעם גלוסט זיך נישט אויסצוטוישען א שיינעם זונען־טאג אדער א טרוקען פרעסטעלדיגען פריהמארגען אויף א נאסען, כמוהנעב ווינטעריגען ברוך הבא, אבער קיין טראגעדיע א ז עס פארט נישט. דערווייל האבען שוין געזארגט די שירעם-מאכער. מען שפענט אויף דעם פראטאטיפ פון די פאראשוטען און אויף איהם גיסען זיך אראפ די הימעל-מהתהרען. מאמער איז דער רעגען גאר גרויס און אביסעל וואסער אנטלויפט נישט אזוי שנעל אין די אפפלוס-ערטער, האט מען אויך א מיטעל. מען טוט אן קאלאשען און פטור. אבער דאס לעבען גיט זיך דאך ווייטער. אנדערש אבער איז בוענאס איירעס. איינינע טעג בסדר האט מען מיר, ווי וועגען א גרויסען נס, גערעדט אלץ וועגען דעם, אז טראץ דעם גרויסען רעגען זענען מענשען געקומען צום שיף מיך מקבל פנים זיין. איך האב געקוקט מאדנע אויף דעם שבח. ערשט, אז כ'בין געווען איינינע טעג אין בוענאס-איירעס און דערפיהלט אויף מיינע ביינער די ווירקונג פון נאסען וועטער, האב איך אנגעהויבען צו פערשטיין, אז עס איז באמת געווען א קרבן פון די איינינע פאמיליע - צוגעהעריגע און גוטע און אלטע פריינד, וואס זיי זענען אין דעם גרויסען גאס-רעגען געקומען צו דער שיף.

אין בוענאס איירעס איז נישט נאר פאסקודנע בעת עס רעגענט, נאר עס איז אזוי ווי אין די אומאליגע אלטע יודישע פיעסעס (דער טעאטראל אין מיר בעט אויך א ווארט): עס איז א פיעסע מיט א פראלאג און אן עפילאג; עס איז שלעכט פאר'ן רעגען, עס איז ביטער בעת'ן רעגען און פאסקודנע נאכ'ן רעגען.

דער הימעל איז ריין ווי אנ'ערליכער יוד פון עבירות, און דאך קאנט איהר קיינמאל נישט זיין זיכער, אז ביז איהר וועט זיך נישט א דריי געבען, וועט אנהויבען רעגענען. שפעט איז שטענדיג דער רעגען בעהאלטען (דאס רעדט זיך וועגען ווינטער־צייט) ווי סאלדאטען אין פערבארגענע טראנשעען, און קוים בעווייזט זיך דער שונא (דער מענש) נעמט רעגענען, און פון אט היינ' בעהעלטעניש קומען גום אראפ שטענדיג אויף דער ערד אזעלכע נישט-געזעהענע מאסע שטראהלען, וואס ברעכען איערע ביינער ווי א ביי א קונצמאכער ווען ער לערנט זיך זיין מלאכה. ווען דער רעגען לאזט זיך שוין אראפ, פאטשט ער און שמייסט אייך ווי איהר וואלט שוין דא געדארפט אפקומען איער ביסעל גיהנום פאר איער זינדיג לעבען. און נאכ'ן רעגען בלייבט שטענדיג א אפרוהג, א פייכטקייט אין דער לופט, וואס דרינגט ווידער אריין אין אלע איערע רמח אברים, און אזוי ווי די הייזער זענען געבויט אריענט-מעסיג, דאס הייסט מעהר אפען, ווי פערמאכט, תמיד צו דער גאס ארויס אזוי ווי מען האלט שטיין שמונה עשרה צו מזרח זייט, דעריבער פיהלט איהר זיך ווינטער־צייט תמיד א נאסער. שטענדיג פיהלט איר אייער גאנצען גוף ווי די פיינער ראנגלען זיך צווישען זיך, און זעהר אפט פערקיהלט מען זיך. דערפאר איז נישט קיין וואונדער וואס גאנץ אפט, ביי א רעגען אדער נאך א רעגען האט מען פשוט מורא ארויסצוגיין אויפן גאס, ווארום וועסטען גלוסט זיך עס אוועקצולייגען אין בעט אריין. איך בין זיכער, אז ווען טעלעוויזיע וועט ווערען אנ'ארטיקעל אין דער שוסטער-גאס, וועט מעהר ווי איין מאל פאסירען, אז גאנץ בוענאס-איירעס וועט אין א רעגנעדיגען טאג בלייבען זיצען אין שטוב.

קאן מען דאך מיינען, אז זומער איז שוין גוט? ניין, איך בין, דעם אמת געזאגט, זומער נישט געווען אין בוענאס-איירעס, בלויז אין די סאמע שפיצען פון די ערשטע זומער-טעג, אבער שוין אין די ערשטע טעג האב איך דערפיהלט ווי שווער עס מוז האלטן זיין אריבערצוטראגן די הייסע טעג, ווען די לופט איז אנגעשטאפט מיט אזוי פיל פייכטקייט און דער קערפער קאן קיינמאל נישט אויספארען פון זיך דעם שווייס.

איצט הויבט מען שוין אן בויען די הייזער אויפן אייראפעאישען אדער צפון - אמעריקאנער שטייגער, פערמאכטע און מיט אריווענס אדער מיט עלעקטרישער בעהייצונג. אבער אין די אלטע בנינים קאנט איהר טרעפען א מערקווירדיג בילד: פרעכטיגע גרויסע צימערען, שיין געמאלט, אלץ איז פיין און גוט, נאר קאלט. קיין בעהייצונג איז נישטא, און אזוי ווי קיין פענסטער זענען נישטא, נאר די פענסטער זענען טירען, וואס גייען ארויס אין גאס און לאזען אריין די גאנצע נעץ, ווערט מען געפרוירען. איך האב געהאט דאס פערגעניגען צו וואוינען אין איינע פון די רייכסטע הייזער ביי א פערמעגליכען „עמך". איך האב געהאט אין מיין רשות א גאנצען שטאק פון 6 צימער, אבער כ'האב נישט געהאט דאס עלעמענטארסטע, וואס עס האט אין אמעריקא אדער אפילו אין פוילען א בעוואוינער פון איין צימער — וואריעמקייט. און טאמער האט מען געוואלט בעווארעמען דאס צימער האט מען אריינגעשטעלט אנ'אויוועלע אויף נאפט, וואס האט ארויסגעלאזט פון זיך אזעלכע ריחות, אז מיין ערשטע ארבייט ווען כ'פלעג אריינקומען אין מיין צימער איז געווען אויסצולעשען דאס אויוועלע און דעם אגמאגאראטיוו ארויסצושטעלען פון צימער. אבער ווארים איז סיי ווי סיי נישט געווארען, ווייל די נעץ און פייכטקייט פון דרויסען האט אריינגעצויגען. ביי אזא געמיט איז נישט קיין וואונדער, וואס די יודישע ליטעראטור האט סטערלווירען איינינע מיטארבעטער, וועלכע כ'האב די גאנצע צייט פון מיין אויפהאלט אין ארגענטינע נישט געזעהען. עס האט זיך פשוט נישט געלינגט די האנד צום שרייבען. און טאמער מיינט איהר, אז בלויז אויף א פרעמדען ווירקט אזוי דאס וועטער, האט איהר אויך א טעות. אמת, אז מען געוואוינט זיך צו, אבער ווען איך האב אוועקגענומען אין א זייט דעם פרעזידענט פון די בעסאראבער לאנדסלייט, ה' שקאלניק, וואס איז שוין דארט, דאכט זיך, 30 יאהר, האט ער מיר מודה געווען, אז ער אליין פיהלט אויך זעהר אפט פאסקודנע, צוליב דער קעלט. און דאס זעלבע האבען מיר מודה געווען אנדערע אלט-געזעסענע. און דעריבער איז מיר שוין נישט געווען קיין חידוש, ווען איך האב אמאל נאכמיטאג אנגעקלאפט אין שלאף-צימער פון מיינע בעקאנטע און געזעהען ארויסשפרינגען פון בעט א מיידעל אנגעטאן אין איהר פלושענעם מאנטעל. דאס האט זי געכאפט א דרימעל און צוגעדעקט מיט דער דעק.

אבער מען טרייסט זיך, אז עס וועט ווערען בעסער. מען לייגט זעהר פיל האפנונגען אויף די נייע דירות. דער עולם האפט, אז אין משך פון יאהרען וועט אלץ איבערגעבויט ווערען. פאר א ניי-געקומענעם, איז בכלל שווער צו פערשטיין, ווי אזוי מען וואוינט דא אין די קליינע ענגע צימערען, (כ'רייד וועגען פשוט'ע ארבייטס - מענשען און קליינהענדלער), אהן די מינדסטע בעקוועמליכקייטען, אפילו אהן א קיך, וואס געפינט זיך ערגעץ בעזונדער און פון וואו מען טראגט אריין דאס עסען איבער'ן הויף, וואס איז אפען און בעת א רעגען, ווערט די זופ אדער דער טיי, צי דער קאפע אנגעפילט מיט רעגען-וואסער. און פאר אט די קליינע, אומבעקוועמע דירות צאהלט מען אין טאג אריין, ווייל קיין אינדוסטריע איז דא נישט אזוי ארגאניזירט ווי די הייזער - אינדוסטריע. גרויסע קאפיטאליסטען האבען אייגעבויט די הייזער און זיי איבערגעגעבען צו אויפזעהער אדער צו געוויסע געזעלשאפטען צו עקספלאאטירען, און מען רייסט די הויט. עס איז א טאקסע אויף דירות און איהר קאנט נישט קריגען בילינער און קיין פלאץ. בעסער וועט מען לאזען שטיין חדשים לאנג דירות נישט בעזעצט, ווי אראפלאזען פון פרייז. אבער ווי שלעכט עס איז איצט, איז געווען נאך ערגער. דער פרייז איז געווען נאך טרעסער, און די בעדינגונג נאך ערגער. דעריבער האבען די דארטיגע איינוואוינער אזוי פיל האפנונגען, אז די לאגע וועט זיך נאך פערבעסערען. זיי געדענקען נאך די צייט ווען די הויז זענען געווען בהכשטעבליך קארטען - הייזלעך, רינגע ווענטלעך ווי שפאנישע ווענטלעך און נאס, מען האט זיך בעקאנט אין זיי אפגעווישען. עפעס האט מען געבויט הייזער ווי סוכות, צייטווייליג. איצט הויבט מען אן טאקע אן אמעריקע.

בכלל הערט איהר דאס ווארט אמעריקע זעהר אפט. אין ארגענטינע הייסט נישט דאס לאנד ארגענטינע, נאר אמעריקע. זיי זאגען נישט ארגענטינע, נאר אדער אמעריקע אליין, אדער סוד-אמעריקע (זוד-אמעריקע). יודען זאגען געוואנגען נאך ווייטער. די ארגענטינער מטבע הייסט „פעזא", א יוד אבער זאגט נישט „פעזא", נאר „טאלער", עפעס פיהלט ער זיך מעהר יחסנות'דיג ווען ער זאגט, אז ער פערדינט 30 טאלער א וואך.

דער ערשטער שניי

א בלעטעל פון חדר'שען פנקס

פון א. ליטווין

דער פנקס, וואס איך פיהר פון מיין חדר וועט זיין נישט פול, ווען איך זאל דורכלאזען דעם ערשטען שניי, וועלכער איז געווען א גאר וויכטיגער עפיזאד אין חדר'שען לעבען.

דער ערשטער שניי איז געווען, אזוי צו זאגען, דער שיידוועג, דער גרעניץ, צווישען אסיען און ווינטער, צווישען סוכות און חנוכה. דער סוכות-בלאט איז שוין לאנג פערשריבען אין מיין חדר'שען פנקס, וואס איך האב געפיהרט יעטוויי און א סך שפעטער איבערגעשריבען מיט הוספות ותקונים, אזוי אויך דער חנוכה-בלאט. זיי זענען ביידע געווען וויכטיגע סטאנציעס אין חדר'שן לעבען. אבער צווישען זיי ביידען, צווישען סוכות און חנוכה, זענען געווען עטליכע קלענערע סטאנציעס, און זיי האבען אויך געשפילט א ראליע אין דעם ווינטערדיגען זמן.

דער ווינטערדיגער זמן האט זיך ביי אונז, אמת, אנגעהויבען באלד נאך סוכות, ד. ה. אויף מארגען נאך אסרו חג, אבער קיין ווינטער איז נאך נישט געווען. פערקעהרט: א פאר וואכען נאך סוכות האבען מיר נאך פאר פייער נישט געלערנט. דער רבי האט געהייסען אנגרייטען די לאנטערנעס און ברענגען דער רביצין, יעדער יינגעל א פירער א וואך אויף סערקאסין פאר'ן חדר - לאמפ, וואס איז געהאנגען איבער'ן לאנגען רויטען אויסגעריבענעם חדר - טיש. דארום בעליכטונג איז נישט אריין אין חשבון פון שכר-למוד, דאס איז געווען א בעזונדער מס, מ'הייסט אפצאהל, וואס די יונגלעך האבען געבראכט ביינעגנע יעדען זונטאג. די לאנטערנעס האבען צום חדר קיין דירעקטע שייכות נישט געהאט. זיי זענען געווען נויטיג צו בעלייכטען דעם וועג פון חדר היים. לאנטערנעס זענען געווען פערשיעדענע. ס'זענען געווען בלעכענע לאנטערנעס און הילצערנע. א בלעכערנע לאנטערנע האט געקאסט א גריוונע, ד. ה. צעהן קאפיקעס, א הילצערנע בלויז א צעהנער, ד. ה. צעהן גראשען. די בלעכענע לאנטערנעס זענען געווען אויבען מיט א רעבעלע און ביי איין זייט א טירעלע מיט א הענטעל, מיט שייבלעך אין אלע פיער זייטען און א בעזונדער רעהרעל אויף אריינצושטעקען די ליכט. א הילצערנע האט קיין טירעל און קיין רעהרעל נישט געהאט, בלויז א לעבעל אויבען און א שטריקעל אנגעבויגען אין צוויי זייטען אויף צו טראגען עס מיט דער האנד. שייבלעך זענען אויך נישט געווען אין אלע פיר זייטען. ווארום א שייבעל האט געקאסט צוויי קאפיקעס און נישט אלע יונגלעך האבען געהאט די צוויי קאפיקעס, האט מען געמוזט ארומקלעפען די לאנטערנע מיט פאפיר.

איז געווען גוט אז מ'האט געטראגען די לאנטערנע גליך און קיין ווינט איז נישט געווען. אויב אבער ס'איז געווען א ווינט, האט זיך די לאנטערנע אויסגעלאשען, אדער די פאפירענע שייבלעך האבען זיך אנגעצונדען. דעמאלט, פערשטעהט איהר דאך אליין, איז געווען צרות. האבען דעריבער די ארימע יונגלעך שטארק מקנא געווען זייערע רייכערע חברים, וואס האבען געהאט בלעכערנע לאנטערנעס מיט גלעזערנע שייבלעך און א קוימענדעל אונטערן רעבעלע פון אויבען, וואס האט בעשיצט די לאנטערנע פון א ווינט. ס'זענען געווען אבער ארימע יונגלעך, וואס האבען געהאט עלטערע ברידער גרויס בריה'ס אויף אויסמייסטערען אלערליי זאכען. די האבען געהאט, אמת, הילצערנע לאנטערנעס, אבער אזוי אויסגעצאצקעט, אז זיי זענען געווען שענער פון די בלעכענע. ווען א יונגעל האט געבראכט אין חדר אזא לאנטערנע, שיין אויסגעמאהלט מיט צאצקעס, האבען איהם אלע יונגלעך מקנא געווען, און נישט זעלטען האט א יונגעל מיט א בלעכענער לאנטערנע געטוישט (דעם אייגענטימער פון דער געצאצקעטער הילצערנער לאנטערנע א גראשען, אדער א צוקערקע, אדער א וואלד-עפעלע), אז ער זאל זיך מיט איהם פירמען אויף איין נאכט.

נאך לאמיר נישט פארלויפען א פריהער. די ערשטע וואך נאך סוכות ביז ראש חודש חשון האט מען נאך פאר פייער נישט געלערנט. די וועטערען זענען געווען שעהן. דער הימעל לויטער. געהענדיג פון חדר האט מען אפילו קיין לאטערען נישט געדארפט. מ'האט נאך צייט געהאט אויפ'ן וועג אהיים אריינכאפען זיך אין א סאד, אדער ארויפקריכען אויף א פארקאן פון א הויף, וואו עס איז געווען א סאד, און אראפקלאפען פון די בוימער א פאר עפעל, אדער בארען, אדער ראבינעס, אז נישט, איז א שפאצירל טון אין זייטיגע גאסען און געסלעך און מושטירען אונזער קאמאנדע, אדער מאכען אהיים'ן ברהג מאנעוורעס. ווארום כאטש מיר זענען אלע געווען פאר שלום, אבער דעם כלל איז שוין דעמאלט ביי אונז געווען: ווילסטו שלום, מוזטו זיין גרייט אויף מלחמה, ווארום ארום אונז זענען תמיד געווען באנדעס שקצים אדער חברות קעשענעיקלעך און אפילו גרויסע קעשענעיקעס, וואס האבען תמיד נאר געזוכט א פרימשעפסט אויף צו שלאגען זיך.

קורץ, די ערשטע פאר וואכען נאך סוכות האט זיך נאך נישט אויסגעוועזען אין גאנצען דער יום-טוב'דיגער טעם. עס איז נאך געווען צו דערלויבען. אמת, די תקיעות וואס דער אסינטערדיגער קאלטער ווינט האט געבלאזען אין די געלאטעטע, ערשטערווייז צעריסענע, פליהערלעך און שיך איז נישט געווען אזוי געשמאק. אבער מ'האט זיך געמאכט נישט וויסענדיג. אין דער היים האט די מאמע פערלאטעט און ווייטער חי — געלעבט.

אבער טיפער אביסעל אין חשון האט זיך דער הימעל אנגעהויבען בעדעקען מיט שווערע בלייענע וואלקענס, עס האט אנגעהויבען צו רעגענען, אויבען האט געטאפט און אונטען איז געווארען א בלאטע. קאלאשען האבען גאר וועניגע פון די חדר-יונגלעך פערמאגט. די שיך האבען געזעפט די מילער און די בלאטע איז אריינגעקראכען דורך די צעריסענע זאקען. די מאמע איז געווארען אומרוהיג, ווארום עס האבען זיך געלאזט הערען אנדערע תקיעות פון די קינדערישע הוסטעריי. מ'איז אין חדר נישט געגאנגען, אבער קיין יום-טוב איז עס נישט געווען, עס האט זיך גאר געוואלט געהן אין חדר. אין שטוב איז נייווען אומעטיג צו זיצען.

אבער די מאמע, א שטארק פער'דאגה'טע, האט געשריען: זיץ אין שטוב! א דאקטאר האט מיר נאך געפעהלט! צי זאל איך געבען א דאקטאר, צי זאל איך קויפען א וועגעלע האלץ.... און זי האט געהייסען זופען „ליפאווי צוויעט" — א סגולה געגען הוסט.

דער רעגען, אזוי מיט איהם דער הוסט, איז אוועק. עס האבען אנגעהויבען בלאזען קאלטע ווינטען. א טרוקענער פראסט האט פערקאוועט די בלאטעס. די גאסען און געסלעך זענען געווען אויסגעקארבט אין חרוזים. די מאמע האט ארומגעלאטעט די צעריסענע מייסקעלעך און דאס וואטאווע פומיהעל, פערצירהעוועט די צעריסענע זאקען און די שיך אוועקגעטראגען צו שמחה דעם שוסטער — א ספעציאליסט אויף בערלאטען שיך. דערצו האט ער געהאט נאך א מעלה: ער האט זיך קיינמאל נישט געדונגען. וויפיל מ'האט איהם געצאהלט, האט ער נישט געהערט, ער האט געהאט אזעלכע קונדען, וואס ביי זיי האט אפט געפעהלט אויף ברויט, האט ער, שמחה דער לאפאטניק — א טייערער יוד איז ער געווען — פערשטאנען, אז מסתמא פעהלט דער מזומן און האט געטרויט אויף קרעדיט. און צום שבח פון די קונדען זיינע, דארף מען זאגען, אז קיינער פון זיי האט איהם נישט אנגעטרייצט.

וואלט שוין געווען גוט: זאל זיין הרודעס, אבי נישט בלאטע, איז אבער דער טאטע און די מאמע אויך, און דער רבי מיט דער רעבעצין נישט געווען צופרידען. אי אין שטוב אי אין חדר, האט מען געטאראק געזאגט און געבעטען גאט אויף א שניי, עס זאל זיך שטעלען די וועג.

אויף וואס האבען דער טאטע און די מאמע און דער רבי און די רעבעצין אזוי די וועג? זיי קלייבען זיך דען צו פאהרען?

ניין! מיר האבען עס געוואוסט, אז זיי קלייבען זיך ערגעץ נישט צו פאהרען. נאר דעם וועג דארפען זיי פאר דעם פויער. ווארים, אז ס'איז הרודעס איז נישטא קיין וועג, מ'קען נישט פאהרען. עס איז נישט מיט רעדער, נישט מיט שליטען, פיהרט דער פויער נישט קיין האלץ אין שטאט, נישט קיין קארטאפעל, נישט קיין ציבעלעס. און דאס האלץ טאנט שוין אין שטעלעכעל און קיין קארטאפעל איז שוין אויך באלד נישטא, און ס'וועט זיין קאלט און הונגעריג. ווארים קארטאפעל איז ביי דעם ארימאן ווייסטיגער ווי ברויט, האט מען א זעקעל קארטאפעל איז געווען אויפן גאנצען ווינטער צו פערשטאפען די העלזער. א ציבעלע מוז מען אויך האבען. א קארטאפעל, א ציבעלע, אביסעל גרויפען — אט איז שוין פארטיג א קרופניק. אבער דער עיקר איז דאס האלץ, פריהרען קען מען נישט מיט קליינע קינדער.

דאס האבען מיר אפילו געהערט ריידען ארום אונז, און האבען עס זעהר גוט פערשטאנען, כאטש נישט דער טאטע, נישט די מאמע, נישט דער רבי.

(ווייטער זעה 20־טע זייט)

דער מאָדערנסטער מענש

וואָס איז שוין טויט פיר הונדערט יאָהר

די פייערונגען פון פיר הונדערטע יאָהרצייט פון עראַזמוס פון ראָטערדאַם. - די צייט אין וועלכער ער האָט געלעבט איז אין פיל פּרטים ענליך צו דער אונזעריגער

פון א. גלאַנץ

דאָס יאָהרהונדערט, וואָס איז צום מערסטען פאַרבונדען מיט דעם רענעסאַנס און וואָס איז אין אַזוי פיל זאַכען שטאַרק ענליך צו אונזער איינענער עפּאָכע, איז דאָס 16־טע — דער עיקר דער אָנהויב, די ערשטע שטיקלעך יאָהר־צענדליגער. צוגעגרייט איז דער רענעסאַנס (דער טייטש פון וואָרט איז אויפוואַכונג. און דערמיט ווערט באַצייכענט די גייסטיגע פעלקער־אויפוואַכונג פון מיטעלאַלטער, וואָס איז געווען אַיינגעשטונקען אין פינסטערניש און אין קנעכטשאַפט) — צוגעגרייט איז דער רענעסאַנס געוואָרען אין די לעצטע יאָהרען פון דעם 15־טען יאָהרהונדערט — די יאָהרען פון די גרויסע ענטדעקונגען און דערפינדונגען.

געוויינליך כאַראַקטעריזירט מען אַן'עפּאָכע אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם נאָמען פון אַ בעשטימטער פּערזענליכקייט, וואָס אין איהר געפינט מען די טיפּישע אייגענשאַפטען פון דער געגעבענער צייט. אין דעם איצטיגען יאָהר 1936 איז געוואָרען פיר הונדערט יאָהר, זינט עס איז געשטאָרבען עראַזמוס פון ראָטערדאַם, און זעהר אָפט פאַרבינדט מען די גאַנצע צייט, וואָס האָט זיך אָנגעהויבען מיטן רענעסאַנס, מיט עראַזמוסעס נאָמען.

ווער איז געווען אָט דער עראַזמוס פון ראָטערדאַם?

ער איז געווען אַ האָלענדער לויט זיין געבורט, אַ טעאָלאָג לויט זיין פּראָפעסיע. מיט אַנדערע ווערטער — ער האָט זיך פאַרנומען מיט פאָרשען פערשיעדענע רעליגיעזע פראַגען. אָבער דאָס איז אין יענע צייט געווען כמעטליך פאַר אַלע געלערנטע. וואָרים רעליגיע איז געווען דער צענטער און דער קוואַל פון יעדען וויסען. ווער עס האָט זיך נאָר פאַרנומען מיט וויסענשאַפט, איז ממילא אויך געווען אַ טעאָלאָג.

אָבער נישט זיין געבורט־אָרט — ראָטערדאַם — האָלאַנד, און נישט זיין ספּעציעלע פּראָפעסיע מאַכט איהם פאַר דעם טיפּישען מענש פון דער נייער צייט. ער איז עס דער עיקר צוליעב דעם, וואָס ער איז געווען איינער פון די ערשטע, וואָס איז נישט געווען זעהר דירעקט פאַרבונדען מיט קיין שום בעזונדער לאַנד, וואָס ער האָט דורך זיין אייגענעם לעבען ווי סימבאָליזירט די איינהייט פון גאַנץ אייראָפּע. ער איז געווען פונקט אַזוי אין דער היים אין האָלאַנד, ווי אין ענגלאַנד אָדער איטאַליע; אין פראַנקרייך ווי אין דער שווייץ. ער איז אויף אַזאַ אופן איינער פון די ערשטע אמת'ע אייראָפּעער, איינער פון די ערשטע אינטערנאַציאָנאַליסטען, ווי מען וואָלט איצט געזאָגט. ער איז אויך איינער פון די ערשטע מאָדערנע מענשען אין אייראָפּע און אין דער וועלט.

וואָס איז שייך זיין טעאָלאָגיע, קאָן מען אויך זאָגען, אַז נישט וועלכע עס איז ספּעציעלע אָנהענגערשאַפט צו איין געוויסער רעליגיעזער איבערצייגונג מאַכט איהם פאַר דעם פאָרשטעהער פון זיין עפּאָכע, און פאַר אַ וויכטיגער פיגור אויך פאַר היינט. פונקט פאַרקעהרט: ער איז וויכטיג צוליעב זיין נישט וועלען צושטעהען צו איין בעשטימטער דאָגמע, צוליעב זיין אָפּזאָגען זיך צו שטיצען וועלכען עס איז רעליגיעזען צד, צוליעב זיין פרעדיגען טאָלעראַנץ. עטליך געפינט מען ביי עראַזמוסען די פעהיגקייט און גרייטקייט אָנצוערקענען קריטיק צו אַלץ און אַ וויליגקייט זיך איינצוהערען אין די מיינונגען פון אַנדערע, אויך פון קעגנער.

עס איז נישט אוממעגליך, אַז אויף עראַזמוסעס כאַראַקטער האָט געהאַט אַ גרויסע ווירקונג די ביטערע קינדהייט זיינע, די היימישע צרות, וואָס ער איז זיך אויסגעשטאַנען אין זיינע ערשטע יאָהרען. די נויט אין זעהר יונגען האָט פאַר איהם מעגליך געמאַכט צוצוקוקן זיך צום לעבען מיט אָפענע אויגען.

קודם כל איז ער געווען אַ ממזר, און ווי עס איז דאַ גערופט צו מאַכען, איז זיין טאַטע געווען אַ גלח, און זיין מאַמע דעם גלח'ס אַ נאָהענטע קרובה. דאָס איז אַ יחוס מיט וועלכען עס איז נישטאָ וואָס צו ריהמען זיך — ספּעציעל אין יענע צייטען. ער איז געבוירען געוואָרען אין 1466 און דערצויגען איהם האָבען קרובים, ביי וועמען ער האָט קיין האָניג נישט געלעקט. זיינע פעהיגקייטען זענען אָבער שנעל בעמערקט געוואָרען, און דאָס מוז מען זאָגען וועגען דער קאַטוילישער קירך; ווען זי האָט דערזעהען אין אימיצען ספּעציעלע גייסטיגע פעהיגקייטען, האָט זי גלייך אויף איהם געוואָרפען אַן'אויג, אַזוינע זאַכען, ווי אָפּשטאַמונג, יחוס, האָבען שוין געשפּילט אַ קנאַפּע ראָלע.

ווען אַ גייסטליכער אין זיין געבורט־אָרט האָט געזעהען, ווי דער קליינער עראַזמוס ציהט זיך צו וויסען, האָט ער בעשלאָסען איהם אויפצוברענגען פאַר דער קירך. אַזוינע גוטע קעפּלעך דאַרף דער קאַטויליציזום האָבען, און דאָס יונגעל איז אַריינגעגעבען געוואָרען אין אַ מאָנאַסטיר — דאָס אָרט, וואו אין יענע יאָהרען איז אויסגעשטאַנען די גאַנצע חכמה, דאָס גאַנצע לערנען.

באַטש עראַזמוס איז געווען זעהר צופרידען אַריינגעקומען צו ווערען אין דעם קלויסטער, וואו ער האָט געזעהען אַזוי פיל ביכער — האָט ער קיין מאָנאַך נישט געוואָלט זיין. אין זיין נאַטור האָט זיך פון אָנהויב אָן אַרויסגעשטעלט איין שטריך, וואָס האָט שוין בעשטימט זיין ווייטערען לעבענס־גאַנג. ער האָט געוואָלט זיין גייסטיג פריי, ער האָט געוואָלט טראַכטען און אויך זיך פיהרען אַזוי, ווי ער האָט געהאַלטען פאַר ריכטיג. צו בלייבען אין מאָנאַסטיר און צו זיין אַ מאָנאַך — דאָס וואָלט פאַר איהם אוממעגליך געמאַכט אָנצוהאַלטען זיין גייסטיגע זעלבסטשטענדיגקייט. האָט ער גענומען אַלץ צו טהוען פריי פון זיינע קלויסטער־פליכטען. עס איז איהם געלונגען. מען האָט אומעטום אַזוי געשעצט זיין בילדונג, זיין גוטע האַלטונג, זיין מענשליכקייט, אַז מען האָט איהם געגעבען פּריווילעגיעס, וואָס קיין אַנדערער וואָלט נישט געקאָנט קריגען.

דערנאָך האָט איהם זיין עלטסטער אין דער קירך, אַ בישאָף, דערלויבט אַרויסצוטרעטען פון דעם מאָנאַסטיר און איהם אויך נישט געצוואונגען דווקא אויסצופילען די פונקציעס פון אַ גייסטליכען. ער, דער בישאָף, האָט איהם אפילו בעשטימט אַ קליינעם יעהרליכען געהאַלט, וואָס האָט עראַזמוסען פריי געמאַכט פון די זעהר אונאַנגענעהמע מאַטעריעלע זאָרגען.

עראַזמוס איז געפאָהרען קיין פּאַריז, וואו ער האָט זיך געלערנט אין אוניווערזיטעט. ער איז דערנאָך געווען עטליכע יאָהר אין ענגלאַנד. שפּעטער האָט ער בעזוכט איטאַליע, שווייצאַריע, וואו ער האָט זיך בעזעצט אויף אַ לענגערער צייט. אומעטום האָט ער געלערנט, געשלונגען ביכער און זיך אַליין גענומען צום שרייבען.

אין אַ געוויסען זין איז עראַזמוס געווען דער ערשטער מענש, וואָס האָט שרייבעריי געמאַכט פאַר אַ זעלבסטשטענדיגער פּראָפעסיע. פאַר איהם זענען, פאַרשטעהט זיך, אויך געווען שרייבער, נאָר דערביי האָבען זיי געדאַרפט זיין נאָך עפּעס — ווי אַ הויפלינג ביי אַ פּרינץ אָדער גראַף, אַ ביבליאָטעקאַר, אַ גייסטליכער, אַ לעהרער, א. אז. וו. אינגאַנצען פריי פון זייטיגע בעשעפטיגונגען איז אויך עראַזמוס נישט געווען. דאָך האָט ער מעהר, ווי

(ווייטער זעה 20־טע זייט)

דער אויסגעבאַרגטער געליבטער

(דערצעהלונג) פון ב. דרייצעהן

דאָס וואָס איך געה איך דאָ דערצעהלען, איז אַ געשיכטעלע וועגען דריי בריף און ס'איז אַ פאַרפירונג. וואָס ס'האָט געהאַט אַ מאָדנעם סוף.

די דריי בריף האָט בעקומען פעניעלע, וועלכע האָט גע'שמ'ט אַלס זעהר קלוגע פריילין צווישען די בחורים און מיידלעך, וואָס האָבען זיך מיט איהר געפריינדעט און גע'חבר'ט. אויף צוויי פון די דריי בריף, וואָס די קלוגע פעניעלע האָט בעקומען, האָט זי נישט געפונען פאַר נויטיג צו ענטפערען. דערפאַר האָט זי אָבער געענטפערט אויף דעם דריטען בריף. די געשיכטעלע מיט די דריי בריף איז געקומען צו אַ מאָדנעם סוף.

איין בריף האָט געשריבען טילי, ס'איז עפּעס געשעהען מיט טילין, האָט זי געוואָלט פרעגען אַן־עצה ביי איהר קלוגער פריינדין. האָט זי צו איהר אַ בריף געשריבען:

,,טייערע פעניעלע!

,,איך מוז דיר עפּעס דערצעהלען און איך וויל האָבען דיין עצה, מיין טייערע, קלוגע פעניעלע. דו ווייסט דאָך, אַז די לעצטע זעקס מאָנאַטען בין איך געגאַנגען מיט דזשעק סאַנקין. ווען איך האָב נאָך געוואוינט צוזאַמען מיט רוטין, פלעגט ער צו מיר אַרויפקומען. איך האָב פאַרשטאַנען, אַז ער איז אין מיר פאַרליבט. איך האָב אָבער געזעהען, אַז רוטי פיהלט זיך צו דזשעקן אויך נישט גלייכגילטיג. האָב איך געדענקט, אַז ס'וועט זיין גלייכער פאַר אונז אַלע דריי, אַז איך זאָל מעהר נישט פאַרבלייבען אין איין צימער מיט רוטין. האָב איך זיך אַרויסגעקליבען, און ווי נאָר איך האָב זיך אַריינגעקליבען אין מיין איינענעם צימער, איז דזשעק צו מיר געקומען און מיר זיך אין ליבע ערקלערט. איך האָב איהם אויך נישט פיינד געהאַט, האָב איך זיין ערקלערונג אָנגענומען.

,,מיר צוויי האָבען גענומען געהן צוזאַמען. דזשעק איז כסדר צו מיר אָנגעשטאַנען, אַז מיר זאָלען היירעטען. אָבער אַז קיין אַרבייט האָט ער נישט געהאַט און ווער ווייסט ווען ער וועט קריגען אַרבייט, איז ביי מיר אויסגעקומען, אַז מען זאָל בעסער מיטן היראַטען אָפּוואַרטען ביז ער וועט זיך צו עפּעס דערשלאָגען. און כ'איז נישט געווען דער טאָג, וואָס מיר ביידע זאָלען זיך נישט טרעפען. ווען ס'פלעגט זיין וואַרעם צו געהן, פלעגען מיר געהן, ווען נישט פלעגען מיר פאַרברענגען ביי מיר אין צימער, אָבער פאַרברענגען שעהן און אָרענטליך; ס'הייסט ווען ס'וואָלט זיך אָן איהם געווענדעט, וואָלט שוין ביי אונז ביידען גאַנץ ווייט אַוועק.

,,קענסט דאָך דזשעקעלען, ווייסטו דאָך וואָס פאַר אַ בחור מיט הייסע בלוט ער איז. איז ווען זיין הייס בלוט פלעגט זיך צעזידען, פלעגט ער פון מיר פאָדערען שוין אַביסעל צופיל. איך האָב אָבער אַלע מאָל איהם געגעבען צו פאַרשטעהן, אַז מען דאַרף וואַרטען ביז מען וועט גיין אונטער דער חופה.

,,מען פלעגט מיר דערצעהלען, אַז זינט כ'האָב זיך פון רוטין אַרויסגעקליבען און זינט זי זעהט זיך נישט מעהר מיט מיר און נישט מיט דזשעקן, איז זי זעהר עלענד. פלעגט מיך פאַרדריסען פאַר איהר. אָבער וואָס האָב איך געזאָלט טאָן? נאָר אָט האָב איך בעקומען אַ בריף פון מיין שוועסטער אין פּעטערסאָן, אַז איך מוז קומען צו איהר צוגאַסט אויף אַ צוויי־דריי טעג. איז מיר איינגעפאַלען אַ מאָדנער געדאַנק. איך זאָג צו דזשעק'ן:

,,דזשעק, וואָס וועסטו דאָ טאָן די צוויי אָדער דריי טעג, וואָס איך וועל זיין ביי דער שוועסטער אין פּעטערסאָן?"

,,ענטפערט ער:

,,נו, וואָס זאָל איך טאָן?"

,,ס'וועט דאָך דיר מסתמא זיין אומעטיג אָהן מיר" — זאָג איך איהם.

ענטפערט ער מיר אָפּ:

,,איך וועל טאַקע נישט האָבען וואו זיך אַהינצוטאָן".

זאָג איך צו איהם:

,,ווייסט וואָס דזשעק? די פּאָר טעג, וואָס איך וועל זיין אין פּעטערסאָן, געה אַריין אַמאָל צו רוטין איך האָב געהערט זי איז אַזוי עלענד".

,,ווילסטו מיך אויסבאָרגען צו רוטין?" — האָט דזשעק געלאַכט.

,,יאָ, — אויסבאָרגען" — האָב איך אויך געלאַכט.

,,און האָסטו גאָר נישט מורא?" — האָט ער געפרעגט.

,,האָב איך ווייטער געלאַכט און געגעבען איהם אַ קאָמפּלימענט, אַז ער איז גאָר נישט אַזאַ נאַר, דאָס ער זאָל מיך אויסבייטען אויף רוטין, האָט ער צוגעזאָגט, אַז כ'האָב רעכט. בין איך אַוועקגעפאָהרען אין פּעטערסאָן, געהייסען האָט עס, אַז איך וועל פאַרבלייבען ביי דער שוועסטער אין פּעטערסאָן דריי טעג, נאָר פאַרבליבען בין איך בלויז איין טאָג און איין נאַכט, ווייל איך האָב זיך גענומען פיהלען אַביסעל בעאומרוהיגט אָט טאַקע צוליעב דעם, וואָס איך האָב דזשעקן געהייסען געהן בעזוכען רוטין. און ווי מיין האַרץ האָט מיר געזאָגט, איך האָב גאָר נישט געוואוסט וואָס פאַר אַ ,,שטיקע" די רוטי איז.

,,געקומען אַהיים, רוף איך גלייך אָפּ מיין דזשעקן דער בחור ענטפערט. דערקענט ער נישט מיין קול אין טעלעפאָן און מאַכט צו מיר:

,,רוטילע!"

,,איז שוין מיר גלייך עפּעס אין קאָפּ אַריין, נאָר איך לאָז זיך דערקענען, אַז ס'איז נישט ,,רוטילע", נאָר טילי, און איך מאַך צו איהם:

,,האָסט אַפּנים געמוזט זעהר פיין פאַרברענגען מיט רוטילען, וואָס זי ליגט דיר אַזוי אין די גשראַנקען! — איז מיר עפּעס נישט געפעלען געוואָרען ווי ער ענטפערט מיר, זאָג איך צו איהם, אַז ער זאָל גלייך קומען. דערצעהלט ער מיר אַ מעשה, אַז ער האָט קיין צייט נישט. איך זעה, אַז מיין בחור מימעלט זיך אין די ווערטער און ס'איז איהם שווער צו רייהען צו מיר. האָב איך צו איהם מעהר נישט גערעדט.

,,ווען ער איז אָבער טאַקע נישט געקומען צו מיר האָב איך שוין אויסגעפּאַסט מיט מיין בחור זיך צו טרעפען. און מיטאַמאָל דערצעהלט ער מיר, אַז ער קען זיך שוין נישט העלפען און מוז מיט רוטין היירעטען. פרעג איך דאָך:

,,וואָס הייסט דו מוזט?"

,,דערצעהלט ער מיר אַ מעשה, אַז ווי נאָר ער איז געקומען צו איהר, האָט זי זיך איהם גענומען רעכנען אויפן האַלז און זי האָט איהם ביים ערשטען בעזוך מעהר געטרויט (ווי איך האָב איהם געטרויט פאַר דער גאַנצער צייט. וואָס מיר ביידע געהען. האָב איך מיט דעם אויסוואָרף אַפילו אַ וואָרט נישט געוואָלט אויסרעדען, האָב איהם איבערגעלאָזען ווי ער שטעהט און געהט און איך האָב גערעכענט, אַז זאָל ער געהן אין דר'ערד אַריין.

,,דענקסט נישט פעניעלע, אַז איך האָב נאַריש געהאַנדעלט? איך פיהל, אַז ווען איך זאָל נאָך וועלען, קען איך מיין דזשעקעלען אַזוי פאַרדרעהען דעם קאָפּ זיינעם, אַז ער זאָל פערגעסען אָן רוטין, נאָר נישט וואַרטען ביז שבת און געהן נישט מיט איהר, נאָר מיט מיר אונטער אַ חופה און זאָל איהם רוטי לאָזען. זי האָט געמיינט, מעג איך אויך. גיב מיר אַן'עצה פעניעלע. ענטפער גלייך אויף מיין בריף, ווייל די צייט איז נאָך אַלעמען קורץ.

דיין טילי."

דעם צווייטען בריף האָט צו דער קלוגער פעניעלען געשריבען נישט קיין אַנדערע ווי רוטי. זי האָט ביי דער קלוגער פעניעלען נישט געפרעגט קיין עצה, זי האָט אָבער דורכאויס געוואָלט וויסען פעניעלעס מיינונג:

,,טייערע פעניעלע, — האָט רוטי געשריבען צו איהר קלוגער חבר'טע — טייערע, ליבע פעניעלע, — דו וואונדערסט זיך געוויס וואָס מיר איז מיטאַמאָל איינגעפאַלען דיר אַ בריף צו שרייבען. איז ווען דו וועסט איבערלייענען וואָס מיט מיר האָט זיך אַביסעל אָפּגעטאָן, וועסטו זיך שוין גאָר נישט וואונדערען. וואָס וועסטו עפּעס זאָגען צו דעם, פעניעלע, ווען איך וועל דיר דערצעהלען, אַז דעם קומענדיגען שבת געה איך חתונה האָבען מיט זעהר אַ שעהנעם און וואוילען בחור. די קענסט איהם זעהר גוט. ער איז נישט קיין אַנדערער ווי דזשעק סאַנקין. וואונדערסטו זיך געוויס ווייטער, ווייל ווי דו ווייסט, איז דאָך דזשעק געגאַנגען מיט טילין, איז ווי אַזוי איז דאָס געקומען, וואָס ער געהט נאָר מיט מיר היירעטען? וועל איך טאַקע אַלץ דערצעהלען.

,,מען קען זאָגען, אַז די געשיכטע האָט זיך אָנגעהויבען נאָך דעמאָלסט, ווען טילי און איך האָבען צוזאַמען געוואוינט. דזשעק פלעגט ביי אונז טאָגען און נעכטיגען. און דער אמת איז, אַז איך האָב איהם גאָר נישט פיינד געהאַט. איך האָב אָבער געזעהען, אַז טילי ליבט איהם אויך, וואָס ס'איז געווען שייך צו דזשעק'ן, האָט ער אַליין נישט געוואוסט, וואָס מיט איהם איז. איך האָב געוואוסט, אַז ווען איך זאָל שטאַרק וועלען, קען איך שוין אַזוי זיך אויפפיהרען, אַז דער בחור זאָל זיין מיינער און אויף טילין זאָל ער מיט די הענט אַוועקמאַכען. אָבער ס'האָט דאָך געהייסען, אַז טילי איז אַ חבר'טע, האָב איך דאָס נישט געוואָלט טאָן.

,,האָט אָבער טילינקע פאַרבראָכען דעם וועג, מיט אַמאָל פאַלט איהר איין אַ געדאַנק און זי קלייבט זיך אַרויס אויף אַן'אַנדער אָרט. אַרויסגעקליבען זיך איז אַרויסגעקליבען זיך. ס'האָט מיר פאַרדראָסען, אָבער איך האָב זיך געמאַכט נישט וויסענדיג. פערשטאַנען האָב איך, אַז איהר אַרויסקליבען זיך האָט צו טאָן מיט דזשעקן. האָב איך געטראַכט: ,,לאָמיר נאָר זעהן, וואָס דאָ וועט זיין". אָבער ווי נאָר טילי האָט זיך אַרויסגעקליבען, האָט דזשעק אויפגעהערט צו קומען צו מיר, און איך דערוויס זיך, אַז ער געהט מיט טילין.

,,געוויס האָט דאָס מיר פאַרדראָסען, אָבער איך האָב געמאַכט אַ שוויג, ווייל איך האָב געטראַכט, אַז מסתמא ציהט זיין האַרץ מעהר צו טילין. האָב איך זיך געפיהלט נישט אַזוי יום־טוב'דיג. מיטאַמאָל קומט צו מיר אַ גאַסט דזשעק אין דאָ. איז מיר געווען אַ וואונדער. וואָריב זינט ער האָט גענומען געהן מיט טילין, האָב איך זיי ביידען אין די אויגען נישט געזעהען. נו, אַ גאַסט איז אַ גאַסט. האָב איך איהם אויפגענומען זעהר פיין. אָבער איך פרעג אַ הם: וואו איז טילי? דערצעהלט ער, אַז זי איז אויף עטליכע טעג אַוועקגעפאָהרען צו איהר שוועסטער. פרעג איך איהם, וואָס וועט דיין טילי זאָגען, ווען זי וועט זיך דערוויסען, אַז ער איז ביי מיר געווען. דערצעהלט ער, אַז טילי האָט איהם נאָר געהייסען געהן צו מיר. אַז זי האָט זיך אויסגעדריקט, אַז זי טוט מיר אַ גרויסע טובה און באָרגט איהם מיר אויס פאַר דער צייט, וואָס זי וועט זיין ביי איהר שוועסטער.

,,פרעג איך ווייטער, אויב טילי האָט גאָר נישט מורא געהאַט, אַז איך זאָל איהר אויסגעבאָרגטען געליבטען פאַרהאַלטען ביי זיך אויף לענגער, ווי די עטליכע טעג. דערצעהלט מיר דזשעק, אַז ער אַליין האָט דאָס טאַקע איהר אויך געפרעגט. האָט זי געענטפערט, אַז איך בין נישט פון די מיידלעך, וואָס קענען פאַראינטערעסירען אַ מאַן און זי האָט נישט וואָס מורא צו האָבען, האָט מיר פון דזשעקס דערצעהלען וועגען טילין געשטאָכען אין האַרצען און ס'איז שוין איצט געווען ביי מיר אַן'אַמביציע איהר צו בעווייזען, אַז איך קען יאָ פאַרהאַלטען און פאַראינטערעסירען אַ מאַן, ווען איך זאָל דאָס נאָר וועלען.

,,זענען מיר ביידע אַריין אין אַ רעסטאָראַן, אָפּגעגעסען, דערנאָך זענען מיר ווידער געווען ביי מיר. האָט דזשעק געכאַפּט מיך קושען און האַלזען און ער דערצעהלט מיר, אַז ער האָט מיך געליבט די גאַנצע צייט, אַז ער וואָלט געוואָלט בעפרייען זיך פון טילין. האָבען זיך אין דעם בחור'ל צעקאָכט זיינע בלוטען, איך האָב זיך אויך אַביסעל פאַרלוירען, און שבת געהען מיר אונטער דער חופה. נו, ווי געפעלט דיר?

,,פעניעלע, דו ביסט דאָך אַזאַ קלוגע. וואָלט איך אַזוי געוואָלט וויסען, וואָס דו דענקסט וועגען דעם. איך וואָלט זיך געפיהלט רוהיגער, ווען דו וואָלסט מיר געענטפערט, אַז איך האָב געדאַרפט אַזוי האַנדלען.

דיין רוטי."

דזשעק האָט אויך געשריבען אַ בריוועלע צו פענין, וועמען ער האָט גוט געקענט און זי אויך פאַררעכענט אַלס זעהר קלוגע מיידעל. דזשעק האָט פעניעלען געשריבען, אַז ער האָט זיך פאַרפּלאָנטערט מיט טילין און מיט רוטין און ער וואָלט געוואָלט זיך דורכריידען מיט איהר, אַז זי זאָל איהם געבען אַן'עצה, וואָס צו טאָן, אָבער זי זאָל זיך מיט איהם זעהן פאַר שבת, ווייל נאָך שבת וועט שוין זיין צו שפּעט.

האָט די קלוגע פעניעלע נישט געענטפערט נישט רוטין און נישט טילין אויף זייערע בריוועלעך. אָבער מיט דזשעקן, מיט דעם שעהנעם, וואוילען בחור, האָט זי יאָ געאיילט זיך צו בעגעגענען און די בעגעגעניש האָט זיך געענדיגט גאָר מיט דעם, וואָס דזשעק האָט חתונה געהאַט נישט מיט טילין און נישט מיט רוטין, נאָר טאַקע מיט איהר אַליין, מיט פעניעלען.....

דער קונדס

הומאר ● סאטירע ●

● צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק

ביילאגע צום „נייעם פאלקסבלאט״ נומער 19 | פרייטאג, דעם 22 יאנואר 1937

זיינע ביטערע טרערען...

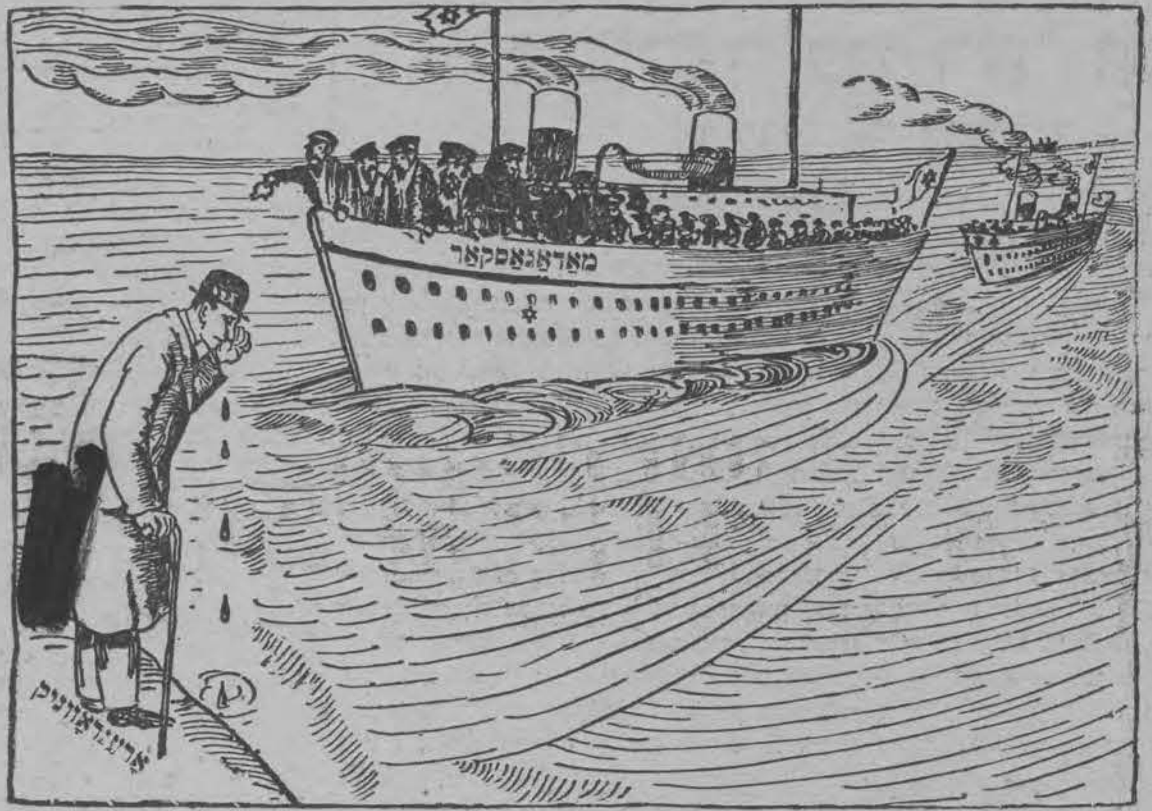

רעדאקטאר פון ארענדאווניק: ווי איז מיר, וואס וועל איך איצט נעבעך טון!

קורצער פרייטאג און שבת הגדול

שבת הגדול: פאלגט מיך, פאניע קורצער פרייטאג, גייט אהיים און לייגט אייך אין בעט אריין, זיי גייט איצט אום די גריפע.

קורצער פרייטאג: וואס הייסט? איך בין דאך נישט קראנק?

שבת הגדול: דאס איז א קאפע ראיה. יעדער איינער איידער ער ווערט קראנק אויף גריפע — איז ער געזונט.

ער איז פארזיכטיג

ביי א מישעל אין א באר, זעצט זיך אוועק א יוד, און נעהמט שטרייכען פון דער שפיידקארטע פאר־שידענע שפייזען, פרעגט איהם דער קעלנער:

— פאניע, וואס טוט איהר?

— איך שטרייך אויס די אלע שפייזען, וואס קאס מען מעהר פון א זלאטי, ווייל באלד וועט דא קומען מיין ווייב.

פ.

זי האט געטראפען

פרוי (צום מאן): מענ־דעלע, די מינוט זאלסטו מיר ווייזען דעם בריוו, וואס דו האסט געקריגען. איך דערקען, אז דער בריוו איז פון א פרוי, ווען דו האסט איהם געלעזען, ביזטו געווארען רויט פון אויפרע־גונג — ס׳איז אמת?

מאן: יא, ס׳איז אמת. דאס איז א בריוו פון דיין שניידערין....

ער האט א טעות געהאט

דאקטאר: מיט אייך איז שלעכט, איהר טרינקט יעדען טאג אום 8 גלעזלעך בראנפען? ווייטער קען עס אזוי נישט זיין. פון איצט אן וועט איהר מעגען טרינקען נאר א העלפט פון דעם, וואס איהר האט ביז איצט געטרונקען.

חולה: עַנטשולדיגט ה׳ דאקטאר, איך האב א טעות געהאט, כ׳האב מיך דערמאהנט, אז ביז איצט האב איך געטרונקען 16 גלעזלעך טעגלעך...

זי בעמערקט דאס נישט

גאסט (צום בעל הבית): זאגט מיר, הענ־יעק, וואס איז דאס, וואס ווען איך עס ביי דיר מיטאג, געפין איך אייביג דיין ווייבס א האהר אין דער זופ, — זי בעמערקט דאס גארנישט?

בעל־הבית: אך, זי האט אזעלכע נעדיכטע האר, אז זי קען אזא קלייניגקייט נישט בעמערקען.

א בריוועלע פון א לאדזער סוחר

צו זיינעם א פריינד

נעכטען קומט צו מיר אריין דער קאמארניק און קלעבט פלעטלעך אויפן גאנצען מעבעל און אויף אלע זאכען. צו וואס טויגען, פרעג איך איהם די פלעטלעך? — כדי מ׳זאל עס נישט אנריהרען? — אויב אזוי, זאג איך צו איהם, אפשר קענט איהר אויף מיין ווייב אויך קלעבען א פלעטעל? — צו וואס? פרעגט ער. — ווייל זי פארט קיין זאקאפאנע, ווייל איך מ׳זאל זי נישט אנריהרען...

וואס הערט זיך געשעפטליך, ווילסטו וויסען? נישט קשה. אין פאבריק יאס אין פאבריק, נאר אין לאנער רודערט זיך. ס׳העלפט קיין סם אויך נישט.

וואס איך טו מיט מיינע בעלי־חובות? — כ׳בין זיי מכבד מיט טיי: אז זיי קומען אריין צו מיר אין געשעפט, קאך איך זיי אפ מיט א טשייניק טיי.

טאמער איז ווייניג דער טיי, גיב איך איהם צו־צובייסען אויך: כ׳גיב אויף איהם א לאז דעם הינד, צעבייסט ער איהם אויף שטיקער.

בכלל איז נישקשה. אויף וואס בעט דען א מענש? — אויף „בני חיי מזוני״! מילא „בני״ דאס האב איך, און נישט בלאט „בני״ נאר פוטבאליסטען, גאנצע בראמקאוישעס. „חיי״ דאס האב איך אוודאי. איך האב א ווייב לעבט זי שוין איינמאל — נאר ווען גאט העלפט און ער גיט נאך „מזוני״ אויך — וואלט גאר גוט געווען!

אחן בכלל וואס איז ס׳געשריי? וואס דארף מען דען אויף דער וועלט?—„לחם לאכול ובגד ללבוש״ דאס איז גוט אז ס׳איז דא סך, אבער אז ס׳איז נישטא קיין מתקים, האט מען „בגד לאכול״ (מ׳פער קויפט א בגד און מ׳עסט״) „ולחם ללבוש״ און ס׳ ברויט ווערט אזוי הארט אז מ׳קאן דערפון מאכען א קאמאש.

גאדל וויגאניע.

א מיטעל צו נערוועאישע ווייבער

— וואס מאכט דיין ווייבעל? זי איז נאך אזוי קראנק אויף נערוועז?

— ניין, ס׳איז איהר שוין בעסער. זי האט גע־האט א זעהר גוטען דאקטאר.

— וואס האט ער איהר פערשריבען?

— ער האט איהר גאר־נישט פערשריבען, ער האט איהר געזאגט, אז נערוועז־קראנקהייט איז א סימן פון אלטקייט.

ער מאכט זיך אליין

א „ווינטער - הילף״

א פאליציאנט האט געכאפט א גנב ביים אויס־ליידיגען א קאסע, פרעגט ער איהם:

— הע, וואס טוסטו דא?

— כ׳האב מיר געוואלט אביסעל זאמלען אויף דער „ווינטער־הילף״ — האט דער גנב געענטפערט.

דער כוח

פון א ניי קלייד

מאן (צום ווייבעל): זאשקע, אין דעם לייכטען קליידעל געהסטו אויפן באל אין אזא קאאקעדינער פראסט?

ווייב: אין א ניי קלייד איז נאך קיין שום פרוי נישט געפרוירען געווארען.

פייטעל און טרייטעל

פייטעל: זאג מיר טרייטעל, פארוואס האט דער דעפ. בודזינסקי מורא געהאט אנצונעהמען דעם דועל מיט די יודישע קאמבאטאנטען און צו בענוצען זיך מיט יודישע שטימען האט ער נישט מורא גע־האט?

טרייטעל: ס׳איז גאר פשוט: ער וויל בע־סער דעם „קול יעקבי״ — ווי די „קויל יעקבי״...

א. איטקין

וואו תורה — איז חכמה

אין א דארף אונטער לאדז, האט מען בעת אנ׳אויסגראבונג געפינען לינען א צאהן, און הארט דערנעבען א שארבען פון א מענש.

ווי געלעהרטע ערקלערען, איז דער שארבען פון א דענטיסט וועלכער האט פערזיכערט דעם פאציענט אז ביים ארויסרייסען דעם צאהן וועט איהם נישט וויי טון...

א טייערער „געשפאן״

12 בייגאכט קלינגט מען ביי דער טיר, די פרוי א דערשראקענע עפענט, און עס פאלען אריין דריי בגילופינדיגע חברה־לייט.

— וואס ווילט איהר? — פרעגט די פרוי א דערשראקענע.

—נ...גאר נישט — האט איינער ארויסגעשטא־מעלט — מיר זענען אייך געקומען פרעגען, וועלכער פון אונז דריי... א...איז אייער מאן.

ער פערשטעהט נישט קיין חכמות

חולה (צום דאקטאר): פאניע דאקטאר, כ׳פיהל מיך אביסעל דאסיג. גאנץ נישט מיט אלעמען, ס׳שטעכען מיר די זייטען, מ׳רייסען מיך די פיס, ס׳רוישט מיר אין די אויערען.

דאקטאר: (נאכן אונטערזוכען): א שנעפסעל מאכט איהר?

פאציענט: מינא, אויב איהר זענט מיך מכבד, פארוואס נישט?

א ליבע-וועקסעלע

כמעט אנ׳אמת לאדזער מעשה׳לע

דער היגער פאבריקאנט שנוראוואדלע, האט באנקראטירט, האט ער איבער־געשריבען דאס געשעפט אויפן ווייבס נאמען. ביים אונטערשרייבען דעם ערש־טען וועקסעל, פרעגט זי דעם בוכהאלטער:

— ווי אזוי זאל איך אונטערשרייבען?

— אזוי ווי איהר שרייבט אייביג אונטער.

האט זי גענומען דעם וועקסעל און אונטער־שריבען:

— „דיין ליבענדע יולטשא״.

אונזערעווילדע מענשעו

פון אַ סיים-רעדע

פון אַ סיים-רעדע האָבען מיר זיך דערוואוסט, אַז די קאַטאָוויצער ראַ"אַ-סטאַציע הערט מען אמ־פעסטען ערגעץ דאָרט אין דזשונגעל: אַזוי אַז עס איז מעגליך, אַז בקרוב וועלען מיר דאָ ביי אונז אויך הערען די דרשות פון די ווילדע מענשען.

זאָגט דערויף דער קונדס:

— מוחל די טובה! קוים האָבען מיר חשק צו הערען ווילדע מענשען, האָבען מיר די בודזינסקי'ס פּאַקאַנ'ס און קאָוואַלסקי'ס געהטער...

פלוידערזאַק.

אַ גרוס

פון דריטען רייך

אַ צוריקגעקומענער פון דייטשלאַנד דערציילט:

— דאָרט אין דריטע, רייך איז אַזאַ הונגער, אַז ווען איך וואָלט ביז היינט געלעבט אין דייטשלאַנד, וואָלט איך שוין מיט אַ יאָהר צוריק געשטאָרבען פון הונגער.

הייל בודזינסקי!...

נאָך דעם ווי דער פּ־עמיער סקלאַדקאָווסקי האָט אויפגערופען מיט אַ יעמיד דעם דעפּוטאַט בודזינ־סקי מיטן פּסוק: „הייל! אייך, פּאַניע בודזינסקי, אייערע קראַנקע נערוועו!" — וועלען די ענדעקעס איהם בעגריסען מיט: הייל, בודזינסקי!...

פלוידערזאַק.

די דייטשע „חכמה"

די דייטשע בעמיקער ז־ייגען זייער גאַנצער חכמה אין מיסט־קאַסטען.

ס'איז פערשטענדליך: די דייטשען זענען איצט גרויסע קבצנים, און די חכמה פון אַניאָרימאַן — זאָגט די וועלט — ליגט אויפן מיסט.

א. איטקין

אין מאַדריד

מאַן (צו דער פרוי). עס האָט דאַכט זיך עפּעס אַ קלאַפּ־געטון. ס'איז טאָפּעם געפאַלען.

ווייב: עי, נאַרנישט — אַ געוועהנליכער גראַ־נאַט....

די מאַדאַם סימפּסאָנס מזל

— זי האָבען געהערט פון דער מאַדאַם סימפּ־סאָנס פּאָוואָדזעניע? אַ ז־יץ דעם קעניג עדוואַרד, האָט זיך דאָך אין איהר שוין ווידער פערליבט עפּעס איינער אַ ווינדסאָר.

— יאָ, יאָ, אַ מזל פון אַ יודענע!

ווער איז אַ ציגיינער?

קינד: טאַטעשי, וואָס איז דאָס אַזוינס אַ ציגיינער?

פאָטער: אַמאָל איז דאָס געווען דער, וואָס האָט געגנבעט פערד־שטאַלען אָהן אַ שליסעל און היינט איז דאָס יעדער דייטש, וואָס פערנעהמט זיך מיט דער דייטשער פּאָליטיק.

אַ גליטשיגער וועג....

בחור (צו אַ מערעל): פּאַננע דאַרע, קען איך מיך מיט איהן טרעפען מאָרגען אויף דער שליזש־גאַווקע?

מערעל: יאָ, נאָר מיט איין בעדינג. זי זאָלען מיך נישט שפּעטער לאָזען אַליין אויפן אייז!

נראַף קאַלי.

ס'איז גוט צו זיין אַ יוד!..

ווי גוט, ווי וואויל צו זיין אַ יוד,
איך זאָג אייך, באמונות!..
די גאַנצע וועלט — אַך זעהט נאָר זעהט
מען זוכט פאַר אונז קאָלאָניעס...

מען זיפט די וועלט אויס, וואו אַנ'עק
מען זוכט אונז טעריטאָריעס,
קען זיין אין עסקימאָסען - לאַנד
אין זאַמדיגע מדבריות...

אויף יענער זייט „סמבטיון" אויך
צו ביי די „הרי חושך"...
מען שיקט שוין „עקספּעדיציעס" דאָרט
און טאַקע נאָך פאַר פּסח...

צי אויספאָרשען דעם באָדען דאָרט
און טאַקע זיך בעראַטען
צי צוגעפּאַסט פאַר יודען איז
צי וועט זיי נישט פערשאַטען...

חלילה, דאַרטען דער קלימאַט
צי זיין וועט אויסגעהאַלטען?...
צי די לבנה איז דאָרט גאַנץ
צי טוט זי זיך בעהאַלטען?..

ווען ס'דאַרף דער יוד „מחדש" זיין
קיין זאַך זאָל איהם נישט שטערען...
עס איז קיין קליינינקייט, אוי, ניין,
מען דאַרף עס אַלץ בעקלערען...

און ווען דער „מולד" פאַלט דאָרט אויס
ווען פאַלט דער „ערב פּסח"?
דער יוד זאָל זיך נישט טועה זיין
מיט מצה - באַקען... ווייס איך?...

הכלל, מען זאָרגט מען טראַכט פון אונז
מען וויל אונז זיין מהנה.
אפילו דייטשלאַנד—לעזט און שטוינט!
זי אונז שטאַרק מקנא...

דער יוד איז חשוב'ער פאַר איהר,
מען שאַפט איהם פערגעניגען.
ער קריגט—וואָס זי וויל יאָהרען לאַנג
און קען נאָך אַלץ נישט קריגען...

מיר דאַרפען שוין נישט זאָרגען, ביין
אין צרות, פּיין און שרעק.
עס זאָרגט פאַר אונז שוין דער פראַנצויז
עס זאָרגט מיניסטער בעק...

אין קאָך פון דער וואָך

שטיקלעך און ברעקלעך

די ענדעקעס פּאַטשען זיך איצט אין בויך אַריין פאַר שמחה; אַט האָבען זיי דעם „זשיד" בלומעק אויסגעשטעלט פאַר אַ מו־שע־נערגעלע: זיי האָבען ביי איהם גענומען די אמת'ע ממתקים און צאָהלען איהם אָפּ מיט געשטיפּעלטע מידען — מיט יודען, הייסט עס, וועלכע זיי ווילען שיקען אין די פראַנ־צויזישע קאָלאָניעס אויף... ערהאָלונג.... ווענמען קען עס אהרען, אַז אין מאַדאַגאַסקאַר, גיזויאַנא אָדער נאָר אויף די העברידען אינזלען וועלען יודעלעך האַנדלען מיט יקנה"ז, ס'בעבע און נעבטיגע טעג, און פערוואַנדלען די מאַדאַגאַסקער חזיר - מערק אין אינדוסטרי צענטערען.... אָדער זיי וועלען האַנדלען מיט הויזען, וועלכע עס וועלען אדורכוואַרפען צעהנ־דליגער יודישע סוחרים — צאָהלענדיג שטייערען אַזוי לאַנג ביז זיי וועלען אָנקומען צום פראַנצויזי־שען פויער, וועלכער וועט פאַר די הויזען בעצאָהלען מיט אַ וועקסעלע, אויף וועלכען ס'וועט חל זיין אַ מאַראַטאָריום....

דערפאַר וועט פוילען — לויט די אויסרעכענונגען פון די ענדעקעס — אויפגעריכט ווערען. זיי קאַל־קולירען אַזוי צו זאָגען:

שלש־עשרה מידות: האמירות בושירעס: זיי זענען קאָמוניסטען, קאַפּיטאַליסטען, אונטערצינדער פון דער וועלט... א. ד. גל. אויב מ'וועט די זשידעס דער... פטור ווערען, וועלען זיי זיך טיילען מיט די יודישע פרנסות: וועט יעדער עגדעק געהאָלפען ווערען מיט טל־ומטר: מיט אַ מכה און אויף דער מכה אַ בלאָטער....

דער חשבון איז אַ גלייכער: 1 מיליאָן יודען זע־נען גרויס - אינדוסטריעלער פון בראָך - גאַרטעלעך, נאַטקע בענדלעך, שיר המעלות'ן און מושטאַרדע; 1 מיליאָן יודען פערנעהמען זיך מיט קליין - אינ־דוסטריע: זיי פּראָדוצירען: מאַלינע זאַפט, פעלעמעל־טיי, חרוסת, פּראָשקעס צו וואַנצען א. ד. גל. אַ האַל־בער מיליאָן פערנעהמען זיך מיט מטראַגאַן האַנ־דעל, מלמדות, בדחנות, אינקאַסענטען פון לינת־הצדק'ס, זאַדעק־אַכל'ער און מיט נאָך אַנדערע פרנסות אָוויינען; הייסט עס. 2 און אַ האַלבער מיליאָן יודען — און דער איבעריגער מיליאָן יודען זענען: קישקע מעקלער, שלאַטען - שמשים, עצה־געבער, שדכנים ביי די 2 און אַ האַלב מיליאָן יודען...

אויב די אַלע פרנסה (אונטערגעהאַקטע) צווייגען וועלען בעפרייט ווערען פון דער יודישער אָקופּאַציע, וועט אין פוילען זיין אַ גַן־עדן... ווי זאָגט דאָרט ר' שמילשמעלקי: אַז זיי הָבען חשק צו זיין אין גן־עדן, די קאָוואַלסקים, משטראניקס און האַלעבורדאַס — זאָלען זיי קומען אהין, וואָס גיכער און געשווינ־דער...

פּיניעלע מזיק

גיט לשון

צ'וויסך יאָטן, וואָס סאָט זעך גימאַכט סאָרינע רוכיוויסקע אָף דע'ר וועלט? צאָך גרגישט גי־העיעט מיט די קלאָגיס?? מ'ראַסט זעך דעך די יודן ווי מאַצי־וואַסער. אַלע קיסריע זענע גי־ואָרן סטרו־זשיס. דע'ר פראַנצעי'זישער קייסער אָט גיעפנט ס'טויער פאַר ידן, יעך אט דע'ר אמעקאַנישער קייסער אָכיט גיעפנט ס'טויער. דיבויעך עס דע'ר בעל־גישער קייסער אָכיט עפענע ס'טויע. אין אַז די קיסריעם אָגע שוין גיעפנט די טוירן, עבן אַוואַדע די אנדירע קיסריעם אָכיט עפינע די טוירן. יעירע קייסע שראַט:

— ידן, קימך אַראָן אין מאַן טויע!

— ידן, גייך ניש אין יענים קייסעס טויע, קימך אין מאַן טויע!

— ידן, העיעך נישט יענע בלאָפעס, זיי זעיע אלע טשאַקערס, זיי טשאַקין די פאַזיעשושע, קימך אין מאַן טויע. איעך עבעק געיבן קאַקאָ מיט באַוואַקע. ביי מיער עס עך הובן ס'לאַכטיגע גיביידים. באַ מיער וואַקסן שיפּטאַלן, רישילאיעם־ניס, ראַל־מאַפּסן, שפּראָטן, אין אנדירע פּיירים!

אַזוי שרייען זיי יעך, די קיסריעם, אלע עפעני די טוירן פאַר ידן.

בין איעך די וואָך אינגאַנצן ציקאַרקיוויט. איעך ווייס ניש אין וועלכן טויע זאָל איעך אַ אַן. צי אין פראַנצעיזישן טויע, צי אין אמעקאַנישן טויע, צי אין ענגלישן טויע, כ'ווייס ניש, וועכער קייסע ס'זוגט וואָוער, אין וועכער ס'טשאַקעט. אין ד'גיער אָב איעך יעך אַ גאַנצן קלאָבאָט. צ'ווייסך פין וואָס? פין וואַניט עט מע נעמע אַזויפיל ידן? אַז אַלע עבן עפינע די טוירן. טאָ פין וואַניט עט מע נעמע אַזויפיל ידן פאַר די אַלע קיסריעם?...

גיי איעך טאַקיש ארים אַ ציקאַרקיוועטער, בין יעך אָב איעך גיגאַט אַ קלאַפּאָט, אַז ס'זענע דו ציפיל ידן, אין יעך ווערט מיער דע'ער קאָפּ צי־בראָכן, אַז סידו צי זייניג ידן, גיואַלט, גישריגן, זוגך אַליינט. פין וואַניט עט מע יעך נעמין אַזויפיל ידן, הע?

צ'ווילט וויסן, זי איעך עב פורן? איעך עב פורן צי די נעגעס. כעב מיער אָגשוואַרצן ס'פּונים מיט שוואַקס אין עב פורן זעיען צי די שוואַרצע קיפּן עיעשטן עב איעך פורן זעען צי די שוואַרצע קיפּן ניש די וואַנע, אין דיבויעך עב איעך קריק קימע קאַ באַליט אין פּאַציילן וואָס איעך אָב גיזעיע אין עב מיטנעמין אַלע יאַטן פון שמולן געסל צי די נעגיס.

אַ קלאָל, זאָצך מיער גיזינט, איעך פּויער צי די ניעג'ס דעים צפּיט פּראַטיג עב איעך ענך שראַבן בריוול פון די שוואַרצע מענטשן.

אויף אַ מאַסקענבאַל אין זשענעווע

פון אונזער ספּ קונדס-שליח

די פעלקער־ליגע האָט איינגעאָרדענט אַ מאַסקענ־באַל. דער „קונדס" - כאַרשטעהער אין זשענעווע גיט איבער, וואָס ער האָט אויף דעם באַל געזעהען און געהערט.

אין אַ ווינקעל אַ לייכטער פלירט:

— מאַסעטשקאַ, וואָס פאַר אַ אויגען האָסטו?

— דאָס מעדעל פאַפּאַוויעט זיך איהר נאָז־מאַסקע:

— איך האָב אַנ'אויג אויף אַלעם...

— איך בין פערליבט אין אייך איבער די אוי־ערען, לאָמיר ביידע אוועקפאָהרען אויף אַ וויטשעטש קע אין קאָנצענטראַציע - לאַגער...

קען איך אייך אפשר פערבעטען צום טאַנץ?

— יאָ, ראַכט זיך, אַז מ'שפּילט איצט אַ שפּאַני־שען טאַנגאָ.

— עי, דעם שפּאַנישען טאַנץ, האָב איך שוין איבער די אויערען...

— וואָס איז דאָס? די ליכט איז אויסגעגאַנגען, כ'לייד נישט די פינסטע־ניש.

— ס'מאַכט נישט. מ'קען אויסקומען אָהן ליכט. מאַדריד איז אַזוי העל אילומינירט, אַז אין גאַנץ אייראָפּע איז ליכטיג!...

וואָרענונג פון קונדס-פלוידערזאַק

צו דער ענדעקישער פּרעסע

אַזוי ווי איך בין אַ פּאַטענטירטער פלוידערזאַק פון „קונדס" און פלוידער'ן איז מיין ספּעציאַליטעט פּראָטעסטיר איך ווי אַמשאַ־פּסטען געגען דער ענ־דעקישער פּרעסע, וועלכע האָט פערכאַפּט מיין פונק־ציע און האַלט רק אין איין פלוידערען....

אויב „זיי" וועלען נישט אויפהערען צו פלוי־דערען זייערע נישט - געשטויגענע, — נישט־געפלוי־גענע מאַרישקייטען, וועל איך ווערען אויס פלוידער־זאַק און איך וועל יועגען זיי שרייבען רק דעם אמת — וועט זיין אַ בראָך צו זייערע יאָהר.

שנים אוחזין ב'שפּאַניע

אַ שמועס צווישען בטלנים

— זאָג מיר בעריל, וואָס וועט ווערען מיט שפּאַ־ניען?

— דער נאָמען „הישפּאַניא" וועט צוטיילט ווע־רען אויף הריי טיילען.

— דהיינו, ווי אַזוי?

— „היש" וועט בלייבען ביים גענעראַל פראַנקאָ און די איבעריגע צוויי „פּאַ; יאַ" — פאַר היטלערן.

זי ווייס גאָרנישט...

שמועס צווישען שכנ'טעס

— כ'בעט איהן גילדענע, וואָס זענען דאָס פאַר אַ מענשען, וואָס האָבען זיך אַריינגעצויגען אויפן צווייטען שטאָק איבער איהן?

— דעם אמת זאָגענדיג, אינטערעסיר איך מיך נישט מיט קיין שכנים, און כ'האָב קיין אָהנונג נישט ווער די מענשען זענען, יאָר צופעליג האָב איך גע־הערט, אַז דאָס מעבעל האָבען זיי געבראַכט אויף אַ געוועהנליכע ריקשע, אַז זיי האָבען פיר קינדער, וואָס שלאָפען אַלע אין איין בעט, אַז דער מאַן איז מיט צעהן יאָהר עלטער פון דער פרוי. אַז זי טראָגט געבעך פינף יאָהר איין מאַנטעל, אַז זיי האָבען זיך פון דער פריהערדיגער דירה געמוזט אַרויסציהען, ווייל זיי האָבען געהאַט אַנ'עקסמיסיע, אַז דער מאַן שאַרט זיך צו די דינסטע, און האָט ליב צו וואַרפען איינלעך אויף פרעמדע ווייבלעך, אַז פיר מאָל האָט ער שוין באַנקראָטירט, אַז זי איז אויך נישט קיין גרויסע צנועה. אַ חוץ דעם ווייס איך גאָרנישט. וואָ־רים וואָס אינטערעסירען מיך פרעמדע געשעפטען — איך אינטערעסיר מיך נישט מיט שכנים...

פון די ליפּען ביז די ציין

איז אַ קליינער מהלך

ס'איז כ'לעבען פאַר קיין חידוש נישט, וואָס אַלע שאַרפען לעצטענס די ציין אויף די יודען: די יודען־פראַגע איז דאָך היינט ביי אַלעמען אויף די ליפּען — נו, טאָ ווי ווייט איז פון די ליפּען ביז די ציין....

פלוידערזאַק.

זיין שותף

צו אַ מיליאָנען געשעפט

מאַן (צו דער פרוי): דו זעהסט גוטשע, דער וואָס געהט אויפן צווייטען טראָטואַר איז מיינער אַ שותף צו אַ מיליאָנען געשעפט.

פרוי: וואָס הייסט?

מאַן: ביידע שפּילען מיר אויף אַ פירטעל לאָס אויף דער לאָטעריע.

אַ לעבעדיגער דאָקומענט

סצענע ביי אַ היגען רב

צו אַ היגען מורה הוראה איז געקומען אַ מערעל און זיך בעקלאָגט, אַז איהר חתן האָט חרטה אויפן שידוך און נעהט חתונה האָבען מיט אַ צווייטער.

— ברענגט מיר אַ דאָקומענט, אויף וועלכען דיין חתן האָט צוגעזאָגט מיט דיר חתונה צו האָבען — האָט דער רב געזאָגט.

אין אַ שעה אַרום, האָט דאָס מערעל געבראַכט צו שלעפּען צום רב אַ באַנק פון העלענאָף...

אַנ'אורח אויף שבת

אַ היגער קאַרגער גביר האָט אויף שבת אַהיימ־גענומען אַנ'אורח, נאָך דער פיש, האָט דער אורח גענומען אַ שנעפּסעל. דערנאָך נאָך איינס און נאָך איינס. האַלטענדיג ביים זעקסטען גלעזעל, זאָגט צו איהם דער בעל־הבית:

— פעטער, וואָס טוט איהר?

— כ'שיכור אָן דעם פיש — האָט דער אורח געענטפערט.

דאס לאדזער לעבען

פרייטאג, 22 יאנואר
ט'
שבט תרצ"ז

זון-אונטערגאנג 4.05
זון-אויפגאנג 7.13
ליכט-צינדען: 3.54

לוסטראציע פון פאטענטען

פון אדוו. ע. שעסקין

ס'האט זיך אנגעהויבן די לוסטראציע פון פאטענטען אין די האנדעלס- און אינדוסטריע-אונטערנעהמונגען.

די הערן פון שטייער-אמט מיט אנגעשטאפטע טעקעס געהען איבער דער שטאט, ארויסרופענדיג שרעק ביי די ארימע צאהלער'ס.

יעדער ווארט אויף דער דאזיגער קאנטראל, יעדער וואלט געוואלט, אז ס'זאל שוין זיין נאך איהר. ער הערט זיך נערוועזיש צו ווי אזוי ס'איז צוגעגאנגען ביי זיין שכן — מיט איין ווארט מ'פיהרט זיך אויף ווי שילער פאר'ן מאטורא-עקזאמען.

ס'איז נאר איין אונטערשיד — אז קיינער גרייט זיך נישט צו דעם דאזיגען עקזאמען, קיינער גיט זיך נישט קיין מיה צו פערשטעהען וועגען וואס עס געהט די עגזאמינאטארען, וואס פארא פראגען עס ווערען געשטעלט און ווי אזוי מ'דארף אויף זיי ענטפערן.

ס'איז נישט קיין וואונדער, אז ביי די דאזיגע בעדינגונגען זענען פאראן פיל דורכפאלען, וועלכע ווערען פערמשפט אויף געלד־שטראף און אויף צוצאהלען צום פאטענט.

און דאס וואלט מען געקענט לייכט אויסמיידען, ווען דער צאהלער וואלט זיך געגעבען די מיה, פאר'ן אויסקויפען דעם פאטענט צו בעקענען זיך מיט די כאראקטעריסטישע קענצייכען פון יעדער קאטעגאריע פאטענט און מיט דעם וואס מען מעג און וואס מ'טאר נישט טון ביי דער אדער אנדערער קאטעגאריע פאטענט. ווען די קאנטראל קומט ווייס דער צאהלער נישט, וואס פארא ענטפער צו געבען, ער ווייס נישט, ווען ער זאל זאגען דעם אמת, און ווען ס'וועט זיין בעסער אביסעל אפצונויגען פון אמת, און הויפטזעכליך, „פערשיט" ער זיך אליין.

און ס'איז נישט קיין וואונדער. דאס געזעץ וועגן אומזאץ־שטייער און דער טייל, וועלכער איז נוגע די קאטעגאריע פון פאטענט, איז זעהר קאמפליצירט. דער אונטערשיד פון דער קאטעגאריע בעשטעהט אין דער צאהל ארבייטער, אויפ'ן אויסערליכען כאראקטער פון געוועלב, אויפ'ן כאראקטער פון די אפנעהמער (סוחר אדער קאנסומענט), אויף דער צאהל פערקויפס־צימערן, צאהל געוועלבער א.אז.וו. א.אז.וו.

אזעלכע סמנים זענען פערהאן זעהר און זעהר פיל און דערצו מאכט דער צירקולאר פון פינאנץ־מיניסטעריום אנ'אונטערשיד אין די קאטעגאריעס אפהענגיג פון אומזאץ אין יאהר 1935 עווענטועל פון 1936, פון ריטשאלט אויפ'ן יאהר 1936-37, מיט איין ווארט, א פשוט'ער צאהלער קען זיך זעהר אפט אליין נישט געבען קיין עצה.

איך קען א רייה פאלען, ווען דער צאהלער קויפט אויס א צו הויכע קאטעגאריע פאטענט, ווייל ער ווייס נישט פון וואס פארא הנחות ער קען געניסען נישט קיין בריג דערויף, וואס די שטייער־אמטען אליין זענען מחויב, אהן ביטע פון צאהלער, אין מאנכע פאלען ארויסצוגעבען א נידריגערע קאטעגאריע פאטענט, טוען זיי אבער דאס נישט, אויב דער צאהלער פאדערט נישט, דער צאהלער פאדערט נישט זעהר אפט, ווייל ער ווייסט נישט דערפון, אויב דער פאטענט איז שוין אויסגעקויפט, וועט שוין גארנישט העלפען און אויסטוישען איהם אויף אנ'ענטשפרעכענדען קען מען שוין נישט־

אין צירקולאר וועגן פאטענטען־הנחות איז געוועזען בעשטימט א טערמין ארייגצוגעבען ביטעס וועגען הנחות ביז'ן 31. דעצעמבער 1936, פיל צאהלער האבען אדורכגעלאזען דעם דאזיגען טערמין, ווייל זיי האבען נישט געוואוסט וועגען איהם און צוליב דעם ווידער האבען מיר א גרויסע צאהל בעעוולהטע. איצט שפילט זיך שוין אפ דער לעצטער אקט, ס'קומען פאר לוסטראציעס און מ'דארף דעריבער נישט איצט מאכען קיין פעהלערען און געדענקען וועגען זייערע רעכט.

מ'דארף געדענקען, אז נאכ'ן צונויפשטעלען דעם פראטאקאל (קיין אפשריפט גיט מען שוין נישט ארויס) האט דער צאהלער דאס רעכט ארייגצוטראגען זיינע אויפקלערונגען צום פראטאקאל, מ'דארף געדענקען, אז נאכ'ן בעקומען די שטראף איז פערהאן א טערמין פון 7 טאג צו אפעלירען אין געריכט און מ'דארף געדענקען, אז דער שטייער־אמט גיט איצט אין זיין דעציזיע א געלד־שטראף אויסצוטוישען אויף ארעסט. מ'דארף געדענקען אז דאס אפהאלטען אנ'עקזעקוציע פון צו צאהלען צום פאטענט איז איצט א זעהר שווערע זאך און פאדערט א שטארקע אינטערווענץ. מ'דארף אויך געדענקען, אז די פערטיידיגונג פון די דאזיגע פראגען פאר'ן געריכט פערלאנגט א גרינדליכע קענטניש פון די שטייער־געזעצען, צירקולארען פון פינאנץ־מיניסטעריום און דעציזיעס פון העכסטען אדמיניסטראטיווען טריבונאל. אויב ס'איז צונויפגעשטעלט געווארען א שטראף־פראטאקאל, דארפען זיך נישט איילען מיט אפגעבען אויפקלערונגען, נאר זיך גוט פערטראכטען וועגען דעם, וואס פארא אויפקלערונגען מ'דארף געבען, כדי זיך נישט קאליע צו מאכען.

יעדענפאלס דארף מען געדענקען, אז מיט דעם ענין דארף מען זיך פערנעהמען שוין נאכ'ן צונויפשטעלען דעם פראטאקאל און פאר'ן ארויסגעבען די שטראף־דעציזיע.

אויפלעבונג אויפ'ן טעקסטיל-מארק צוליב די פרעסט

די פראדוצענטען קעהרען צוריק צו צו דער ווינטער-פראדוקציע

(אג) אין שייכות מיט די לעצטע פרעסט איז פארגעקומען א ווענדונג אין לאדזשער האנדעל און טעקסטיל אין דער לאדזשער טעקסטיל-פראדוקציע.

ווי בעוואוסט האט לאדז מיט דריי יאהרען צוריק פערענדיגט דעם ווינטער־סעזאן פון יאהר 1936 און אנגעהויבען די פראדוקציע אויפ'ן זומער סעזאן פון 1937, די שטארקע פרעסט פון די לעצטע טעג האבען גורם געווען א פערשטארקונג פון דער אנפראגע אויף ווינטער ארטיקלען סיי מצד דער שטעטישער ווי אויך מצד דער דארפישער בעפעלקערונג.

די לאדזשער טעקסטיל פראדוקציע איז אויסגערעכענט וועהנליך עמפינדליך אויף יעדער קאניונקטורעלע ענדערונג, וואס קומט פאר אויף דעם מארק, עס איז דעריבער נישט קיין וואונדער, אז ווען די אגענטען פון די פירמען זענען מיט א וואך צוריק געקומען פון דער פראווינץ און מיטגעטיילט, אז עס איז געשטיגען די נאכפראגע אויף ווינטער ארטיקלען, האבען די פראדוצענטען, טראץ דעם, וואס זיי זענען שוין געווען צוגעגרייט צו דער זומער פראדוקציע, ווידער אנגעהויבען ארבייטען ווינטער־ארטיקלען.

עס איז נאטירליך, אז עס האנדעלט זיך אין איצטיגען פאל נישט אין א פראדוקציע אין פוילען זין פון ווארט, נאר אין אויספערטיגען די ווינטער סחורות. די פראדוצענטען גיבען זיך אפ א דין וחשבון אז די איצטיגע קאניונקטור אויף ווינטער סחורות קען אנהאלטען אין בעסטען פאל נאך פון צוויי ביז דריי וואכען און דעריבער ווילען זיי זיך נישט צו שטארק אנגאזשירען מיט דער פראדוקציע.

אין שייכות מיט דער אויפלעבונג אויפ'ן מארק פון די ווינטער האלב־וואלענע און וואלענע סחורות איז נאטירט געווארען א שטייגערונג פון די פרייזען אויף 2 ביז 5 פראצענט.

פערשארפט דער סיכסוך אין דער קאטאן-אינדוסטריע

(א) די לעצטע קאנפערענץ אין ארבייטס אינספעקטאראט וועגען שליסען א קאלעקטיווען אפמאך אין קאטאן אינדוסטריע האט נאך פערשארפט די סיטואציע. די פאדערונג פון די אינדוסטריעלער, אז די ארבייטער זאלען זיך פערפליכטען נישט אנצווענדען קיין אקופאציע שטרייקען, אז זיי זאלען מינדערען די רעכט פון די פאבריקס דעלעגאטען א. ד. זו. זענען דורך די ארבייטער נישט אנגענומען.

די גענעראל אונטערהאנדלונגען זענען נאך נישט פארגעקומען. אבער עס שמעקט שטארק מיט אנ'אלגעמיינעם שטרייק, וועלכער קען אויסברעכען נאך פריהער ווי מען ערווארט איהם.

איינציגע סכסוכים אין זעקס פאבריקען און זעהר שארפע סכסוכים זענען שוין נאטירט.

אין דער פאבריק פון סאמאנאוויטש גדאנסקא 57 האט דער פאבריקאנט פערלאנגט, אז די ארבייטער זאלען ארבייטען 8½ שעה און שבת 8 שעה. די ארבייטער האבען אפגעזאגט און דער פאבריקאנט האט געקינדיגט אלע ארבייטער.

אין דער פאבריק פון לאנדאו (גדאנסקא 79) האט אויסגעבראכען א שארפער סכסוך צוליב דעם, וואס די פירמע האט נישט אויסגעצאהלט פאר דעם איבערייס אין דער ארבייט נישט צוליב דער שולד פון די ארבייטער, די ארבייטער האבען זיך געווענדעט צום ארבייטס־אינספעקטאראט.

נישט רייסען די לויהנען

אפקלאנג פון דער אקציע אין דער קאטאן-אינדוסטריע

ערקלערונג פון קליין-אינדוסטריע-פעראיין (גדאנסקא 40)

אין צוזאמענהאנג מיט דער אקציע, וואס ווערט געפיהרט איצט אין דער קאטאן אינדוסטריע, האט דער קליין־אינדוסטריע פעראיין פון זאקען (גדאנסקא 40) ערקלערט, אז אלע ידיעות, וואס האבען זיך בעוויזען וועגען רייסען די לוינען אויף 20 פראצענט האבען נישט קיין שייכות מיט די רוב זאקען, ווייל, ווי עס ערקלערט דער קליין־אינדוסטריע פעראיין, די מיטגלידער פון אויבענדערמאנטען פעראיין האבען נישט בדעה ארופצורייסען גארנישט פון די ביז איצטיגע לוינען.

Zródłem zdrowia dla każdego, to kąpiel szyszką „Novopin"

אינוואלידען בעטען מען זאל זיי ערלויבען צו הייצען אין די קיאסקען

(א) אין דעצעמבער 1936 האט די שטאטישע סטאראסטווע ארויסגעגעבען א פעראָרדנונג, וועלכע פערבאט צו הייצען אין די אויוועלעך אין די קיאסקען, וואס שטייען אויף די גאסען. די דאזיגע פעראָרדנונג האט געטראפען אממייסטען די אינוואלידען וועלכע שטייען אין די פאפיראס־קיאסקען, אין צוזאמענהאנג מיט די לעצטע פרעסט האבען די אינוואלידען זיך געווענדעט צו דער סטאראסטווע און געבעטען, מען זאל דעם פערבאט אראפנעהמען; עס איז אוממעגליך צו שטעהען אין די דאזיגע פרעסט אין די נישט בעהייצטע קיאסקען א לענגערע צייט. עס ווערט אין דעם מעמאריאל, וועלכען די אינוואלידען האבען איבערגעשיקט דעם סטאראסטע אויך אנגעוויזען דערויף, אז די קאקס־אויוועלעך אויף די גאסען זענען נישט יועניגער געפעהרליך, און מאכען אן א גרעסערען שאדען אין גאס, ווי עס וואלטען געמאכט די אויוועלעך אין די קיאסקען.

צוליב'ן גרויסען ערפאלג! אין „פילהארמאניע"
2-טער רעציטאציע! פריהמאר גען
מארגען שבת, 12 א זייגער פארמיטאג
וועט אויפטרעטען צום צווייטען מאל דער בעוואוסטער ארטיסט-רעציטאטאר
אברהם וואלפשטאט
אין א גאנץ נייעם פראגראם
פון שוישפיל און ריטמישע רעציטאציע
— אין רעפערטואר: —

1. ביינאכט אויפן אלטען מארק — י. ל. פרץ
2. מאניש (באלאדע) — י. ל. פרץ
3. משוגענער בטלן — י. ל. פרץ
4. דער טויבער — בערגעלסאן
5. העזשקע ביק — בערגעלסאן
6 ביים דניעפר — בערגעלסאן
7. הצמערס — מ. נאדיר
8. ציגען — שולשטיין
9. ברויט — שולשטיין
10. דאס פערד און די בייטש — שטיינבערג
11. דער גאסען-פויקער — מ. ל. הילפערן
12. מסעות בנימין השלישי — מענדעלע
13. וועלט-בערזשע — ***

אברהם וואלפשטאט — אין א גאנץ נייעם פראגראם
אברהם וואלפשטאט — אין א ספעציעלן פראלעט. רעפערטואר
אברהם וואלפשטאט — וועט איבערראשען דעם צוהערער.

פרייזען פאפולערע פאר ארבייטער-מאסן:
פארטער — 1.50
— 1.09
לאזשע — 1.09
באלקאן — 0.70
גאלעריע — 0.40

בילעטען שוין צו בעקומען אין קולטור-ליגע און אין דער קאסע פון פילהארמאניע

ווייטער פאלקספלאץ

צוגאב פאבאר-קאמיסיע

וועט טעטיג זיין ד. 28-טען ד. ח.

(א) דעם 28 ד.ח. וועט אין לאקאל (פעטריקאווער 165) אמטירען די צוגאב פאבאר-קאמיסיע. שטעלען דארפען זיך די פאבאראוועצעס פון יאהרגאנג 1916 און עלטערע, וועלכע האבען נאך ביז איצט נישט רעגולירט די מיליטער-פליכט, דאר פען זיך שטעלען די וואס וואוינען אויפן שטח פון די 1. 4. 6. 7. 10. 12. 13. און 14-טע פאליצײ קאמיסאריאטען.

איבעררייס אין די לימודים

צוליב די שטארקע פרעסט זענען די לימודים אין א רייה שולען איבערגעריסען געווארען און ספעציעל אין אזעלכע שולען. וואו די בנינים זענען נישט צוגעפאסט צו קיין קעלטען.

אויב די פראסט זאל דערגרייכען 20 גראד, וועלען אפגעשטעלט ווערען די לעקציעס אין אלע שולען.

פאליטישער פראצעס

(א) די 33-יאהריגע חיה שאמעס (ציגעלגאס 18) איז פערמשפט געווארען דורכ'ן קרייז-געריכט אויף 2 יאהר טורמע, אלס בעשולדיגטע אין געהערען צום „מאפר" (אינטערנאציאנאלע הילף פאר רעוואלוציאנערען).

זי האט אויך פערלוירען אויף 5 יאהר איהרע בירגער־רעכט.

הפקר-פעטרישקע

(א) אויף טרענקערא 11 איז בעת א געשלעג פערוואונדעט געווארען דורך זיין שוואגער, איינער סטאניסלאוו פיעטרושקא.

מען האט איהם מיט א העקעל פערוואונדעט דעם קאפ און די פלייצעס.

פאגאטאוויע האט איהם אריבערגעשיקט אין א לעטשניצע.

פאר'ן אויסנארען 300 זלאטעס פון אנ'ארבייטסלאזען

(א) דאס שטאטישע געריכט האט נעכטען פערמשפט א געוויסען מאריאן לעפיש אויף 10 חדשים טורמע פאר'ן ארויסנארען ביים ארבייטסלאזען אדאם ריבאק (פעטריקאווער 273) א סומע פון 300 זלאטעס, אונטער'ן אויסרייד, אז ער וועט פאר איהם שאפען א פאסטען.

געמשפט א מערדער

(א) נעכטען איז פארגעקומען דער פראצעס פון דעם 30-יעהריגען אלפאנס קריטשקאווסקי (נאפטאלי־דקאווסקיעגא 114), וועלכער איז בעשולדיגט געווארען אין דעם, אז ער האט דעם 18. סעפטעמבער ל. י. מיט א מעסער דערמארדעט א געוויסען יוזעף טשעפליוכא.

קריטשקאווסקי איז פערמשפט געווארען אויף 5 יאהר טורמע.

אפטייקען.

היינטיגע נאכט - דיזשורען

(א) היינט ביינאכט דיזשורירען: מ. קאספּעריסקע־וויטש (זגערזשער 54), רכטר און לאבארא (ליסטאפאדא 86) י. זונדעלעוויטש (פעטריקאווער 25), באטאר'סי און שאץ (פושעיאזר 19), מש. ראמעל (קאפערניקא 26) מ. ליפיעץ (פעטריקאווער 193) וו. סלאפאטאווסקי (זשגאווער 147).

ZACHĘTA
זגערזשער 26
היינט איז פארג. טעג!
KAPITAN BLOOD
פילם פול מיט עמאציעס! קאמף מיט פיראטען-שיפען
אויסערדעם:
קלאנג-צוגאבע.
אנהויב 4 נ"מ, שבת און זונטאג—12 ביים.

צי קענען די ענדעקעס נישט דערלאזען אז יודען זאלען רעדען אין שטאט־ראט?

מ׳פרעגט זיך כסדר, צי קענען די ענדעקעס שטערען די יודען צו רעדען אין שטאט־ראט?

די פראגע, איז לויט מיין מיינונג פאלש געשטעלט. מ׳דארף פרעגען, צי די ענדעקעס האבען בדעה צו מאכען אינצידענטן ביי יעדער רעדע פון א יוד און צי וואס קען דאס דערפיהרען.

די ערשטע פראגע עקזיסטירט פאר אונז נישט, די יודישע ראטמענער האבען געגעבען ווערט אויף יעדען ענדעקישען אנגריף דעמאלס ווען די ענדעציע האט געהאט א מעהרהייט אין שטאט־ראט, זיי וועלען אויך איצט ענטפערען, אין קאמף געגען די ענדעקישע אנגריפען אויף אינזערע רעכט, וועלכער ווערט געפיהרט אין גאנצען לאנד און אויף אלע געביטען. וועלען די לאזער יודישע ראטמענער ערפילען זייער פליכט און וועלען זיך נישט אפשרעקען און נישט אפטרעטען פאר קיין שום טעראר און געוואלד־אקטען. מיר וועלען האלטען רעדעס שטענדיג, ווען דאס וועט פערלאנגען דער אינטערעס פון דער שטאט און דער אינטערעס פון דער יודישער בעפעלקערונג.

צי וועט די ענדעציע ווייטער וועלען דורך איינארדנען אינצידענטן און געשלעגען צושטערען די פונקציאנירונג פון שטאט־ראט, צי וואס זיי טרוימען מיט פאלשע האפנונגען אויפ׳ן קומענדי־

פון ראטמ. אדוו. יוסף ווייצמאן

גען וואהל־ערפאלג — איז שווער צו ענטפערען הגם פון זייער פערהאלטען זיך דארף דרינגען, אז זיי שטרעבען צו דער אויפלעזונג פון שטאט־ראט.

די ענדעציע רעדט וועגען דעמאקראטיע, וועגען ווילען פון פאלק, אבער פאר יעדען איז קלאר, אז זי שטרעבט צו אנטי־דעמאקראטישע צילען, מיט זייער אויפפיהרען זיך רופען זיי צו דער רעגירונג: „לאזט נישט איבער דעם שטאט־ראט, ווייל אויסער געשלעגען וועט אין שטאט־ראט גארנישט געטון ווערען“. די ענדעציע מאכט בעוואוסטזיניג דורכהאפט די קאמיסארישע הערשאפט, ווייל זי ווייס, אז דאס סאציאליסטישע רעגירען אין דער שטאט, וועט נאך מעהר אפשוואכען די ענדעציע.

די יודישע ראטמענער פערהאלטען זיך קאלט־בלוטיג און זענען בעהערשט, ס׳איז אבער נישט קיין אונטערשיד וואס און ווי אזוי זיי וועלען רעדען, די בעוואוסטזיניגע, פון פריהער אויס געפלאנטע געשלעגען און אינצידענטן וועלען פארקומען אהן אונטערשיד ווי אזוי די יודישע ראטמענער וועלען זיך פערהאלטען. דער ניווא פון דער אקציע, וועלכע ס׳פיהרט די ענדעקישע אפאזיציע קייקלט זיך בארג אראפ, איך האב גערעדט מיט אן אויסלענדישען זשורנאליסט, וועלכער איז געוועזען אנוועזענד אויף דער לעצטער זיצונג פון שטאט־ראט. דער ניווא פון די רעדעס און ארויסטרעטונגען פון די ענדעקישע ראטמענער האט אויף איהם געמאכט א דערדריקענדען איינדרוק, ער האט זיך נישט פארגעשטעלט, אז עפיס ענליכעס זאל בכלל קענען עקזיסטירען, מ׳האט געזעהען, אז זיי בעזיצען נישט און אנערקענען נישט קיין אנדערע ארגומענטען ווי די פויסט און זידלערייען.

צי וועט מען זיך קענען אקעגענשטעלען אזעלכע ארויסטרעטונגען אין דער צוקונפט, דאס איז א פראגע פון די צוקומענדיגע שטאט־רעגירער.

די איצטיגע אדונגס־פארשריפטען בעשיצערען די לאגע פון פארזיצענדען. אבער אן אנדער רעגירער ווי ביז איצט פון פרעזידענט, א מעהר ענערגישע און אקטיווע ווי אויך א דעציזירענדע שטעלונג פון דער מעהרהייט קען פיל אויפטון.

די פויסט פון טשערניקן, די זידלערייען פון קאוואלסקי׳ן אין דער היסטערישער טומעל כדי שווייד לערן זענען נאך נישט קיין גענוגענדע און דע־צידירענדע ארגומענטען.

שטאט־פערוואלטונג זיך געוואנדען צו די מיטגלידער פון ניי־אויסגעוועהלטען שטאט־פרעזידיום

אויפצוגעבען זייערע זעלבסטפערוואלטונגס־קוואליפיקאציעס

ערב דער בעשטעטיגונג פון פרעזידענט און וויצע־פרעזידענטען

אין צוזאמענהאנג מיט דער עהרענרעכטיגער קאנפערענץ צווישען לאדזער וואיעוואדע האוקע־נאוואק מיט׳ן שטאט־פרעזידענט גאדלעווסקי וועגען דער לעצטער זיצונג פון שטאט־ראט און אין צוזאמענהאנג מיט דעם בעפארשטעהענדען בע־שטעטיגונג אדער אפווארפען דאס אויסגעוועהלטע פרעזידיום, האט די וואיעוואדזשאפט נעכטען ארייג־געשיקט א בריף צו דער לאדזער שטאט־פערוואל־טונג, אז זי זאל ווי שנעלסטע צושיקען די פער־סאנאליען, בילדונג און קוואליפיקאציעס פון אויס־געוועהלטען פרעזידענט בארליצקי און וויצע־פרע־זידענטען דראטווע, וואלטשאק און שעווטשיק.

פון זיין זייט האט דער מאגיסטראט נעכטען ארויסגעשיקט בריף צו נארבערט בארליצקי און יוליוש דראטווא קיין ווארשא און צו אדאם וואל־טשאק און ארטור שעווטשיק אין לאדז, אז זיי זאלען צושטעלען זייערע פערזאנאליען, בילדונג, קוואליפיקאציעס און פראקטיק אויפ׳ן געביט פון דער זעלבסטפערוואלטונג.

די שנעלע פעראָרדנונג איז וואהרשיינליך גענומען צוליב דעם, וואס די מעהרהייט פון שטאט־ראט האט זיך אפגעזאגט צו בעטראכטען דעם בודזשעט ביז עס וועט זיין בעקאנט די דע־אזיע וועגען גורל פון אויסגעוועהלטען פרעזידיום

פערשטענדניש און די ענדעקעס האבען בעקומען 28 שטימען, בעת זיי האבען נאר 27 ראטמענער. פערשטעהט זיך אז די דאזיגע מיספערשטענדניש איז באלד אויפגעקלעהרט געווארען, אז דאס איז געשעהען צוליב דעם, וואס איינער פון די ראט־מענער האט זיך נישט אריענטירט פאר וועלכען פארשלאג מען שטימט און האט אויפגעהויבען די האנד בעת ס׳האבען געשטימט די ענדעקעס.

די לעזער פון „ארענדאווניק“ זענען דאך אבער נישט געווען אויף דער זיצונג פון שטאט־ראט און אין נעכטיגען נומער לאזט זיך די שמא־טע אויף א נאר אריגינעלער אבער אן׳אפענעם און נידערטרעכטיגען שווינדעל.

די צייטונג שרייבט, אז דעמאלס איז פאר־געקומען א געהיימע אפשטימונג און זעהט אויס, אז „איינער פון די סאציאליסטישע ראטמענער האט זיך שוין בעפרייט פון דער יודיש־קאמוניס־טישער דיקטאטור און איבערגעגאנגען צו די ענ־דעקעס“.

דאס איז א ליגען און א שווינדעל. ווייל דעמאלס איז פארגעקומען אן׳אפענע אפשטימונג און נישט קיין געהיימע און דאס מיספערשטענד־ניש איז באלד אויפ׳ן ארט אויפגעקלעהרט גע־ווארען.

געז. „קולטור־ליגע“ זאכאדניע 68.

זאל „פילהארמאניע“ נארוטאוויטשא 20.

זונטאג, דעם 24 יאנואר, 12 בייטאג קימט פאר דער

3־טער גרויסער סימפאנישער קאנצערט

אונטער דער לייטונג פון פראפ. ט. רידער.

אויספיהרער: 1) לאדזשער סימפאנישער ארקעסטער.

2) פאלקס־כאר ביי דער געז. „קולטור־ליגע“.

פראגראם: „א חלום פון א זומער־נאכט“, „שמשון און דלילה“, „שעכערעזאדע“, „אין מיטעל־אזיען“ אויסגעפיהרט דורכ׳ן סימפאנישען ארקעסטער. „משיח“, „מיין ניט“, „איך ליב די ארבייט“, „מען רופט“, „פירשט איגאר“ (באלעט) און „דער בלויער דונאי“ אויסגעפיהרט דורכ׳ן פאלקס־כאר ביי דער בעגלייטונג פון סימפ. ארקעסטער.

בילעטען פון 54 גר. אן צו בעקומען אין „קולטור ליגע“. זאכאדניע 68.

דער „ארענדאווניק“ שרייבט ליגענס און בעשווינדעלט זיינע לעזער

אויף דער לעצטער זיצונג פון שטאט־ראט איז ביי דער אפשטימונג, צי מ׳זאל בעטראכטען דעם בודזשעט אדער נישט געקומען צו א מיס־

UPORCZYWE BOLE GŁOWY MIGRENE I NERWOBÓLE

proszki z kn. fabr. Kowalskiego

AK

DLA DOROSŁYCH

אקופאציע־שטרייק

פון 180 טייסטערס אין דער „ווירזעווער מאנופאקטור“

(א) נעכטען האבען אין דער „ווירזעווער מאנופאקטור“ פארשטרייקט 180 מייסטערס (140 אין דער וועבעריי און 40 אין דער שפינעריי). די שטרייקענדע פארלאזען נישט די פאבריקס־מויערן.

פארשטייער פונ׳ם מייסטער־פעראיין האבען שוין נעכטען אונטערהאנדעלט מיט דער דירעקציע פון „ווימא“, אבער צו קיין הסכם איז מען נישט געקומען.

די שטרייקענדע מייסטער׳ס ווקען ארויס א פאדערונגען, ארבייטס־אינספעקטאר אינטערווענירט

* * *

מיר דערוויסען זיך אין דער לעצטער מינוט, אז אויפ׳ן פארשלאג פונ׳ם ארבייטס־אינספעקטאר איז דער שטרייק צייטווייליג אפגעשטעלט געווארען.

סיכסוך איז דער בוי־אונטער־נעהמונג פון דער פירמע טילער

(א) אין דער בוי־אונטערנעהמונג פון דער פירמע טילער (גדאנסקא 95) זענען צוליב די פרעסט פלוצים אפגעשטעלט געווארען די ארבייטען אהן א קינדיגונג פאר די ארבייטער, דער אינהא־בער האט ערקלערט אויף די טענות פון די ארבייטער אז ער האט נישט געקאנט פאראויסזעהען, אז עס וועלען קומען אזעלכע פרעסט.

די ארבייטער פאדערן פאר צוויי וואכען קינ־דיגונג בעצאהלט, דער ענין איז איבערגעגאנגען אין ארבייטס־אינספעקטאראט.

דער סכסוך איז קאכאנובקע דויערט

(א) נעכטען איז ווידער פארגעקומען א קאנפער־רענץ אין ארבייטס־אינספעקטאראט צווישען דער דירעקציע פון שפיטאל אין קאכאנובקע מיט די פארשטעהער פון די אנגעשטעלטע. עס האנדעלט זיך ווייטער אין דעם, וואס די דירעקציע זאגט זיך אפ אויסצופיהרען די פונקטען פונ׳ם קאלעקטיוון אפמאך, וועלכע זיי האבען דא נישט לאנג אליין אונטערגעשריבען וועגען 8 שעה׳דיגען ארבייטס טאג אין שפיטאל קעסט פאר די אנגעשטעלטע.

אויך די נעכטיגע קאנפערענץ האט צו קיין הסכם דערוויל נישט געבראכט, די א נטער־האנדלונ־גען זענען אפגעלעגט געווארען אויף דעם 27. ד. ח.

„Księgowość“

Piotrkowska 46, m. 22.

לויט פארשריפטען פון שטייער־אמט!

איינפיהרונג פון האנדעלס־ביכער, בילאנסען ביכער־קאנטראלע, שטענדיגע ארבייט אין דער שטאט און ביי זיך אינדערהיים

פרייזען מעסיגע.

ר. איזראעל

אריף נאוואמיעיסקא

שפאנענדער ראמאן פון לאדזשער לעבען

13)

דער פערוואונדעטער האט צוריק פערמאכט די אויגען, אזוי ווי ער וואלט זיך געוואלט דערמאהנען ווי ער הייסט.

אין דער אמת׳ן האט דער פערוואונדעטער ביי זיך געטראכט וועגען דעם צי ער זאל אנגעבען זיין ריכטיגען נאמען אדער נישט, ביי איהם איז די אויערען האט נאך געקלונגען דער בעפעהל, אז ווער ס׳וועט זיך לאזען נעמען אין געפאנגענשאפט וועט בעטראכט ווערען אלס דעזערטער, און וואס וועט זיין, אויב ער וועט געזונד ווערען, אויב ער וועט זיך אויסהיילען פון זיינע וואונדען, וועט ער שפעטער נישט קענען אהיימפאהרען, און ווייל ער וועט געמשפט ווערען אלס דעזערטער, און דער פער־וואונדעטער האט אנגענומען א דעציזיע, ער וועט נישט אנגעבען זיין ריכטיגען נאמען, ווער קען איהם עפעס טון? אז קיין שום דאקומענטען האט מען ביי איהם סיי ווי סיי נישט געפינען, דערין איז ער געווען זיכער.

— איך הייס יצחק בוים, האט דער פערוואונ־דעטער געענטפערט.

— אין וועלכען פולק געדינט.

— אין אכטען פיעכאטע פולק.

— פון וואנען שטאמט איהר?

דער פערוואונדעטער האט זיך ווי ער פער־טראכט וואס צו זאגען, צי ער זאל אויפגעבען דאס ריכטיגע ארט פון ווי ער שטאמט, באלד האט ווידער איהם אין די אויערען געקלונגען דער בעפעהל פון פולקאווניק און ער האט בעשלאסען צו זאגען אנדערש ווי עס איז.

— איך בין פון ווארשע.

— פון דער פוילישער הויפטשטאט? מיר וועלען אינגיכען דארט זיין, האט דער אפיציר מיט שטאלץ געזאגט.

דער אפיציר איז געגאנגען צו די אנדערע בעט לען און כסדר אויפגענומען די פערסאנאליען פון די געפאנגענע רוסישע פערוואונדעטע.

דער יודישער שווער־פערוואונדעטער, וועלכער האט פון היינט אן געהייסען יצחק בוים איז שנעל צו זיך געקומען. הגם באלד נאכדעם ווי ער איז פער־וואונדעט געווארען, האט נישט געקענט זיין קיין רייד, אז מ׳זאל איהם קענען דערהאלטען ביים לעבען די רוסישע סאניטארען, וועלכע האבען נאך דער שלאכט צונויפגעקליבען די טויטע און פערוואונדעטע האבען דעם דאזיגען פערוואונדעטען שוין פערעכענט צו די דערהרגעטע ביי איהם צוגענומען זיינע דאקו־מענטען און אין ראפארט איהם אויפגעגעבען אלס דערהרגעטען. פון פולק האט מען טאקע צוגעשיקט צוגעגעבען די פאמיליע פון דאזיגען פערוואונדעטען, אז ער איז געפאלען „אויפ׳ן פעלד פון רוהם“.

יצחק בוים האט וועגען דעם אלעם נישט גע־וואוסט, ער האט נאר געדענקט, אז ווען ער האט געפיהלט די טריט פון טויט, האט ער אנגעשריבען א צוואה צו זיין פרוי און איבערגעגעבען דעם דעלע־גאט פון רויטען קרייץ, וועלכע איז געווען צוגע־טיילט צום פעלד־שפיטאל, אין וועלכען ער האט זיך דעמאלט געפינען.

איצט האט איהם כסדר אנגעהויבען בעסער צו ווערען, מיט יעדען טאג האט ער געפיהלט, אז ער קומט צוריק צו די כוחות און דער טויט האט זיך געגעבען בלייבען אין שפיטאל, וואו ס׳איז איהם גע־ווען נישט שלעכט און אפילו די בעציהונג צו איהם איז געווען נישט די ערגסטע, ער האט געוואוסט, אז ווי נאר ער וועט זיך קענען שטעלען אויף די פיס וועט מען איהם אפשיקען אין איינעם פון די געפאנ־גענע לאגערס, פון וועלכע ער האט זיך אנגעהערט מוראדיגע זאכען, ער האט געציטערט אויפ׳ן בלויזען געדאנק צו קומען אין אזא לאגער אריין.

באום האט געזעהן ווי מען טוט דאס מיט אנדערע רוסישע פערוואונדעטע, וועלכע האבען זיך געפינען אין דעמזעלבען שפיטאל, זיי האבען נאך געקרעכצט פאר ווייטאג. די וואונדען זענען נאך נישט געווען אינגאנצען פערהיילט און מ׳האט זיי שוין ארויסגעווארפען פון שפיטאל און אפגעפיהרט אין געפאנגענעם לאגער, כדי צו מאכען ארט פאר אלץ נייע און נייע פערוואונדעטע, וועלכע מ׳האט בכסדר געבראכט פון שלאכט־פעלד, די ערשטע צייטען האט באום אפילו נישט געוואוסט וואו ער געפינט זיך אין דייטשלאנד אדער אויף דער רוסישער טע־ריטאריע, פון דעם וואס מיט דעם שפיטאל פיהרען אן דייטשען האט ער פערשטאנען, אז ער איז גע־פאנגען געוואָרען דורך די דייטשען, וועלכע האבען פערנומען דאס ארט, אויף וועלכען ס׳האט זיך געפינען דאס פעלד־שפיטאל, אין וועלכען ער איז געלעגען אין אזא שווערען צושטאנד, איבריגענס איז באומען נישט געווען קיין גרויסער אונטערשיד, וואו ער געפינט זיך, זיינע געדאנקען זענען געווען פערנומען מיט דער צוקונפט, וואס וועט זיין ווייטער.

זיין פרוי האט זיך אינדערהיים בעקומען דעם בריף מיט דער צוואה, וועלכען ער האט איבערגע־שיקט דורך דעם רויטען קרייץ, מיינענדיג, אז אט, אט שטארבט ער. זיין פרוי וועט איהם זיכער האלטען פאר טויט, נאכמעהר דערפאר, ווייל ער קען איהר איצט נישט מיטטיילען, אז ער לעבט און זיין געזונד־צושטאנד פערבעסערט זיך, באלד האט ער בעקומען חרטה פארוואס ער האט געשיקט וועגען איהר און וואנען ער שטאמט, ווייל דערמיט האט ער אליין אפגעשניטען זיך דעם וועג צו קענען שרייבען אהיים אזוי לאנג ווי ער וועט בלייבען דא געפאנגען ביי די דייטשען, זי וועט איהם האלטען פאר געשטארבען און די קאנסעקווענצען?..

וועגען דעם האט ער אפילו נישט געוואלט צו־לאזען דעם געדאנק, ווען ער האט אנגעהויבען צו טראכטען וועגען דעם האט ער דערפיהלט ווי עס ווערט איהם קאלט און ווארים, פערשידענע געדאנקען נישט לאגישע, נישט געבונדענע, כאאטישע, האבען זיך געפלאנטערט אין קאפ, אין די לאנגווייליגע שעה׳ן פון שפיטאל־לעבען האט ער יעדע מינוט געטראכט וואס טוט איצט זיין פרוי אינדערהיים. דא האט ער געזעהען ווי זי בעוויינט איהם און שטעלט ליכט לכבוד זיין נשמה, מיט א מינוט שפע־טער האט ער געזעהען, ווי זי האט דאס קינד צוגע־דריקט צו זיין ברוסט און קוקט זיך איין דערין, כדי צו זעהען ווי עס איז ענליך צו איהם, אין די דאזיגע מאמענטען זענען דעם זעלנער געקומען טרערען אין די אויגען, וועלכע ער האט נישט בע־האלטען און זיך נישט געשעהמט מיט זיי, ער האט געוואלט, אז די דאזיגע מאמענטען זאלען וואס לענ־גער דויערען, האפענדיג אז איהם וועט נאך בעשערט זיין צו קומען אהיים און ווערען דער העלד פון דער גרויסער איבערראשונג.

(המשך קומט)

Zródłem zdrowia dia każdego, to kąpiel szyszką „Novopin'

דער „פיהרער“ קאָוואַלסקי אַלס לאָדזער „פערטרעטער“ אין פערבאַנד פון די שטעט

ער בענוצט זיך מיט אַ שווינדעל און האַלט אַ רעדע, אַז מען מוז צווינגען די יודען צו עמיגרירען פון פוילען

פהעריגעכטען איז פאָרגעקומען אַ זיצונג פון הויפט־ראַט פון פערבאַנד פון די שטעט, נאָך דער רעדע פון פאָרזיצער מינ. סטאָשינסקי האָט זיך אָנגעהויבען אַ דיסקוסיע אין וועלכע ס׳האָט אויך גענומען אַ וואָרט דער לאָדזער עקישער גדול „קאָוואַלסקי“, אין זיין רעדע האָט ער געזאָגט:

די שטאָט־פערוואַלטונגען דאַרפען פיהרען אַזא יודישע פאָליטיק, אַז זי זאָל צווינגען די יודען צו עמיגרירען פון פוילען, אין דער ערשטער רייהע קענען דאָס טון די אינ וסטריע־אַמטען, בכלל קען דער פערבאַנד פון די שטעט פיל אויפטון אין קאַמף מיט די יודען“.

מילא וואָס קאָוואַלסקי קען אַלץ רעדען, דאָס איז פאַר אונז נישט קיין נייעס, אָבער מיר שטוינען צוליב דעם פאַקט ווי אַזוי נעהמט זיך קאָוואַלסקי אויף אַ צוזאַמענפאָהר פון הויפט־ראַט פון שטאָט־פערבאַנד און דערביי רעפרעזענטירט ער דאָרט די שטאָט לאָדז. ווי אַזוי בעהמט זיך דאָס?

באַלד ווערט אָבער פאַר אונז דער ענין קלאָהר. דער צוזאַמענפאָהר פון אַלע שטעט אין פוילען קומט פאָר איינמאָל אין 3 יאָהר, דער לעצטער צוזאַמענפאָהר איז פאָרגעקומען דעמאָלט ווען די ענדעקעס האָבען געהאַט אַ מעהרהייט אין לאָדזער שטאָט־ראַט און די ענדעקישע מעהרהייט האָט דעמאָלט דעלעגירט קאָוואַלסקי אין דער פערוואַלטונג פון פערבאַנד.

ווען דער ענדעקישער שטאָט־ראַט איז פונאַנדערגעלאָזען געוואָרען, האָט זיך קאָוואַלסקי גאָרנישט וויסענדיג געמאַכט און ווייטער געבליבען זיצען אין דער פערוואַלטונג פון פערבאַנד, אויסנוצענדיג דאָס צו אַנטי־יודישער אַגיטאַציע.

פערשטעהט זיך, אַז קאָוואַלסקי האָט נישט געהאַט קיין רעכט צו בלייבען אַלס לאָדזער פאָרשטעהער אין פערבאַנד מיט׳ן מאָמענט ווען „זיין“ שטאָט־ראַט איז אויפגעלעזט געוואָרען, נאָך מעהר דערמאָלט ווען איצט איז שוין פערהאַן אַ ניי־געוועהלטער שטאָט־ראַט מיט אַ בעשטימטער מעהרהייט.

וואַהרשיינליך האָט נאָך קאָוואַלסקי גענומען אויף די הוצאות און דיעטעס אויף די זיצונגען פון פערבאַנד, ווי מיר דערוויסען זיך וועט דער שטאָט־ראַט אויף זיין נאָהענטסטער זיצונג שאַרף רעאַגירען אויף דער דאָזיגער האַנדלונג פון „פיהרער“.

דעמייל־ געשעפט פון **HENRYK BERKOWICZ** פון **טוך־וואַרען**
איז איבערגעטראָגען געוואָרען אויף **פיעטריקאָווער 44** (אין הויף) טעל. 249-61
עמפפעהלט שטאָפען פון ערשטקלאַסיגע ביליצער און טאָמאַשאָווער פירמען אין אַ גרויסען אויסוואַהל. ענגלישע קופאָנען.

אדוו. קאָוואַלסקי׳ס פלוג־בלעטלעך

האָבען געקאָנט גורם זיין אומרוהען אין דער שטאָט

נעכטען איז פאָרגעקומען זיין פראָצעס

(א) נעכטען איז פאַר׳ן שטאָטישען געריכט געשטאַנען דער „בעריהמטער“ אַדוואָקאַט קאַזשימיעזש קאָוואַלסקי, וועלכער איז בעשולדיגט געוואָרען אין אַרויסגעבען אומלעגאַלע פלוג־בלעטלעך אין דער ערשטער העלפט סעפטעמבער 1936.

אין די דאָזיגע פלוג־בלעטלעך, אַרויסגעגעבען דורך די ענדעקעס, איז אַרויסגערופען געוואָרען די „בלוטיגע מיטוואָך־מאַניפעסטאַציע“, וואָס פ. פ. ס. האָט געהאַט איינגעאָרדענט, און עס איז אין זיי געווען געשריבען, אַז „דעם 6. סעפטעמבער 1936 האָט די סאָציאַל־קאָמונע איינגעאָרדענט אַ מאַניפעסטאַציע אין דעם יאָהרצייט פון דעם „בלוטיגען מיטוואָך“ און אויף די גאַסען פון דער שטאָט האָט מען געמאַכט אויסרופען: „נידער מיט׳ן קלער! נידער מיט דער קירכע! זאָל לעבען סאָוויעטו־רוסלאַנד!“ א. אַ. וו.

ווייטער איז אין דעם פלוג־בלעטעל אויפגעפאָדערט געוואָרען, אַז דאָס פאָלק זאָל זיך מיט אַלע כוחות געגענשטעלען אַזעלכע אַרויסטרעטונגען.

די אויפזיכטס־מאַכט האָט איינגעפאַנגען, אַז די דאָזיגע פלוג־בלעטער קאָנען דערפיהרען צו אומרוהען — זענען זיי קאָנפיסקירט געוואָרען, און אדוו. קאָוואַלסקי איז צוגעצויגען געוואָרען צו פעראַנטוואָרטליכקייט אַלס מחבר און אַרויסגעבער פון׳ם „וערק“.

נעכטען האָט דאָס שטאָטישע געריכט אַרויסגעגעבען אַן אורטייל, לויט וועלכען אדוו. קאָוואַלסקי איז פרייגעשפראָכען געוואָרען.

„קונדעק“ האָט זיך ספעציאַליזירט אין יודישע קאַפעלושען

און בעקומען 10 חדשים טורמע

(ז) אויף רוג כלאָדנע און פראַנציסקאַנער זענען די דורכגעהער, הויפטזעכליך יודישע, אָפט בעפאַלען געוואָרען פון אַן אַנבעקאַנטען פערזאָן, וועלכער פלעגט אַראָפּכאַפּען ביי די דורכגעהער דעם קאַפעלוש און אַנטלויפען.

דעם 3. דעצעמבער 1936 האָט אַ געוויסער יעקב יוסף שולץ געמעלדען דער פאָליציי, אַז ער איז בעפאַלען געוואָרען און מען האָט ביי איהם אַראָפּגעכאַפּט דעם קאַפעלוש אין דער ווערט פון 30 זל. נאָכדעם האָט געמעלדען דער פאָליציי וועגען אַן עהנליכען פאַל אין די זעלבע בעדינגונגען און אויף דעמזעלבען אָרט אַ געוויסער בערנאַרד דאַמס. די פאָליציי האָט פעראָרדענט אַן אויספאָרשונג און פעסטגעשטעלט, אַז דער „קאַפעלוש־כאַפער“ איז אַ געוויסער קאָנראַד וואַשיאַק, בעקאַנט אונטער פסעוודאָנים: „קונדעק“ (פשידרעוונאָווסקאַ 8).

דאָס געריכט האָט נעכטען פערמשפט קונדעק אויף 10 חדשים טורמע.

יודיש פאָלקס־טעאַטער זגערזשער נאָם 17

מאָרגען, שבת, דעם 23־טען ד. ח. 2 אַ זייגער נאָכמיטאָג
רעפעראַט
פון בעריהמטען דיכטער און קענער פון דעם גראַנדעל פון דער מענשליכער נשמה
אורקע נאַכאַלניק
דער מיטאַרבייטער פון „פאָרווערטס“, „היינט“, „פאָריזער היינט“, „סעוואַרניאַ“ און „פראַסאַ פאָלסקאַ“ וועמענס ווערק זענען איבערזעצט אויף פערשידענע שפראַכען און זיינע פיעסעס זענען געשפילט געוואָרען אין פערשידענע לענדער. די טעמע איז:
„אויבערוועלט און אונטערוועלט“
האַלט אין שפאַנונג פון אַנהויב ביז׳ן סוף.

1) פערברעכער אויף הויכע פאָזיציעס פון דער געזעלשאַפט.
2) קרימינעלע ליטעראַטור.
3) די פרוי אַלס טרייב־קראַפט צו פערברעכען.
4) פרויען־פערברעכער
5) הונגער...
6) טראַגעדיע פון גנבים־לעבען.
7) קאַטעגאָריעס - פערברעכער
8) סעקסועלע תפיסה־לעבען
9) זעלבסטמאָרדען אין תפיסה.
10) די פרוי...
11) צי ווירקט די תפיסה־שטראָף?
12) צי האָט אַ פערברעכער דעם חוש פון שולד און שטראָף?
נאָכן רעפעראַט רעציטאַציעס פון נאָך נישט פערעפענטליכטע ווערק.
1) אַ־אַלד צווישען גנבים,
2) גנבישער עקזאַמען.
3) קאָנקורענץ צווישען דער גאַסען־פרוי און דעם פערברעכער.
4) דער פרומער גנב
5) דער מענשליכער אינספעקטאָר.

אכטונג פראָווינץ! שבת 6 אוונט אין זגערזש – זאַל „מכבי“ זונטאָג 9 אוונט אין לאַסק.

מאַגיסטראַט טרעט צו צו בויען נייע בנינים פאַר פאָלקס־שולען

דער מאַנגעל פון שול־קלאַסען פיהלט זיך אַמשטאַרקסטען אין צפון־טייל פון אונזער שטאָט, עטליכע שולען אין דער געגענד געפינען זיך אין נישט ענטשפרעכענדע שול־לאָקאַלען, וועלכע זענען אפילו שוין דיסקוואַליפיצירט געוואָרען דורך די שול־מאַכט (אויף ווידאַק 1, זגערושער 70 א. א. וו.) נישט קוקענדיג דערויף וואָס אַלע שול־קלאַסען זענען אויסגענוצט אויף 2 און אפילו אויף 3 זמיאַנעס, קען דאָך אַ בעדייטענדע צאָהל שול־קינדער פון דער דאָזיגער געגענד נישט צוגענומען ווערען אין די שולען צוליב מאַנגעל אין פלאַץ און ווערען איבערגעשיקט אין ווייטע אָפּגעלעגענע געגענדען.

צוליב דעם כאַראַקטער פון דעם צפון טייל פון שטאָט, וועלכע איז נישט ענטשפרעכענד פערבויט, געדיכט בעפעלקערט און בעוואוינט דורך דער אָרימסטער אַרבייטער שיכט, איז נישט פערהאַן קיין מעגליכקייט צו דינגען דאָרט לאָקאַלען, וועלכע מ׳זאָל צופאַסען כאָטש צייטווייליג פאַר שולען, די איינציגע לעזונג פון דער פראַגע איז דעריבער צו בויען שול בנינים אויף פלעצער, וועלכע די שטאָט־פערוואַלטונג בעזיצט.

אין הטכם מיט׳ן פאָרשלאַג פון דער בילדונגס־און קולטור־אַפטיילונג האָט דער פרעזידענט גאַרלעוסקי בעשלאָסען אויפצופאָדערען די טעכנישע אַפטיילונג, אַז זי זאָל צוטרעטען היינטיגעס יאָהר צום בויען אַ שול־בנין אויפ׳ן שטאָטישען פלאַץ אויף כראָברי גאַס און צום פונאַנדערבויען דעם שול־בנין אויף פראַנציסקאַנער 76, אין צוזאַמענהאַנג דערמיט איז אין אינוועסטיציע־בודזשעט אויפ׳ן יאָהר 1937 אַריינגעשטעלט געוואָרען אַן ענטשפרעכענדע סומע אויף דעם דאָזיגען צוועק.

לערנט זיך אַ פאַך!
אויף די פראָפעסיאָנעלע לערן־וואַרשטאַטען פון דער געזעלשאַפט „אָרט“ ווערען אָנגענומען איינשרייבונגען ביי פאָלגענדע פאַכען:
1. מעכאַנישע טריקאָטאַזש־אַרבייט.
2. מעכאַנ[illegible]ע זאָקען־אַרבייט,
3. מעכאַנישע וועבעריי
4. מעכאַניש שפולען.
5. כוויטער־שטריקעריי.
6. הענטשקע־שטריקעריי.
7. פרויען־[illegible] צושניידען
8. וועש־נייהען מיט צושניידען.
9. גזר[illegible] מיט צושניידען.
10. אַנדולאַציע. 11. מאַני[illegible].
געזעלש. „אָרט“, וואָלטשאַנסקאַ 27.

די בעסטע און געזונדסטע זענען די **4 וואַטקאַווע גילזען „OSMAN“**

וועגען אַן עהנליכען פאַל אין די זעלבע בעדינגונגען

א בעגריסונג פאַרן רעצטען „פאַוסטאַנינץ“ פון לאָדזער פרעזידענט און לאָדזער געזעלשאַפט

אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם 74 יעהריגען יאָהרטאָג פון דעם יאַנואַר־אויפשטאַנד 1863 האָט דער פרעזידענט פון שטאָט לאָדז ה׳ גאַדלעווסקי איבערגעשיקט דעם לעצטען אויפשטענדיגער, וועלכער לעבט אין לאָדז, פאָרוטשניק האַרדי, אַ בעגריסונג און 100 זל. אַלס מתנה פון דער לאָדזער געזעלשאַפט.

בעשטראָפט אינדוסטריעלער

פאַר פערהאַלטען אַרבייטער־בייטראַגען פון דער אובעזפיעטשאַלניע

(א) פאַר׳ן סטאַראָסטע געריכט זענען געשטאַנען דער אינהאַבער און לייטער פון פאַבריק אויף שיענקיעוויטש 100 איטור מיכעל און זיגמונד ראָמאַן. עס איז בעת אַ קאָנטראָל פעסטגעשטעלט געוואָרען, אַז די פאַבריקאַנטען זענען שולדיג אין דער אובעזפיעטשאַלניע 7600 זל., וועלכע זענען די אַרבייטער שוין אַראָפּגערעכענט געוואָרען.

איטור מיכאַל, זאָל דערפאַר בעצאָהלען 1000 זל. שטראָף און זיגמונד ראָמאַן 2000 זל. אין פאַל פון נישט בעצאָהלען ווערט די שטראָף זיי פערטוישט אויף אַרעסט.

אַקציע פון די הויז־וועכטער

(א) אין לאָקאַל פון די קריסטליכע פראָפעסיאָנעלע פעראיינען (פזשעיאַזד 34!!) איז פאָרגעקומען אַ זיצונג פון דער צווישען־פעראיין קאָמיסיע פון הויז־וועכטער. עס איז בעהאַנדעלט געוואָרען די פראַגע וועגען נישט האָנאָרירען מצד די הויז בעלי־הבתים דעם אפמאַך, וואָס איז געשלאָסען געוואָרען אויפ׳ן גרונד פון׳ם בעשלוס פון דער שיד־קאָמיסיע, אין איבערהויפט די לאַגע וועלכע האָט זיך איצט געשאַפען אין פאַך. די קאָמיסיע האָט בעשלאָסען, אַז די בעזונדערע פעראיינען וועלען זיך ווענדען אין מיניסטעריום פאַר עפענטליכער שוץ און אין אינערן־מיניסטעריום מיט אַ פאָרשלאַג אַרויסצוגעבען ענטשפרעכענדע פעראָרדנונגען.

עס איז אויך בעשלאָסען געוואָרען פאָרצולעגען דער צווישען פעראיין קאָמיסיע אויסצואַרבייטען ענטשפרעכענדע פונקטען צו דעם קינפטיגען אָפּמאַך וועגען די בעדינגונגען פון אַרבייט און לוין פאַר די הויז וועכטער איז צינז־הייזער אין דער פאַרשטאָט.

עס איז בעשלאָסען געוואָרען אין דער פראַגע צו רופען דעם 7. פעברואַר אַן אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון די הויז וועכטער, כדי צו בעהאַנדלען די ווייטערע שריט פון דער אַקציע

געכאַפט די גנבים

נאָך איידער זיי זענען צוגעטרעטען צו דער אַרבייט

(א) די פאָליציי האָט בעקומען פערטרויליכע ידיעות וועגען אַרויסטרעטען פון אַן אָרגאַניזירטער גנבים־באַנדע, אַ פאַטרול פון געהיים־אַגענטען האָבען זיך אַוועקגעשטעלט לעבען פיעטריקאָווער 37 וואו עס האָט געזאָלט אַדורכגעפיהרט ווערען אַ „שטיקעל אַרבייט“ און גענומען אָבסערווירען. זיי האָבען בעמערקט דעם בעקאַנטען גנב איינברעכער חיים שלמה לאָווער (בערקאַ יאָסעלעוויטש 15) און אברהם יאַקובאָוויטש (לוטאָמירסקאַ 7) אויף דער צווייטער זייט האָט שפּאַצירט כאַטקעל פשיגורסקי, וועלכער זאָל אויך האָבען געהערט צו דער באַנדע, אַלע דריי האָט מען פערהאַלטען, ביי יאַקובאָוויטשען און לאָווערען האָט מען געפונען גנבישע מכשירים, ביי פשיגורסקין האָט מען גאָרנישט געפונען.

דאָס סטאַראָסטע געריכט האָט פערמשפט יאַקובאָוויטשען אויף 3 חדשים, לאָווערען אויף אַ הויז תפיסה, פשיגורסקי איז פריינעשפראָכען געוואָרען.

KINO TEATR MIRAŻ 11 LISTOPADA 16
היינט און פאָלג. טעג!
וואונדערשעהנער פילם אין נאַטירליכע קאָלירען אונטער׳ן נאָמען:
איז שאָטען פון איינזאַמע סאָסנע
אין דער הויפט־ראָלע
SYLVIA SIDNEY
אָנהויב 4 נאָכמ. שבת און זונטאָג—12 בייט.

זאל פילהארמאניע
טעל. 213-84
בילעטען אין קאסע פון פילהארמאניע

וונטאג, ד. 24־טן, מאנטאג, ד. 25־טן, דינסטאג, ד. 26־טן ד.ח. 8,30 אוו.
נאר 3 אויפטריטען פון דער
ווארשעווער פאליטישער שאפקע
„ALE O TEM SZA“ א. נ.
געצויגעס אין די אפישען. | piόra HOFFA.

דאנערשטאג, דעם 28־טען, פרייטאג, דעם 29־טען ד. ח. 8.30 אוונט
נאר 2 אויפטריטען פון בעריהמטען
„WIENER TANZ,“ ווינער באלעט
MINI KLEIN MOSBACH אונטער דער לייטונג פון
כארעאגראפיע ווי אויך קאסטיומען־פראיעקטן פון MINI KLEIN MOSBACH

קאנפערענץ אין דער ציוניסטישער ארגאניזאציע וועגען הכשרה

בעשלאסען צו שאפען א׳אלגעמיינעם פאטראנאט פאר די קבוצים

אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע איז אונטערן פארזיץ פון ה׳ נחמיה וועגמייסטער פארגעקומען א קאנפערענץ געווידמעט הכשרה ענינים.

ה׳ וועגמייסטער רעפעריט וועגען דער לאגע אין די 3 אלגעמיין - ציוניסטישע קבוצים (בילו״ה, „פרודי״, „הסולל״), וועלכע האט זיך בעזונדערס פערערגערט צוליב די פערקלענערטע עליה־ מעגליכקייטען און דער גרויסער ארבייטסלאזיגקייט וואס הערשט אין די קבוצים. עס מוז געשאפען ווערען א׳ אלגעמיינער פאטראנאט, וועלכער דארף אין דער ערשטער רייה זארגען צו געפינען ארבייט - פלעצער פאר די חלוצים, וואס ס׳וועט ערמעגליכען די עקזיסטענץ פון די קבוצים. ה׳ וועגמייסטער טיילט ביי דער געלעגענהייט מיט וועגען דער קאנפערענץ וואס איז אפגעהאלטען געווארען דורך ה׳ יעקב לעשטשינסקי מיט די פארשטעהער פון קבוצים וועגען קאנסטרוקטיווע הילף פאר די קבוצים.

ה׳ רוסקאווסקי רעדט וועגען די נויטווענדיגקייט איבערצופיהרען די חלוצים צו לאנדווירטשאפטליכער הכשרה. אזא פרוב איז איצט געמאכט געווארען און לויט זיין, ה׳ רוסקאווסקי׳ס „איניציאטיוו זענען איינגעארדענט געווארען 12 חלוצים פון קבוץ „הסולל״ אויפן לאנד ביי העלענובעק, עס איז דא א מעגליכקייט איינצוארדענען א גרעסערע צאהל חלוצים ביי עופות־צוכט, אויב עס וועלען געפונען ווערען די נויטיגע מיטלען דערצו.

ה׳ רעד. אוגער רעדט וועגען הכשרה - פראבלעם אין אלגעמיין און בעטאנט, אז ס׳מוז פעראינטערעסירען מיט דער דאזיגער וויכטיגער פראגע די ברייטע יודישע געזעלשאפטליכע קרייזען. עס דארף געשאפען ווערען א׳ אלגעמיינער קאמיטעט, וועלכער זאל זארגען פאר די קבוצים, עס דארף אדורכגעפיהרט ווערען א ברייטע אויפקלערונגס ארבייט.

ה׳ וועגמייסטער מאכט אויפמערקזאם, אז די קבוצים נויטיגען זיך נישט אין פילאנטראפישער הילף. מ׳דארף נאר שאפען ארבייט פאר די חלוצים.

ה׳ טומארקין שלאגט פאר צוצוציהען צו דער ארבייט פאר די קבוצים מענשען פון פערשידענע קרייזען וועלכע זאלען זיך ספעציעל ווידמען דער דאזיגער וויכטיגער אנגעלעגענהייט.

ה׳ זלאטניצקי ווייזט אן, אז ס׳זענען שוין געמאכט געווארען פרובען צוצוציהען נייע מענשען, אבער זיי האבען נישט געהאט קיין פערשטענדניש פאר דער אידעאישער זייט פון דער הכשרה. ס׳דארף געשאפען ווערען אנ׳ארגאן, וועלכער זאל זיך פערנעהמען מיט שאפען ארבייט פאר די חלוצים און האבען די אויפזיכט איבער אלע ענינים פון די קבוצים.

ה׳ ווידאווסקי מאכט אויפמערקזאם אויף די נויטווענדיגקייט צו שאפען שטענדיגע ארבייטס פלעצער פאר די חלוצים.

ה׳ ברזעזינסקי רעדט וועגען די פערשידענע הכשרה פראבלעמען.

פרוי סטאראדווארסקא רעדט וועגען דער נויטווענדיגקייט צו ערמעגליכען די חלוצים צו קוואליפיצירען זיך אין פערשידענע ארבייטס פאכען און ווייזט אן, אז עס זענען איצט דא נייע ארבייטס צווייגען, ווי אין דער מילך־פראדוקציע א.א. מ׳דארף זיך ווענדען צו דער עפענטליכקייט וועגען מיטלען פאר קאנסטרוקטיווער הילף.

ה׳ טעמפעלהאף רעפעריט וועגען די אויפגאבען פון דער הכשרה, וועלכע דארף צוגעפאסט ווערען צו די בעדינגונגען פון דער ארץ ישראלדיגער ווירקליכקייט. די דאזיגע אויפגאבען ווערען בעשטימט דורך די ציוניסטישע אינסטאנצען, ער שלאגט פאר צו שאפען א פאנד פאר קאנסטרוקטיווער ארבייט און מיט דער דאזיגער זאך זאל זיך פערנעהמען א ספעציעלער קאמיטעט לויטן מוסטער פון דער „עזרה־חלוציות״ און אינזש. פראשקער פאדערט אז דער ציוניסטישער קאמיטעט זאל ווידמען מעהר אויפמערקזאמקייט די הכשרה־קבוצים.

ה׳ באכראך רעדט וועגען די פאדערונגען פון די חלוצים צו דער יודישער געזעלשאפט.

צולעצט ווערט בעשלאסען צו שאפען אנ׳אלגעמיינעם קאמיטעט פאר די ענינים פון די הכשרה קיבוצים גלייכצייטיג פערפליכטען זיך די אנוועזענדע צו שאפען ארבייטס - פלעצער פאר די חלוצים וואס וועלען פערטיילט ווערען צווישען די קבוצים: „בילוי״, „פרודי״ און „הסוללי״.

טוריסטען־ רייזעס קיין ארץ־ישראל
אויף פורים און פסח מיט דער שיף „פאלאניא“
אנהויבענדיג פון 17/2 יעדע 2 וואכען, ווי אויך מיט די שיפען דורך טריעסט יעדע וואך
ארגאניזירט די טוריסטען־ אפטיילונג
ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע
שרודמיעסקא 29, טעלעפאן 127-28.
אינפארמאציעס און אנמעלדונגען פון 10 פריה ביז 8 אוונט.

אלגעמיינע פערזאמלונג
פון דער דעמ. פאלקס־יוגענד־ארגאניזאציע

אין לאקאל פון דער יוד. דעמ. פאלקס־פארטיי, איז פארגעקומען די אלגעמיינע פערזאמלונג פון דער פאלקס יוגענד־ארגאניזאציע. די פערזאמלונג עפענט ה׳ אוניקאווסקי, וועלכער רעדט ארום די פאליטישע לאגע אין לאנד און אויף זיין פארשלאג ווערט בעעהרט מיט אויפשטיין דאס אנדענקען פון די יודישע אומגעקומענע קדושים דורך ענדעקעס. ה׳ אוניקאווסקי ווערט גלייכצייטיג געוויילט אלס פארזיצער פון דער פערזאמלונג און פערבעט אין פרעזידיום די פרוי וואלקאוויטש, ווישעגראדזקי, פרל. בייפעלד און אלס סעקרעטאר ה׳ י. גאלדמאן.

דעם טעטיגקייטס - בעריכט גיט אפ ה׳ גאלדמאן. די פאלקס־יוגענד ארגאניזאציע ציילט שוין 200 מיטגלידער. דער לאקאל איז אבער א צו קליינער, מוז מען אונטערנעמען אנ׳אקציע צו פערגרעסערן דעם לאקאל.

דעם בעריכט פון דער ביבליאטעק - קאמיסיע גיט אפ ה׳ אוניקאווסקי, דראמאט־ שען קרייז ה׳ רוואלסקי, ספארט סעקציע ה׳ בערעסטריצקי, רעפערענטען קרייז ה׳ גויפעלד. און קאסע בעריכט פרל. יזעפאוויטש.

אין דער דיסקוסיע איבער די בעריכטען האבען אנטייל גענומען די ה״ה שמואל מינץ, ווישעגראצקי, פרל. צוקערט אוניקאווסקי, פרל. יזעפאוויטש, גאלדמאן, רוואלסקי א. א. צום סוף איז געוועהלט געווארען אנייער ראט פון די ה״ה: ה אוניקאווסקי, ט. יזעפאוויטש, א. ראזען, בייפעלד, מ. גאלדמאן, גארנצארסקי ש. פראנר, ראזענמוטער, מ. שארפהארץ, ג. רעכקע, ש. קליינבארד. פערטרעטער: פ. וויינגאט, מ. גאלדרוסט, מ. אבראמסאן, ריבא שערמאן. רעווידיר - קאמיסיע: ר. זילבערמאן, ע. צוקערט, י. ראזען. פערטרעטער ... מארק, מיראוויק.

דער רעציטאציע־אוונט
פון אברהם וואלפשטאט

אנאווענד פון קינסטלערישען גענוס, פון גוטען שוישפיל איז געווען דער אויפטריט פון אברהם וואלפשטאט.

דער הויפט געוויכט איז ביי איהם דאס שפילען. וואלפשטאט איז קודם כל אקטיאר און דאס איז דאס וויכטיגסטע.

ווען מיר האבען געהערט און געזעהען פון איהם מאניש פון פרץ, האבען מיר עס מיט איהם צוזאמען איבערגעלעבט, מיר זענען מיט וואלפשטאטן מיטגעגאנגען איבער די געסלעך פונם אלטען יודישען שטעטעל, צוזאמען געזעהען די אלע פלאסטישע בילדער און געשטאלטען, וואס פרץ האט אזוי מייסטערהאפט אונז געוויזען אין מאניש. אין די אלע זאכען לעבעדיג, פול טעמפעראמענט, כאראקטער, וואלפשטאט איז דער מייסטער פון פנים, פון אויסדרוק, פון גרימאס.

ערגער איז ער געווען אין זיינע אייגענע זאכען, ווייל זיי זענען פון ביליגערען אינהאלט פון וועלען געפעלען משה׳ן פאר אזא ארטיסט ווי וואלפשטאט, דער תלמוד פון דוד העחמאן אין זיין אויפפיהרען פרצ׳ן האט ער פול שטענדיג בעשטעטיגט, טאר זיך נישט אראפלאזען צו געפעלען די גאס. דער קינסטלער דארף ווירקען אויפצוהויבען דאס פובליקום צו זיך און דערמיט געוויינען זיי פארן בעסערען געשמאק און נישט אראפלאזען זיך און צו פערביליגען און קאליע מאכען דעם גוטען איינדרוק פון יענע ווערק, אין וועלכער עס איז דא קינסטלערישער גענוס.

אברהם וואלפשטאט דארף אין דעם אלעם געדענקען, ווייל עס איז באמת א שאד, אז א גוטער ארטיסט זאל זיך בירים איבערפיהרען מיט ביליגען רעפערטואר. אין אלגעמיין איז דער אוונט געווען פון גרויסען קינסטלערישען גענוס צו דער צופרידענהייט פון גרויסען עולם.

ח. ל. פ—פ.

Dr. med. L. Berman
צעגעלניאנא 15 טעל. 149-07
ספעציעל־ארצט פאר מענער · שוועכע-בעהאנדלונג און סעקסועלע בעראטונג
נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אוונט.
זונטאג פון 9—1 פארמיטאג
פאר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע־פרייזען

1־טע לעטשניצע
מיט שטענדיגע בעטען
פאר כירורגיע פון ציינער, קיהן־באקען און יאסלעס
פון Dr. med.
Sadokierski
פיעטריקאווער 56, טעל. 129-77.
עמפפאנגס־שעה׳ן פון 9 פריה ביז 12 ביינאכט.

Dr. med. H. LUBICZ
ספעצ. פאר הויט ווענערישע קראנקהייטען און מענער־שוועכע
האט זיך איבערגעצויגען פון ציגעל־נאס 7 אויף
69 פילסודסקיעגא 69
(ר׳ג נארוטאוויטשא) טעל. 141-32
נעהמט אן פון 8—10 פריה, 12—2 און 5—8 אוו.
זונטאג און חגאות פון 9—11 פריה.

ווער איז ער?

גאלעריע טיפען פון בעקאנטע לאדזער פערזענליכקייטען

— 5 —

דער פאלקס־מענש

מ׳זעהט איהם נישט אין שטיבעל, נישט אין דער מקוה, פאהרט נישט צום רבי׳ן, און דאך איז ער א פאלקס־מענש, אהן „פאלק״ ריהרט ער זיך נישט. ער איז נישט קיין פאליציאנט, און דאך קערעוועט ער מיטן ראד־פערקעהר. ער האט נישט קיין האנדעלס־פאטענט, און דאך בענעמט ער זיך מיט קליינהאנדעל. ער איז נישט קיין בעקער, נישט קיין שניידער, נישט קיין טישלער, האט נישט קיין האנדווערקער־קארטע, איז נישט קיין מיטגליד פון קיין צעך און דאך איז ער א גוטער „האנדווערקער“, ער איז נישט קיין רב, האט נישט קיין היתר הוראה און דאך איז ער א פסקן אין אלע דינים. ער איז זעהר אנ׳אירדעלער מענש, און דאך האלט ער זיך אין איין „סאנדזישען“, גאנצע טעג זיצט ער אין די סאנדים, די לעצטע צייט איז ער געווארען א ליבהאבער פון באקס. ער האלט זיך אין איין באקסען: אמאל „באקסט“ ער זיך אויף פאמארסקא 16 און אמאל אויף פאמארסקא 18.

אב—נעק

דער ענטפער־קופאן געפינט זיך אויף דער ערשטער זייט פון היינטיגען „נ. פאלקסבלאט“

דער 4־טער פון אונזער סעריע „ווער איז ער?“ בעדייט

דעפוטאט לייבעל מינצבערג

געטראפען האבען פאלגענדע לעזער:

רשימה פון די טרעפערס

סאניע לערמאן, סטארעלניאנא 2. מענדעל שמידט, פולנאצנא 16. אהרן ראקישאוויטש, קילינסקיעגא 40. אליהו בערקענפעלד, וואלבארסקא 25, יוסל זלאטניצקי, דווארסקא 23. ראכמילעק ביאליסטאצקי, נאוואמיעסקא 21 שמעון פשאטאווסקי, נאווראט 40. וואלף באשיסטא, קיליסקיעגא 104, איזראעל אקכענהענדלער, 11 ליסטאפאדא 14 סאניא מאראדייקא, זגערזשער 80. פישעל האמבורגער (אנדזשעיעוו). יעקב יודזעוויטש, זגערזשער 20. נתן בולווא, וואולטשאנסקא 61. קלמן טערקעלטויב, בזשעזשינער 4. רבקה האמבורגער (אנדזשעיעוו). אריה פאזנאנסקי זגערזשער 80. אהרן פי נאוואמיעסקא 4, משה האלע גלובנא 58. הענעך רעדליך, בערנער־פלאץ 3. לובא טאובע, בזשעזשינער 79. לוטקא לעשטשינסקא, בזשעזשינער 79. כת גמזו. 11 ליסטאפאדא 28. יחיאל גערטנער, מיצקעוויטשא 1. מאניעק ראזענטאל, נאוואמיעסקא 34. ה. גאלדלוסט, פעטריקאווער 131. איצעק פיליפ, זאווישא 7. משה האללע, פאמארסקא 92. אורי ראזענצווייג, וואלבארסקא 35, פייגע זאלצבערג, זאווישא 7, סאלא פילצער, קרוטקא 13. מאטל רובינשטיין, לאגעוויצקא 4. העלא דימאנט, צעגעלניאנא 20. יואל און משה קאהן, קאמיענא 20. שמחה וואלכמאן, פילסודסקיעגא 50. דוד אייזיק פראכאווניק, זגערזשער 5. ראובן הענדל ש, קאמיענא 1. פסח פיינשניידער, זאכאדניא 68. יחיאל בלאפארב, זגערזשער 55. שלמה הארעוויטש, בזשעזשינער 21. פאלא גארפינקעל, אל. 1. מאי 37. שלאמעק אוילענבערג, זגערזשער 62. משה אוילענבערג זגערזשער 62. אליעזר פוקס, וואלבארסקא 19. עדזשא אבאמאווסקא, פעטריקאווער 8. אליהו לעווין, פעפער־גאס 22. יצחק סעניאר, פולנאצנא 5. מרים געלקאפ, פראנציזשקאנער 44. בראניע זאלצשטיין, קילינסקיעגא 15. סאלא בליסקא, פאמארסקא 14. ישראל בירנבוים, פילסודסקיעגא 26. ראכל לייטמאן, זגערזשער 38. מאניע דזיאלאשינסקא, זגערזשער 38. משה האלפערין, סטאדאלניאנא 10. משה ווארשאווסקי, צעגעלניאנא 39. אברהם קינרוס, שטערלינגא 12. יוזשא פרישמאן, קילינסקיעגא 57. מערע ראזענמאן, שרודמיעסקא 52. סאלא לאנדוי, פילסודסקיעגא 17. סאלא באזשיקאווסקא, בזשעזשינער 17. אידל גאלדשטיין, פעפער־גאס 20. עקיבא גאלדשטיין, זשידאווסקא 11. יוסף פעלדמאן, זשידאווסקא 24. העלא שטראזבערג, פעטריקאווער 21. יצחק בארענשטיין. קילינסקיעגא 23. יצחק שמידע, 11 ליסטאפאדא 20. שיינדעל אוילענבערג, פאמארסקא 25. ליפע וואלמאן, פולנאצנא 20. יאקוב טענצער, פולנאצנא 12. גוטשא ווילדער, זאווישא 37. מאניא ראטענבערג, פולנאצנא 25. שמחה בונם זשולטי, סמארי רינעק 10. משה שנאפס, באזארנע 9 א משע ליוב (נאמען נישט לעזבאר) זשידאווסקא 12. ב. גליק, פיעפשאווא 15. יאדזשא לאסמאן, צעגעלניאנא 15. בנימין שענקער, שרודמיעסקא 82. סאלא בליטענטייל, פעטריקאווער 116. משה טורקא, אלעי 1. מאי 15. אברהם זאקס, נארוטאוויטשא 30. גיטעל קרישטאל, לאטנישא 23. מארעק לאנדוי, נאוונע זארזשעווסקא 4. גבריאל גרויסמאן, (אלעקסאנדער) קאשטשעלנא 12 אלטער ווישניעווסקי, יאקובא 12. העלא בענקעל, וואלבארסקא 27. משה מאליניצקי, מלינארסקא 11, אברהם זשולטי, זשידאווסקא 10. לעלא לאנדגארטען, אנדזשעיא 23, נתן וואקסמאן פעפער גאס 8, חיים פידרא, צעגעלניאנא 23. רייזעל ראפאלאוויטש, וואלבארסקא 39. מאטעל קאפלאן, קאמיענא 9. שרה הערשליקאוויטש, שענקעוויטשא 9. אלתר גיעזגאנאווסקי מארישינסקא 34. פישל נארדמאן גדאנסקא 18. פרל. פרענקעל פאלודניאווא 18. א. דאווידאוויטש זגערזשער 20 מאריץ ראזענטאל, שרודמיעסקא 8, דוד יאקובאוויטש, פאמארקא 24. יוסף גאלד פארב פראנציזשקאנער 30. צעליבא ראזענצווייג צעגעלניאנא 11. יעקב בוכשרייבער, דאלנא 32. ראכמיל גיימאן, צעשעלסקא 20. מיבאל זלמי פילצער, שרודמיעסקא 30. פראניע טעמפעלהאף פראנציזשקאנער 34. יששכר לעווקא וויטש, בזשעזשינער 57, ש. ערדיכאנסט זגערזשער 80, יצחק קארפ נאוואמיעסקא 24, אהרן טובמייער, מלינארסקא 20 סענדער פאכמאן, מיצקיעוויטשא 3. יעקב שערמאן קאמיענא 14, אליהו בארטמאן פארזשעמשנא 15. פאוועל פויערשטיין, 11 ליסטאפאדא 56. חיים מייערפעלד אגראדאווא 12. פעלא וועלאמאן, סקווערנאווא 18. דבורה וויסער, בזשעזשינער 3. נתן יאקובאוויטש, נאוואמיעסקא 15. סאלא ראזענטאל, יעראזאלימסקא 7. מארעק הערש קאוויטש, פאמארקא 53, שמחה בונעם קליינמאן, ריבנא 18. הערשעל זשולטי, סטאדאלניאנא 10. שרה אקסענהענדלער, דאמבראווסקא 15, שלמה יאקובאוויטש, זאוואדזקא 46, לאלא ביאלאריבסקא זאכאדניא 49, לייב שטיין, יעזשיענא 20. משה ציטבאלסקי, פלאץ קאשטשעלני 6.

יאסעל ראמאנקעוויטש זגערזשער 88, בער גאלדשמידט, אלעי 1־טער מאי 12, רוזשקא גאלעף, זגערזשער 18, אלא קרוויזע, קיליגסקיעגא, 89. חיים אפאטאווסקי, לימאנאווסקיעגא 4. מאלא רוזעצקא, פאמארסקא 4. ברוך לאסמאן, פארזשעמשנא 6. רחל גאלדקראנץ, צעגעלניאנא 35. חאמעל גאלדבערג, זאכאדניא 10, ישראל פייבושאק, מיעלטשארסקיעגא 21, משה גראסמאן, 11 ליסטאפאדא 58. ישראל סילמאן, לוטאמירסקא 40. יעקב לעפקעל, גדאנסקא 18. יוסף גנאט פאלודניאווא 11. י. ארדיכאנס, פיעטריקאווער 69. מאניעק דעסאו, קילינסקיעגא 42, שמערעל גאנין, פיעקארסקא 3. ל. שפילבערג, לעגיאנוב 9, אנדזשא אבראמאוויטש פאמארסקא 32, אליהו פראשקער בזשעזשינער 41. אלטער הערש ראטמאן, זשידאווסקא 34. מ. שנור, פילסודסקיעגא 57. משה בראצקי זאכאדניא 13. יעקב יוסף פעלדמאן, פיעטריקאווער 25. משה וויגאנסקי, פעפער 10. פאלא וואדאש, בזשעזשינער 14. לייב בארובקא, פיעטר קאווער 25. משה מאלערמאן, זשעראמסקיעגא 54. רחל בעראווסקי, קילינסקיעגא 46. יעקב מינץ, קאמיענא 1. יעקב הערשקאוויטש, זאווארזא 39. בנציון פרידלאנד, שאפעגא 2. פ. ראווסקי, קילינסקיעגא 143. משה בואלער, בזשעזשינער 79. יוסף האניג זאכאדניא 12. לאלא געלבארט, קילינסקיעגא 15. גודעס, פראנציזשקאנער, 28. אברהם קארעק, זשידאווסקא 15. שרה טייטעלבוים, זאקאנטנא 22. זיגמונד גרובשטיין, שטערליגא 14. נאטעק זשעלאנקא, 11 ליסטאפאדא 6. לייבעל שטאטלענדער מלינארסקא 13. משה קרייצמאן פאלודניאווא 25. מרים טעמע מיאדעק, פאלודניאווא 12. משה וויסבערג, וועסאלא 12 פערל זעליגמאן, פלאץ קאשטשעלנא 6. שלמה סירעצקי לאטנישא 3. בנימין ליפסקי פיעטריקאווער 88. יצחק משה מיאדעק, מלינארסקא 2, אברהם אבבע, דאלנא 12. ב. ראטמאן, צעגעלניאנא 21. מרדכי יאנקעלעוויטש, פלאץ וואלנאשטשי 7, צעשי ראזענבוש, 11 ליסטאפאדא 14 משה אוערבאך, פילסודסקיעגא 24. דוד הערש בזשעזשינסקי, לימאנאווסקיעגא 14 מענדעל ווינער, בזשעזשינער 21. דוד זילבערבערג, דרעוונאווסקא 42. חיים ראדאמסקי, נאוואמיעסקא 30. ישראשאנאווסקי, סלאוויאנסקא 18. שמואל גרונדשטיין, זאווישא, 23. איזיק בערנאווסקי זשידאווסקא 23. קלמן דיאמענט, פיעטריקאווער 286. מרדכי גאלדמאן, זגערזשער 12. יצחק מענדעל קוטשינסקי, לימאנאווסקיעגא 19. בעלא בינקע, מלינארסקא 4. דוד פארזענצקי לעגיאנוב 33, פייוועל סימעל, לימאנאווסקיעגא 9. מאיר אפענהיים, דרוקארסקא 3. עווא וואלף פאמארסקא 81. יחיאל רובינשטיין, גדאנסקא 19. פראנ א אשעראוויטש, פאלודניאווא 6. אברהם פוטקיעוויטש, פראנציזשקאנער 38, נחמן פינקעלשטיין, וויסאקא 38. אברהם מאנצארזש, פאמארסקא 87. מיעטעק קאפלאן, אלעי 1־טער מאי 4. הערשעל עלענצוויג, דרעווגאווסקא 5. אברהם פאזשענטשעווסקי, זגערזשער 36. חיים דוד בענעדיקט, שרודמיעסקא 14. איזאק ווילנער מארושינער 2. יוסף בורע, זאכאדניא 21, משה הערצאג, פיעטריקאווער 26. ברכה שידלאט, זגערשער 15 דיכה גראנעק וואלטשאנסקא 43. יוסף באהם, צעגעלניאנא 14. יחזקאל וויינבוים, פולנאצנא 13. שמחה ווענגער פילסודסקיעגא 10. ג. ערדיאסט, פאמארסקא 23. דארא פוקס, פיעטריקאווער 82. דוד קאפעלאוויטש, בערעק יאסעלעוויטש 13. לאה פארזענצקי פאמארסקא 24. דוד פאקענטרעגער, פיעטריקאווער 167. יעקב דוד באלל, נאוואמיעסקא 18. משה דימאנט סמארי רינעק 13. ב. רובינשטיין, פיעטריקאווער 17. שמחה מאנטאג, ניי־זארזשעווסקא 18 איצעק הערשקאוויטש, קילינסקיעגא 7, יוסף פינק זגערזשער 10. בערל אייזענבערג, בזשעזשינער 47. שמחה פרידע, קילינסקיעגא, 223. מאטעק בעלפער, זשידאווסקא 2. יצחק ריפשטיין, זאכאדניא 51, נח פארעק, גדאנסקא 14. גענוא צוקער, מלינארסקא 16. דבורה יאסקאוויטש. זאכאדניא 66, דוד וויטענבערג, זגערזשער 16, יחיאל שטשופאק, פאמארסקא 59. בערל מארקאוויטש, אלעי 1 מאי 15. ד. גלובטשינסקי, אגראדאווא 5. עדזשא זילבערבערג. בזשעזשינסקא 14. יאקוב ראזענצווייג. פולנאצנא 9. לייביש קופפערבלום, טאקארזשעווסקיעגא 46. ראובן בוגייסקי, קאמיענא 15. מאניושא מינץ, זגערזשער 12. חיים בענדקאווסקי, פאמארסקא 8, פעלא פוקס, מיצקעוויטשא 9. יעקב רענטשינסקי נארוטאוויטשא 23. פייוועל בוגייסקי, שרודמיעסקא 71. אלימלך גייהויז, שענקעוויטשא 62. חנה מאשקאוויטש. זשידאווסקא 24. משה וואלף עפשטיין בזשעזשינער 43. גומשא בלאס, נאוואמיעסקא 2. לעאן רובין פיעטריקאווער 64. ח. זשולטי טראגוטא 11, אברהם ארנער לעגיאנוב 33, משה פיגלוש, מיעלטשארסקיעגא 7. חנה מאפערמאן, זאגארזקא 49. אבראם רובין, שענקעוויטשא 9. רחל האבערגריטץ אבלעגגארסקא 3, פייוועל פיוולאוויטש, לעגיאנוב 9, גרשון סאמבורסקי, זגערזשער 28. זלמן רוימאן, דרעוונאווסקא 3ת, שלום דרעסלער ציגעל גאס 38, מ. וויסבערג סקלאדאווא 33.

* * *

זוכה בגורל איז געווען

קלמן דיאמענט (פעטריקאווער 286)

וועלכער האט בעקומען א פרעמיע א בוך „די געשיכטע פון יודען אין פוילען“ פון ש. הירשהארן. אפצונעהמען אין אדמיניסטראציע פון „נייעם פאלקסבלאט, זונטאג, דעם 24־טען ד. ח. פון 12 ביז 1 מיטאג.

קיין ארץ־ישראל
דורך טריעסט און קאנסטאנץ.
אויספלוג קיין וויען
19 — 29 יאנואר 1937 זל. 130
פעקלעך קיין רוסלאנד
פינקטליך און שנעל
ערלעדיגט
דאס וועלט־רייזע־ביורא
Union Lloyd
42 פיעטריקאווער 42
טעל. 107-87.
אכטונג! ווער ס׳וויל, אז די מצות אויף פסח קיין סאוויעט־רוסלאנד זאלען אנקומען צו דער צייט, דער זאל שוין זיך פערשרייבען אין „אוניאן לויד“ פיעטריק. 42.

וואַרשאַווער פּאָליטישע „שאַפּקע“ אין לאָדז

ווי מיר דערוויסען זיך האָט די דירעקציע פון פיל-האַרמאָניע צוגעגרייט אַן'איינגענעמע איבעראַשונג. אין די נאָהענטסטע טעג קומט צו אונז קיין לאָדז פון דער הויפּט-שטאָט די אויסגעצייכנטע פּאָליטישע „שאַפּקע“ אונטערן נאָמען „אָבער וועגען דעם שטיל“... און וועט אַרויסטרעטען זונטאָג דעם 24, מאָנטאָג דעם 25 און 26 יאַנואַר האַלב ניין אָוונט אין פילהאַרמאָניע.

אין דער דאָזיגער שאַפּקע וועלען אונזער לייענער זעהען אַ רייה אויסגעצייכנטע געשטאַלטען פון דער פּאָליטישער, וויסענשאַפטליכער, געזעלשאַפטליכער און ספּאָרט-וועלט. די שטאַרקע און שניידיגע סאַטירע פון בעקאַנטען וואַרשאַווער ה' האַף האָט אַראָפּגעריסען דאָס וואַרשאַווער פּובליקום און איצט מאַכט די „שאַפּקע“ אַנ'-אַרטיסטישען טורנע איבער פּוילען און האָט ערפאָלג בייַ אַלע אָנהענגער פון וויץ און סאַטירע.

אויך בייַ אונז וועט די שאַפּקע און די אַרטיסטען בעוואונדערט ווערען דורך דעם גרויסען פּובליקום.

בילעטען זענען שוין צו בעקומען אין פילהאַרמאָניע.

דריטער גרויסער סימפאָנישער קאָנצערט פון דער געז. „קולטור-ליגע“

די סימפאָנישע קאָנצערטען, וועלכע עס האָט לעצטענס איינגעאָרדנט אין פילהאַרמאָניע די געז. „קולטור ליגע“ זענען שוין געוואָרען אַ שם דבר. דער שטורמישער דערפאָלג און די בעגייסטערונג, מיט וועלכער די פול-געפּאַקטע אודיטאָריעס האָבען אויפגענומען די אויספירער פון די קאָנצערטען בעווייזען ווי נוצליך און נויטיג עס איז דער אויפטו פון דער געז. „קולטור-ליגע“ צו געבען אַזעלכע מוזיק קאָנצערטען אין אונזער שטאָט. אגב, זענען דאָס בכלל די איינציגע סימפאָנישע קאָנצערטען אין לאָדז. די געז. „קולטור-ליגע“ אָרדענט דעריבער איין דעם דריטען גרויסען סימפאָנישען קאָנצערט זונטאָג דעם 24 יאַנואַר 12 בייטאָג אין פילהאַרמאָניע אונטער דער ליטונג פון פּראָפ. רידער מיט אָנטייל פון לאָדזער סימפאָנישען אָרקעסטער און בעריהמטען פאָלקס-כאָר בייַ דער געז. „קולטור-ליגע“. סיי די אויספיהרער, סיי דאָס פּרעכטיג צוגעקליבענע פּראָגראַם גיבען די גאַראַנטיע, אַז אויך דער קאָנצערט וועט פערוואַנדלט ווערען אין אַ גרויסער קינסטלערישער אַטראַקציע און וועט פערשאַפען אמתן נחת רוח די צוהערער.

פון די פוילישע טעאַטערס

אין שטאָטישען טעאַטער ווערט היינט 8.30 אָוונט און מאָרגען 8.30 אָוונט געשפּילט „נאַץ וו' גראַנד האָטעלו“. שבת 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג — „פרידריך ווועלקי“ מיט לודוויק סאָלסקי אין דער הויפּטראָל.

— אין טעאַטער פּאָלסקי ווערט היינט און מאָרגען 8.30 אָוונט געשפּילט „משאַרויאַנצי כלאַפּיעץ“ מיט טאַלאַ מאַקעווישובנאַ אין דער הויפּטראָל.

— אין פּאָפּולאַרני טעאַטער ווערט היינט און מאָרגען 8.30 אָוונט געשפּילט „איך משוואַראַ“.

טעאַטער, מוזיק און פערוויילונג
(קאָמוניקאַטען)

גרויסער פּרעמיערע פון רעציטאַציע און שוישפּיל אין פילהאַרמאָניע

שבת 12 אַ זייגער פאַ מיטאָג קומט פאָר אין פילהאַרמאָניע דער צווייטער רעציטאַציע - אויפטריט פון בעוואוסטען אַרטיסט - רעציטאַטאָר אברהם וואָלפשטאַט.

דער רעציטאַציע - אָוונט פאַריגען זונטאָג האָט צוגעצויגען אַ גרויסען עולם און דאָס האָט בעוואויגען דער דירעקציע פון פילהאַרמאָניע איינצואָרדנען אַ צווייטען מאָל דעם רעציטאַציע - אויפטריט פון אברהם וואָלפשטאַט.

עס איז כדאי צו בעמערקען, אַז אברהם וואָלפשטאַט טרעט אויף אין אַ גאַנץ נייעם פּראָגראַם.

יאָהאַן שטראַוס אין לאָדז

אין פילהאַרמאָניע-זאַל וועט זונטאָג דעם 31-טען יאַנואַר פאָרקומען אַנ'אָוונט פון וואַלסען אונטער דער פערזענליכער דירעקציע פון יאָהאַן שטראַוס.

יאָהאַן שטראַוס, דער ריז פון מוזיקאַלישען וויין וועט ענדליך אַרויסטרעטען אין לאָדז. דאָס איז אַזאַ סענסאַציע ווי למשל, סוואָלט אַרויסגעטרעטען טאָסקאַניני. איטער און דער צווייטער זענען אומפערגלייכליכע מייסטערס אין פיהרען גרויסע אָרקעסטערס. אַ סענסאַציע איז געוועזן ווען יאָהאַן שטראַוס האָט אויף זיין יובילעאום פאַר אַ 60-טויזענט קעפּיגען פּובליקום דיריגירט מיט אַן אָרקעסטער פון 1000 בעדייטענדסטע מוזיקער אין וויען.

יאָהאַן שטראַוס וועט פיהרען דעם אָרקעסטער אויפן קאָנצערט אין פילהאַרמאָניע. זונטאָג דעם 31 יאַנואַר.

ראַדיאָ-פּראָגראַם

פרייטאָג, דעם 22-טען יאַנואַר 1937

6.33 גימנאַסטיק, 6.50 מוזיק (פּליטען), 7.15 ידיעות, 7.35 פּוילישע לידער (פּליטען), 8 אודיציע פאַר שולען, 11.30 אודיציע פאַר שולען, 11.57 צייט-סיגנאַל, 12.03 קאָנצערט, 12.40 ידיעות, 12.50 שמועס, 1 פּליטען, 2.57 לאָדזער בירזע, 3 ווירטשאַפטליכע ידיעות. 3.15 רעקלאַמע - קאָנצערט, 3.45 פּליטען, 4.15 שמועס מיט קראַנקע, 4.30 לייכטע מוזיק (פּליטען), 5 רעפעראַט. 5.15 צוויי סערענאַדעס, 5.50 אַקטועלער שמועס, 6 ספּאָרט-ידיעות, 6.04 ראַטגעבער פאַר ספּאָרטלער, 6.20 מוזיק (פּליטען) 6.50 פּאָפּולערער שמועס, 7.20 לידער קאָנצערט, 7.35 פראַגמענטען פון אָפּערעס, 8 מוזיק. שמועס, 8.15 סימפאָנישער קאָנצערט פון וואַרשאַווער פילהאַרמאָניע (בעת דער פּויזע ידיעות, שמועס) 10.30 סקעטש, 10.35 טאַנץ-מוזיק.

שבת דעם 23-טען יאַנואַר 1937

6.33 גימנאַסטיק 6.50 מוזיק (פּליטען). 7.15 ידיעות, 7.25 אינפאָרמאַציעס 7.35 מוזיק, 8 אודיציע פאַר שולען, 11.30 לידער, 11.57 צייט-סיגנאַל, 12.03 מוזיק, 12.40 ידיעות, 12.50 פּליטען, 2.30 הערשפּיל פאַר קינדער, 3 ווירטשאַפטליכע ידיעות, 3.15 רעקלאַמע-קאָנצערט, 3.40 פרעהליכע פירטעל שעה (פּליטען), 4 אָנגענעהמע מעלאָדיעס (פּליטען), 4.15 פּאָפּולערע מעלאָדיעס, 5 סאָליסטען קאָנצערט, 5.50 איבערזיכט איבער די נייעסטע אויסגאַבען. 6 אַקטועלער שמועס, 6.10 ספּאָרט ידיעות, 6.35 — קאַרנאַוואַל גלאָקען" (פּליטען), 6.50 אַקטועלער שמועס, 7 אודיציע פאַר פּאָלאַקען אין אויסלאַנד, 8.30 ליטעראַרישע נייעס, 8.45 אָוונט-ידיעות, 8.55 איבערבליק, 9 פערוויילונגס - מוזיק פון איטאַליען, 10 „פרעהליכע סירענע, 10.30 קאָנצערט, 11.30 קאָנצערט אויף פערלאַנג.

דער ראַבינאַט זוכט:

הינדא אסתר הירשבוים, די פרוי פון יעקב יוסף, ן הירש גדלי' לעשטשינסקי.

די דערמאָנטע פּערזאָנען דאַרפען זיך מעלדען אין אַבינאַט פון 1 ביז 3 וועגען וויכטיגע ענינים.

ייערליכע ערעפנונג פון לעזע-זאַל ביי ער רעוויזיאָניסטישער פּאַרטיי אין לאָדז

מאָרגען שבת קומט פאָר אין לאָקאַל פון הצה"ר מאָניושקי 3) די פייערליכע ערעפנונג פון לעזע זאַל ראַייניגט מיט דער אינאויגוראַציע פון דער קולטור-ביוט. אין דער דערעפנונג נעמט אַנטייל דער גאַנצער ד פון הצה"ר ווי אויך די איינגעלאַדענע געסט.

אחד-העם אָוונט אין „תרבות“

אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן 10-טען יאָרטאָג נאָכן יט פון דעם גרויסען העברעאישען שרייבער און פילאָ- אחד-העם, אָרדענט איין די לאָדזער אָפּטיילונג פון תרבות" (פּאָלודניאָווע 7) מאָרגען מוצאי שבת 8.30 ונקטליך אַנ'אָוונט געווידמעט זיין אָנדענק. אין פּראָ-ראַם איז פאָראויסגעזעהן: רעפעראַטען איבער דעם לע-ן און שאַפען פון אחד-העם — די ה"ה ד"ר ה. בערלאַס ן מזר, צבי רונדשטיין. פראַגמענטען פון אחד-העם'ס ערק — ה' י. פאַזנאַנסקי און רעציטאַציעס אויסגעפירט ורך דעם ה' י. גראַבאָוויעצקי. חברים און סימפּאַטיקער ערען געבעטען צו קומען פּונקטליך. איינגאַנג פריי.

אורקע נאַכאַלניק טרעט אויף מיט א רעפעראַט אויף זגערזשער 17

די דירעקציע פון טעאַטער זגערזשער גאַס נומער 17 איינגעלאַדען דעם מחבר „אורקע נאַכאַלניק“ אויף 'איינציגען רעפעראַט שבת דעם 23-טען ד. ח. פּונקט 2 ייגער נאָכמ. „אורקע נאַכאַלניק“ וועט אויפטרעטען ן זיין רעפעראַט אויף דער טעמע „אויבערוועלט און נטערוועלט“, וועלכער האָט פאַריגען פרייטאָג אין פיל-אַרמאָניע צוגעצויגען אַ קאָלאָסאַלען עולם.

דער רעפעראַט איז אינטערעסאַנט דערמיט, וואָס עס רט דורכן פּרעלעגענט אַרויסגעפיהרט אַ גאַלעריע פון רשידענע אונטערוועלט - טיפּען, וואָס עס איז פאַרן הערער זייער טשעקאַווע.

עקסטרא טעלעגראַם!!!

דאָס גרעסטע געווינס פון 10-טען טאָג 4-טע קלאַס פון דער 37 מלוכה-לאָטעריע

100.000 זל.

אויף נומער 5696

איז געפאַלען אין דער גליקליכער קאָלעקטור פון

גוטמאַן צווייגהאַפט

רזשגאַווסקא 1 (גייערס מאַרק)

גליקליכע לאָסען צו דער 1 קלאַס שוין צו בעקומען! כל הקודם זכה!

Ulgę w ciężkiej doli bezrobotnych przyniesie każdy grosz, złożony na Konto PKO Nr. 70.200 Pomoc Zimowa.

ציהונג פון מלוכה-לאָטערי
4-טע קלאַס — 12-טער טאָג

75.000 zł. — 19568 37044
10.000 zł. — 183542
5.000 zł. — 58265 68587 77318
2.000 zł. — 1365 9712 10352 15512 37439 45689 57297 57297 63243 89847 102663 105297 111494 122671 147100 194263
1.000 zł. — 2958 7584 8026 12504 15275 18927 18922 19851 20005 22879 28869 31892 33211 33452 49189 49185 53316 53637 65398 66534 68310 75199 75199 90558 92147 106279 114581 116297 117855 133236 133994 136452 148559 161170 183988 184685

Wygrane po 200 złotych

205 304 85 485 561 702 40 57 1164 254 412 49 607 806 86 2257 509 783 857 916 65 3001 138 470 9 552 631 822 4000 10 118 40 224 357 479 613 931 5056 120 40 233 46 359 462 540 669 805 87 6259 409 750 863 92 942 93 7156 434 41 937 48 8045 386 9388 505 25 62 78 634 69

10116 457 80 81 510 97 723 844 917 11072 570 91 12008 79 136 81 335 492 699 788 826 13060 190 217 45 314 54 406 734 939 14008 46 170 304 30 456 808 62 15031 5 66 164 233 317 60 459 599 648 96 764 968 16129 218 360 473 516 941 82 17017 101 7 53 291 476 501 55 610 41 844 948 18378 625 872 928 70 19049 253 512 21 61 857.

20010 78 81 123 44 229 91 310 456 95 770 21062 133 62 310 33 86 685 716 955 22172 93 350 75 452 538 722 62 4 95 23256 71 470 82 548 88 658 87 771 3 846 95 24094 197 417 593 680 818 85 25014 38 73 145 288 525 601 701 943 26010 11 4 271 311 411 72 529 725 808 93 88 27358 92 572 654 87 733 7 44 7 854 917 28273 337 608 732 54 902 57 29041 8 237 55 318 25 64 83 510 612 717 909.

30203 313 630 91 723 453 31094 126 383 484 530 756 858 931 32162 246 499 525 629 747 817 49 902 33178 258 406 60 528 706 823 32 950 34314 425 732 876 981 35003 48 73 210 316 61 618 846 949 63 79 36211 416 516 816 18 27 64 37298 338 532 680 747 949 38009 40 44 7 239 459 639 801 39132 76 252 90 394 406 37 47 766 942 961.

40123 530 774 85 834 929 41022 4 76 133 80 260 301 419 628 703 879 42247 356 701 939 45 43031 205 35 387 416 69 690 961 44252 313 400 57 776 80 815 78 84 45025 330 490 513 654 762 69 87 882 95 954 46094 143 226 535 55 84 806 942 47066 189 399 448 504 726 809 903 61 48084 185 537 633 712 24 35 982 49030 139 475 78 542 832 43 986

50131 493 621 58 900 51163 278 315 19 32 434 52145 297 322 441 87 573 79 718 28 73 802 950 53009 49 301 6 486 676 808 40 904 25 54003 157 216 967 87 55028 34 35 57 407 31 523 66 621 710 46 90 841 920 44 51 56068 78 223 85 339 584 692 57137 202 8 33 376 86 585 783 98 832 45 58265 470 611 706 815 929 47 59047 70 122 55 60 400 21 34 526 657 710 912.

60044 194 274 301 38 536 990 61000 37 132 215 98 756 851 73 62088 170 213 435 558 713 827 950 63333 79 443 74 614 708 72 86 886 88 941 64008 150 491 94 564 95 681 90 708 900 62 92 65060 113 270 467 712 47 821 66031 164 213 20 420 86 58 4631 47 937 67031 39 164 258 341 95 547 96 672 789 812 68049 85 210 13 24 39 46 55 381 426 86 582 700 828 900 69078 134 364 84 428 544 716 896 921 33 85.

70078 98 116 88 202 374 94 817 71359 560 615 75 87 787 827 59 72075 182 286 98 821 951 96 73300 74139 95 357 94 456 582 863 92 969 87 75120 867 999 76019 287 495 698 811 978 77136 96 259 339 67 434 35 904 78017 98 202 305 7 463 94 677 793 831 68 79063 66 124 338 56 60 694 96 765 803.

80013 19 81 281 86 353 74 477 577 83 632 68 748 858 59 906 81098 149 64 235 92 314 415 748 949 82009 43 104 28 229 58 85 638 803 953 83078 98 564 684 706 838 84167 344 52 606 40 55 820 85213 560 642 754 55 867 86102 206 90 598 621 824 904 77 87434 85 546 97 612 45 868 950 80 88039 47 133 98 209 35 301 83 781 820 89181 239 98 300 24 57 440 694 800 17 973.

90041 86 152 237 401 75 710 93 826 91162 207 425 801 92101 440 571 746 817 942 93271 416 48 835 82 94012 444 539 752 879 912 95323 405 48 614 794 845 96023 267 83 343 62 412 69 650 94 97003 126 290 326 493 7 554 91 624 71 966 98102 204 557 668 772 93 853 66 977 99147 245 53 75 386 435 540 4 682 868 904 27.

100221 348 544 625 97 786 101014 230 549 700 88 94 890 989 102266 319 458 621 746 885 970 103044 111 54 64 289 104237 534 49 784 940 83 105006 232 62 329 37 68 91 548 634 791 889 99 910 9 316 51 406 500 813 23 55 106094 111 49 230 546 685 107002 35 65 172 222 23 650 846 78 968 108000 242 84 392 541 744 819 955 109003 122 62 237 531 625 844 72 900.

110116 207 79 548 607 704 842 98 906 111284 402 16 567 74 94 705 55 904 112223 88 473 531 619 90 779 884 971 113014 59 82 401 583 9 979 114607 94 835 53 965 115006 93 319 575 774 857 83 116000 7 83 261 328 606 760 825 117146 205 668 118088 173 227 354 928 50 119045 287 334 87 454 557 879 994.

120137 212 92 6 521 31 658 943 121106 409 122035 50 95 107 298 609 950 123002 5 18 397 445 723 124143 450 91 652 83 125009 145 402 701 875 929 38 126320 527 54 65 635 93 5 771 840 2 922 127037 52 278 484 828 128016 602 64 739 826 998 129034 59 228 721.

130011 12 366 67 282 630 806 72 995 131035 54 161 271 354 414 15 80 725 78 132083 139 395 498 847 133183 321 46 420 84 648 134005 535 74 682 831 927 135169 267 87 96 520 67 756 842 55 99 136075 287 620 90 700 137023 49 152 227 307 67 483 538 696 717 138203 88 321 88 96 853 994 139194 350 500 883 999.

140036 147 243 398 488 811 46 928 92 141045 60 288 490 529 64 68 604 787 142079 256 95 405 577 609 856 984 144135 210 429 42 96 145022 396 441 612 754 57 935 47 82 146147 262 470 89 768 801 147142 481 582 697 702 49 54 60 72 860 70 973 148080 166 273 312 54 98 448 79 570 766 68 981 149006 200 26 73 391 629 897.

150015 94 286 315 32 65 409 591 615 789 819 927 151054 85 210 73 331 88 445 572 840 73 909 34 80 152053 236 318 590 878 951 153075 101 348 84 490 510 725 74 95 957 81 96 154199 321 425 42 671 701 19 851 984 155038 74 232 301 438 724 64 810 26 77 156080 260 471 94 541 741 992 157138 93 373 636 56 73 887 928 158227 34 576 655 831 69 92 903 50 159102 83 262 353 73 464 530 631 97 717 82.

160020 120 511 29 91 884 977 161042 95 162083 241 45 49 67 544 901 163084 113 55 721 805 164117 361 425 656 94 711 833 990 165011 322 401 820 940 166000 208 87 402 8 621 59 70 167155 223 377 442 755 802 168104 38 53 248 345 60 85 84 412 60 94 512 741 53 911 48 70 169084 302 11 69 90 580 665 838 48.

170019 67 96 419 42 594 685 758 923 28 39 171083 89 139 280 338 69 405 543 172020 157 302 36 39 570 815 970 87 173019 82 487 558 613 45 174125 267 314 29 74 459 626 954 90 175069 93 627 847 176018 60 96 172 416 595 631 768 853 967 177052 138 488 501 2 89 701 77 940 178106 284 99 387 789 831 938 179108 39 366 408 75 88 573 759.

180351 571 695 818 22 946 181054 77 147 252 348 412 815 972 182348 81 455 525 800 6 49 99 183055 76 98 138 361 7 459 522 616 18 917 79 184039 135 227 400 413 790 185164 287 616 46 81 856 186152 223 52 4 448 505 905 6 187210 606 60 97 905 188222 440 78 97 617 721 807 948 58 189084 99 101 41 541 744 958.

190276 329 434 516 18 35 986 191017 179 308 16 88 581 708 993 192178 520 930 193042 148 281 300 394 682 736 802 194066 196 223 554 642 74 83 764 895.

CIĄGNIENIE DRUGIE

50.000 zł. — 49597 188655
25.000 zł. — 1282
20.000 zł. — 145555
5.000 zł. — 146241
2.000 zł. — 13745 60818 63427 272666 74062 86610 118184 129722 182298 185421
1.000 zł. — 11142 11583 14992 19197 27956 38193 51914 52653 55314 65421 83524 85264 85505 88804 98098 108991 133145 136412 141907 142216 148612 155343 157181 159509 167456 185833 189460 192626 194348

Wygrane po 200 złotych

419 920 1219 339 767 831 50 996 2482 751 3218 622 990 4132 311 659 702 845 905 5573 742 874 964 6198 664 815 912 7074 276 96 489 872 995 8067 232 43 420 40 656 778 9051 493 737 901 82.

10627 803 11009 278 504 740 12475 655 849 943 70 13141 282 515 86 824 34 14067 125 381 567 920 59 61 74 15091 585 92 990 16036 188 224 632 59 73 977 172294 614 78 827 18060 762 82 19501 73 643 906.

0179 434 89 818 51 21042 80 467 508 22657 24136 244 88 405 25043 174 201 86 568 844 900 26139 42 344 966 83 27312 66 613 950 28372 839 29050 644 783.

30159 622 705 977 96 31041 319 631 946 32487 544 739 992 33036 311 458 909 16 34128 264 415 762 881 920 57 35185 87 352 449 519 706 31 36172 204 21 649 704 896 956 37170 706 848 38182 526 39137 335 506 748.

40344 618 41104 64 307 497 507 817 45 42049 187 367 75 564 43023 128 94 373 84 398 99 831 78 44332 437 714 882 45012 553 786 994 46376 486 607 52 47091 255 68 323 83 88 461 94 563 69 83 709 48322 551 695 99 49426 800 88.

50011 206 81 460 610 814 51228 871 52219 533 807 53678 835 54078 914 96 55049 52 114 15 683 845 56178 225 357 685 754 800 21 57312 466 537 817 58164 252 824 59081 892 943.

60169 253 900 61232 497 578 654 96 708 800 62857 953 63082 194 274 82 560 775 851 64016 100 68 229 958 473 756 65430 33 548 62 809 66056 298 460 67033 116 231 535 855 856 99 68165 69120 45 71 708 43 67

70133 218 330 83 512 19 26 610 804 71531 72849 62 73162 81 227 320 98 680 74042 96 782 829 956 75062 116 393 494 684 941 76172 367 461 781 77117 76 427 504 916 78081 83 132 380 641 906 79021 393 467 512 704 875.

80442 72 87 534 58 99 81511 861 82105 893 977 83002 205 384 58 99 81511 861 82105 893 977 83002 205 384 462 82 557 80 81 84082 123 313 540 742 85319 615 72 80 86177 925 87383 861 88178 532 712 883 909 89232 547 991

90691 91286 900 82 84 92354 61 989 93048 181 361 693 94319 446 778 858 95145 289 307 96380 826 970 97015 135 64 98414 686 755 885 992218 448 711 916 21.

100327 419 551 609 101074 168 374 102262 307 96 442 843 86 103545 104124 264 785 105091 102 243 431 555 106289 330 551 831 107007 34 282 805 941 108004 154 782 94 973 109119 394 611.

110242 320 715 21 11385 681 972 112415 544 97 784 113178 344 473 501 93 601 704 114053 304 447 80 115129 116201 570 117004 122 647 775 862 933 49 118532 666 119804 97.

120132 225 645 70 915 98 121117 86 247 551 643 882 122080 231 316 35 41 587 794 123214 472 594 124613 703 27 125061 724 963 126175 289 454 69 513 77 806 933 127419 697 928 128011 109 210 809 919 129290 320 49 635 84 751 849.

130404 23 656 962 131129 38 309 47 65 661 132183 133022 32 450 545 737 134156 459 572 609 845 135121 316 506 707 136110 219 137128 61 375 951 138090 263 92 374 491 859 924 139037 144 575 807 52 61 942.

140475 552 863 919 45 141022 512 974 142193 274 583 143066 124 294 615 63 826 991 144350 633 71 815 145262 633 710 74 901 146319 465 742 878 147101 480 664 958 148425 29 580 631 947 149239 45 352 417 68 602.

150320 408 828 151048 159 324 563 851 152093 598 817 45 153112 606 46 776 898 154021 159 543 651 93 948 155011 133 519 156015 41 128 208 11 44 366 492 762 81 861 157105 33 331 405 581 689 840 52 950 158683 261 656 749 961 159864.

160141 220 73 573 750 831 161032 60 310 514 836 73 162330 463 680 716 163350 432 65 730 829 65 164046 70 330 527 627 977 97 165030 173 341 167190 774 168024 273 624 838 169332 39.

170177 245 62 437 574 602 41 785 963 171110 240 311 172188 277 460 72 865 910 173003 08 486 774 907 174050 200 42 480 527 799 910 175070 125 236 406 509 650 955 176046 375 479 691 177307 676 888 178336 428 49 754 976 179264 379 82 592 715 897.

180185 330 427 704 27 51 181125 299 540 643 182015 159 466 963 183273 78 349 885 184090 882 185111 366 894 917 186013 280 330 406 778 826 50 187083 349 501 87 188286 350 457 849 998 189067 188 337 77 477 88 190159 338 434 563 756 76 191268 445 501 69 990 192152 216 340 594 653 193106 26 662 711 194199 382 424 63 510 637

CIĄGNIENIE TRZECIE
Wygrane po 200 złotych

20 67 322 464 621 35 822 1094 218 738 75 987 2030 3060 74 144 244 4168 461 598 659 99 812 31 59 5067 578 622 832 63 6015 291 691 973 7132 290 487 509 863 8225 700 58 9552 895 939 97

10062 11158 233 400 46 524 768 12014 64 396 13084 205 343 780 819 966 14050 481 526 77 676 82 15329 77 466 616 887 16215 547 66 748 958 17528 18186 92 292 331 619 888 19228 69.

20255 382 400 695 21012 38 107 38 222 55 99 414 50 91 667 22142 70 387 604 745 23603 24059 71 552 71 25069 383 639 55 821 70 26285 564 700 895 27088 121 555 90 706 915 28167 527 777 928 29051 234 672 792 900.

30428 30 512 654 731 82 31226 33 521 844 32129 364 459 597 753 33209 378 447 57 74 509 955 34228 564 741 943 35107 66 323 446 52 659 934 36048 82 162 806 37046 364 38313 40 500 612 902 39072 261 331 409 695 840.

40065 87 430 33 565 633 41071 193 421 617 836 42406 710 60 965 43046 149 54 220 47 371 404 559 649 725 99 44058 219 455 45073 89 193 315 643 907 46103 238 831 47082 106 231 835 48234 575 651 700 55 863 49244 310 724 93.

50001 367 402 696 51064 92 389 820 962 52125 675 53229 51 341 575 913 64 54089 160 71 72 361 942 65 55096 191 496 977 56311 563 85 99 737 57029 456 70 523 690 910 58086 435 775 59072 435 685.

60056 152 289 479 691 866 78 934 61056 114 362 591 62532 625 737 63103 339 64178 411 770 420 65263 349 701 881 66152 515 820 67044 382 763 68240 610 46 69049 283 363 718 50.

70097 215 411 71313 31 767 83 72142 318 69 464 601 973 73241 53 630 47 83 702 988 74544 75006 101 588 739 76390 524 26 722 965 77199 633 95 708 973 78382 79009 91 768.

80470 535 631 872 81011 543 655 59 807 997 82387 714 866 83134 38 265 586 84066 158 236 587 85041 521 854 942 50 86487 87120 349 88208 89 306 89027 127 535 40 75.

90098 856 948 91307 505 686 765 92120 93022 130 72 76 236 465 641 894 94198 244 550 866 95146 338 477 550 906 96201 399 663 926 97257 98235 99175 415 848 941.

100191 373 101201 440 44 53 58 619 21 98 736 72 82 886 102078 335 499 653 812 103067 677 823 59 948 105439 99 575 678 106050 415 644 107086 97 218 571 890 108141 46 62 73 746 57 110217 111216 402 715 112252 367 571 882 904 99 113016 138 93 287 337 434 751 114534 990 96 115078 246 453 743 116524 63 696 760 895 117079 118 368 656 935 86 118022 26 164 96 300 401 56 609 34 80 743 60 119280 503 625

120146 238 413 73 99 121377 689 96 716 819 122098 420 726 123125 531 124069 409 10 21 511 725 125304 594 126772 127404 840 87 946 69 128060 216 314 541 84 884 129723

130072 86 229 336 516 53 910 90 131017 556 820 132521 625 45 133300 71 627 66 755 988 134501 644 48 848 135233 465 74 636 96 993 136481 570 718 317053 101 993 138184 454 666 847 984 139085 176 327 38 83 920.

140474 141004 329 31 538 676 83 98 922 142693 143119 400 44548 76 675 972 145919 146117 48 259 345 555 640 950 147015 265 670 921 148094 126 271 773 837 90 985 149356 61 548

150267 353 788 151009 630 740 46 70 892 152000 163 212 922 153043 343 531 79 605 823 154130 482 952 155097 691 156431 157248 679 158129 81 224 419 536 837 989 98 159149 293 893 987

1600024 118 43 333 462 532 80 821 942 71 92 161306 435 49 773 162083 693 825 163069 287 505 78 164002 109 226 379 428 560 83 695 96 761 165491 736 844 86 166114 81 83 217 352 167195 346 548 678 862 93 936 168033 128 290 334 466 653 777 169015 242 909.

170346 891 99 948 171022 59 113 43 172078 128 37 78 519 895 173034 184 539 755 63 174501 686 175131 33 534 737 902 16 89 176240 82 779 864 177489 529 974 94 178285 462 685 759 179569 868 937.

180420 680 705 808 181495 546 820 75 182372 497 593 183000 93 391 517 45 712 828 54 184120 371 409 537 633 832 185309 186021 222 64 88 374 908 98 187031 286 336 456 638 188270 308 62 425 874 189077 430 78 856:

190112 281 431 717 191209 15 807 918 192265 454 962 69 193316 432 49 588 697 781 969 194021 563 644 964 75

מעבער

אין גרעסטען אויסוואהל, די נייעסטע מאָדעלען שלאָפצימערן, שפייז-צימערן, קאבינעטען, ווי אויך פערשידענע ענצעלנע מעבעל: קרעדענסען, טישען, שטיהלען, טאפטשאנען און אנדערע

קויפט גאנץ לאדז נור אין דער איבעראַל-בעקאנטער פירמע: I. M. TERKELTAUB (עקזיסט. 882) 12 NARUTOWICZA 12 W PODWÓRZU.

אייגענע אויסארבייטונג — לאנגיעהריגע גאראנטיע — נידריגע פרייזען —

יצחק מאיר ווייז

(ענדע פון דער 7. זייט).

— א. מ. וויז ארויסגעקומען אלס שארפער פערטיידיגער פון דער ארטאָדאָקסיע און פון תלמוד — אויב נישט אלס אייפריגער והכּוואויזער אין רעליגיעזן לעבען, איז דאָך אלס אוצר פון יודישער מאָראל און עטיק. און אין שווערע צייטען פלעגט ער זוכען רוה און שטודירען דעם תלמוד, וואס האט איהם געמאכט פערגעסען די גאנצע שווערע געגנטווארט.

אין 1897 קומט פאר די רעפאָרם קאנפערענץ אין מאנטרעאל, דאס איז געווען די צייט ווען עס האט זיך אנגעהויבען די אגיטאציע פארן ציוניזם, און וויז האט אין זיין געבענטגם רעדע אלס פרעזידענט, געמאכט די פאלגענדע ערקלערונג:

„דער כבוד און די לאגע פונם אמעריקאנער יודענטום פאדערט אומבעדינגט, אז די קאנפערענץ וואס הריקט אויס דעם סענטימענט, פון דעם אמעריקאנער יודענטום, — א־יסער דעם פון די משוגע'דיגע ברואים פון דער לעצטער אימיגראציע — זאל עפענטליך דערקלערן דעם אמעריקאנער שטאנדפונקט אין דעם אונגעגנעמען עפיזאד פון אונזער געשיכטע..."

און איינשטימיג האט די קאנפערענץ אנגענומען ווייז'ן פארגעלייגטע רעזאלוציע וואס זאגט:

מיר ווארפען לחלוטין אפ יעדען פרואוו צו שאפען א יודישע מלוכה. אזעלכע פרואוון בעווייזען נאר ווי שלעכט ס'ווערט פערשטאנען די יודישע מיסיע, וואס פונם שמאָלען פאליטישען און נאציאנאלען פעלד איז זי אריבער צו בעקענען די גאנצע מענשהייט מיט דער אליין ארומנעמענדיגער אלוועלטליכער רעליגיע, וואס די יודישע נביאים האבען די ערשטע פראקלאמירט.

„אוינע פרובען פערבעסערען נישט, נאר שעדיגען אונזערע יודישע ברידער אין יענע לענדער, וואו זיי ווערען נאך פערפאלגט וויל דערמיט בעשטעטיגען זיי די מיינונגען פון זייערע שונאים, אז די יודען זענען פרעמדע אין די לענדער, וואו זיי האבען זייער היים, און וואו זיי זענען אלעמאל די לאיאלסטע און פאטריאטישסטע בירגער.

„מיר בעשטעטיגען נאך אמאל אז די אידעע פון יודענטום איז נישט קיין פאליטישע, נישט קיין נאציאנאלע, נאר א גייסטיגע, און איהר שטרעבען איז: דער וואוקס פון שלום, גערעכטיגקייט און ליבע צו דער מענשהייט, צו משיח'ס צייטען, ווען אלע מענשען וועלען אנערקענען, אז זיי מאכען אויס איין גרויסע ברידערשאפט. וואס זאל שאפען גאטס מלוכה אויף דער ערד."

אין יאהר 1900 איז וויז געשטארבען.

דאס אמעריקאנער יודענטום דערמאהנט איהם אויך איצט נאך ווי א מענשען מיט גרויסע פעהיגקייטען א גרויסער ארגאניזאטאר, דער שאפער פון פיל נעזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס, און וועלכער האט ארויפגעדריקט זיין שטעמפעל אויפן אמעריקאנער יודענטום.

עס קען אבער מיט צופרידענהייט געזאגט ווערען, אז זיין שטעמפעל ווערט אלץ מעהר און מעהר אפגעווישט. זיין הויפט אידעע, די יודישע מיסיע איז שוין לאנג אויסגעלאשט; זיין „אמעריקאנער שטאנדפונקט" וועגען שאפען א יודישע מלוכה, ווערט, אונטער זיין „עפארם פאהן פון רעפארם ראבינער" אפגעלייקענט און דר. וויז פון אונזער צייט קעמפט דעם ליים צו די ציגעל פארן בנין פון דער יודישער מלוכה.

פאפולערער אויספלוג
קיין וויען
פון 5־טען ביז 12־טען אפריל — 155 זל.
Wagons Lits Cook
PIOTRKOWSKA 68.

דער ערשטער שני

(ענדע פון דער 9. זייט).

נישט די רעבעצין האבען מיט אונז וועגען דעם גערעדט.

און מיר האבען אויך ווי זיי און נאך מעהר פון זיי, ארויסגעקוקט אויפן ערשטען שני. האבען אויך תהלים געזאגט, אז דער אויפערשטער זאל שוין ארויסשיקען פון הימעל דעם שני. מיר האבען אבער דערביי געהאט אונזערע בעזונדערע קינדערשע סוגות. מיטן שני ווערט פאר אונז א לעבעדיגע וועלט. מירן קענען פאהרען אין שליטלעך. אז איז גוט צו פאהרען אין שליטלעך...

און טויס איז געווען אונזער פרייד ווען אין איין שעהנעם פריהמארגען האבען מיר זיך אויף געכאפט, א קוק געטאן דורכן פענסטער — וויס! דורכאויס וויס! דער ווינט האט דורך דער נאכט א סך געשאפט, אנגעשאטען א שני, אויסגעגלייכט אלע חורובעס, פערפרוירען אלע לוזשעס.

די לופט איז געווען פריש — א מחיה! אלע שמועסניקעס פערהעקט. דער טייך אויף אונזער ברעג איז, אמת, נאך נישט געווען פערפרוירען. אפיער ער איז געווען פיל מיט גרייפלעך, שנייאיגע גרייפלעך. די גרייפלעך האבען זיך לאנגזאם בעוועגט, געשטופט איינע די אנדערע, געוואלט דורכברעכען זיך א וועג, אבער נישט געקענט. אימיצער האט זיי פערקאוועט. נישט געלאזען גיהן, נישט פאראויס, נישט צוריק.

— מירן זיך באלד קענען גליטשען! — האבען א פאר יונגלעך אויסגעשריען. — דער טייך שטעלט זיך.

איינער האט אפילו מיטן פוס געפרובט אנטאפען: אפשר האט זיך דער טייך שוין טאקע געשטעלט. אבער פון אונטער די גרייפלעך האט אויף איהם א שפריץ געטאן און ער איז אנטלאפען מיט א געלעכטער.

אין חדר האט זיך געליבט דעם ליבען ווייסען נאסט געלערנט אהן חשק. דעם ערשטען האלבען טאג האט מען גארנישט געלערנט. דער רבי איז ארויס אויפן מארק אינגהאנדלען א וואגען האלץ. ער האט פערזאגט דער רעבעצין זי זאל אויף די קונדייסים אכטונג געבען זיי זאלען נישט איבערקעהרען די וועלט. מיר האבען זיך געלאזען צום חסידים שטיבעלע זוכען שפענדלעך און מאכען דערווייל רעפעטיציעס אויפן הויף פון חדר. דארט מען איז תמיד געשטאנען א גרויסע לחזשע, וואוהין אלע בעל-הבית'טעס אין דינסטמיידלעך פון דעם חייף און אפילו פון שכנ'ישע הויפען, האבען געגאסען פאמאיניצעס א גאנצען זומער. איצט איז דאס געווען א טייערע גליטש. מיר האבען געקראכען אין רבינס שטאל נעמען שפענדלעך און אויסגעריבען דעם פלויש, געמאכט איהם ברייטער, גלאטער, אבער בשעת דאס גליטשען זיך איז ביי אונז געווען אין רעכטע ברען, איז אנגעקומען דער רבי מיטן וואגען האלץ, און דא איז פארגעקומען עפעס א זאך, וואס האט אונז געקאסט טייער.

ווען דעם פויערס פערד'ל — א שוואכע, מאגערע בריאה — איז אנגעקומען אויפן גליטש, האט עס זיך אויסגעגליטשט און געפאלען מיטן וואגען אויף א זייט. דער פויער האט געמוזט אויסשפאנען דעם פערד פון די האלאבליעס, און דאן האבען מיר אלע: דער פויער, דער רבי, די רעבעצין און אונזער חבורה אויך (מיר האבען, פערשטעהט זיך, נאך געהוקעט), איהם קוים א יפגעהויבען, ארומגעקוקט דעם פוס פון אלע זייטען, צי ער איז נישט וואו צעשלאגען און פערפלוטיגט. ס'האט זיך ארויסגעוויזען אז — נישט. אז ער האט זיך אויפגעשטעלט און א טרייסעל געטאן זיך, זענען מיר געווען צופרידען. אבער מיר האבען געפיהלט, אז מיר זענען דאך געווען איהם אבעכעל שולדיג. איך האב געכאפט אין מיינע קעשענעס און געפונען דארט א שטיקעל ברויט, און מיט גרוים ליבשאפט עס דערלאנגט דעם פערדעל. ער האט עס א כאפ געטאן און מיט גרוים חשק גענומען ריבען צווישען די ציינער. אנ'אנדערער יונגעל האט אין זיינע קעשענעס געפונען א שטיקעל צוקער און עס אויך אונטערגעטראגען דעם פערד. ער האט עס אויך גוטמוטיג א כאפ געטאן און געגומען בראמשקען מיט שטארקער צופרידענהייט. דער פויער, וואס איז לכתחילה געווען אויף אונזער חבר שטארק בייז, האט א שמייכעל געטאן. דאס איז געווען ביי אונז א בעשיינפערליכער סימן, אז ער איז שלום געווארען מיט אונז. דערפאר האבען מיר אלע געהאלפען ארונטערלייגען דאס האלץ פון וואגען אין רבינס שטעלעכעל. די רעבעצין האט דעם פויער מכבד געווען מיט א גלעזעל טיי און א שטיקעל צוקער, איהם געגעבען אין קעשענע. דער פויער האט נאר שעהן בעדאנקט און האט אונז נאך דערלויבט, מיט דעם רבינס הסכמה, אונטערפאהרען אביסעל אויף דעם שליטען.

Dr. med. Trepman
ספעציאליסט פאר טריפער, סיפילים און הויט-קראנקהייטען.
בעהאנדלונג פון מענער-שוועכע
אויך אלע ארט אנאליזען.
זאוואדזקא 6, טעל. 234-12
נעמט אן פון 8—11 נאכמ. און פון 6—9 אווענד.

Dr. REICHER
פאלודניאווא 28. טעל. 201-93
ספעציאליסט
פאר מענער - שוועכע - בעהאנדלונג
ספעציעלע בעראטונגען פון פסיכא - אנאליז
רענטגען-בעשטראהלונגען ביי הויט-קראנקה
נעמט אן פון 8—11 פון 5—8 אווענד.

דער מאדערנסטער מענש

(ענדע פון דער 10. זייט).

וועט עס איז פון זיין צייט, בעפעסטיגט דעם בעדרוף פון שרייבער, דעם טיטול ליטעראט.

עראזמוסעס צייט איז געווען א שטורמישע, אין א סך פרטים, ווי געזאגט, עהנליך צו אונזער איצטיגער. דאס איז געווען די עפאכע, ווען מען האט ענטדעקט אמעריקע ווען יעדע שיף האט געבראכט גרויסען פון נייע לענדער — ווי אויך גאלד געווירציג און אנדערע זעלטענע זאכען. דער מענשליכער האריזאנט איז אויסגעברייטערט געווארען. די ערד האט אויפגעהערט צו זיין חשר צענטער פון דער וועלט. קאפערניקוס האט שוין געמאכט די ענטדעקונג, אז די ערד דרעהט זיך ארום דער זון און נישט פערקעהרט. פונקט ווי איצט האבען אנדערע וויסענשאפטליכע ענטדעקונגען ווי טעלעפאן, טעלעגראף, ראדיא, עראפלאן, טעלעוויזיע אויף א סך קלענער געמאכט די אונז בעקאנטע וועלט — אזוי האבען די ענטדעקונגען פון יענער צייט נעהנטער געבראכט לענדער און אקעאנען.

די גייסטיגע ברוזונג פון דער רענעסאנס-צייט האט סוף כל סוף געפיהרט צו א ריזיגען קאמף נעגען אלע דעמאלט אנגענומענע בעגריפען — דער עיקר אין דער רעליגיעזער ספערע, עס איז פאר געקומען די שפאלטונג אין דער קירך — די רעפארמאציע געגען דעם אנגענומענעם קאטאליציזם. מלחמות זענען געפיהרט געווארען ארום רעליגיעזע שטרייט־פונקטען. אין דער אמת'ען האט דער רוזיגער קאמף געשוועבט צוליב געוואלטיגע עקאנאמישע און סאציאלע אינטערעסען — די פארם איז בלויז געווען א רעליגיעזע. פונקט אזוי ווי איצט איז די עפאכע פון קאמף ארום אזוינע „איבערציי גונגען", ווי סאציאליזם, פאשיזם, דעמאקראטיע, כאטש אין תוך געהט ער אין געוואלטיגע עקאנאמישע און געזעלשאפטליכע נויטען.

עראזמוס איז נישט מיטגעגאנגען מיט דער רעפארמאציע, נישט געווארען אנ'אנהענגער פון מארטין לוטער. פערקעהרט — ער איז געווען לוטערס געגנער און אפיציעל פארבליבען א גלויבערדער קאטאליק.

דאס האט זיך גענומען פון עראזמוסעס גרעסערער מענשליכקייט און טאלעראנץ. ער האט נישט געגלויבט אין „בלוטיגען קאמף" — נישט ווייל ער האט זיך נישט אינטערעסירט מיט די גרויסע פראגען פון זיין צייט, אדער ווייל ער איז געווען גלייכגילטיג צו די שטרייטיגקייט וואס האבען צערודערט אלעמענס געמיטער. ער האט נישט געוואלט נעהמען קיין בעשטימטען צד אין דער גרויסער מחלוקת ארום דער קירך. ווייל ער האט נישט געגלויבט, אז קאמף, שטורמישע ראנגלענישען ברענגען צו עפעס אין לעצטען סך-הכל. ער איז געווען א צו קולטורעלער מענש. ער האט צופיל געגלויבט אין שכל, אויפקלערונג, אז ער זאל קאנען ווערען אנ'אנהענגער פון א בעשטימטען צד דער אומת, האט ער גער האלטען, האט א סך פנים'ער, און עס איז נישט ריכטיג, ווען אימיצער זאגט, אז ביי איהם און נאר ביי איהם איז דא דער גאנצער, דער איינציגער אמת.

עראזמוס האט נישט געגלויבט אין קריג. ער האט געגלויבט אין פערשטענדיגונג. ער איז געווען דער ווינציגסטער צווישען די אזוי גערופענע הומאניסטען, דאס הייסט, א פירער פון יענער שיטה, וואס האט געוואלט פון מענשען און פעלקער פריינט ליכקייט. וואס האט געדינען דעם העכסטען זין פון לעבען אין מיסטישער פולקאמענהייט. עראזמוס וואס האט געלעבט אין מיטען פון ביטערסטע מלחמות, פון אהן שיעור בלוטיגע פערנגיסונג, פון שטענדיגע רייסעריין, צווישען נאציעס און מענשען גרופען, איז געווען צווישען די ערשטע צו פארמולירען דעם געדאנק פון א מין וועלט איינהייט מיט א וועלט רעגירונג, וואס זאל זיין דער יסוד פון אזא וועלט איינהייט? זיין ענטפער איז געווען: גערעכטיגקייט און וואס האט געדארפט וועלפען די מענשען צוזאמענלעבען אין שלום? זיין ענטפער איז געווען: געגענזייטיגע פערשטענדיגונג.

די אידעאלען, וואס אזא עראזמוס האט אזוי פיין און קולטורעל אויסגעדריקט און געפאדערט מיט 400 יאהר צוריק, זענען פערשטעהט זיך, נאך ביז היום נישט פערווירקליכט. מיר וויסען איצט, אז זיינע אנשויאונגען זענען געווען צו נאאיוו. מיר פערשטעהען, אז עס נישט געגוג פאר אימיצען צו ווילען זיין גוט, און ער זאל שוין קיין שלעכטס נישט טוהן.

Doktór Z.
HENRYKOWSKI
ספעציעל-ארצט פאר מענער - שוועכע
וועגערישע און הויט-קראנקהייטען
טראוגוטא 9 טעל. 262-98
נעהמט אן פון 8—1 און פון 4—9 אווענד.
זונטאג פון 9 פריה ביז 11 בייטאג.
פאר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע-פרייזען

Dr.
Wołkowyski
ציגעל-גאס 11, טעל. 238-02
ספעצ. פאר טריפער. סיפיליס און הויט-קראנקה
בעהאנדלונג פון מענער-שוועכע
נעמט אן פון 8—11 בייטאג און 4—9 אווענד

וועלען זיין גוט, און ער זאל שוין צוליב דעם קיין עולות נישט בעגעהען, מיר ווייסען אויך, אז דאס מענשליכע לעבען און אפהענגיג נישט בלויז אין דעם גוטען ווילען פון דעם אדער יענעם רעגירער.

דאך אין תוך — זענען עראזמוס'עס אידעאלען נאך היינט גילטיג מיט פערשידענע ווערטער און אונטער אנדערע נעמען שטרעבען מיר די גאנצע מענשהייט צו יענער פרידליכער אויפהייט צווישען די פעלקער, וועלכער עס האט געחלומט עראזמוס. דוקא אין אונזער צייט זעהען מיר בעזונדער אטאקעס אויף דער טאלעראנץ, אויף דער פרייהייט פון מענשען צו טראכטען, ווי זיי ווילען; נייע פערזוכען איינצופירען א דאגמאטיזם און א פערפיסטענעם פאנאטיזם. עס זענען דא און דארט אויפגעשטאנען מעכטיגע דיקטאטורען, וואס שלעפען צוריק צום מיטעלאלטער, וואס ווילען צוריקברענגען די מנהגים, געגען וועלכע עס האט געפירט זיין קולטורעלער שטרייט אנ'עראזמוס פון ראטערדאם.

עראזמוס פון ראטערדאם איז געשטארבען אין באזעל צו 70 יאהר אין ווינטער 1536.

דאס גרויסע געווינס 100 טויזענד זל. געפאלען אין לאדז

אין 10־טען טאג 4־טע קלאס איז דאס גרויסע געווינס פון 100 טויזענד זל. אויף נומער 5696 געפאלען אין דער גליקליכער קאלעקטור פון גוטמאן צוויג האפט רזשגאווסקא 1. מיט דעם קאלאסאלען געווינס האבען זיך געטיילט 4 אונבעמיטעלטע שפילער דערונטער 2 יודען. ס'איז ווערט צו דערמאנען, אז אין דער דאזיגער קאלעקטור זענען שוין געפאלען א סך גרויסע געווינסען.

מעלדונגען

פון יוה. טורן און ספארט־פעראיין „בר־כוכבא" (פעטריקאווער 111)

די נאהענטסטע פערזאמלונגען: הייגט פרייטאג, דעם 22־טען ה. ח. פונקט 7 אזייגער אווענט קומט פאר אין אייגענעם לאקאל אנ'אלגעמיינע פערזאמלונג פון דער ציקליסטען-סעקציע.

אלגעמיינע בער כט - פערזאמלונג

— זונטאג ד. 24 ה. ח. פונקט 8.15 אווענד, קומט פאר אין לאקאל פון פעראיין אנ'אלגעמיינע בעריכטס-פערזאמלונג. אויפן טאג-ארדנונג. אויז פארגעזעהן ארעפעראט פון ד"ר י. האנדזעל א. ה. ט. „די איצטיגע לאגע אין „בר-כוכבא"" — אין פראגראם פון די נאהענטסטע ספארט ארבייטען. די אנוועזענהייט פון אלע מיטגלידער איז אומבעדינגט נויטיג.

א סקי-לאגער אין ווארשע (מורה בעסקירען)

דער סעקרעטאריאט נעמט אן וויטערדיגע איינשרייבונגען אויפן סקי-לאגער אין ווארשע. דער אפצאל בעטרעפט 65 זל. און נעמט ארום פולע בעקעסטיגונג (4 מאל טעגליך), אויפענטהאלט, רייזע-הוצאות און יודישע זויטען) א סקי-לעגיטימאצי־ע (וואס דערמעגליכט צו געניסען פון באהן-הנחות א־ין יאהר 1937), ווי אויך א סקי-קורס פאר אנפענגער און אונאנסירטע די נאהענטסטע גרופען פאהרען אפ דעם 25 ה. ח. און 5 פעברואר.

א חברישער טיי-אווענד

שבת, ד. 23 ה. ח. פונקט 5 אזייגער אווענד קומט פאר אין אייגענעם לאקאל א חברישער טיי-אווענד. איינגאנג פאר מיטגלידער און געסט.

גימנאסטיק. די גימנאסטישע טרעניגונגען פון אלע מענער און דאמען גרופען (ווי אויך יוגענדליכע) קומען פאר רעגולער 2 מאל וועכענטליך. אינפארמאציעס און איינשרייבונגען אין סעקרעטאריאט פון „בר-כוכבא" פעטריקאווער 111 טעגליך פון 7—10 אווענד.

וויאכען־קאלענדאר פון פאַרטראגען, וועלכע קומען פאר אין לאקאל פון הצה"ר, מאניושקי 3.

1) שבת דעם 23 ד. מ. 5.30 נ. מ. פויערליכע ערעפנונג פון לעזע-זאל

2) דינסטאג דעם 26 יאנואר 8.45 אווענד „די יודען אין פוילען אין ליכט פון די לעצטע סיים-וואהלען". רעפערענט איגוש. דוד עלפע־ין. איינטריט נאר פאר מיטגלידער.

3) דאנערשטאג דעם 28 ד. מ. 8.45 אווענד „אלגעמיינער איבערבליק איבער דער אינטערנאציאנאלער לאגע". רעפ. מגר. ש. הרבבי. איינטריט פאר מיטגלידער און אריינגעפיהרטע געסט.

4) פרייטאג דעם 29 ד. מ. 8.30 אווענד קומט פאר א קעסטעל אווענד: פרעסע בעריכט און דיסקוסיעס, איינטריט פאר מיטגלידער און געסט. די גאנצע וואך איז טעגליך דער לעזע-זאל פון 7 ביז 10 אווענד.

זש. ט. ק. פעטריקאווער 101 טעל. 121-53

לאגער און קאלאניע אין זאקאפאנע

עס ווערען אנגענומען וויטערדיגע איינשרייבונגען אויף דער קאלאניע און לאגער אין זאקאפאנע.

קולטור־סעקציע

פרייטאג 9 אווענד קומט פאר דער המשך פון דער פארלעזונג א. ד. ט. „שלום אש און דוד בערגעלסאן".

עס ווערען אנגענומען איינשרייבונגען אויף די שפראך-קורסען פון יודיש, ענגליש און פראנצויזיש, אין סעקרעטאריאט קען מען בעקומען הנחה-בילעטען אויף פארשטעלונגען אין שטאטישען טעאטער. דער סעקרעטאריאט איז [illegible] 10 [illegible].

תרבות סניף לודז

1) במוצאי שבת 23 יאנואר ב' 8.30 בערב תתקיים במעונני (ברח' פולודניובה 7) אקדמיה מוקדשת לזכר של אחד-העם, בתכנית: הרצאות דר. ה. ברלס, מגר. [illegible] רונדשטיין, הקראות מתוך כתבי אחה"ע ודקלומים הח' י. פאזנאנסקי, וו. גרבוביצק.

2) מתקבלות הרשימות לסטודיה העברית

3) הספריה פתוחה בכל יום א', ג', ה' וז' מ 7 ע 9 בערב.

4) מתקבלות הרשימות לחוגים ולשעורי הערב.

5) על יד הסניף קומה לשפה לתוך עבודה בשבי מורים.

6) עצות וידיעות נותן העו"ד ש. גליבטר

Dr. med.
Marjan Poznański
choroby wewnętrzne
ul. Zachodnia 41.
Telefon 227-67.
Przyjmuje od 5 — 7-ej.

אין א גרויסע אויסוואהל מיר מאכען אויפמערקזאַם אויף דעם רייכען לאַגער פון פון בעסטער קוואַליטעט צו צוגענגליכע פּרייזען.

ספּאָרט-שיך

I. Windman i Syn, ŁÓDŹ, Piotrkowska 35, tel. 112-23.

מיר עמפּפעהלען דאַמען, העררען און קינדער-

שיך

באַטען און קאַלאָשען פון „RYGAWAR“

Dr. Jungh NOWOCZESNE wieczne pióro poleca JERZY MILL Łódź, Piotrkowska 7[illegible]

Wielki wybór wiecznych piór wszystkich firm.

ZAWIADOMIENIE.

Zakład meblowy

B-ci ORENBUCH

mieści się obecnie przy ul. **Piłsudskiego 50** pr. of. II w. 1 p.

GWARANTUJEMY za solidne wykonanie i długoletnią trwałość naszych mebli.

אַכטונג, לאַקאַטאַרען

אוז סובלאַקאַטאַרען!

ווער פון אייך ס'האָט אַ'עקסמיסיע, אַ דירה-געלד-פּראָצעס אָדער אַנ'אַנדערען וואוינונגס-ענין, מוז זיך תיכף ווענדען אין יוד. לאַקאַטאַרען-פאַראיין (פּיעטריק. 31) און ער וועט גלייך בעקומען דינגליכע הילף.

דער סעקרעטאַריאַט איז טעטיג טעגליך פון 6 ביז 9 אָוונד.

מעטאַל-בעטען

מאַטראַצען אַלע אַרט

קינדער-וועגעלעך

אין א רייכען אויסוואהל

ווישימאַטשקעס, אייז-קאַסטענס, פעלד-בעטען פּאַטענט „Perfekt“ א. ד. ג. קויפט מען

אַמבילליגסטן איז דער עלטסטער און רעעלסטער פירמע

J. B. WOŁKOWYSKI

עקזיסטירט פון יאהר 1896

פאַבריקס-לאַגער:

לאָדז, נאַרוטאָוויטשא 11

טעל. 137-70

געדענקט דעם אדרעס! כ'בעזיץ קיין שום פיליעס.

[illegible]

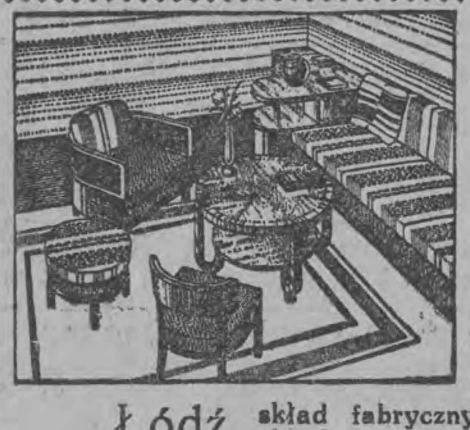

Reputacja mebli

z firmy

ROBERT SCHULTZ

(dawn. W. Thiede)

daje gwarancję najlepszego fachowego wykończenia, doskonałego i solidnego wyglądu oraz długoletniej trwałości. —

Łódź, skład fabryczny, Gdańska 112, tel. 142-65 i 114-80, skład wystawowy, Piotrkowska 90, tel. 263-25.

Firma istnieje od 1882 r.

i wyngrodzona została 3 medalami złotemi: Niżnij Nowgorod 1896, Rzym 1926, Łódź 1936.

דאָקטוירים-אַפּטיילונג

Lekarz-Dentysta

H. FILLAT

Piotrkowska 43

צוריקגעקעהרט

עמפפאַנגס-שטונדען פון 10-2 און 3-7 נ"מ

זונטאָג און יום-טוב פון 10-1 בייטאָג.

Dr. Różaner

נאַרוטאָוויטשא 9

צוריקגעקעהרט

Dr. med.

Z. DATYNER

אורא‍לאָג

ספּעצ. פאַר נירען בלאָז און אורין-טראַקט

ZACHODNIA 59a, tel. 148-95

Dr. med.

M. TAUBENHAUS

ספּעציאַליסט

פאַר אַקושעריע און פרויען קראַנקהייטען

טערהימונג געגען שוואַנגערשאַפט

ז. ע. 11 שער טעלעפאָן 246-09

נעמט אָן פון 8-9 פריה און פון 4-8 אָוו.

Dr. med.

I. BETTE

ספּעצ. פאַר אינערליכע און קינדער קראַנקהייטען

Piotrkowska 6, tel. 144-95.

נעמט אָן פון 8-11 און פון 4-6 אָוונד

Dr. med.

Rundstein

akuszer - ginekolog

POMORSKA 7, tel. 127-84

przyjmuje od 8—10 rano i od 4—8 w.

Doktór

C. J. Prawda

אינערליכע קראַנקהייטען

זגערסקא 20, טעל. 133-26

נעמט אָן פון 5—7 אָוונד

Dr. med. **J. PIK**

נערווען-קראַנקהייטען, נערוואזיטעט, סעקסועלע שוואַכע

פּריוואַט:

אל. קאָשטשושקי 27,

טעל. 175-50.

נעמט אָן פון 5- 7½ אָוונד.

פאַר אונפערמעגליכע- לעטשניצע-פּרייזען.

Doktór

Klinger

ספּעציאַליסט

פאַר וועגערישע, הויט, האָאַר און סעקסואַל-קראַנקהייט

Andrzeja 2, tel. 132-28

נעמט אָן פון 9—11 פאַרט, און פון 4—8 אָוו.

Dr. med

J. Nadel

ספּעציאַליסט פון אַקושעריע און פרויען-קראַנקהייטען.

אַנדזשעיאַ 4, טעל. 228-92

נעמט אָן פון 10—12 און פון 5—7 אָוו.

אין דער לעטשניצע בזשעזשינער 11 פון 12 ביז 1 בייטאָג.

Dr. **B. Hurwicz**

Choroby skórne i weneryczne

Piotrkowska 10

telefon 26-553.

נעמט אָן פון 8—11 און פון 5—9 אָוו.

זונטאָג און יום-טוב — פון 8 1 בייטאָג

Doktór

Daniel Kon

שטערלינגאַ 5 טעל. 228-08

אינערליכע און נערווען-קראַנקהייטען

עלעקטרא-טעראַפּיע

נעהמט אָן פון 5 ביז 7 אָוונד.

Dr. med.

P. Braun

ספּעצ. פאַר טריפּער, סיפיליס און הויט - קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג פון מענער-שוואַכע

צעגעלניאַנאַ 4, טעל. 100-57

נעמט אָן פון 8—2 מיטאָג און פון 4—9 אָוו.

ספּעציעלער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

פאַר אונבעמיטעלטע – לעטשניצע-פּרייזען.

Dr. med.

Michał Eljasberg

CHIRURG

przeprowadził się

na ul. Zachodniej 63

tel. 117-87.

Doktór

A. S. TENENBAUM

אינערליכע קראַנקהייטען (ספּעציעל לונגען)

Piotrkowska 109

tel. 220-25.

נעהמט אָן פון 6—8 אָוונד.

ד"ר העללער

ספּעצ. פאַר הויט און וועגערישע קראַנקהייטען און מענער - שוואַכע

טראַוגוטאַ 8, טעל. 179-89

נעמט אָן פון 8—11 און פון 4—8 אָוונט

זונטאָג פון 10—2 מיטאָג.

פאַר פרויען – אַ ספּעציעלער וואַרטע-זאַל

פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פּרייזען

Dr. med. **Niewiażski**

ספּעציאַליסט פאַר טריפּער, סיפיליס און הויט - קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג פון מענער - שוואַכע

אַנדזשעיאַ 5, טעל. 159-40

פראָנט, 1טער שטאָק

נעהמט אָן פון 8-11 און פון 5-9 אָוונט

זונטאָג און יום טוב פון 9-1 נאָכמיטאָג.

ספּעציעלער וואַרטע - זאַל פאַר פרויען

נעמט אָן פון 9-11 און פון 6-8 אָוונט

DR.

H. GUTSTADT

אַקושער-גינעקאָלאָג

וואוינט יעצט

זאַכאַדניאַ 66, טעל. 129-52

נעמט אָן פון 9—11 פאַרמ. און 5—7 אָוו.

[illegible]ירען, נאָז און האַלז און לונגען-קליניק

מיט בעטען פון Dr.

Z. RAKOWSK[illegible]

[illegible]עטריקאָווער 67. טעל. 127-81

[illegible]מט אָן שטענדיגע קראַנקע (צוזעס [illegible]ראַציע א. אַ. וו. ווי אויך אַמבולאַטאָ[illegible]ם פון 9-2 און פון 4-8 אָוונט

ביי דער קליניק איז טעטיג

רענטגען-קאַבינעט

[illegible]

Dr.

Wajnberg

[illegible]עציאַליסט פאַר לונגען, האַרץ און ספּלעראָז קראַנקהייטען

פּיעטריקאַווער 145

טעל. 126-02

[illegible] אָן פון 9-10 פריה, 3-5, 8-9 אָוו.

Dr. med.

GUSTAW KOB[illegible]

[illegible]ועגער אַסיסטענט פון דעם גינעקאָלאָגישען קליניק אין פּאַריז.

[illegible]צ. פאַר פרויען - קראַנקהייטען און שוואַנגערשאַפט).

[illegible]עצ. פון היילען אונפרוכטבאַרקייט.

[illegible]לסודסקיעגאָ 51, טעל. 170-03

[illegible]מט אָן פון 8—10 און פון 4—8 אָוונט

Dr. **W. Łagunowsk[illegible]**

specjalista

chorób wenerycznych, seksualnych i skórnych

(Gabinet Roentgeno- i światło[illegible] leczniczy)

PIOTRKOWSKA 70 tel. 181-[illegible]

Przyjmuje: od 8.30 do 10.30 rano, 1-ej do 2.30 pp. i od 6 do 8.30 wie[illegible] w niedzielę i święta od 10—1.

[illegible]עטשניצע

[illegible] וועגערישע-קראַנקע מענער - שוואַכע און הויט-קראַנקהייטען

פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען

פּיעטריקאָווער 45

טעטיג פון 9 פריה ביז 9 אָוונט.

[illegible]רויען און קינדער נעמט אָן א פרוידאָקטאָ[illegible] פון 11-1 און פון 5-7 אָוונט.

א בעראַטונג 3 זל.

וויכטיג פאַר

ברוך-קראַנקע

(רופּטורען) זאָווי פון פערקרימונגען פון רוקען-ביין (הויקערס), פּאַראַליזשען, ביין-שווינדזוכט, פּלאַטפוס און פערשידענע אנדערע פערקריפּלונגען-ליידענדע.

פאַר פערשידענע אַרט רופּטורען פערערטערטע און די געפערליכסטע ביי מענער, פרויען און קינדער ספּעציעלע אָרטאָפּעדישע הייל-באַנדאַזשען לויט מיין מעטאָדע היילען און בעזייטיגען ראַדיקאַל יעדן איינציגן ברוך.

ביי מאָגען און קישקע - זענקונג ספּעציעלע אינדיווידועל צוגעפּאַסטע לייב-הייל-באַנדאַזשען.

פאַר הויקערס ספּעציעלע גאָרסעטען און גלייכהאַלטערס.

געגען ביין-שווינדזוכט ספּעציעלע אָרטאָפּעדישע אַפּאַראַטען, פון אַלע סיסטעמען.

געגען שמערצענדע פּלאַטפּיס ספּעציעלע אָרטאָפּעדישע איינלאַגען לויט גיפּס-מאָדעלען.

געגען קרומע אָדערן ספּעציעלע גומי-שטרימפּ לויט מאָס.

קינסטליכע הענד און פיס

ספּעציעלע הייל-אָרטאָפּעדישע אנשטאַלט

ספּעצ. אָרטאָפּעד

א. פּעטריקעוויטש, לאָדז

פּיראַמאָוויטשא 9, טעל. 177-09 (פריהער אַלגינסקא 9)

אַכטונג! קראַנקע מוזען זעלבסט ערשיינען.

טויזענטער דאַנקזאַגונגען קענען בעוויזען ווערען

איד מאַד בעקאַנט — דער געעהרטער קונדשאַפט, אז דאס הויפט-געוועלב פון
קינדער-קאָנפעקציע
J. FRYMER
אין איבערגעטראָגן געוואָרן אין א נײַ לאָקאַל אויף
פּיעטריקאָווער 59

Sala Filharmonji Narutowicza 20.

W NIEDZIELĘ, dnia 24 b. m. odbędzie się

Wielki Koncert na 2 fortepiany

Ady Neumanówny i Haliny Neumann-Schulsinger (absolwentki Konserwat. Warsz.)

W PROGRAMIE: **Bach-Liszt, W. A. Mozart, M. Reger, J. Brahms, Fr. Szopen, Cl. Debussy, C. Tedesco, A. Areński.** Początek koncertu punkt. o godz. 16.

Cały dochód z koncertu przeznaczony na rzecz Komitetu Pomocy Zimowej w Łodzi. Ceny wejścia od 4 zł. — 1 zł.

Uczniowie Konserwatorium Łódzkiego i uczniowie szkół średnich płacą na galerii po 50 gr.

KINO TEATR **METRO** PRZEJAZD 2 — אנהויב 4, 6, 8 אזייגער

KINO TEATR **ADRIA** GŁÓWNA 1 — אנהויב 4, 8 אזייגער

היינט און פאָלגענדע טעג! דער קעניג פון הומאָר
ADOLF DYMSZA
אין דער פרעהליכער פויליש קאָמעדיע א. נ.:
באַלעבאַטים און לאַלעכ
אין די איבריגע ראָלן: **A. Fertner i M. Znicz**
פּעסעפּרטוס און הנאה-בילעטען, אחוץ צמליכע, אומגילטיג.

היינט און פאָלגענדע טעג! פילם, וואָס רעדט צו אײַך מיט דער שענסטער שפּראַך פון ליבע
אין דער הויפּטראָלע:
Margaret Sullivan „ADIEU"
Benjamino GIGLI i Magda Schneider: אין די הויפּטראָלן: „פערגעס נישט און מיר". נעקסטער פּראָגראַם:
פּרייזן: 1 זל. 1,09, 2 זל. 90 גר. 3 זל. 50 גר. הנחה-קופּאָנען צו 70 גר. אָנהייב פון די סעאַנסן 4 נאָכמ. זונטאָג און יום-טוב 12 בײַטאָג

פּלאַנג-קינאָ-טעאַטער
PRZEDWIOŚNIE
זשעראָמסקיעגאָ 74/76 (רוג קאָפּערניקאַ)

היינט און פאָלגענדע טעג

היינט און פאָלגענדע טעג! צום ערשטן מאָל אין לאָדז!
„אַ וואָך אַהין אַ צוריק"
פּרעכטיגסטע ליבע-פּאָעמע
אין די הויפּטראָלן: **KAY FRANCIS i William POWELL**
וואונדערשעהנער אינהאַלט! גלענצענדער שפּיל! פּרעכטיגע אויסשטאַטונג

היינט און פאָלגענדע טעג!
„געלד"
פּרעכטיגער פילם פון גרויסשטאָטישע ליבע.
אין די הויפּטראָלן: **EDWARD ARNOLD i BINNIE BARNES**

פּרייזן פון די פּלעצער אויפן 1-טן סעאַנס פון 50 גר. אויף די איבריגע פון 54 גר.

CORSO

פּרעכטיגסטע מוזיקאַלישע קאָמעדיע פון די לעצטע צײַטן
„די הערן אין צילינדערס"
אין די הויפּטראָלן: **GINGER ROGERS, FRED ASTAIRE** מוזיק: **Irving Berlin**
אויפן ערשטן סעאַנס זענען אַלע פּלעצער צו 54 גר. אָנהויב אין געוועהנליכע טעג 4 נאָכמיטאָג, זונטאָג און יום-טוב 12 בײַטאָג

פּלאַנג-קינאָ-טעאַטער
RAKIETA
שענקעוויטשאַ 40 טעל. 141-22

היינט און פאָלגענדע טעג! פילם, וואָס שילדערט דאָס לעבן פון פראַנצויזישן לעגיאָן אין אַפריקע א. ז. וו.
רעזשי פון לאַויד פראַנק
„הינטער 2 פּענער"
אין די הויפּט-ראָלן: **CLAUDETTE COLBERT, RONALD COLMAN, VICTOR MC. LAGLEN**
אויסער'ן פּראָגראַם: קלאַנג-צוגאַבן און P. A. T. אַקטואַליטעטן.
פּרייזן פון די פּלעצער אויף אַלע סעאַנסן פון 54 גר.

פּלאַנג-קינאָ
CAPITOL
זאַוואַדזקאַ 16

פּרייז פון אַנאָנסן ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי

קליינע אַנאָנסען

פּרייז פון אַנאָנסן ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי

א בשורה טובה פאַר מחותנים דער נײַ-רעמאָנטירטער ענגלישער זאַל (וואָלטשאַנסקאַ 5) מיט אַ שענעם גרויסן מענער-זאַל. מיט אַ גרויסער היגיענישער כשר'ער קיך. הערליכע בעלײַכטונג מיט די נײַעסטע געשירען און טיש-בעשטעק און שעהנע דעקאָראַציעס, איז צו פאַרדינגען אויף חתונות נור פאַר 10 אַלטע 1-טער מאַי 2.

קוואַרץ-לאַמפּען
אונטער דער אויפזיכט פון אַ דאָקטאָר מעסיגע פּרײַזן אין אַמבולאַטאָריום ביי „מחזיקי חולים" (דאַווברווטשיקאַ (יגליע) 28, טעלעפאָן 152-65.

אַ לעהרערין, גוטע פּעדאַגאָגין ערטיילט אונטעריכט פאַר דערוואַקסענע אין פויליש, יודיש און דײַטשע שפּראַכען. מעסיגע פּרײַזן. לאַסמאַן, בזשעזשינער ...

RUTYNOWANY NAUCZYCIEL
naucza w ciągu 3-ch miesięcy specjalną skróconą metodą mówić i pisać po polsku dorosłych. M. BRZEZIŃSKI. Wiad.: w cukierni „Karo". Gdańska 45.

ווייכטיג פאַר אַלע!
גרינדליכע און פּראַקטישע לעהרע פון בוכהאַלטעריע, האַנדעלס-קאָרעספּאָנדענץ, רעכענונג, שטענאָגראַפיע אויף מאַשין-שרײַבען. פּרײַזן צוגענגליכע. אײַנשרײַבונגען און בית. שריפטען-ביוראָ פּילנאַצקאַ 9.

פאַר 8 זל. אַ חודש לערנען מיר אויס גרינדליך ביכהאַלטעריע, סטענאָגראַפיע, האַנדעלס-קאָרעספּאָנדענץ, מאַשינשרײַבען מיט דער קאָנסטרוקציע, אָרדנונג איין אויף בילאַנסען און פיהרען ביכער צו ביליגע פּרײַזן קילינסקיעגאָ 10 קוועל-אַרײַנגאַנג 1-טער שטאָק.

אַכטונג זאַקסן פאַבריקאַנטען, איך נעהם אָן אויף לוין פײַנע טעניס פון 5 ביז 10 מיט ריכטיגע צוויי רענדער אויך נעהם איך אָן רענדער אויף 176 און 164 נאָדלען ריכטיגע צוויי לעווקאָוויטש יעראָזאָלימסקאַ 7.

אַ זעהר טיכטיגער אַדמיניסטראַטאָר מיט זעהר גוטע רעפערענצען זוכט בעשעפטיגונג ביי הײַזער ווי אויך דזשער-זאַוויעס פאַר זעהר אַ קליינעם געהאַלט אָפערטען אונטער אַדמיניסטראַטאָר.

אַ מענסקע פּיי-פּעלץ מיט אַ געשוירענער ווידרע און גוטען צושטאַנד פּרײַזווערדיג צו פאַרקויפען, צו ערפאַהרען שטערלינגאַ 4 וו. 29.

אַכטונג עלעגאַנטע דאַמען. די נײַ-ערעפענטע וויפּאָזשישאַלניע פון חתונה און באַל קליידער. פּאַריזער מאָדעלען, סטאַדאַלניאַנאַ 10 עק זאַכאָדניע Kutnerowa

---

Stop! דורך פויליש — צו פּרנסה! נאָר אַ זלאָטי אַ לעקציע!
אײַנצעל און אין גרופּעס פאַר אונפערמעגליכע גראַמאַטיק (פערבעסערונג פון דער אויסשפּראַך און אַקצענט, רעכטשרײַבונג) קאָנווערסאַציע — ליטעראַטור — שפּראַכען-קענטניש — האַנדעלס און פּריוואַט-קאָרעספּאָנדענץ. צובילדונג פון דער וואָקסענע, און פערשפּעטיגטע מיט אַ פערזענליכע מעטאָדע. פאָרטשריטען געזיכערט!!! אינדיווידועל צוגעפּאַסטע אויסגעאַרבייטע מעטאָדע פון אַ ספּעציאַליסט! פּיעטריק. 17, לינקע אָפ. 1 אײַנג. 2 שט. וו. 17 צים הער זעגאַן פון 9-8.

איך זוך אַ פאַכמאַן פון נעפּאַרבעטען גאַרן וואָס זאָל אויך קענען קונדשאַפט מיט אַ גאַראַנטירטע פּאָסטען, אָפערטען אונטער „גאַרן-פאַכמאַן".

קומט אין איבערצײַגט אײַך היימישע מיטאָגן פון פינף געננג מיט געפליגעל צו 1 זל. און 1,20 פּילסודסקעגאָ 74 וו. 18.

אַ רוטינירטער ביכהאַלטער בילאַנסיסט האָט פרײַע שטונדען עווענטועל אַ גאַנצען טאָג ביליגע פּרײַז, פּילסודסקיעגאָ 70, וו. 23.

מיט אַ קאַפּיטאַל פון 3 ביז 5 טויזענט זל. וויל איך צוטרעטען צו אַ געשעפט אָדער פאַבריקאַציע ט. דאַווידאָוויטש בזשעזשין ביי לאָדז שענקעוויטשאַ 2

איך זוך אַ שותף מיט 10 ביז 12 טויזענד זלאָטעס צו אַ גוט אײַנגעפיהרטע געשעפט. אַלײן בין איך דער פאַכמאַן און בעזיץ אויך די סומע. אָפערטען אונטער „גוט געשעפט".

צו פערקויפען אַ ווילע אין וויש-ניאָווע-גורע, געגענאיבער דעם באַסיין. צו ערפאַהרען ביי קאַץ, וואָלטשאַנסקאַ 67

אַ נײַ-מאָדערן שלאָפצימער, קרעדענס, רונדער טיש. 5 שטיהלען מיט אַ פאַטעל און אַ ראַדיאָ טישעל צו פערקויפען פּיעטריקאָווער 123 וו. 11.

JUBILER M. Kornblum. Piłsudskiego 57, tel. 255-76 (dawn. Południowa 8) wykonuje roboty artystyczne p/g najnowszych wzorów zagranicznych. Ceny przystępne.

אַ צימער אָבצוגעבען מיט אַ בעזונדערן אײַנגאַנג מיט בעקוועמליכקייט צו ערפאַהרען פּולנאָצנאַ 12 וו. 71.

צו פערדינגען אַ גרויס זוניג צימער אין צענטרום, פּראָנט, פּאַסיג פאַר אַ געשעפט אָדער ביוראָ, צו ערפאַהרען פּיעטריקאָווער 34 וואָלינונג 17.

אָבצוגעבען אַ בעזונדער צימער מיט אַ בעזונדערן אײַנגאַנג פאַר 2 אָדער איין יונגערמאַן ביליג דירה-געלד פּיעטריקאָווער 96 וו. 21.

אַ בעקוועם אָרט צו שלאָפען פאַר אַ יונגערמאַן גדאַנסקאַ 24 פּראָנט 3-טער שטאָק, וו. 14.

אַ פּראָנט געוועלב צו פערדינגען צו ערפאַהרען נאַדלעדקאַ 12 ביים ווירט.

אַ גרויסע שטוב מיט 2 פענסטער אָבצוגעבען נאַוואָמיעסקאַ 4. וו. 37.

אַ גרויס געוועלב אויף אַ באַר, מלעטשאַרניע אָדער אַן אַנדערע גרעסערע אונטערנעהמונג, אויך אַ קעלער מיט „קאַדושעס" צו קאָנסערווירען אייער, פּייש אָדער פרוכטען צו פערמיטען ביליג — ליסטאָפּאַד 67, ביים ווירט. 11.

פערשידענעס

צו פערקויפען אַ הויז — אַ זומער וואוינונג, אין זעלבען הויז געפינט זיך אַ גוט אײַנגעפיהרטע קאָלאָניאַל-געוועלב אין כעלמי, צו ערפאַהרען ביי Bitner פּילסודסקיעגאָ 17 Zgierz

---

פרײַע פּאָסטענס

ס'ווערט געזוכט אַ טיכטיגע פערקויפערין אין דער שיך-בראַנזשע אויך אַ פּראַקטיקאַנטקע צו ווענדען זיך 11 ליסטאָפּאַדאַ 35 ביי שער.

אַ טיכטיגער שאַכטעל-צושנײַדער צו אַרבײַטען אויף שטה'ן ווערט פון זאַפּאַרט געזוכט. 28 p. strz. kan. 3, m. 7

ראַקאַלען

איבערצוגעבען אַ לאַנג-אײַנגעפיהרטע בודקע פון קוילען מיט אַ גוטער קונדשאַפט, צו ערפאַהרען זשעראָמסקיעגאָ 49 ביים ווירט זונטאָג פון 6 ביז 11 אָווענט

איבערצוגעבען אַ גוט אײַנגעפיהרטע קוילען-בודקע מיט א וואָהנונג צוזאַמען צו ערפאַהרען פראַנציסקאַנער 48, ביי מ. גרושקאַ.

Oddam pokój, wejście z klatki schodowej, wszelkie wygody (dla małżeństwa). Cegielnianana 37, m. 22, front.

אַ פּראָנט-צימער צו פערדינגען אַלס סובלאָקאַטאָר מיט אַ בעזונדערן אײַנגאַנג. צו ערפאַהרען פּל. וואָלנאָשטשי 6, וו. 8.

זאַפּאַרט צו פערדינגען אַ האַלב געוועלב אויף זגערזשער 8, פּראָנט, אין קליידער-געוועלב פון גרינשטיין. מעקלערס געוויינשט. ביליג דירה-געלד.

Za wydawnictwo „Najer Folksblat". spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i P. Wajntraub. Redaktor odpowiedzialny: Chanon Kaufman
Czcionkami i druk. rotac. „Najer Folksblat". Piotrkowska 21